

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

OLGA TOKARCZUK KOSUCULAR

b	↑	И	Ф	5	2	0	Λ	£	£	7	0	N	0	Λ	4	3	3	U	Λ	7	Σ	5	М	И	z	Y	czs.	7
	cz. cs.	d.	e. ho	f.	gh. gr.	h.	i. k.	k.	ty. l.	m.	n. ny.	o.	p.	r.	s.	t.	u.	ü.	v.	z. z	Y	czs.						
	С	D. Δ	Ε	Φ	Φ	Γ	Λ	X	H	M	K	Δ	Λ	M	И	H	O	П	P.	C.	Т	м	δ. 8.	X. ch.	0. o	Ψ. schz.	4.	
	c		e sh.	ph.	g.	ch.	i.	k.	l.	m.	n.							p.	r.	s.	t.	u.						
	can		sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
	c.		sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.
			sh. e	ph.	g.	ch.	i.	k.	z.	ch.	i.	k.</																

Excusa prostat in Officina

A.
B.
C.
D.
E.
F.
G.
H.
I.
K.
L.
M.
N.
O.
P.
R.
S.
T.
U.
V.
W.
X.
Y.
Z.

Koşucular, kötülüklerin dünyanın içine işlediğine inanıyorlardı. İnsan bir yerde durup kalırsa, işte o vakit kötülüğün gücünün en yüksek seviyeye erişeceğini düşünüyorlardı. Kötülükten korunmanın tek yolu, yolculuk yapmak, hareket etmektir. Peki, çağdaş 'koşucular' kimdir?

Aramızda bunlardan kaç kişi kaldı?

Bu kitap, dünya, deneyimlerimizin kakofonisine ve uyumsuzluğuna dünyanın tek bir biçimde bütünleştirilmesinin olanaksızlığına, dünyadaki keşmekeşe, bölünüp yeni şekiller oluşturmaya karşı sadık olmaya çalışıyor.

Bense onun kenarda kalan, anlatılması olanaksız, bulanık alanlarına ve çevrelerine sadığım. Hatalarımı yineliyorum ve bunun gerekli olduğunu düşünüyorum.

Olga Tokarczuk

Marcoman. norman.	Λ.	Λ.	Λ.
	B.	B.	B.
	V.gh.c	L.c.	E.g.
	III.	E.4	Δ.
	M.e.	I.e.	E.
	P.f.	P.	E.
	X.g.	P.	G.gh.
	X.h.	*	h x.
		β dh	Θ h w.
	I.	I.	I.I.
	P.	P.	Λ.
	M.	Ψ	M.
	X.	k.	N.
	P.o.	A.	Q.
	DC.P	B.	Π.
	*.k.	P.η	K.
	R.	κ.α	K.
	N.	H.	S.
	T.	†.1.	T.
	—	P.w	Z.ξ
		A.y	V.
			Ψ.εh

KOŞUCULAR

Alabanda Yayınları*

KOŞUCULAR
OLGA TOKARCZUK

Bieguni

Copyright ©2007, Olga Tokarczuk. All rights reserved.

Türkçe yayın hakları Kalemajans aracılığıyla Bencekitap'a aittir.
Birinci Basım: Mart 2016

Yayıncının yazılı izni olmadan çoğaltılamaz.
Kaynak göstermek koşuluyla alıntı yapılabilir.

Genel Yayın Yönetmeni: Ceyda Pırıl Köstem
Lehçe Aslından Çeviren: Neşe Taluy Yüce
Editör: Ceyda Pırıl Köstem
Tasarım: Benceajans

Baskı ve Cilt:
Ertem Basım 0 312 640 16 23
Sertifika no: 26886

ISBN 978-605-9158-32-9
Sertifika no: 17725

Alabanda Yayınları, Bencekitap alt markasıdır.
Selanik Cad. No: 28/18 Kızılay – Ankara
Tel: (0 312) 417 88 77 Faks: (0 312) 425 24 58
www.bencekitap.com
www.bencekitap.com.tr
info@bencekitap.com.tr

INSTYTUT KSIĄŻKI © POLAND

OLGA
TOKARCZUK
KOŞUCULAR

Olga Tokarczuk

29 Ocak 1962'de Sulechov'da Polonya'da doğdu. Edebiyat kariyerine başlamadan önce Varşova Üniversitesi'nde psikolog olarak çalışan yazar, Carl Jung üzerine çalışmalar yapmıştır. Polonya'nın en başarılı yazarlarından biri olarak görülen Tokarczuk eserleri ile Polonya'da ve Polonya dışında birçok ödüle layık görülmüştür. 2008 yılında Polonya'da verilen en önemli edebiyat ödülü olan Nike'ye sahip olan Tokarczuk 2004 yılından bu yana Polonya'da Polonya Yeşiller Partisi üyeliğini yapmaktadır.

Neşe Taluy Yüce

Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Bölümü'nde ve aynı üniversitenin Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı anabilim dalında lisans öğrenimini tamamladı. 1996'da Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim dalından doktor, 2005 yılında da profesör unvanı aldı. Halen aynı anabilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Çevirilerinin yansıra pek çok kuramsal kitabı da bulunmaktadır. 2006 yılında Leh edebiyatının başyapıtlarını çevirdiği ve bu edebiyatı Türkiye'de ustaca tanıttığı için Polonya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Stefan Meller'den özel bir ödül almış ve 2009 yılında Testosteron (A. Saramonowicz) adlı oyunun çevirisiyle, Ankara Sanat Kurumu tarafından, "En İyi Çevirmen Ödülü"ne layık görülmüştür. Pek çok oyun çevirisi çeşitli tiyatrolar tarafından sergilenmiş ve sergilenmektedir.

Varım

Birkaç yaşımdayım. Pencerenin pervazında oturuyorum, çevremde sağa sola atılmış oyuncaklar, devrilmiş bir lego kulesi, gözleri kocaman açılmış oyuncak bebekler var. Ev karanlık. Odalardaki hava soğumuş, kararmış. Etrafta kimse yok; gitmişler, kaybolmuşlar ama gücünü yitirmiş de olsa sesleri, bir şeyleri ittirip kaldırmaları, adımlarının yankıları ve uzaklardan gelen gülüşler duyuluyor. Pencerenin ardında -boş bir avlu. Karanlık, gökten yumuşak bir biçimde dökülüyor. Her şeyin üstüne çöküyor, kara bir gülmüşçesine.

En çok dokunan da hareketsizlik: Yoğun, görünür biçimde ortada -soğuk alacakaranlık ve sodyum lambasının, kaynağından yalnızca bir metre uzaklıktaki karanlığı delen, soluk ışığı. Koyu karanlığın marş adımları, evin kapısının önünde duraklıyor, kararmanın kesilen sesinin tüm gürültüsü, sanki donmuş bir süt kaymağı oluşturuyor. Binaların konturları, gökyüzünün fonunda, sonsuzluğa doğru uzanıyor, yavaşça keskin köşelerini, kenarlarını, uçlarını yitiriyor. Sönen ışık havayı da beraberinde alıp götürüyor -soluk almak olanaksız artık. Koyu karanlık derilere sızıyor. Sesler birbiri içine büküldü, gözler geri çekildi; dünyanın orkestrası uzaklaştı, kayboldu parkta.

Bu akşam, dünyanın sonu. Bense ona, oyun sırasın-

da, istemeden, rastlantısal olarak dokunabilmişim. Onu keşfetmişim, çünkü beni bir anlığına yalnız bırakmışlardı, korumamışlardı. Bir kapanda, kapalı olduğum ortadaydı, işte. Birkaç yaşımdayım, pencerenin pervazında oturmuş boşalmış olan avluya bakıyorum. Okulun mutfağının ışıkları sönmüş artık, herkes gitmiş. Avlunun beton taşları karanlığa batıp yitmiş. Kapalı kapılar, kapatılmış kepenkler, çekilmiş güneşlikler. Dışarı çıkmak isterdim ama gidecek yer yok. Yalnızca benim varlığım, titreyen, uçuşan konturları dolduruyor, bu da acı veriyor. Bir anda gerçeği keşfediyorum: Artık yapacak hiçbir şey yok -ben varım.

Kafadaki Dünya

İlk yolculuğumu tarlalarda, yürüyerek yapmıştım. Kimse uzun süre yokluğumu fark etmemişti, onun için oldukça uzağa gitmeyi başarmıştım. Parkı boydan boya geçtim, sonra da -tarla yolundan, mısırların, sulama kanallarıyla bölünmüş, ıslak ve sarıçiçeklerle dolu otlakların arasından- dosdoğru ırmağa yürüdüm. Aslında ırmak bu ovada öylesine her yerdeydi ki, otların altından görünerek tarlayı yalıyordu.

Sete tırmandığımda, kadrajın ve dünyanın dışında akıp giden dar bir yol gördüm. Burada, kıyıya, ağaçlara, setin üzerinde, durağan olamayan, güvenilirmez yön noktaları olarak değerlendirilen nazik hareketlerinin tanıkları insanları hiç umursamadan her iki yöne süzülen tekneleri, büyük kayıkları şansı olan görebilirdi. Büyünce öyle bir tekne çalışmayı hatta daha iyisi bir tekne olmayı

düşlemiştim.

Bu büyük bir ırmak değildi aslında, Odra'ydı; ama o zaman ben küçüktüm. Sonradan haritalardan öğrendiğime göre, ırmaklar hiyerarşisi içinde ikinci derecede ama Kraliçe Amazon'un sarayında taşradan gelen ve fark edilen bir vikontes olarak yer alıyordu. Ne ki benim için yeterliydi ve kocaman gözüküyordu. İsteddiği gibi akıyordu, eskiden beri kontrol altına alınmamıştı, sele eğilimliydi ve ne yapacağı belli değildi. Kıyıda, bazı yerlerde bulunan su altı engellerine çarptığında suda girdaplar oluşuyordu. Kuzeyde, uzaklarda bir yerdeki ufkun ardında gizlenen hedefine kendini vermiş bir biçimde geçit töreni yaparcasına akıyordu. Ona gözlerini dikip de bakmak olanaksızdı çünkü bakışları, dengeyi yitirtinceye dek ufkun arkasına çekiyordu.

Bana hiç dikkat etmiyordu, yalnızca kendisiyle ilgilirdi, daha sonradan öğreneceğim gibi içine asla iki kez girilmeyen değişken, gezgin bir suyd.

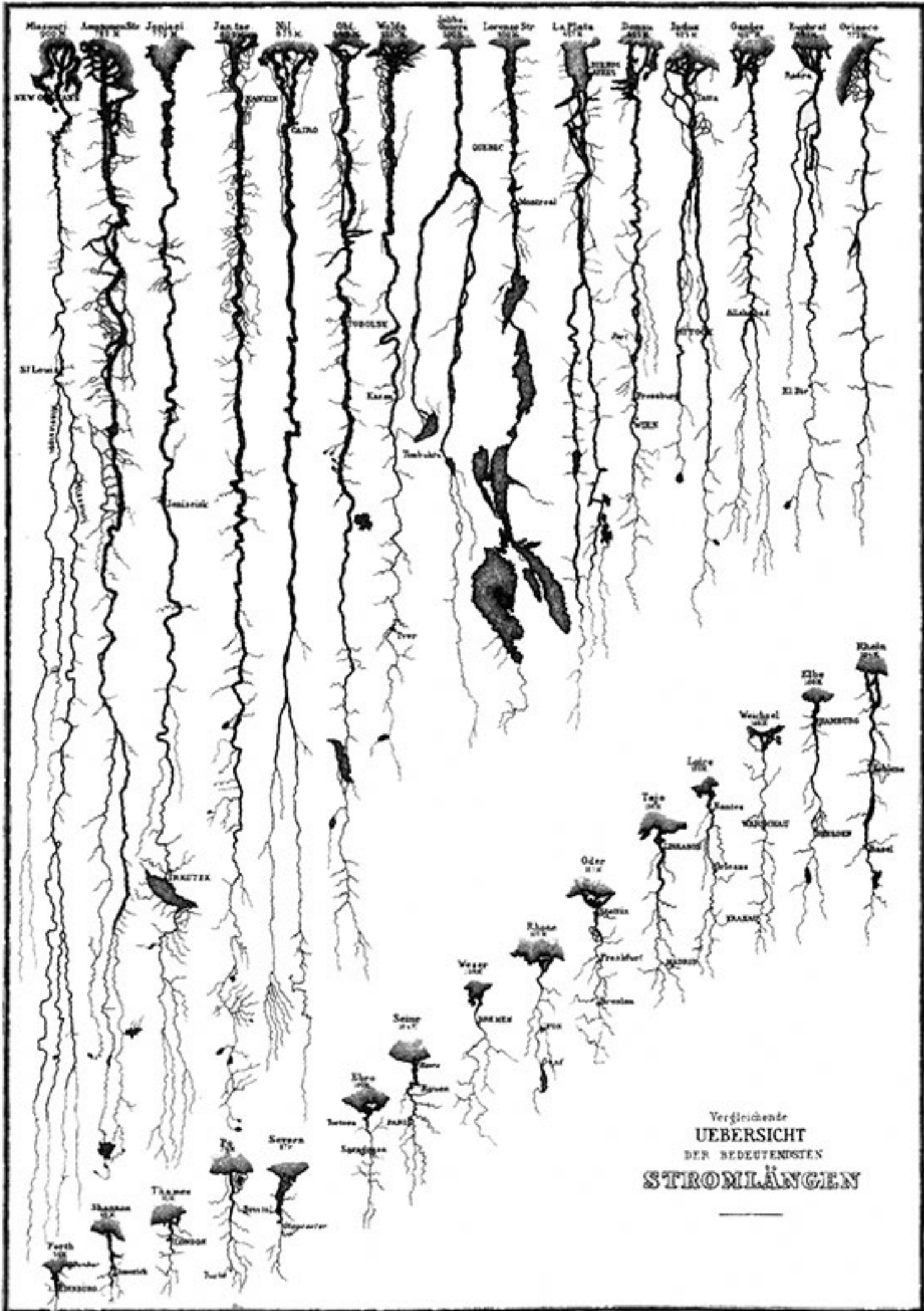
Sırtında taşıdığı mavnalar için her yıl tuzlu bir ücret alıyordu çünkü her yıl bu suda birisi boğuluyordu, ya sıcak yaz günlerinde yüzen bir çocuk ya da garip bir rastlantıyla köprüde dengesini yitirip bariyerlere karşın suya düşen bir sarhoş. Boğulanlar, her zaman uzun süreli olarak ve çevrede gerginliğe neden olan büyük bir gürültüyle aranırlardı. Dalgıçlar ve ordu motorbotları devreye girerdi. Yetişkinlerin söylediğine göre, bulunan bedenler, şişmiş ve solmuş olurlardı. Su, bu bedenlerdeki yaşamı öyle bir durular, yüz hatlarını öyle bir belirsizleştirirdi ki, yakınları cesetleri teşhis etmekte güçlük çekerlerdi.

Sele karşı çekilen setlerin üzerinde durup akıntıya

bakarken -tüm tehlikesine karşı- hareketli olanın, durgunluktan daha iyi, değişimin durağanlıktan daha soylu olacağına karar vermiştim; hareketsizlik dağılmalı, bozulmalı un ufak olmalıydı -hareket ise sonsuza dek sürecekti. O zamandan beri ırmak, benim güvenli park manzaramın, bitkilerin utangaç bir sırayla yükseldikleri sera toprağının ve üstünde seksek oynanan taş kaplı kaldırımının kendini sürekli hatırlatan çıbanbaşı haline gelmişti. Onda derin bir yarık açmış, üçüncü bir boyut oluşturmuş; onu delmişti, çocuk dünyası tıslayarak hava kaçıran lastik bir oyuncak gibi görünüyordu.

Annem ve babam yerleşik düzene geçmiş bir kabile-den değillerdi. Pek çok kez oradan oraya taşınmışlar, en sonunda da ana yola ve tren istasyonuna uzak bir taşra okulunda durmuşlardı. Yolculuk, artık bahçeden çıkıp kente yapılan seferler demek anlamına gelmişti. Alışverişler, belediyede düzenlenen kâğıtlar, evraklar, her zaman kent merkezinde, belediye binası yanında bulunan aynı berber dükkânındaki o berber, hani yıkanmasına ve ozonlanmasına rağmen müşterilerin saç boylarının bulaşmasıyla, bir takım kaligrafik lekeler ve Çin harfleri gibi işaretlerle kaplı aynı önlüğü giymiş olan o aynı berber. Annem saçlarını boyatırdı, babamsa onu “Yeni Kafe”de dışarı konmuş iki masadan birinde oturarak beklerdi. En ilginç suç ilanlarının, bodrumlardan reçel veya turşu çalmak olduğu yerel gazeteleri okurdu.

Turistik gezileri, üzerine portbagaj takılmış Skoda marka arabayla korkunç bir biçimde olurdu. Karın henüz yeni kalktığı, ama toprağın tam olarak ayılmadığı erken ilkbaharda, akşamları uzun uzun hazırlanılır, planlar yapı-

lırdı, toprak bedenini pulluklara ve çapalara teslim edene, döllenenek dek beklemek gerekirdi, sonra sabahdan akşama kadar bu onları meşgul ederdi.

Annem ve babam, arkalarında tüm evi taşıyan kam-ping karavanlarıyla gezen bir kuşağa aitlerdi. Gaz ocağı, portatif sandalyeler ve masa. Ayaklı plastik çamaşır ipi ve tahta mandallar. Muşamba, su geçirmez sofrak örtüsü. Pik-nik seti -renkli plastik tabaklar, çatal bıçaklar, tuzluk, bi-berlik ve kadehler.

Babam, yolda, annemle birlikte ziyaret etmeyi pek sevdikleri bir bitpazarından -tabii kiliselerin ya da anıtların önünde resim çektirmedikleri zamanlarda- asker çaydanlı-ğı alırdı -bu ortasındaki tüpe bir avuç çıra konarak yakılan metal bir aletti. Kampinglerde elektrik olduğu halde, suyu, dumanı tüten ve gürültü çıkaran bu çaydanlıkta kaynatır-dı. Sıcak aletin önünde diz çöküp içine torbasından çayı boşalttığı kaynayan suyun sesini gururla dinlerdi- gerçek bir göçebeydi, o.

Kendileri gibi olan komşularıyla çadır iplerine ası-lan yıkanmış çorapların üstünden sohbet ederek kamping alanında yayılırlardı. İstikamet, gidilecek yerler, gezi kıla-vuzlarında özenle çizilerek belirlenirdi. Öğlene kadar, ya denizde ya da gölde yüzölür, öğleden sonra, ören yerle-rini ziyaret etmek için kentlere düzenlenen sefer, akşam yemeğı ile sonlanırdı -genellikle kavanozlarda bulunan, gulaş, köfte, domates soslu etlerden oluşurdu bu yemek. Yalnızca pilavı veya makarnayı pişirmek gerekirdi. Sürekli tasarruf yapma hali vardı, 'zloty'nin değeri düşüktü, dün-yada para etmiyordu. Elektrikten yararlanmak için bir yer arama, sonra her zaman evin doğaötesi yörüngesi içinde

kalmak kaydıyla, yola çıkmak için isteksizce yeniden toparlanma. Asla gerçek birer gezgin olamamışlardı çünkü her zaman geri dönmek üzere yola çıkıyorlardı. Görevlerini başarıyla tamamlamanın rahatlığı ile de dönüyorlardı. Biriken mektupları ve faturaları toplamak, büyük ölçekte çamaşır yıkamak, gizlice esneyen arkadaşlarını sıkıntıdan öldürene kadar fotoğraflarını göstermek için dönüyorlardı geriye. Burada biz Carcassonne'deyken. Burada da karım, arkasında da Akropol.

Sonra bütün bir yıl yerleşik bir yaşam sürerlerdi. Bu, sabahları akşam bırakılana dönülen, giysilere evin kokusunun sindiği, ayak izlerinden halıda bir patika oluşturulmuş olan garip bir yaşamdı.

Bana göre değildi. Bir yerde uzun süre kalınca, oraya kök salmayı sağlayan o gen bende eksikti anlaşılan. Pek çok kez bunu denedim ama köklerim öylesine yüzeyseldi ki, fırtına hızıyla bana geri dönüyorlardı. Toprağın nektarını çekemiyorum; ben bir 'anti Anteus'¹um. Enerjimi hareketten, -otobüsün sarsılmasından, uçağın türbülansından, trenin veya geminin çalkalanmasından alıyorum.

Seyyarım, ufağım, çok iyi paketlenmiş durumdayım. Küçük bir midem, güçlü ciğerlerim, sert bir karnım ve sağlam omuz kaslarım var. Hiç ilaç içmem, gözlük takmam, hormon almam. Saçlarımı üç ayda bir, makineyle tıraş ederim, hemen hemen hiç kozmetik kullanmam. Çarpık olmalarına karşın tam ve sağlıklı dişlere sahibim, yalnızca

¹ Yunan mitolojisine göre denizler tanrısı Poseidon ve ana toprağın tanrıçası Gea'nın oğlu. Anasına çok bağlıdır. Anteus, yenilmeyen bir güce sahiptir. Gücünü onu doğuran ve yetiştiren anasından, yani topraktan alır. Anteus'un en zayıf noktası, toprakla bağının kaybolmasıdır. Herkül, onu yenmek için Anteus'u kaldırıp havada tutar ve bu biçimde toprakla bağlantısını keserek onu boğar. (ç.n)

sol alt azı dişimde eski bir dolgu var. Karaciğerim iyidir. Pankreas -iyi. Sağ ve sol böbrek harika durumda. Abdominal aortum iyi. Mesane normal. Hemogloblin -12,7. Lökosit -4,5. Hematokrit -41,6. Kan akışkanlığı -228. Kolesterol -204. Kreatin -1,0, Bilirubin -4,2, yani böyle. IQ'um ise -eğer inanılırsa- 121; yeterli. Çok zengin hatta eidetik² bir düş gücüm vardır, buna karşın lateralizasyonu³ kötüdür. Kişilik profili durağan değildir, galiba güvenilmeye uygun düşmez. Yaş -psikolojik. Cinsiyet -gramatik. Kitapları peronlarda, başka gözler için bırakırken üzülmeyeyim diye, genellikle karton kapaklı alırım. Hiçbir şeyi biriktirmem, koleksiyon yapmam.

Üniversiteyi bitirdim ama hiçbir meslek edinmediğime yonarım; büyük dedem dokumacıymış, dokunan kumaşları, güneşin yakıcı ışıklarına bırakarak eğimlere serermiş. İlmikleri, motifleri örmek bana çok uyardı ama seyyar bir dokuma tezgâhı yok, dokumacılık yerleşik kabilelerin sanatıdır. Yolculuk sırasında örgü örерim. Ama ne yazık ki, son zamanlarda bazı havayolları uçağa örgü ve şiş sokmayı yasaklıyor. Daha önce de söylediğim gibi hiçbir meslek edinmedim, ama buna karşın annemin babamın hep tekrarladıkları gibi, bir biçimde yollarda yaptığım işlerle, dibe hiç de vurmadan, yaşamımı sürdürebildim.

Annem ve babam, kente yirmi yıllık romantik deneyimleriyle döndüklerinde, kuraklık ve ayaz, tüm kış boyunca bodrumda saklı kalmış olan hastalıklı gıdalar, kendi

2 Eiderik, önceden algılanan objelerin zihinde net bir şekilde canlandırılması yeteneğine ait anlamına gelen psikoloji dili terimidir. (ç.n)

3 Vücudumuzda sağ-sol arasında farka veya bir yapı ya da fonksiyonun bir tarafta daha fazla ortaya çıkmasına lateralizasyon denir. (ç.n)

koyunlarının tüyüyle doldurulmuş yastık ve yorganların geniş boğazları onları bezdirdiklerinde, biraz para aldım onlardan ve ilk kez yola koyuldum.

Gittiğim yerlerde gündelik işler buluyordum. Uluslararası işletmelerde, büyük metropollerin banliyölerinde özel, lüks yatlarla antenler kuruyordum. Benim gibi pek çok kişi vardı. Bizi, nereden geldiğimizi ve geleceğe ait planlarımızı sorgulamadan gizlice çalıştırıyorlardı. Cuma günü haftalıkları alıyorduk, beğenmeyen pazartesi günü ortalarda görünmüyordu. Buraya liseyi bitirmiş ama henüz üniversiteye girmemiş öğrenciler geliyordu. İnsanların bacı, kardeş oldukları, güçlü devletin koruyucu ana baba rolünü üstlendiği, batıda bir yerlerde bulunan daha adil ülkelere giden yolun sığınmacıları; ailelerinden, -karılarından kocalarından, analarından, babalarından kaçan kaçaklar; mutsuz âşıklar, şaşkınlar, melankolikler ve ebedi donuklar. Çektikleri krediyi ödemeyi beceremedikleri için kanun tarafından izi sürülenler, göçebeler, gezginler. Nükseden hastalıkları yüzünden hastaneye yatırılan, oradan da -açık olmayan kuralların zoruyla- geldikleri ülkeye gönderilmek üzere sınır dışı edilen deliler.

Yalnızca bir Hintli, burada yıllardan beri çalışıyordu, ama doğrusunu söylemek gerekirse durumu bizden hiç de farklı değildi. Ne sigortası, ne tatili vardı. Sakince, sabırlı bir biçimde ve aynı tempoyla çalışıyordu. Hiç geç kalmıyor, işi kaytarmak için bahane bulmuyordu. Onun iyiliği için

bir mesleki birlik kurmak adına -o zamanlar Dayanışma⁴ yıllarıydı- birkaç kişiyi ikna ettimse de o, istememişti. Benim ilgimden etkilenererek her gün bana sefertasında getirdiği keskin baharatı, yani köriyi ikram ederdi. Bu gün adını bile anımsamıyorum.

Bir lüks otelde, garson, oda hizmetçisi, çocuk bakıcısı olarak çalışıyordum. Kitapları, biletleri sattım. Küçük bir tiyatrodaki bir sezonluğuna kostüm işleriyle ilgilenmek için gardıropta çalışmak üzere işe alındım, bu sayede kulisteki pelüşlar, ağır kostümler, atlas pelerinler ve peruklar arasında uzun bir kışı geçirebildim. Üniversiteyi bitirdiğimde, pedagog, uyuşturucu ve bağımlılık danışmanı olarak da görev yaptım, ayrıca kütüphanede de çalıştım. Biraz para kazanınca da yola koyuldum.

Dünyadaki Kafa

Kasvetli ve büyük bir komünist kentindeki üniversitelerin birinde psikoloji okudum, benim bölümüm savaş sırasında SS karargâhı olarak kullanılmış olan bir binadaydı. Kentin bu bölümü getto harabelerinin üzerine kurulmuştu, dikkatle bakınca hemen fark edilirdi -tüm semt, kentin diğer bölümlerinden yaklaşık bir metre daha yüksekteydi.

⁴ Yazar burada yakın tarihin en büyük işçi hareketi olan Polonya'nın "Dayanışma" (Solidarność) hareketinden söz ediyor. Dayanışma Sendikası, Gdansk'da gemi tersanelerinden rejim muhalifi oldukları için kovulan Lech Wałęsa ve arkadaşları tarafından 1980 yazında kuruldu. Kuruluşundan sadece 15 gün sonra 31 Ağustos 1980'de Sendika komünist rejimle bağımsız sendika kurulmasına izin veren bir anlaşmaya imza attı. Anlaşmanın hemen ardından Sendika çığ gibi büyüdü ve 10 milyon üyesiyle ulusal bir siyasi harekete dönüştü ve kısa sürede komünist yönetim için bir tehdit haline geldi. (ç.n)

Yıkıntılardan oluşmuş bir metrelik yükselti. Orada asla kendimi iyi hissetmedim; yeni blokların ve sefil yeşil alanların arasından her zaman bir rüzgâr eserdi, buz gibi hava, sanki özellikle dokunurdu, insanın yanaklarını çimdiklerdi. Yapılmış olan binalara karşın gerçekte burası hâlâ ölümlere aitti. Enstitü binası bugün bile rüyalarım girer- sanki taştan oyulmuş, geniş koridorlar, adımlarla kayganlaşmış, kenarları yıpranmış basamaklar, tutmaktan parlamış korkuluklar, boşluğa çakılı izler. Belki de bunun için ruhlar bize görünüyorlardı.

Labirentlere deney farelerini saldıgımızda, teoriye çelişkili davranan ve bizim keskin hipotezlerimizi hiçe sayan biri her zaman çıkardı. Deney rotasının sonundaki ödüle kesinlikle aldırmayıp iki ayağı üzerinde dururdu; Pavlov'un şartlı refleksinin ayrıcalıklarına karşı isteksiz olarak bizi bakışlarıyla süzer, sonra da ya acele etmeden geri döner veya labirent deneyine teslim olurdu. Yan koridorlarda bir şeyler arar, dikkat çekmeye çalışırdı. Yönünü şaşırmış biçimde cikciklerdi, o zaman kızlar, kurallara karşı gelerek onu labirentten çıkarır, ellerine alırlardı.

Gerilmiş, ölü kurbağanın kasları elektrik akımı altında bükölüp düzelirdi, ancak bu biçimde, henüz kitaplarımızda yazılmadığı halde bize el ve kolların, tehdit ve alaylı jestler yaptığı işaretini vererek, fizyolojik reflekslerin mekanik masumiyetine olan kutsal inançla çelişirdi.

Bize burada, akıllı sorulara verilecek basit yanıtlarla dünyayı betimleme, hatta açıklama öğretiliyordu. Öyle ki dünya, varlığı içinde ölü ve atıldı, en doğru biçimde diyagram kullanarak açıklanıp ortaya konan, oldukça basit kurallar yönetiyordu onu. Bizden deneyler yapmamız,

hipotezler formüle etmemiz, doğrulamalarda bulunmamız talep ediliyordu. Yardımı sayesinde dünyanın tüm düzenini mükemmel bir biçimde betimleyebileceğimiz -hani yüzde doksanın, yüzde beşten daha önemli olduğu- o istatistiksel gizem içine sürükleniyorduk.

Bugünse bildiğim tek bir şey var: düzen arayan, psikolojiden kaçınsın. Fizyoloji veya teolojide karar kılsın, en azından somut bir dayanağı olur -bu ya maddedir ya da ruh; insanın ruh haline basıp kaymasın. Ruh hali, en güvensiz deney objesidir.

Bu mesleğin gelecekteki çalışmalar, merak ya da başkalarına yardım arzusu ile değil, tümüyle başka ve çok basit bir neden yüzünden seçiliğini söyleyenler haklılar. Hepimizin sağlıklı ve akıllı genç insanlar izlenimi vermesine karşın, içimizde, derinlerde saklı bir kusur olduğundan kuşku duyarım. Bu kusur, maskelenmişti, giriş sınavlarına itinayla kamufle edilmişti. Duygu yumakları, bazen insanların bedenlerinde bulunan ve her saygın patolojik anatomi müzesinde görülebilecek türdeki garip urlar gibi keçeleşmiş ve iç içe geçmiş haldedir. Belki de bizi sınava tabi tutanlar bu tipte insanlardı ve belki de gerçekten de ne yaptıklarını biliyorlardı. Biz onların mirasçıları olabildik. İkinci sınıfta savunma mekanizmasının işleyişini gördüğümüzde ve ruh halimizin bu bölümünün gücünü şaşkınlıkla keşfettiğimizde, eğer aklileştirme, yüceltme ya da bastırma gibi kendimizle başa çıkma sanatçılarına sahip olmasaydık, yani dünyaya korunmasız, dürüst ve cesurca bakmak olası olsaydı kalbimizin çatlayabileceğini öğrenmeye başlamıştık.

Bu eğitim sırasında savunmadan, kalkandan, zırhtan

oluştuğumuzu, surlu, kuleli, siperli bir mimariye sahip olan kentler ve birer sığınak devleti olduğumuzu öğrenmiştik.

Tüm testleri, anketleri, karşılıklı olarak birbirimize uyguluyorduk, artık üçüncü sınıfa geldiğimde, canımı yakanı adlandırmayı becerebiliyordum; bu daha güçlenmeye çağrıda bulunan gizli kalmış öz adı keşfetmek gibiydi.

Okuduğum meslekle çok uğraşmadım. Gezilerimden biri sırasında, büyük bir kentte yine beş parasız kaldığımda, oda hizmetçisi olarak çalışıyordum ve kitap yazmaya başladım. Bu, geziler sırasında, trenlerde falan okunacak bir kitaptı, kendim için yazmıştım sanki. Kanepe gibi, ısırılmadan bir lokmada yutulacak bir kitap.

Gerektiği biçimde yoğunlaşıp kafamı toplamayı becerebiliyordum; kimi zaman devasa bir kulak olup şıkırtıları, yankıları, hışırtıları, duvarların ardından gelen uzak sesleri duyabiliyordum.

Ama asla gerçek bir kadın yazar -daha doğrusu- yazar olamadım; yazar diyorum çünkü bu sözcük, kadın yazar teriminden daha ciddi duruyor. Yaşamı hep kaçırdım. Hep ondan kalan izlere, kötü kabuklara rast geldim. İzini sürüp ona yaklaştığımda çoktan başka bir yere gitmiş olurdu. Parklardaki ağaç gövdelerine kazınmış “Ben buradaydım” yazılarına benzer izler bulurdum. Benim yazılarımda yaşam, tamamlanmamış öykülere, düşsel anlatımlara, belirsiz motiflere dönüşüyor, çok uzaklardaki olağan dışı perspektiflerde ya da kesişmelerde görünüyordu ve bundan tümevaran bir sonuç çıkarmak zordu.

Roman yazmaya çalışmış olan herhangi birisi bu işin ne kadar güç bir uğraş ve hiç kuşkusuz kendini zora koşma yollarının en kötüsünden biri olduğunu bilir. Her zaman

kendi kendine, tek bir hücrede ve tümüyle yalnızlığa bulanmış biçimde kalmak gerekir. Bu çalışmaya zorlamanın saplantısıyla olan paranoya ve psikozun kontrolüdür çünkü bize tanıdık olan tüylerin, farbalalı eteklerin ve Venedik maskelerinin yitirilmesine, kasap önlüklerine, lastik çizmelere bürünmeye ve bağırsak temizlemeye yarayan bıçakların ele alınmasına benzer. Bu yazar bodrumunun penceresinden, gelen geçenlerin ancak ayakları görünür ve topuk sesleri duyulur. Bazen birisi eğilip pencereden içeri göz atmak için duraklarsa o zaman bir insan yüzü görüp hatta iki laf etmek olası olabilir. Aslında, gerçekte, zihin, aceleyle ana hatları belirtilmiş şeffaflık içinde geçici sahneye bir takım figürler yerleştirerek kendi yolu içinde sürüp giden oyunla meşguldür -yazar ve kahraman, anlatıcı kadın ve kadın okuyucu yani anlatan ve anlatılan, ayaklar, pabuçlar, topuklar ve yüzler er veya geç bu oyunun parçası olur.

Bu ayrıntılı işle uğraşmaya kendimi verdiğim için hiç pişman değilim, ne de olsa psikolog olamazdım. Aile fotoğraflarından karanlık düşünceler çıkarıp açıklamayı beceremezdim. Başkalarını dinlemek, üzülerek itiraf ediyorum ki beni çok sıkardı. Açıkça söylemek gerekirse, ilişkimizi tümüyle ters çevirmeyi yeğlemiş bir biçimde kendimi onlara anlatırken bulduğum olurdu. Hastayı kolundan tutup sözünü kesmemek ve ona “Ne diyorsunuz? Ben tamamen farklı hissediyorum! Ben ne gördüm rüyamda biliyor musunuz peki? Dinleyin lütfen...” ya da “Siz uykusuzluk hakkında ne bilirsiniz ki! Bu mu panik atak? Şaka yapıyor olmalısınız. Benim son yaşadığımı bir bilseniz...” demek için kendime hakim olmam gerekirdi.

Dinlemeyi beceremiyordum. Sınırlara saygım yoktu, yer değiştirmeye meyilliydim. İstatistiklere ve doğrulanmış teorilere inanmıyordum. Tek kişi eşittir bir tek adam postulatı bana her zaman çok minimalist geliyordu. Kesinliği bulanıklaştırmaya, doğrulanmış gerçeklere kuşku vermeye eğilimim vardı. Bu bir alışkanlık, beynimin sapkın yogası, içsel hareketleri deneyimlemenin verdiği ince bir zevkti. Her yargıya kuşkulu bir bakış atmak, dilaltından tatmak ve sonunda hiç birisinin gerçek olmadığı, sahte olduğu, markasının ise fabrikasyon olduğunu beklenen bir biçimde keşfetmek. Eski görüşlere sahip olmayı istemezdim, gereksiz bir bagaj olurdu bu. Tartışmalarda bir o tarafta, bir bu tarafta dururdum -bilirdim ki konuştuğum kişiler bu yüzden beni sevmezlerdi. Aklımdaki garip olayların tanığıydım; “yandaşlık” için kanıt buldukça, aklıma o “karşıtlıklar” daha çok geliyordu; ilkinе bağlandıkça da, ikincisi daha cazip görünüyordu.

Her bir testi çözmek bana bunca zor gelirken, nasıl başkalarını deneye tabi tutabilirdim? Kişisel anketler, testler, soru sütunları ve cevapların skalası bana oldukça zor geliyordu. Kusurumu çok çabuk fark etmiştim, bundan dolayı üniversitede pratik yapmak için karşılıklı olarak birbirimize testler uyguladığımızda, cevapları rastgele verirdim. Sonra bu cevaplardan garip profiller çıkardı -sanki koordinat sistemi eğrileri oluştururcasına “en iyi kararın en kolay değişen karar olduğuna inanır mısınız?” İnanır mıyım? Hangi kararın? Ne değişmesi? Ne zaman? Nasıl en kolay? “Odaya girerken, merkezi bir yere mi yoksa kenarda bir yere doğru mu yönelirsin?” Hangi odaya? Ve ne zaman? Oda boş mu, yoksa duvarlarının önünde kırmızı

pelüş kanepeler mi var? Ya pencereden görünen manzara nasıl? Kitaplar hakkındaki sorular: Bir eğlenceye gitmek-tense kitap okumayı mı yeğlerim, yoksa bu hangi kitap ve hangi eğlence olacağına mı bağlıdır?

Bu nasıl bir yöntemdir! Üstü kapalı bir biçimde insa-nın kendini tanımadığı kabul edilir ancak ona zekice dü-zenlenmiş sorular sorulunca aynı adam kendini tam olarak görebilir. Kendine soru soruyor, kendisi cevaplıyor. Bilme-diği sırlarını da yine farkında olmadan ağzından kaçırıp kendine söylüyor.

İkinci çözümde ise durum, ölümcül tehlikeli demek-tir. Yani biz durağanız ve tepkilerimiz önceden bilinebilir.

Sendrom

Benim gezilerimin öyküsü, bir hastalığın öyküsüdür, yalnızca. Her klinik sendrom atlasında kolayca bulunabi-len ve -literatüre göre- gittikçe daha sık görülen bir send-romdan muzdaripim. En iyisi, belirli sendromlar ansiklo-pedisi tarzında bir yayın olan yetmişli yıllardan kalma eski “The Clinical Syndromes”a bakmak. Bu kitap benim için bitmez tükenmez bir esin kaynağı olmuştur. İnsanı bu ka-dar, tümüyle, genel ve nesnel olarak betimlemeye cesaret edebilen, kişilik kavramına tam bir inançla bu kadar hiz-met veren, inandırıcı tipolojiye devinim veren başka birisi daha var mıdır? Sanmıyorum. Sendrom kavramı, yolcu-luk psikolojisine tıpatıp uyar. Bu sendrom, büyük değil-dir, taşınabilir, atıl teoriyle bağlantısı yoktur, epizodiktir. Onunla bir şeyi açıklamak, sonra kaldırıp onu çöpe atmak

olasıdır. Tek kullanımlık öğrenme aracıdır.

Benimki “Perseveratif Detoksikasyon Sendromu” adını taşıyor. Basit bir açıklamayla varlığı, bilincin inatla bazı düşüncelere dönmesi, hatta kompulsif bir biçimde bunları aramasına bağlı olarak ortaya çıkıyor. Son zamanlarda, medya tarafından bulaştırılan bir şey olarak neropsikolojik literatürde oldukça iyi betimlenen *Kötü Dünya Sendromu* (The Mean World Syndrome) bir türü. Kötü Dünya Sendromu, aslında çok kentsoylu bir hastalık. Hasta, televizyonun karşısında, elindeki uzaktan kumandayla nerede en korkunç haberler, yani savaşlar, salgınlar, afetler veriliyorsa o kanalı arayarak, uzun saatler geçirir. Gördüklerinden büyülenmiş bir biçimde gözlerini televizyondan ayırmaz.

Semptomlar çok tehlike arz etmez ve eğer belirli bir mesafeyi korumakta başarılı olunursa sakince bir yaşam sürmeye izin verir. Bu hastalığın tedavisi yoktur, bilim bu durumda sendromun varlığını acı bir biçimde gözlemekle kalır. Durumdan korkan hasta, en sonunda soluğu bir psikiyatrin odasında aldığı anda, doktor ona sağlıklı bir yaşam sürmesini, kahve ve alkolden uzak durmasını, iyi havalandırılmış bir odada uyumasını, bahçeyle uğraşmasını veya örgü örmesini önerecektir.

Benim sendromumun semptomları, bozuk, mükemmel olmayan, kötü, kırık dökük ne varsa, beni onlara doğru çekmesine dayalıdır. Beni biçimsizlik, yaratıdaki hatalar, çıkmaz sokaklar ilgilendirir. Bunlar, gelişmek zorunda olup da bir biçimde gelişmeyen şeyler ya da tam tersine haddinden fazla gelişmiş olandır.

Normalin dışındaki her şey, çok küçük veya çok bü-

yük, fazla gelişmiş ya da güdük kalmış, devasa ve iğrenç ne varsa. Simetriye önem vermeyen, çoğalan, yanlara taşan, artan ya da tam tersine çokluktan teklığe azalan biçimler. Tekrarlanan, istatistiklerin dikkatle üzerine eğildiği, herkesin yüzlerindeki tanıdık ve tatmin olmuş bir gülümsemeyle kutladığı olaylar beni ilgilendirmez. Benim hassasiyetim teratolojik⁵ ve canavarsıdır. Gerçek bir varlığın havayı delip ortaya çıkacağına ve doğasını göstereceğine dair bitip tükenmez ve bezdirici bir inancım vardır. Birden rastlantısal olarak örtüsü düşüverecektir sanki. Özenle piliselenmiş eteğin altındaki çamaşırın kenarının, utangaç bir “ayy”la, ortaya çıkışı gibi. Kadife döşemenin altından aniden çıkan iğrenç, demir bir iskelet, pelüş bir koltuktan fırlayarak tüm yumuşaklığının maskesini indiren bir yay gibi.

Nadire Kabini

Asla sanat müzelerinin çok istekli katılımcısı olmadım, eğer bana bağlı olsaydı onları seve seve, ender, benzersiz, garip ve canavarsı şeylerin sergilendiği nadire kabinleriyle değiştirirdim. Hani bilincin gölgesinde var olan ve oraya bakınca görüş alanından kaçan şeylerin. Evet, bende kesinlikle o şansız sendrom var. Beni kentin ortasındaki bir koleksiyon çekmiyor ancak o küçük, sıklıkla hastanelerde, daha az değerli sergi malzemeleri örneği bodrumlara taşınan ve eski koleksiyoncuların kuşku götürür zevklerini gösteren şeyler ilgimi çekiyor. Burnu yukarı gelecek biçimde bir kavanoza konmuş, tüm mahlûkatın dirileceği

⁵ Teratoloji, doğuştan gelen bozukluklar ya da kusurlar için kullanılan bir terimdir. (ç.n)

Kıyamet Günü'nü bekleyen, çift kuyruklu bir salamander. Formaline konmuş bir yunus böbreği. Çok yönlü doğal antik çağ tanrıları kadar güzel, çift göz, çift kulaklı ve çift burunlu olmak üzere pür anomaliye sahip koyun kellesi. Boncuklarla süslenmiş ve özenli bir yazıyla üzerinde "Fetus Aethiopsis - beş aylık" yazan bir insan dölütü. Yıllar boyunca toplanmış, çift kafalı veya kafasız, formaldehit çözeltisinde uyuşuk uyuşuk yüzen, doğmamış hilkat garibeleri. Ya da belki hâlâ bir Pensilvanya müzesinde sergilenen ve $1=2$ temel mantığına kuşku katan, tek kafalı çift bedenli patolojik bir morfolojiye sahip bir dölüt olan Cephalothoracopagus Monosymetro. Ve en sonunda da, garip mutfak preparatları: 1848 yılından kalma, ispirotoda uyuyan bir elma, normal biçimlere sahip olmayan ucubeler; görünüşe göre, birisi ölümsüzlüğün bu hilkat garibelerine özgü olduğunu ve yalnızca farklı olanın devamlılığını sürdürebileceğini anlamış olmalı.

Gezilerimde yaratım hatasına ve kazasına uğramış şeylerin izini sürerek sabırla yol alırım.

Trenlerde, otellerde ve bekleme salonlarında yazmayı öğrendim. Uçakların açılır kapanır masalarında, bazen yemek yerken masa altında not tutarım, bazen tuvalette. Müzelerde, merdivenlerde, kahvehanelerde, kenarda park etmiş arabada yazarım. Kâğıtların köşelerine, not defterlerine, kartlara, avucuma, peçetelere, kitapların kenarlarına not düşerim. En çok da kısa cümleleri yazarım ama bazen bu bir resim olur ya da gazeteden bir bölüm. Zaman zaman kalabalığın içinde kabuğundan çıkmış bir kişi beni ayartır, o zaman onun peşine düşmek ve öykülemek için rotamdan saparım. Bu harika bir yöntemdir ve ben bu ko-

nuda mükemmelleştim. Yıllar geçtikçe, her kadına olduğu gibi, bana da zaman bir müttefik oldu ve beni görünmez, şeffaf hale getirdi. Bir ruh gibi hareket edebilir, insanların omuzları üzerinden onları seyredebilirim, dedikodularını dinleyip sırt çantalarının üstüne koydukları kafalarıyla nasıl uyuduklarını, dudaklarını hareket ettirip, onların yerine söyleyeceğim sözcükleri formüle ederek kendi kendilerine nasıl konuştuklarını görebilirim.

Görmek Bilmektir

Benim hac gezimin amacı, daima başka bir hacıdır. Bu kez yer yer parçalanmış.

Burada örneğin, yalnızca hastalıklı olan kemikler toplanmış, yani bükülmüş bir omurga, yine bükülmüş bedenlerden çıkarılmış, kurdele gibi olmuş kaburgalar bunlar; ayrılmış, kurutulmuş üstelik cilalanmış. Küçük numaralar, çok önceden var olmayı kesmiş hastalığın betimini listelerde bulmaya yardımcı oluyor. Kâğıdın ömrü kemikle kıyaslanınca, ne kadardır ki? Demek ki kemiklerin üzerine yazmak gerek.

İşte örneğin, içinde saklı olan şeyi görebilmek için, birisinin meraktan oyduğu bir femur kemiği. Gördüğünden hayal kırıklığına uğramış olacak ki, iki parçayı kenevir sicimle birbirine bağlayıp başka bir şeyi düşünmeye başlayarak, vitrine geri koymuş.

Bu vitrinde birbirine yabancı, zamanda ve uzamda birbirinden uzak onlarca insan bulunuyor -şimdi bu güzel, ferah, kuru, iyi aydınlanmış mezarda müzenin sonsuz-

luğuna cezalılar; toprakla sonsuz bir güreş tutmuş olan o kemikleri kesinlikle kıskanıyorlar. Peki, bunlardan bazıları, Katoliklerin kemikleri Kıyamet Günü'nde nasıl birleşeceklerini, günah işleyen, sevaba giren dağılmış bedeninin yeniden nasıl oluşacağını düşünüp endişelenmezler mi ki? Lezyona uğramış kafatası kemikleri -akla gelebilen her yapıya sahip kurşunla delinmiş, atrofiye uğramış. Romatizma atakları geçirmiş el kemikleri. Birkaç yerinden kırılmış ve tesadüfen kaynamış, yıllar süren ağrılarla taşlaşmış omuz kemikleri.

Uzun kemikler çok kısa, kısa olanlarsa çok uzun, tüberkülozlu, hepsi sanki ağaç kurdu tarafından yenmişesine değişik desenlerle kaplı.

Zavallı insan kafatasları soyulmuş biçimde dişlerini gösterdikleri bu aydınlanmış Viktoryan vitrin içindeler. Örneğin, şunun alnının ortasında kocaman bir delik var ama çok da güzel dişlere sahip. Acaba bu delik ölümcül müydü? Kesin değil. Demiryolu inşaatında çalışan, bir metal çubuğun beynini delip geçtiği, bu yarayla yıllarca yaşamış ve nöropsikolojik olarak beynimizle var olduğu-muzu herkese anlatmaya hizmet etmiş olan bir mühendis vardı. Adam ölmemişti ama çok değişmişti. Söylenildiğine göre, bambaşka bir insan olmuştu. Ne de olsa nasıl olduğu-muz beynimize bağlıdır,  yleyse hemen sola, beyin koridoruna geçelim. İşte buradalar!  zeltillerdeki krem rengi denizlaleleri, büyüklü, küçüklü, şunlar d hi olanlar, şunlar ikiye kadar saymayı beceremeyenler. İlerideyse fetüsler, minyatür insancıklar için ayrılmış bir revir var. İşte oyuncak bebecikler, preparatıklar, hepsi minyatür biçiminde, yani kavanoza sığmış bir insan. At kılına asılmış, formalde-

hide batırılmış şu zar zor görün enler, en genç embriyolar, küçük balıklar, kurbağalar.

Şu büyükler bize insan bedenindeki düzeni, onun muhteşem yapılanmasını gösteriyor. Küçücük şeyler, bebekler, semihominidler⁶, yaşamları asla gücün büyüğü sınırını geçmemiş. Bir biçimleri var olmasına var ama henüz ruha erişmişler, belki de ruhun varlığı biçimin büyüklüğüne bağlıdır. Onlarda madde, inatçı bir uyku içinde yaşamı örgütlemeye yani, dokuları takınmaya, organlar arasında ilişkileri kurmaya, ağları güçlendirmeye başlamış; gerçi, ışık ve hava oradan daha uzaklarda olsa da artık göz üzerinde çalışmaya ve ciğeri hazırlamaya koyulmuş.

Bir sonraki sırada da aynı organlar var ama bunlar olgunlaşmış ve çevre koşulları kendi ölçüleri içinde olgunlaşmalarına izin verdiği için hepsi mutlu. Kendi ölçüleri mi? Peki, yeterli ölçüde büyüdüklerini ve nerede durmalarını gerektiğini nereden biliyorlar? Bazıları bilmiyor, şu ince bağırsak, büyümüş de büyümüş, profesörlerimiz için bu organı sığdıracak kavanoz bulmak zor olmuştur. Büyük harflerle etiketlenmiş şu adamın midesine nasıl sığdığını düşünmek daha zor.

Kalp. Tüm gizemi ebediyen çözülmüş -işte şekilsiz, yumruk büyüklüğünde koyu krem rengi bir blok. Koyu krem rengi, bedenimizin rengi, grimsi bir krem, grimsi kahverengi, çirkin renkler, bunu akıldan çıkarmamak gerek. Ne evimizin duvarlarını bu renge boyarız, ne de bu renk bir araba isteriz. Bu renk karanlığın, iç mekânların, güneşin ulaşamadığı yerlerin, madenin, nem içinde, yabancı bakışlardan gizlendiği yani gösteriş yapılmasına ge-

⁶ Semihominid: Yarı insansı maymun. (ç.n)

rek görülmeyen yerlerin rengidir. Yalnızca kan sayesinde abartılı halini gösterir; kan, onun uyarısı, bedenimizin kabuğunun açıldığını haber veren kırmızı alarmıdır. Dokunun sürekliliği kesilmiştir.

Aslında içimiz renkten yoksundur. Eğer düzgün bir biçimde yürekteki kan yıkanır, o yürek sümük gibi görünür.

Yedi Yıl Yolculuk

“Yedi yıldır, evlendiğimizden beri, her yıl bir yolculuk” dedi trendeki genç adam, üzerinde siyah zarif bir palto, elinde çatal bıçak setleri kutusunu andıran, ilginç ve sert bir siyah çanta vardı. “Özenle düzenlenmiş pek çok fotoğrafımız var” diye açıkladı. Güney Fransa, Tunus, Türkiye, İtalya, Girit, Hırvatistan hatta İskandinavya. Fotoğraflara, genellikle birkaç kez baktıklarını söyledi: “Önce aileyle, daha sona iş yerinde, sonra dostlarla birlikte, daha sonra da bu fotoğraflar bir dedektifin çekmecedeki delilleri örneği, orada bulunduğumuzu kanıtlamak üzere folyodan zarflar içinde yıllar boyu, güvenle durur” dedi.

Bir süre düşündü ve pencereden, geç kalmışçasına bir yerlere kaçan manzaraya baktı. Acaba zaman zaman şöyle düşündüğü olur muydu ki: Peki, “Orada bulunduğumuz” ne demek? Fransa’da geçirilen iki hafta, bu gün ancak bir iki anı sığdırabiliyor içine -ortaçağ kentin surları altında birden bastıran açlık atağı ve çatısı asmayla kaplı bir gece kulübünde geçirilen parıltılı bir akşam. Ya Norveç’te ne olmuştu? Ondan geriye yalnızca göldeki o soğuk su ve bir türlü bitmeyen soğuk gün kalmış, bir de büfe kapanmadan

önce yetişilip alınan biranın sevinci ile fiyordun çarpıcı ilk görüntüsü.

“Ne gördüysem benimdir” diye özetledi genç adam ve birden canlanıp dinamik bir biçimde bacağına vurdu.

Cioron Falı

Ürkek ve sakin bir başka adam, her zaman yolculuğa çıkarken yanına Cioron’un kitaplarından birisini, kısa metinli olanı alırdı. Otelde bu kitabı başucunda bulundurur ve uyandıktan sonra rastgele açıp yaklaşan gün için bir ilke söz tutardı. Avrupa otellerinde bulunan İncillerin en kısa zamanda Cioron’ın kitaplarıyla değiştirilmesi gerektiğini düşünürdü. Romanya’dan Fransa’ya. Fal açmak için İncil güncelliğini yitirmişti ne de olsa. Nisan ayının bir cuma günü ya da aralığın bir çarşamba günü önümüze tesadüfen çıkacak olan “Konutta her türlü hizmet için kullanılacak bütün aletler, konutun ve avlunun bütün kazıkları da tunçtan olacak.” (Eski Ahid/Çıkış/ Bap 27,19)⁷ dizileri bize ne verebilir. Bundan ne anlamalıyız? Aslında Cioron konusunda ısrarcı da değildi zaten. Bana meydan okurcasına bakıp şöyle dedi:

-Lütfen, siz başka bir şey öneriniz.

Aklıma hiçbir şey gelmedi. O zaman sırt çantasından eski püskü bir kitap çıkardı, rastgele bir yer açtı, yüzü aydınlanmıştı.

“Gelen geçenin yüzüne dikkat etmek yerine, ayaklarına bakarım, bu koşan insanları hızlı adımlarla özdeşleş-

⁷ Kitaptaki tüm alıntıların kaynakları kitabın sonunda verilmiştir. (yazarın notu)

tiririm -neyin peşindeler. Görevimizin önemli olmayan bir sır arayışı içinde tozları taşımaya dayalı olduğu fikrine kapılırim, açıkça.-” diye tatmin olmuş bir biçimde okudu.

Kunicki Su I

Saat öğleden önce, tam kaç olduğunu bilmiyor, saate bakmamış ama onları bir çeyrek saatten fazladır bekliyor. Rahatça arkasına yaslanıyor, gözlerini kapatıyor. Sessizlik, boyun eğmez bir ses gibi delici, düşünceleri toplamak kolay değil. Alarm gibi duyulduğunu henüz bilmiyor. Koltuğunu direksiyondan uzaklaştırıyor ve ayaklarını uzatıyor. Baş ağır geliyor, bedeni de bu ağırlığı izliyor ve kafa, sıcak beyaz havada düşüyor. Hareket etmeyecek, bekleyecek.

Kesin bir tane sigara içti, hatta iki. Birkaç dakika sonra arabadan çıktı ve köşeye işedi. Kendisini hiçbir araba geçmedi gibi geliyordu ona ama şimdi emin değil. Sonra arabaya döndü ve pet şişeden su içti. En sonda sabırsızlanmaya başlamıştı. Hızla klaksona bastı, sağır eden gürültü, gerçeği anlamasına neden olan öfke dalgasını hızlandırdı. O dakikadan itibaren her şeyi ayrıntılarıyla görüyor: “Burada bu kadar uzun süredir ne yapıyorsun sen lanet? Ne halt ediyorsun?” diyen düşünceler aklından dikkatsizce kayıp giderken arkalarındaki patikadan onları izliyordu.

Burası, kupkuru bir zeytinlik. Otlar, ayakkabılar altında hışırdıyor. Eğik bükük zeytinler arasında yabani böğürtlenler büyümüş; genç sürgünler yolu kaydırıp onu bacağından yakalamaya çalışıyorlar. Her taraf çöp dolu: kâğıt mendiller, iğrenç hijyenik petler, sineklerin istilasına

uğramış insan dışkıları. Başkaları da işlerini görmek için burada duruyorlar. Çalılıkların arasına girmeye bile zahmet etmiyorlar, aceleleri var, hatta burada bile.

Rüzgâr yok. Güneş yok. Çadır tavanını anımsatan beyaz, hareketsiz bir gökyüzü. Boğucu. Su molekülleri havaya karışmış, her yerde deniz kokusu duyuluyor -elektriksi, ozonsu, balıksı. Bir hareket görüyor ama orada, ağaçların arasında değil, burada, ayaklarının altında. Patikaya kocaman siyah bir böcek çıkıyor; antenleriyle havayı kontrol ederek bir anlığına duruyor, belli ki orada bir insanın var olduğundan haberdar. Beyaz gökyüzü, böceğin mükemmel kabuğuna yansıyor süt gibi ak bir leke bırakıyor, Kunicki'ye, sanki yeryüzü, hiçbir bedene ait olmayan, kendi gözüyle, o keyfi ve ilgisiz gözüyle, bir anlığına, ona bakıyormuş gibi geliyor. Kunicki sandaletlerinin ucuyla yere şöyle bir vuruyor. Böcek, kuru otları hışırdatıp patikayı koşarak geçiyor. Böğürtlenlerin arasında kayboluyor. Hepsi bu kadar.

Kunicki, söverek arabaya dönüyor ve hâlâ kadının oğlanla birlikte, dolambaçlı yoldan geri geldiği inancını taşıyor, evet bundan emin. Onlara “Sizi bir saattir arıyorum! Ne halt yiyorsunuz, sizi lanet olasılar?” diyecek.

Kadın, “Arabayı durdur” demişti. Durunca inmiş arka kapıyı açmıştı. Ufaklığı koltuktan almış, sonra elinden tutmuş ve birlikte gitmişlerdi. Kunicki'nin dışarı çıkmaya mecali yoktu, ancak birkaç kilometre yapmış olmalarına karşın kendini uykulu ve yorgun hissediyordu. Önem vermeden, gözünün ucuyla onları seyretmişti, bakması gerektiğini bilememişti. Şimdi bu silik tabloyu, gözünde ye-

niden canlandırmaya, keskinleştirmeye, yaklaştırmaya ve tutmaya çalışıyor. Yani onların hışır hışır sesler çıkararak patikada ilerlediklerini görüyor. Kadının üstünde galiba açık renk keten bir pantolon ve siyah bir gömlek var. Öğlansa filli, triko bir gömlek giyiyor, bunu iyi biliyor çünkü sabah çocuğu kendisi giydirmişti. Bir şeyler konuşarak yürüyorlar, duymuyor; duyması gerektiğini bilememişti ki. Zeytinlerin arasında kayboluyorlar. Ne kadar sürdüğünü bilmiyor ama galiba çok uzun değil. Bir çeyrek saat, belki biraz daha fazla, zamanın farkında değil, saate bakmamıştı. Saate bakması gerektiğini bilememişti ki. Kadının ona “Ne düşünüyorsun?” diye sormasından nefret ederdi. Ona hiçbir şey diye yanıt verirdi ama kadın ona inanmazdı. Hiçbir şey düşünmemenin olanaksız olduğunu söyler, ona darılırdı. Buyurun işte -şimdi Kunicki bir tür tatmin duyuyor- hiçbir şey düşünmemeyi başarıyor. Bunu yapabiliyor.

Sonra aniden böğürtlen çalılıklarının arasında duraklıyor, hareketsiz, böğürtlen köklerine eğilerek sanki gövdeyle istemsiz olarak yeni bir denge noktası buluyor. Sessizlik, sinek vızıltılarına ve kafasının içindeki uğultuya eşlik ediyor. Bir an yukarıdan kendini görüyor: Safari pantolonlu, beyaz gömlekli, kafasında küçük bir keli var, çalı kümesi içinde, yabancı bir evdeki istenmeyen bir konuk. Yanan gökyüzü ve çatlamış toprak arasındaki muharebedeki bir anlık ateşkeste ateşe maruz kalmış bir adam. İçini bir korku sarıyor; hemen kaçmak, arabaya saklanmak isterdi ama bedeni onu hiçe sayıyor -bacağını oynatamıyor, harekete zorlayamıyor. Bir adım atmanın bu kadar zor olduğunu tahmin etmezdi, bağları kopmuş. Ayağındaki sandaletler,

onu yerde tutan birer çapa, çakıldı kaldı. Çaba sarf ettiği için kendi kendine şaşırarak ayağını harekete zorladı. Bu kaynayan uçsuz bucaksız alandan kurtulmanın başka yolu yoktu.

14 Ağustos'ta geldiler buraya. Split'ten gelen feribot insan doluydu -pek çok turist, çoğunluğu yerel. Ana karadan yiyecek taşıyorlar, orada daha ucuz. Adadaki verim çok düşük. Onları turistlerden ayırmak kolay çünkü turistler güneş yavaş yavaş denize kaymaya başlayınca, sancak tarafına geçip objektiflerini güneşe döndürdüler. Feribot dağınık adaları yavaşça geçti ve sonra sanki açık denize açılmış gibi geldi. Bu hoş bir duygu değil, kısacık, çok da önemli olmayan bir panik anı.

Poseidon adlı pansiyonlarını zorlanmadan buldular. Pansiyonun sahibi olan ve üstünde istiridye kabuklu bir tişört bulunan sakallı Branko, Kunicki'nin teklifsizce sırtına vurup kendisine adıyla seslenmesini söyledi. Sonra onları denizin kenarındaki ince uzun taş evin ilk katına götürdü ve gururla kalacakları daireyi gösterdi. İki oda, tahta kaplı dolaplı küçük bir açık mutfak vardı, kadının odasının pencereleri plaja ve doğrudan denize açılıyordu. Pencerelerden birinin altındaki sabır otu çiçek açmıştı, çiçek güçlü köklerine tutunmuş, su üzerinde zaferle yükseliyordu.

Adanın haritasını çıkarıp olasılıklar üzerinde düşünüyor. Belki yönünü kaybedip şoseden bambaşka bir yola çıkmış olabilir. Kesin şimdi başka bir yerde duruyor, hatta başka bir arabaya binip gidiyor -ama nerede? Haritada Vis'deki şose yolun tüm adayı çepeçevre dolaşan bir hat

oluşturduğunu, adanın çevresinde denize hiç çıkmadan dolaşılabileceğini görüyor. Haritayı kadının oturduğu yerde duran çantaya koyuyor ve hareket ediyor. Zeytin ağaçlarının arasında onları arayarak yavaşça sürüyor arabayı. Ancak birkaç kilometre sonra manzara değişiyor. Zeytinlikler yerini kuru otlarla ve böğürtlen çalıklarıyla kaplı, kurak taşlı bir toprağa bırakıyor. Beyaz kalker taşlar, garip bir yaratığın dev dişleri gibi görünüyor. Birkaç kilometre gittikten sonra geri dönüyor. Sağ tarafta çılgınca yemyeşil bağlar var, aralarında da araç gereç koymak için yapılmış küçük taş kulübeler -boş ve kederli. En iyi olasılıkla kayboldu, ya bayıldıysa, belki de ufaklık bayıldı, hava öyle boğucu öyle sıcak ki. Belki acilen yardıma ihtiyaçları var, o da bir şeyler yapacağına, oraya gidip şoseye geri döndü. Ah, ne kadar aptal olduğunu şimdi anlıyor. Kalbi hızla çarpmaya başlıyor. Belki kadına güneş çarptı. Ya da bacağını kırdı.

Dönüyor ve birkaç kez kornaya basıyor. İki Alman arabası geçiyor. Saate bakıyor, aşağı yukarı bir buçuk saat geçmiş, bu demek ki feribot kalkmış. Arabaları yutmuş, kapıları kapamış, denize açılmış kocaman güçlü beyaz gemi. Dakikalar geçtikçe, umursuz deniz onları gittikçe derinden ayırıyor. Kunicki'nin içinde, dilini damağına yapıştıran kara bir duygu var, yoldaki çöplerle, sineklerle, insan dışkılarıyla bağlantılı bir duygu bu. Anladı. Kayboldular. İkisi de. Onların zeytinlikte olmadıklarını biliyor ama buna karşın kuru yolda, yanıtlamayacaklarını bile bile, adlarını çağırarak koşuyor.

Öğleden sonra, siesta zamanı, kent neredeyse bomboş. Yolun hemen kenarındaki plajda, üç kadın, mavi bir

uçurtma uçuruyorlar. Arabayı park ederken onları iyice görüyor. Bir tanesinin üstünde şişman kalçalarına yapışmış açık krem rengi bir pantolon var.

Küçük bir kafede Branko'yu buluyor. Orada iki adamla oturuyor. Viski benzeyen buzlu Palinkovac likörü içiyorlar. Branko ona şaşırarak gülümsüyor.

“Bir şey mi unuttun?” diye soruyor.

Bir sandalye uzatıyorlar. Ama o oturmuyor. Her şeyi sırasıyla anlatmak istiyor, İngilizceye geçiyor aynı anda aklının bir diğer tarafıyla, eğer bu bir film olsaydı, böyle bir durumda ne yaparlardı diye düşünüyor. “Kayboldular” diyor. “Jagoda ve ufaklık.” Nerede ve ne zaman olduğunu söylüyor. O zaman Branko soruyor.

“Tartıştınız mı?”

Gerçeği söylüyor, “Hayır” diyor. Diğer iki adam içkilerini sonuna kadar içiyorlar. Onun da canı içki istiyor. Ağzında o keskin tatlı tadı duyumsuyor. Branko, masadan sigara paketini ve çakmağı yavaşça alıyor. Diğerleri de, isteksizce ayağa kalkıyorlar, sanki mücadele öncesine yoğunlaşıyorlar, belki de burada gölgede oturmak isterlerdi. Hepsi oraya gidiyorlar ama Kunicki, önce polise haber vermek gerektiği konusunda ısrarlı. Branko tereddüt ediyor. Siyah sakalı yer yer ağarmış. Sarı tişörtünün üstünde kırmızıyla yazılmış Shell yazısı ve istiridye kabuğu resmi var.

“Belki denize gitmiştir.”

Belki de. Ne yapacaklarını kararlaştırıyorlar: Branko ve Kunicki oraya dönecekler, diğer ikisi Vis'e telefon etmek için karakola gidecekler. Branko, Comisa'da tek bir polis olduğunu, gerçek karakolun Vis'de bulunduğunu açıklıyor. Masada içinde erimiş buz olan kadehler kalıyor.

Kunicki, daha önceden bulunduğu küçük koyu, zar zor tanıyor. Ona tüm bunlar yüz yıl önce olmuş gibi geliyor, zaman farklı akıyor, daha yoğun, acı, bölüm bölüm akıyor sanki. Beyaz bulutların ardından güneş çıkıyor, birden hava çok sıcak oluyor.

“Kornaya bassana” diyor Branko ve Kunicki klakson çalıyor.

Bu ses uzun ve acılı, sanki bir hayvanın sesi gibi.

Ses kesiliyor ve ağustos böceklerinin minyatür ekolarına çarpıyor.

Arada sırada bağırarak zeytin çalıları arasında ilerliyorlar. Bağın orada buluşup kısa bir süre konuştuktan sonra bağı geçmeye karar veriyorlar. Sıra sıra gölgeleri, kayıp kadının adını bağıra çağıra geçiyorlar. “Jagoda, Jagoda!” Kunicki birden bu ismin anlamını yitirdiğini düşünüyor, sanki groteskle belirsizleşmiş eski bir ritüele katılıyormuş gibi geliyor ona. Çalıların altına asılmış şişkin, koyu mor üzümler, sanki sapıkça, çoklu bir meme tarlası, o ise yapraklardan bir labirentte, “Jagoda, Jagoda” diye bağırarak kayboluyor. Kime bağılıyor? Kimi arıyor?

Bir anlığına durması gerek, yanları ağrıyor, bitki sıraları arasında kayboluyor. Başını gölgeli serinliğe sokuyor, Branko’nun yapraklarla sarmalanmış sesi susuyor ve Kunicki şimdi sinek vızıltısı duyuyor. Sessizliğin tanıdık matrisi.

Bağın ardında bir başka dar yol başlıyor. Duruyorlar, Branko cep telefonuyla konuşuyor. İki sözcüğü yineliyor: “žena ve dijete”⁸ -Kunicki sadece bunları anlayabiliyor. Güneş gözlerde büyüyor, siliniyor ve turunculaşıyor. Az

⁸ (Hırvatça) Kadın ve çocuk. (ç.n)

sonra doğrudan yüzüne bakmak olası olacak. Bağ, yoğun yeşil bir renk halini alıyor. İki insan figürü bu yeşil denizin önünde çaresizce duruyor.

Karayolundaki şosede bir kaç araba ve bir grup adam duruyor. Kunicki polis etiketli bir arabada oturuyor ve terli polisin sorduğu sorulara Branko'nun yardımıyla yanıt veriyor. Doğrudan İngilizce konuşuyor: "We stopped. She went out with the child. They went right, here" -eliyle gösteriyor. "I was waiting, let's say, fifteen minutes. Then I decided to go and look for them. I couldn't find them. I didn't know what has happened." Isınmış maden suyundan açgözlü bir yudum alıyor. "They are lost." Sonra bir kez daha ekliyor, "Lost." Polis bir yere telefon ediyor. Bağlantıyı beklerken ona, "It is impossible to be lost here, my friend"⁹ diyor. Kunicki'ye doğru bu "my friend"e bastırıyor. Sonra polis telsizle konuşuyor. Sonra adanın derinliklerine doğru yürüyorlar, bir saat daha geçiyor.

O sırada olgunlaşmış güneş üzüm bağına düşüyor, yukarı çıktıklarındaysa denize dokunuyor. İster istemez güneşin uzun batışına tanık oluyorlar. En sonunda insanlar fenerlerini yakıyorlar. Karanlıkta adanın küçük koylarla dolu sarp kıyısına iniyorlar ve oradaki koylardan ikisinde bulunan, otellerde kalmayı sevmeyen elektriksiz ve susuz bir tatil için daha fazla ödeme yapmayı seçen garip turistlerin yaşadığı taş evleri yokluyorlar. İnsanlar taş ocaklarda ya da gaz ocaklarında yemek pişiriyorlar. Doğrudan deniz-

9 (İng.) Durduk. Çocukla birlikte dışarı çıktı. Tam buradan gittiler. Aşağı yukarı on beş dakika bekledim. Sonra gidip onları aramaya karar verdim. Onları bulamadım. Ne oldu bilmiyorum. Kayboldular. Burada kaybolmak imkânsız, arkadaşım (ç.n)

den tuttukları balıkları ızgaraya atıyorlar. Hayır, hiç kimse çocuklu bir kadın görmemiş. Az sonra akşam yemeklerini yiyecekler. -Masalarda, ekmek, peynir, zeytin ve henüz daha öğleyin denizde akılsız işleriyle meşgul olan zavallı balıklar var. Bir süre sonra Branko, Comisa'daki otele telefon ediyor. Bunu ondan Kunicki rica ediyor çünkü ona kadın kaybolmuş, sonra başka bir yoldan otele ulaşmış olabilir gibi geliyor. Ama her telefondan sonra, Branko onun sırtına vuruyor.

Gece yarısı civarında bir grup adam yok oldu, onların içinde Kunicki'nin Comisa'da masada gördüğü iki adam var. Vedalaşmadan önce kendilerini tanıtıyorlar: Dargo ve Roman. Onlarla birlikte arabaya gidiyorlar. Kunicki yardımlarından ötürü onlara minnet duyuyor, bunu nasıl göstereceğini de bilmiyor, Hırvatça, "teşekkür ederim" demeyi unutmuş, "djakuju", "djakuje" gibi bir şey olmalı. Aslında basit ve kaba İngilizce ifadeler yerine benzer diller için gramersiz olarak bir Slavca sözlük hazırlama çalışmasına gönüllü olarak katılabilir.

Gece evin altına bir tekne yaklaşıyor. Çıkmak zorunda kalıyorlar, çünkü su basıyor evi. Su evin ilk katına ulaşıyor.

Su mutfaktaki fayans aralıklarından sızıyor ve ince sıcak akıntılar oluşturarak elektrik prizlerinden akıyor. Kitaplar nemden şişmiş. Birisini açıyor ve harflerin, boz bulanık boş bir sayfa bırakarak bir makyaj gibi aktığını görüyor. Görünüşe göre, bir önceki gemiyle herkes burayı terk etmiş, tek o kalmış.

Gökyüzünden tembel tembel damlayan ve hemen sonra şiddetli ve kısa süreli bir sağanağa dönüşen su damlalarının sesini uykusunda duyuyor.

Benedictus, qui venit¹⁰

Nisan, kırmızı güneşi otoyol asfaltına çiziyor, dünya az önce yağan yağmurdan özenle buzlanmış, -Paskalya keki üstüne yayılmış şeker gibi. Paskalya yortusu öncesindeki Büyük Cuma günü, alacakaranlıkta, Belçika, Hollanda arasında bir yerde arabayla gidiyoruz -tam olarak nerede olduğumu bilmiyorum çünkü sınır kaybolmuş, tümüyle silinmiş, hiç kullanılmıyor. Radyo istasyonu “Requiem”i veriyor. İster istemez beni kutsayan radyoyu doğrulamak ister gibi, radyodan yayılan “Benedictus” boyunca oto yolda lambalar yanıyor.

Aslında doğrusunu söylemek gerekirse, bu durum, hoş bir gelenekle, yolcular için tüm otoyollarını aydınlatan Belçika’da bulunduğum anlamına gelmeliydi.

Panoptikon

Kılavuzlardan öğrendiğime göre, panoptikon ve harikalar kabini, müzeler olmadan var olan değişmez ikili. Sahiplerinin uzak veya yakın yolculuklara çıktıkları tüm özel eşyaların sergisiydi bu.

Ancak panoptikonun hapishanenin dahi gardiyanı olarak Bentham¹¹ tarafından adlandırıldığını da hatırlamamak olanaksız; onun her bir mahkûmun sürekli izlenmesine olanak sağlayan bir yapı oluşturmak gibi bir amacı vardı.

10 Benedictus qui venit in nomine Domini (Hıristiyan inancında bir ilahi- Tanrının adıyla gelenler kutsanmıştır anlamında). (ç.n)

11 Jeremy Bentham (1748 – 1832), İngiliz filozof, hukukçu ve toplum reformcusu. Az sayıda gardiyanın çok sayıda mahpusu gözetlemesini sağlamak üzere “denetim evi” anlamında panopticon adını verdiği daire planlı bir yapı tasarladı. (ç.n)

Kunicki Su II

“Ada zaten o kadar büyük değil” diyor, Branko’nun eşi Djurdzica ve adamın fincanına, koyu ve sert kahve dolduruyor.

Hepsi bir mantra gibi bu lafı tekrar ediyorlar. Kunicki, ona ne demek istediklerini anlıyor, o da adanın kaybolmak için fazla küçük olduğunu biliyor. Çok çok on kilometre uzunluğunda ve iki büyük kenti var. Vis ve Comisa. Adayı, bir çekmece gibi, santim santim aramak mümkün. Bu iki kentin sakinleri birbirlerini iyi tanıyorlar. Geceler ılık; üzüm bağları büyüyor, incirler olgunlaşmak üzere. Eğer kaybolmuşlarsa bile, onlara hiçbir şey olmaz, ne açlıktan ölürler, ne soğuktan, ne de vahşi hayvanlara yem olurlar. Kuru ve sıcak otların üzerinde, zeytin ağaçlarının altında ılık bir gece geçirirler, denizin uykulu şırıltısını dinlerler. Her yerden yola en fazla üç dört kilometre yürüyerek ulaşmak mümkündür. Tarlalarda, şarap fiçilerinin ve üzüm sıkma makinelerinin bulunduğu taş evler vardır, hatta bazılarında yiyecek ve mum bile bulunur. Kahvaltıda, bir salkım olgun üzüm veya yazlıkçılar için koylarda bulunan kahvaltılıkları yerler.

Önünde polisin kendilerini beklediği otele çıkıyorlar. Ama bu polis başka, daha genç. Kunicki bir an, adamın iyi haber getirdiğine dair umutlanıyor ama polis pasaportunu rica ediyor. Verileri dikkatle not ediyor, onları Split’te ve diğer çevre adalarda arayacaklarını söylüyor.

“Belki kıyıda gitmiştir” diye açıklıyor.

“Parası yok. No Money. Her şey burada.” Kunicki

çantasını gösteriyor ve içinden kadının cüzdanını çıkarıyor, kırmızı, boncuklu. Cüzdanı açıyor ve polise uzatıyor. Adam omzunu silkiyor ve Polonya adresini not ediyor.

“Çocuk kaç yaşında?”

Kunicki, “üç” diye yanıtlıyor.

Kıvrım kıvrım kıvrılan yolda gidiyorlar. Gün, güneş ışıklarından etkilenmiş film gibi çok sıcak ve açık bir hava vaat ediyor. Öğlen vakti hiç bir görüntüden eser kalmaz. Kunicki, yukarıdan bakma olasılığını da düşünüyor, ne de olsa ada neredeyse çıplak. Hayvanlara, göçmen kuşlara, leyleklere, bayağı turnalara taktıkları çipleri de düşünüyor. Herkese güvenlik için böyle bir çip takılmalı; sonra herkesin her hareketi internetten izlenebilir, nerelere gittikleri, nerede dinlendikleri, kaybolup kaybolmadıkları. Kaç kişi böylece ölümden kurtarılabilirdi. Gözlerinin önünde bilgisayar ekranı tablosu var, insanların bıraktıkları renkli hatlar, sürekli izler, imler. Daireler, elipsler, labirentler. Belki sonsuz sekizler, belki başarısız, aniden kesilen spiraller.

Bir köpek, kara bir çoban köpeği; kadının kazağını arka koltuktan alıp ona veriyor. Köpek, koklayarak arabanın çevresini dolaşıyor, sonra zeytinliklerin arasındaki patika yola doğru gidiyor. Kunicki aniden enerji doluyor, az sonra her şey ortaya çıkacak. Köpeğin ardından koşuyor. Çoban köpeği görünüşe göre, hiçbir iz olmamasına karşın ihtiyaçlarını giderdikleri yerde duruyor. Kendinden memnun ama köpecik bu olmadı ki. İnsanlar nerede, nereye gitmişler? Köpek ondan ne istendiğini anlamıyor, isteksizce yana sapıyor, bağlardan uzaklaşarak şose boyunca ilerliyor.

Kunicki, demek ki yol boyunca gitti, yanılmış olmalı diye düşünüyor. Daha uzağa gitmiş ve onu buradan birkaç yüz metre ileride bekliyor olmalı. Peki, klaksonu duymadı mı? Ya sonra? Birisi onları arabayla götürdü belki, onlar nereye gideceklerini bilmezken o birisi onları nereye götürmüş olabilir? Birisi. Belirsiz, bulanık, geniş omuzlu bir tip. Geniş enseli. Kaçırma. Kafalarına vurdu, sonra bagaja mı tıktı yoksa? Feribota bindi karşıya geçti, şimdi Zagreb'te veya Münih'teler, belki de başka yerdeler. Peki, iki tane baygın insanla nasıl sınırı geçti?

Ancak köpek hemen yolun kenarında uzanan eğimli ve taşlı yara, boş geçide sapıyor ve aşağıya, taşlara doğru koşuyor. Tam orada eski, bakımsız bir bağ başlıyor, bağın içinde taştan bir ev görünüyor, büfeye benziyor, paslı oluklarla kaplı. Kapının önünde kuru üzüm saplarından bir yığın duruyor, yakılmak için herhalde. Köpek evin çevresinde dolanıyor, tam bir daire yapıp kapının önüne dönüyor. Ama kapı asma bir kilitte kilitli -şaşkın şaşkın buna bakıyorlar. Rüzgâr, dalları kapının eşiğine sürüklemiş. Oradan içeri kimsenin giremeyeceği belli. Polis kirli camlardan içeri bakıyor sonra pencereyi sarısmaya başlıyor, güçlü, daha güçlü, zorla açıncaya kadar. Hepsi içeri bakıyorlar, burunlarına küf, deniz kokusu ve her şeyin kokusu çarpıyor.

Telsizlerin hışırtısı, köpeğe su veriliyor ve yeniden kağı koklaması buyruluyor. Evin çevresinde şöyle bir dönüp yola doğru ilerliyor, sonra tereddüt ederek yan yolda, sağda solda baş veren, üzerinde kuru otlar olan çıplak kayalara doğru ilerliyor. Uçurumdan deniz görünüyor. Tüm arama ekibi orada duruyor, yüzlerini suya çevirmiş

bakıyorlar.

Köpek izi kaybediyor, dönüyor ve patikanın ortasına yatıyor.

“To je zato jer je po noći padała kiša”¹² diyor birisi Hırvatça. Kunicki, adamın dün geceki yağmurdan söz ettiğini gayet iyi anlıyor.

Branko geliyor, ona akşam yemeği getiriyor. Polis hâlâ orada. Ama onlar Comisa'ya gidiyorlar. Neredeyse hiç konuşmuyorlar. Kunicki, Branko'nun ona ne diyeceğini bilemediğini düşünüyor, üstelik bir de yabancı bir dilde, yani İngilizce olarak. En iyisi hiç konuşmasın. Tam deniz kenarındaki bir restorana gidiyorlar, kızarmış balık ısmarlıyorlar; aslında burası restoran değil, Branko'nun tanıdıklarının mutfağı. Buradaki herkesi tanıyor.

Hatta burada herkes birbirine benziyor. Yüz hatları, sanki rüzgârla kamçılanmışçasına daha keskin, deniz kurtları kabilesi. Branko, bardağına şarap dolduruyor, içmesini istiyor. Kendisi de bir dikişte içiyor. Sonra ödeme yapmasına izin vermiyor. Telefonu çalıyor.

“They manage to get a helicopter, an airplane. Police”¹³ diyor Branko. Branko'nun teknesiyle adanın kıyısı boyunca sefere çıkmak üzere plan yapıyorlar. Kunicki, Polonya'ya, ailesine telefon ediyor. Babasının çatlak, tanıdık sesini duyuyor. Ona üç gün daha orada kalmaları gerektiğini söylüyor. Gerçeği söylemiyor. Her şey yolunda ama üç gün daha kalacaklar işte. Neden “üç gün” dediğini bilmiyor. Marinada Branko'yu bekliyor. Adam yine üze-

¹² (Hırv.) Gece yağmur yağdı ya ondan. (ç.n)

¹³ (İng.) Bir helikopter ayarlamışlar, bir uçak. Polis. (ç.n)

rinde kırmızı istiridye kabuklu tişörtle çıkageliyor. Ama bu temiz, yeni, mis gibi, belli ki bu tişörtlerden pek çok var. Demirlenmiş teknelerin arasında küçük takayı buluyorlar. Yan tarafına mavi harflerle oldukça sakar biçimde teknenin adı yazılmış: “Neptün.” O zaman Kunicki buraya geldikleri feribotun adının “Poseidon” olduğunu anımsıyor. Pek çok şeyin, barların, dükkânların, teknelerin adı Poseidon veya Neptün. Bu iki isim deniz kabukları gibi yayılmış. Copyright işini o tanrıyla nasıl halletmişlerdir acaba? Ona nasıl ödeme yapmışlardır.

Takaya yerleşiyorlar, küçük, dar, takadan daha çok derme çatma yapılmış tahta bir kabini olan motorlu bir kayak bu. Branko, bu kabinde boş, dolu su şişeleri tutuyor. Bazılarında kendi bağının üzümünden yaptığı şarap var, beyaz, iyi, sert. Herkesin burada kendi bağı ve kendi şarabı var. Branko motoru çıkarıyor, teknenin kışına yerleştiriyor. Marşa üçüncü basısta tekne zıplıyor, ondan sonra da birbirleriyle bağırarak konuşmak zorunda kalıyorlar. Gürültü dayanılmaz bir halde ama az sonra beyin, sanki bedeni dünyanın kalan tarafından ayıran kalın kışlık bir giysiymişçesine buna alışıyor. Yavaş yavaş, körfezin ve limanın azalan görüntüsü bu gürültüye karışıyor. Kunicki yaşadıkları evi, mutfak penceresini ve gökyüzüne umutsuzca fırlayıp taşlaşan bir havai fişegın muzaffer patlaması örneği açan sabır otu çiçeğini görüyor. Gözleri önünde her şey küçülüyor, karışıyor, evler karanlık ve belirsiz çizgilere, tekne direklerin çizgileriyle kaplanmış dağınık beyaz bir lekeye dönüşüyor, kasabanın fonunda dağlar yükseliyor, çıplak, gri, yeşil üzüm bağlarıyla beneklenmiş. Büyüyorlar, dev gibi oluyorlar. İçeriden, yoldan ada küçük görünüyor-

du ama Şimdi onun gücü ortada, kaya kütlesi devasa bir koni oluşturmuş, sudan çıkmış bir yumruk.

K rfezden açık denize akarak sola döndüklerinde, adanın kıyıları dik ve tehditk r görünüyor. Hareketin kaynağını, kayalara çarpan dalgaların beyaz sırtları ve teknenin varlığından rahatsız olan kuşlar oluşturuyor. DönüŐte motoru  alıŐtırdıklarında, kuşlar ürkekçe kayboluyor. Bir de gökyüzünü söküp iki parçaya ayıran jet u ağıının köpükten izi. Uçak güneye uçuyor.

 lerliyorlar. Branko iki sigara yakıyor ve birini Kunicki'ye uzatıyor. Sigara içmek zor, burundan püsküren küçük su damlaları her yere sıçrıyor.

“Suya bak” diye bağılıyor Branko, “yüzen her Şeye bak.”

Mağaralı körfeze yaklaŐtıklarında bir helikopter görüyorlar -karşı tarafa uçuyor. Branko teknenin ortasında durup el kol sallıyor. Kunicki helikoptere bakıyor, neredeyse mutlu. Ada büyük değıl, yüz kere aklına geldiğı gibi, yukarıdan, bu kocaman mekanik peygamber böceğinin gözlerinden bir Şey saklamak olanaksız, her Şey apaçık görünecek.

“Poseidon'a doğıru gidelim” diye Branko'ya bağılıyor, ama diğeri ikna olmuyor.

“Oraya geçiş yok” diye bağırarak yanıt veriyor.

Takayı çeviriyor ve boşa alıyor. Kayaların arasında, motoru kapatmıŐ bir biçimde dolaşıyorlar.

Kunicki, her Şey gibi, adanın bu bölümü de “Poseidon” olarak adlandırılmalı diye düşünüyor. Tanrı buraya kendi katedralini inşa etmiş: Sütunlar koridorlar, mağaralar, koronun yeri. Tahmin edilemez hatlar, falsolu ve düzensiz bir ritim. Kara volkanik kayalar, sanki üzerlerine en-

der bulunan kara bir metalle kakma yapılmışçasına, sudan parlıyor. Şimdi alacakaranlıkta bu yapı çarpıcı bir biçimde kederli, sözün özü terk edilmiş, burada kimse asla dua etmemiş. Kunicki birden, insan eliyle yapılan katedrallerin ilk örneğini gördüğü izlenimine kapılıyor, öyle ki turistlerin, Reis Katedrali'ne ya da Chartres'e gitmeden önce buraya getirilmeleri gerek. Bu keşfini Branko'yla bölüşmek istiyor ama konuşmak için ortam çok gürültülü. "Polis. Split" yazılı bir başka büyük tekne görüyor. Kıyıya dik olarak seyrediyor. İki tekne birbirine doğru yaklaşıyor ve Branko polislerle konuşuyor. Hiçbir iz yok, hiç. En azından Kunicki öyle tahmin ediyor çünkü motor homurtusu konuşmayı boğuyor. Galiba, dudaklarını oynatarak ve rütbeli, beyaz polis gömleklerine hiç uymayacak biçimde kollarını çaresizce açarak dertlerini anlatıyorlar. Dönmeleri gerektiğini işaret ediyorlar çünkü hava kararıyor. Kunicki sadece "Dönün" dediklerini duyuyor. Branko gaza asılıyor, sanki patlama sesi gibi duyuluyor bu ses. Uyuşuk su, sanki ufak ufak ürpermiş gibi dalga dalga dağılıyor.

Ada gündüz görüldüğünden çok farklı bir görünümde. Önce, geçen her saniye ile birlikte birbirlerinden ayrılıp bir dizi oluşturan ışık kıvılcımları görünüyor. Ortalığı kaplayan karanlığın içinde büyüyor, teker teker oluyor, ayrılıyor -kıyıya gelen yatların ışıkları başka, pencerelerden gelen ışıklar başka, tabelaların ışıkları farklı, arabaların ışıkları farklı. Alışılmış dünyanın güvenli görüntüsü.

En sonunda Branko motoru susturuyor. Ve tekne kıyıya yaklaşıyor. Birden dibi taşlara sürünüyor, marinadan uzakta, otelin hemen yanındaki küçük plaja çıkıyorlar. Kunicki bunun nedenini tahmin ediyor şimdi. Hemen

plajın yanındaki rampada bir polis arabası duruyor, beyaz gömlekli iki adam belirgin biçimde onları bekliyorlar.

“Galiba seninle konuşmak istiyorlar” diyor Branko ve tekneyi demirliyor. Kunicki birden fenalaşılıyor, duyacaklarından korkuyor. Ya “Cesetlerini bulduk” derlerse. İşte bundan korkuyor. Ayakları üzerinde zor durarak onlara doğru yürüyor.

Neyse ki aynı laflar. Yeni bir şey yok. Bunca zaman geçmesine karşın durum ciddiyetini koruyor. Adadaki tek şose yoldan, onu Vis’e, karakola götürüyorlar. Hava artık neredeyse karanlık ama görünüşe göre yolu iyi biliyor olmalı ki dönemeçlerde bile yavaşlamıyorlar. Hızla oraları geçiyorlar.

Karakolda onları yenileri bekliyor. Uzun boylu, yakışıklı, doğrusunu söylemek gerekirse iyi Lehçe konuşmayan bir çevirmen -özel olarak onu Split’ten getirmişler- adam subay. Rutin sorular yöneltiyor, umursamaz havada, şüpheli olduğunu ona fark ettiriyor.

Onu otele kadar getiriyorlar. İniyor ve sanki içeri girmiş gibi yapıyor. Ancak poz yapıyor yalnızca. Karanlık koridorda, onlar gidene ve motor sesi durana kadar bekliyor sonra dışarı, sokağa çıkıyor. Büyük kümeler halinde yanan ışıkların tarafına, marina yakınındaki tüm kahve ve restoranların bulunduğu bulvara doğru gidiyor. Ama vakit geç artık, cuma olmasına karşın, artık kalabalık kalmamış; gece yarısı saat bir ya da iki olmalı. Az sayıda müşterilerin oturduğu masalarda bakışlarıyla Branko’yu arıyor ama bulamıyor, istiridye kabuklu tişört yok orada. Birkaç İtalyan var, kocaman bir aile. İki yaşlı adam daha görüyor, kamışla bir şeyler içip gürültülü İtalyan ailesini seyrediyorlar. İki

tane açık renk saçlı kadın birbirlerinin kollarına dokunarak teklifsizce konuşmakla meşguller.

Adanın erkekleri, balıkçılar ve bir çift. Kimsenin ona dikkat etmemesi ne rahatlık... Rıhtımda balık kokusunu, ılık ve tuzlu rüzgârı duyumsayarak gölgeden, ışıksız yerden yürüyor. Yukarı doğru çıkıp Branko'nun evine giden sokaklardan birine sapası var ama cesaret edemiyor, kesin uyumuşlardır. Bahçenin kenarında, bir küçük masaya oturuyor. Garson ona bakmıyor bile.

Yan masada toplanan adamları seyrediyor. Oturuyorlar, bir sandalye daha alıyorlar, beş kişiler. Garson gelmeden, içkilerini ısmarlamadan önce, dostluk görünmez bağlarla onları bağlıyor.

Farklı yaşlardalar, iki tanesinin sakalları gür, ne ki ister istemez yarattıkları bu çevrede tüm farklar kayboluyor. Konuşuyorlar -ama ne konuştukları önemli değil. Sanki topluca şarkı söyleyeceklermiş de, seslerini ayarlıyorlarmış gibi de görünüyorlar. Ortalığı kahkaha kaplıyor -çok bilindik fıkralar bile öyle yerinde ki, çok çekici oluyor. Bu alçak sesli ve titretici kahkaha, ortalığa egemen oluyor, yan masadaki turistlere -orta yaşlı ürkek kadınlara susmalarını buyuruyor birden. Meraklı bakışları üzerine çekiyor.

Seyirciyi hazırlıyorlar. Garsonun tepsideki içkilerle girişi uvertür, garson bir delikanlı, bale veya opera için aday olabilecek, bilinçsiz bir sunucu sanki. Onun ortaya çıkışıyla canlanıyorlar, bir el havaya kalkıyor ve ona yer gösteriyor -buraya. Bir anlık sessizlik, kadehlerin kenarları dudaklara doğru seyre çıkıyor. İçlerinden bazıları, en sabırsız olanlar, kilisede rahibin, uzatılan dillere kutsal ekmegi törensel bir biçimde koyuşunda olduğu gibi gözlerini ka-

patmaktan kaçınmayı beceremiyorlar. Dünya sefere hazır, ayakların altındaki yer ve başın üzerindeki tavan uydurma, beden artık yalnızca kendisine ait değil ama canlı bir zincirin bir halkası, canlı bir dairenin bir parçası. Evet, şimdi bardaklar ağızlara doğru sefere çıkıyorlar, boşladıkları an, neredeyse görünmeyecek çünkü öyle şimşek hızıyla, öyle bir yoğunlaşmayla ve öyle anlık bir ciddiyetle olacak ki. Daha sonra adamlar onları -kadehleri ellerinde tutacaklar. Masanın çevresinde oturan bedenler, kendi dairesinde dönmeye başlayacak, kafaların tepeleri havada daire çizecek, önce küçük, sonra büyük. Yay oluşturarak üst üste örtülecek. En sonunda da eller havaya kalkacak, önce jestlerle sözcükleri çizerek, havadaki güçlerini deneyecek, sonra da yanındaki dostun sırtına, omzuna, ensesine doğru yola çıkıp onlara dokunacak okşayacak. Dokunuşlar sevgiyle olacak. Dostların ve sırtların kardeşliği, müdahaleci değil, bir dans bu.

Kunicki bu duruma kıskanarak bakıyor. Gölgeden çıkıp onlara katılmak isterdi. Bu yoğunluğu tanımamış hiç. Erkeklerin birbirlerine daha uzak durduğu kuzeylilik ona daha yakın. Oysa güneyde, güneş ve şarap, bedeni çabucak ve utanmadan açınca, bu dans tümüyle gerçek oluyor. Bir saat sonra ilk beden sürtünerek kayıyor ve sandalyenin arkasını tutuyor.

Gece esintisinin sıcak eli Kunicki'nin sırtına vuruyor ve "Hadi gel, hadi" der gibi onu kandırıyor. Onlara katılmak isterdi, nereye olursa olsun, onlarla gitmek. Onu yanlarına almalarını isterdi.

Bulvarın aydınlatılmamış kısmından, karanlıktan çıkmamaya gayret ederek otele dönüyor. Dar ve boğucu

merdiven aralığına girmeden önce derin bir nefes alıyor ve bir an hareketsiz duruyor. Sonra karanlıkta basamakları adımlarıyla araştırarak merdivenleri geçiyor. Giysileriyle kendini yatağa atıyor yüzüstü, kolları iki yana açık, sanki birisi sırtından onu vurmuş da bir an bu mermiye bakmış sonra ölmüş gibi. Bir kaç saat, belki iki, belki üç saat sonra kalkıyor, hava hâlâ karanlık. El yordamıyla otomobile gidiyor. Alarm çalıyor, araba, anlayışla ve özlemle göz kırpmıyor. Kunicki, tüm bagajı, ne var ne yoksa arabadan çıkarıyor, uçar gibi. Elindekileri merdivenlerden taşıyor ve mutfak odanın döşemelerine fırlatıp atıyor. İki bavul ve bir sürü ıvır zıvır, torbalar, sepetler, içinde yolluk bulunan çanta, dalgıç takımının bulunduğu plastik torba, maskeler, şemsiye, plaj hasırları ve adadan aldıkları içinde şarap ve avlar olarak adlandırılan ve tadını çok beğendikleri biberli salçanın bulunduğu kutu ve birkaç kavanoz zeytin. Tüm ışıkları yakıp bu karışıklığın ortasında oturuyor, şimdi. Sonra kadının çantasını alıyor içindekileri dikkatle mutfak masasına koyuyor. Oturuyor ve bu yaslı eşya yığını gözleriyle ölçüp biçiyor, sanki mikado oynuyormuş da, sıra ondaymış gibi -tek bir çöpü öyle bir çekmek gerek ki diğerleri hiç oynamasın. Biraz tereddüt ettikten sonra ruju eline alıyor ve kapağını açıyor. Koyu kırmızı yepyeni. Çok sık ruj sürmezdi. Kokluyor. Güzel kokuyor ama ne koktuğunu söylemek zor. Cesaretini topluyor ve sırayla her nesneyi tek tek masaya koyuyor. Pasaport -eski, mavi kabı var, fotoğrafta çok daha genç, uzun saçları var, kâküllü. Son sayfadaki imza silinmiş, onun için sınırlarda sık sık sorun yaşar. Defteri açıyor ve kâğıtlara göz atıyor. Alınmış notlar, bir ceket çizimi, rakam sütunları, Polonica'daki bir barın

kartı, ardında telefon numarası yazılı, bir tutam saç, siyah, hatta tutam da değil, birkaç tel saç. Kenara koyuyor. Sonra daha dikkatle araştırıyor. Egzotik Hint kumaşından yapılmış bir makyaj çantasının içinde, koyu yeşil bir far, pudra kutusu (içinde hemen hemen hiç pudra kalmamış), yeşil bir rimel, bir plastik kalemtıraş, dudak parlatıcısı, cımbız, kopmuş, kararmış bir zincir var. Bir de Trogir'den kalma bir müze bileti, arkasında yabancı dille yazılmış bir sözcük; karton bileti gözüne yaklaştırıyor, zorla okuyor: κάρπος, galiba K-A-I-R-O-S ama emin değil, bu sözcük ona hiçbir şey ifade etmiyor. Çantanın dibi kum dolu.

Cep telefonun şarjı neredeyse bitmiş. Son bağlantıya bakıyor -kendi numarası ekrana çıkıyor, birkaç tane daha numara var ama bu numaralar da ona bir şey ifade etmiyor. “Alınan mesaj” -yalnızca bir tane- ondan -Trigor'da kaybolduklarında atmıştı. “Büyük meydanda çeşmenin yanındayım.” “Giden mesajlar” -boş. Ana menüye dönüyor, ekranda bir işaret çıkıyor, sonra hemen sönüyor.

Bir paket kâğıt mendil, açılmış. Kurşun kalem, iki tükenmez, birisi sarı Bic marka, ikincisinin kenarında “Hotel Mercure” yazıyor. Bozuk paralar, iki cent, cüzdan, içinde Hırvat banknotları ve on zloty Polonya parası. Visa kart. Bir blok turuncu kâğıt, kullanılmış. Antik armalı piring bir toka, kırılmış gibi gözüküyor. İki tane Kopiko marka şeker. Siyah kabı içinde dijital fotoğraf makinesi. Çivi, beyaz bir ataç. Sakız kâğıdı. Kırıntılar. Kum.

Siyah mat yüzeye, her şeyi dikkatle, hepsi birbirine eşit uzaklıkta olmak kaydıyla yerleştiriyor. Musluğa gidiyor, su içiyor. Masaya dönüyor, bir sigara yakıyor. Sonra kadının makinesiyle resim çekmeye başlıyor, her bir nesnenin ayrı

ayrı fotoğrafını çekiyor. Ağır ağır, ciddiyetle, maksimal yakınlıkta ve flaşla. Bu küçük fotoğraf makinesinin kendi kendisinin resmini çekememesine yanyor yalnızca. O da bu davanın kanıtı. Daha sonra makineyi, torbaların ve valizlerin bulunduğu koridora götürüyor, hepsinin bir kare fotoğrafını çekiyor. Ancak bununla da yetinmiyor, valizi açıyor giysileri, her bir ayakkabıyı, her bir krem tüpünü, her kitabı, tek tek fotoğraflamaya başlıyor. Bir de ufaklığın oyuncaklarını. Hatta poşetten kirli giysileri de yere atıyor ve bu şekilsiz kümenin de resmini çekiyor.

Bir k    k şişe rakı buluyor bir dikişte içiyor, sonra elindeki makineyle bu boş şişenin de resmini çekiyor.

Arabayla Vis'e doğru hareket ettiğinde artık hava aydınlanmış durumda. Yanında kadının yol için hazırladığı kurumuş kanepeler var. Tereyağı sıcaıktan erimiş, ekmek yağı çekmiş, üzerinde yalnızca parlak bir tabaka kalmış, kaşar peyniri sertleşmiş, plastik gibi yarı yarıya şeffaflaşmış. Komiza'dan çıkarken kanepelerden ikisini yiyor, ellerini pantolonuna siliyor. Arabayı yavaş yavaş, etrafına, ge tiğı her şeye bakarak ve kanındaki alkol  hatırlayarak dikkatle sürüyor. Ama kendini g     ve bir makine gibi sağlam hissediyor. Ardında metre metre denizin yükseldiğini bilmesine karşın, ardına bakmıyor. Hava o kadar berrak ki, doruklardan İtalya kıyılarının görünebilmesi olasılığı yüksek. şimdilik bir koyda duruyor ve çevredeki her şeye dikkatle bakıyor, her k ğıda, her çöpe. Elinde Branko'nun dürbünü de var, onunla da çevreyi gözlüyor. Kuru yapraklarla kaplı, yanmış kurumuş otlarla örtülü taşlık yamaçları görüyor uzun kökleriyle taşlara sıkı sıkı sarılmış, güneşten kararmış ölümsüz böğürtlen  alılıklarını görüyor. Heba olmuş, b -

külmüş gövdeleriyle yabani zeytin ağaçlarını, terk edilmiş bağlardan kalan taş duvarları.

Aşağı yukarı bir saat sonra, yavaş yavaş, sanki devriye polisi gibi Vis'e geliyor. Alışveriş yapılan, çoğunlukla şarap alınan bir küçük süpermarketi geçiyor ve kısa süre sonra gideceği yere varıyor.

Feribot kıyıya demir atmış. Kocaman, devasa bir bina, yüzen bir blok. "Poseidon." Kocaman kapısı açılmış, bu esneyen mağarada araba ve uykulu insan kuyruğu oluşmuş; az sonra hepsini içeri almaya başlayacak. Kunicki, bariyerlerde durup bilet alan insanları izliyor. Bazılarının sırt çantaları var, içlerinden biri, renkli türbanıyla güzel bir genç kız; ona bakıyor, gözlerini ondan alamıyor. Kızın yanında İskandinav tipli, uzun boylu bir delikanlı. Çocuklu kadınlar, bunlar yerli halktan galiba, bagajları yok, bir tane takım elbiseli bir adam, elinde çanta. Bir çift -kadın adamın göğsüne sarılmış, çok kısa geçmiş geceyi uzatmak istercesine gözleri kapalı. Birkaç araba, bir tanesinin tepesinde bagajlar var, Alman plakalı, diğer ikisi İtalyan. Yerel bagajlar -ekmek, sebze, posta. Adanın yaşaması gerek. Kunicki, araştırır gözlerle arabalara bakıyor.

En sonunda kuyruk hareket ediyor, feribot insanları, arabaları yutuyor, kimse karşı çıkmıyor, ağıla giren koyun gibi yürüyorlar. Bir grup Fransız motosikletli yaklaşıyor, beş kişi, bunlar son gelenler ve uysal bir biçimde "Poseidon"un ağzında kayboluyorlar.

Kunicki, kapak mekanik bir gıcırtyla kapanana dek bekliyor. Biletçi gişeyi kapıyor ve sigara içmeye çıkıyor. İkisi de feribotun nasıl ani bir gürültüyle kıyıda yankılandığına tanıklar.

Bir kadını ve bir çocuğu aradığını söylüyor, cebinden kadının pasaportunu çıkarıp adamın burnuna sokuyor.

Biletçi pasaporttaki resme bakıyor, resmin üstüne eğiliyor. Hırvatça şu tarzda bir şeyler söylüyor: “Polis de bize bu kadını sordu. Kimse onu burada görmedi -sigarasından bir nefes çekiyor ve ekliyor- Burası büyük bir ada değil, görseydik hatırlardık.”

Birden sanki çok eskiden tanıdıklarımızcasına, elini Kunicki’nin sırtına koyuyor.

“Kahve? Kahve içer misin?” Başıyla limanın yanındaki kahvehaneyi gösteriyor.

Evet ya, kahve. Neden olmasın?

Kunicki, masaya oturuyor, diğeri az sonra iki *espresso*yla çıkıp geliyor. Konuşmadan içiyorlar.

“Endişelenme” diyor biletçi, “burada kaybolunmaz. Burada herkes avucunun içi gibi ortada.” Böyle diyor ve kalın izlerle bölünmüş avucunu gösteriyor. Son. En sonunda da Kunicki’yi sonuna kadar içilmemiş kahveyle baş başa bırakıp oradan ayrılıyor. Sonra ona köfte ekmek ve salata getiriyor. Adam kaybolunca, Kunicki’yi hıçkırık tutuyor; ekmekten bir lokma ısırması, tadını almadan yutuyor.

Avuç içi gibi ortada, görünür olma düşüncesinden kurtulamıyor. Kim tarafından görünecek? Kim, her şeye, denizdeki bu adaya, limandan limana uzanan asfalt yolların çizgilerine, hareket halinde olan turistlere, yerli halka, sıcaktan eriyen binlerce insana bakabilirdi ki? Kafasında uydu görüntülerinden manzaralar yanıp sönüyor, söylediklerine göre, kibrit kutularının üstündeki yazılar bile oradan görünüyormuş. Bu olabilir mi? Kesin onun kelleş-

meye başlayan kafası da görünür o zaman. Huzursuz uyduların hareketli gözleriyle dolu, soğuk, büyük gökyüzü.

Kilisenin yanındaki küçük mezarlığın orada duran arabasına dönüyor. Tüm mezarlar, amfitiyatro gibi, denize doğru yapılmışlar, yani ölüler, limanın yinelenen, yavaş ritmini izleyebiliyorlar. Kesin beyaz feribot onları eğlendiriyordur, belki de onu hava geçiş sahasında, ruhlara eşlik eden baş melek gibi algılıyorlardır.

Kunicki, birkaç tane soyadının sürekli yinelandığını fark ediyor. İnsanlar burada şu kediler gibi olsa gerek, hani içlerine kapanmış da, bir kaç aile çevresinde dolanıyor, bunun dışına ender olarak çıkıyorlar, demek. Yalnızca bir kez duraklıyor -küçük bir mezar ve iki satır görüyor.

Zorka 9 II 21 - 17 II 54

Srećan 29 I 54 - 17 VII 54

Bir an, bu tarihlerde cebirsel bir düzen arıyor, hepsi rakam gibi görünüyor. Anne ve oğul. Tarihlerle dökülmüş bir trajedi, aşamalar halinde yazılmış. Bayrak yarışı.

Burada kent bitiyor. Yorgun. Sıcaklık doruğa çıkmış durumda, ter gözlerine akıyor şimdi. Yine arabayla adanın derinliklerine tırmanmaya başlayınca, keskin güneşin adayı yeryüzündeki en düşman yer haline getirdiğini görüyor. Sıcaklık saatli bomba gibi tık tıklıyor.

Polisler, sanki beyaz köpüğün ardında çaresizliklerini gizlemek istercesine ona soğuk bira ikram ediyorlar. Daktiloyla ifade alan memur “Kimse görmemiş onları” diyor ve kibarca vantilatörü ona doğru çeviriyor.

Kapıda durarak “Peki ne yapacağız?” diye polise soruyor.

“Siz dinlenin” diye yanıtlıyor diğeri.

Ama Kunicki karakolda kalıyor ve her telefon konuşmasını, şifreli telsiz hışırtılarını dinliyor, ta ki Branko gelip onu yemeğe götürene dek. Hemen hemen hiç konuşmuyorlar. Sonra adama kendisini otele bırakmasını buyuruyor, hiç iyi değil, giysileriyle yatağa uzanıyor. Ter kokusunu duyuyor; korkunun iğrenç kokusu.

Çantadan çıkarıp fırlattığı şeylerin üstünde sırt üstü yatıyor. Bakışlarıyla, üstüne yattığı nesnelerin ‘konstellasyon’unu, görelî konumlarını, gösterdikleri yönleri, oluşturdıkları figürleri dikkatle inceliyor. Bu bir fal, bir işaret olabilir. Burada, karısı ve çocuğu ama her şeyden önce, kendisi hakkında ona yazılmış olan bir mektup var. Ne bu mektubu biliyor, ne işaretleri tanıyor, kesinlikle yabancı bir el yazmadı bunu. Bu işaretlerle onun bağlantısı, açık, onlara bakması gerçeğin ta kendisi, var olması; onları görmesi, görülebilir ve bakılabilir olmaları büyük bir sır zaten, var olması da sır.

Her Yerde ve Hiçbir Yerde

Yolculuğa çıktığımda, haritada kaybolurum. Kimse nerede olduğumu bilmez. Hangi noktadan çıktım, hangi noktaya ulaşacağım. “Ara” bir yer var mı? Ben doğuya uçulunca yiten gün, batıda bulunan gece miyim yoksa? Beni de, kuantum fiziğiyle gurur duyan şu yasa mı sorumlu kılıyor -hani iki yerde de aynı anda bulunabilmenin olası

olduğu? Ya da başka bir yasa, henüz bilmediğimiz, henüz kanıtlanmamış olan, iki kez aynı yerde var olmanın olanaksız olduğu.

Benim gibilerin çok fazla olduğunu düşünüyorum. Yok olanlar, var olmayanlar. Birden havaalanında ortaya çıkıp var olmaya başlarlar, memurlar pasaportlarına damga basınca ya da kibar bir resepsiyon görevlisi otelin birinde onlara bir anahtar sununca hani. O zaman, durağan olmadıklarını, bir yere, günün saatlerine, dile veya bir kente, o kentin iklimine bağımlı olduklarını keşfederler. Akışkanlık, hareketlilik, hayali olma hali -işte uygar olmak bu olsa gerek. Barbarlar seyahat etmezler, onlar ya hedefledikleri yere giderler ya da akınlar düzenlerler.

Garajdan, havaalanına kalkacak otobüsü beklerken, termosundan bana bitki çayı ikram eden kadın da benzer biçimde düşünüyor; elinde günden güne okunmaz hale gelmiş, kınadan çizilmiş karışık bir şekil var. Otobüse bindiğimizde zaman hakkında bir ders vermeye başlıyor bana. Yerleşik halkların, çiftçilerin, her olayın kendi düzenine dönmesinin gerekli olduğu, embriyodan olgunlaşma dönemine, daha sonra ölüme dönüş gibi, dairesel zamanı seçtiklerini söylüyor. Oysa göçebeler ve tüccarlar, yola revan olduklarında, kendileri için yolculuğa uygun başka bir zaman uydurmak zorunda kalırlar. Bu doğrusal ve daha yararlı bir zamandır çünkü amaca ulaşma ölçütü ve yüzdelerin artışıdır. Her bir an diğerinden farklıdır ve asla yinelenmez, böylece rizikolara, dolu dolu yaşamaya ve anlardan faydalanmaya teşvik eder. Ne var ki, bu aslında, acı bir keşiftir -zamandaki değişim, dönülmez olunca, kayıplar ve yaslar günlük şeyler haline gelir. Bunun içindir ki, “boşu-

na” ve “tükenme” sözcükleri asla ağızlarından düşmez.

“Boşuna çaba, tükenmiş hesap.” Kadın gülüyor ve kınalı ellerini başına koyuyor. Bu gereğinden fazla uzatılan doğrusal zamanda yaşamının tek yolu, mesafeyi korumaktır, dansdır diyor; hani adımın diğer adımın uzaklığına ve yakınlığına bağlı olması gibi, bir adım öne, bir arkaya, bir sola, bir sağa -işte hatırlanması kolay olan adımlar. Dünya geliştikçe böylece daha büyük mesafelerde dans edilecek. Yedi deniz, iki dil, tam bir din mesafesine kadar göçmek mümkün.

Oysa benim zaman konusunda başka fikirlerim var. Tüm gezginlerin zamanı, teklik içinde çok zaman, tüm çokluk. Bu kaos okyanusunda düzen takımadalarının adasız zamanı, bu gar saatlerinin ürettiği bir zaman, her yerde farklı, sözleşilmiş, meridyensel bir zaman, bunun için kimse onu çok önemsemesin. Saatler, uçan bir uçakta yitiyor, tan, yeri şimşek hızıyla geçiyor, öğlen vakti ve akşam, ayaklarının altına alıyor bile çoktan onu. Büyük kentlerin, akşamın köleliğine teslim olmak için bir an gibi geçen ateşli saatleri ve yerleşim alanı olmayan ovaların uçaktan görünen tembel zamanları.

Düşünüyorum da dünya içe sığıyor, beyne, epifiz bezine, o küre boğazda duruyor, hani öksürüp tükürmek olası.

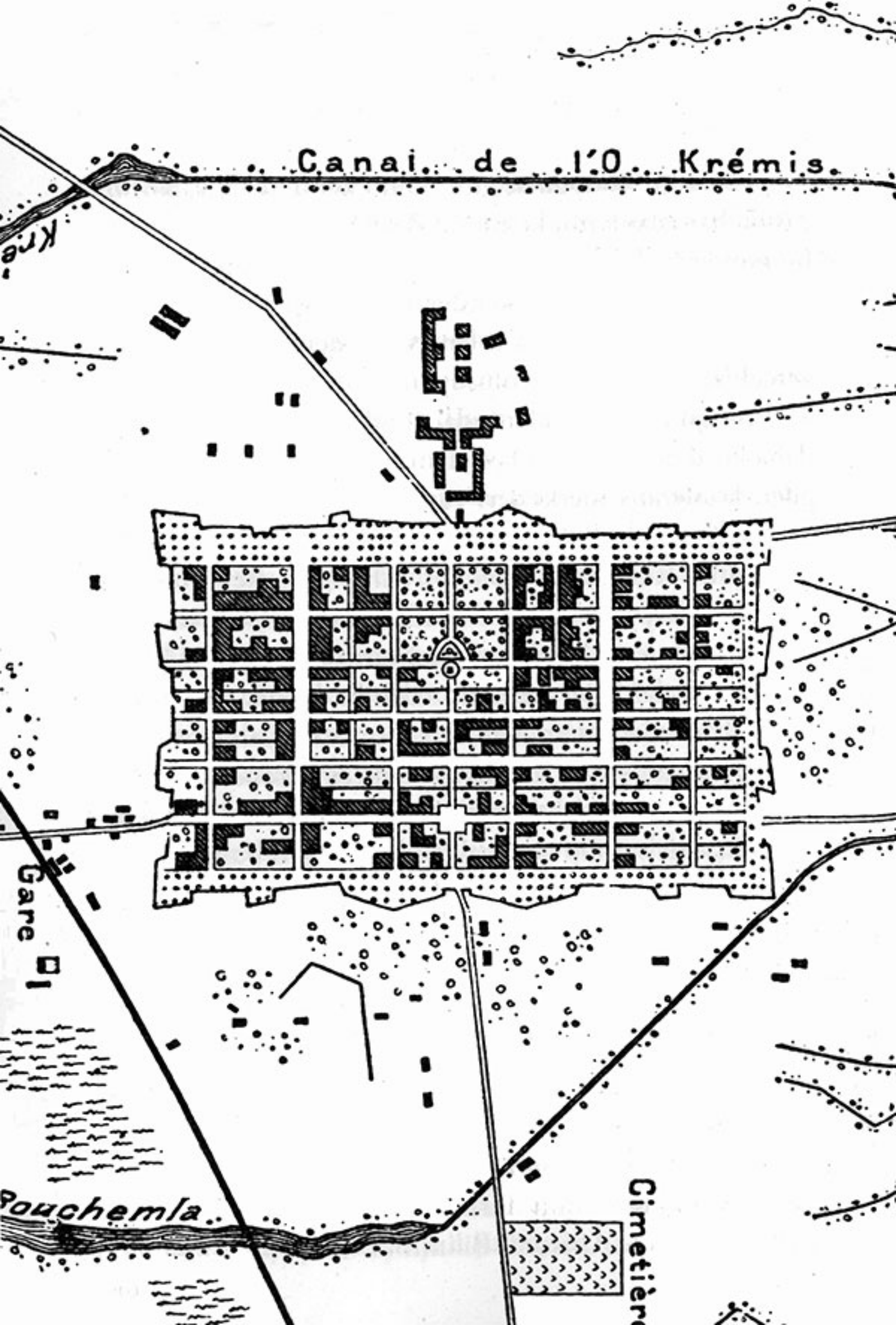
Havaalanı

İşte, diğer bir uçağa aktarma yapmak üzere bize vaatte bulunarak, hepimizi toplayan şu büyük havaalanı; bağlan-

tıların ve trafik hizmetlerinin düzenlenişı. Öyle ki, hiçbir yere gitmesek bile, hepsini yakından takip etmeye değer.

Eskiden, istasyonlar gibi, sanki kentlere ek yaparmışçasına havaalanlarını kentlerin dışına yerleştirirlerdi. Artık bu gün özgürlüklerine öyle kavuştular ki, kendi kimlikleri var. Kısa bir süre sonra, kentler, çalışma ve yatak odası alanı olarak havaalanlarına eklenecekler denebilir. Ne de olsa gerçek yaşam harekette oluşuyor.

Bu gün bir havaalanında, sıradan bir kentte olandan daha kötü ne olabilir? Havaalanlarında, ilginç sanatsal sergiler, konferans merkezleri var, yine buralarda festivaller, çeşitli gösteriler düzenleniyor. Bahçeler ve gezinti alanları var, eğitim etkinlikleri yapılıyor. Schipol'da, Rembrandt'ın o güzelim kopyalarını görmek mümkün, Asya havaalanlarından birinde de bir din müzesi var; çok iyi düşünülmüş. Üstelik buralarda iyi otellerde kalabilir, büyük restoranlardan ve barlardan yararlanabiliriz. Buralarda yalnızca yolluk yiyecek satılan küçük dükkânlar, süpermarketler yok, gittiğiniz yerlerde arayıp bulmakla vakit kaybetmemek için hemen alışveriş yapıp alınacak hediyeliklerin bulunduğu el işi galerileri de var. Spor merkezleri, klasik ve doğu masajı için özel odalar, kuaförler, ticari danışmanlar, bankaların ve telefon servislerinin temsilcileri de bulunuyor. Bedenimizin gereksinimlerini giderdikten sonra, yine buralarda bulunan pek çok şapel ve meditasyon merkezlerinde ruhu-muza da destek bulabiliriz. Bazı havaalanlarında, yolcular için okuma ve imza günleri düzenleniyor. Sırt çantamın ceplerinden birinde bunlardan birinin programı olacak: "Seyahat Psikolojisinin Tarihi ve Temel Sorunları", "On Yedinci Yüzyılda Anatomi Biliminin Gelişimi."

Canal de l'O Krémis

Krémis

Gare

Rouchemla

Cimetière

Her şey çok iyi örgütlenmiş. Yürüyen yollar, yolcuların bir terminalden diğerine gitmesine yardımcı oluyor, sonra da bir havaalanından diğerine (bazı havaalanları birbirinden birkaç uçuş saati uzaklıkta!), hizmet düzeninin özeni bu büyük mekanizmanın mükemmel bir biçimde işlemesini sağlıyor.

Bu artık havalimanından farklı bir şey, bir çeşit kent-ülke, hani mekânın durağan kaldığı ama sakinlerinin sürekli değiştiği. Havaalanı Cumhuriyetleri, Dünya Havaalanı Birliği üyeleri, henüz BM temsilcilikleri yok ama yakında olacak. Bu iç politikanın daha az önemli olduğu bir sistem örneği, birliğin diğer havaalanı üyeleriyle olan ilişkisine dayanıyor. -sadece onlar bu birliğe var olma hakkı veriyorlar. Ekstravertik bir sistem örneği; biletlerin üzerine yazılı bir anayasa, biniş kartlarıysa vatandaş kimliği. Sakin nüfusu burada her zaman değişken ve dalgalı bir seyir izler. İlginç olansa sis ve fırtınalarda bu nüfusun artmasıdır. Vatandaşların, her yerde iyi hissetmek adına, çok göze çarpmamaları gerek. Bazen yürüyen yollarda giderken gezilerdeki kardeşlerinin yanından geçip gidiyorlar, kavanozların dışından seyredilen formalindeki preparatlara benzediğimiz gibi bir izlenime kapılmak mümkün. Gezi rehberlerinden, fotoğraflarının manzaralarından kesilmiş insanlar. Adreslerimiz uçaktaki yerlerimiz: örneğin, 7D veya 16A. Büyük yürüyen bantlar bizi farklı yönlere taşır; birileri gocuklar, şapkalar içindeyken, diğerleri bermudalar ve palmiye desenli tişörtler giymiştir, birilerinin gözleri kardan solmuşken, diğerleri güneşten kararmıştır, bazısı güneyin nemini emmiş, çürümüş yaprak ve yumuşamış toprak kokarken, kimisi de sandallarının girinti çıkıntısının-

da çöl kumu taşır. Bazıları kara derili, yanmış, kararmış, ötekilerse göz kamaştıracak kadar beyaz, floresan ışığı gibi. Bir tarafta kafasını kazıyanlar, diğer tarafta saçını asla kesmeyenler. İriyarılar -şu adam gibi, ufak tefekler -adamın yarı beline gelen şu kadın gibi.

Kendilerine ait bir müzikleri de var. Bu uçak motorlarının senfonisi, ritimden yoksun, boşluğa yayılmış birkaç basit ses, iki motorun Ortodoks korusu, karanlık minör tonlu, kızılötesi, kara ötesi, kendi kendinden sıkılan tek akorda dayalı yavaş tempolu bir senfoni. Güçlü bir introitus startıyla kalkınan ve “âmin”e inmek için alçalan bir bitişle son bulan bir Requiem.

Köklere Yolculuk

Hostellere ageizm, yani yaş ayrımcılığı yaptıkları için dava açmak gerek. Nedense, geceleme için sadece gençleri kabul ediyorlar, bir yaş sınırı belirlemişler ama emin olabilirsiniz ki, kırklı yaşlarını sürenleri almıyorlar. Neden gençlere bu kayırmacılık yapılıyor? Zaten biyolojik ayrıcalıklarla donatılmış olmaları yetmiyor mu?

Örneğin hostellerin büyük bölümünü işgal eden şu ‘backpacker’leri¹⁴ ele alalım. Bu insanlar gerek kadın, gerek erkek olsun, güçlü görünümlü, uzun boylu tipler, açık renkli sağlıklı derileri var, çok ender olarak sigara içerler ya da ender olarak kafa yapıcı bir şeyler çekerler, içseler içseler sarma içerler. Ekolojik araçlarla gezerler -kara yo-

14 Eşyalarını arkalarına astıkları büyük sırt çantalarına doldurup diyar diyar gezen kişilere verilen isim. (ç.n)

luyla; onları, gece trenleri veya tıka basa kalabalık şehirlerarası otobüsler alır. Bazı ülkelerde otostop da yaptıkları olur. Akşamları hostellere varır ve yemek yerken birbirlerine karşılıklı olarak, *Üç Yolculuk Sorusu* sorarlar: Nerelisin? Nereden geliyorsun? Nereye gidiyorsun? İlk soru dikey eksenini belirler, diğer ikisiyse yatay eksenini. Bu yapılandırma onlara bir çeşit koordinat sistemi yaratmaya olanak verir ve karşılıklı olarak yerleşimler harita üzerinde belirlenince, rahatça uyurlar.

Şu trende karşılaştığım adam, pek çoğu gibi, köklerini aramak için yolculuk yapıyordu. Bu oldukça karışık bir yolculuktu. Ana tarafından büyükannesi, bir Rus Yahudiymiş, dedesi Vilnüsülü bir Polonyalı (General Anders'in ordusuyla birlikte Rusya'yı terk etmişler ve savaştan sonra Kanada'ya yerleşmişler); baba tarafından dedesi İspanyolmuş, büyükannesiyse şimdi adını anımsayamadığım bir yerli kabilesinden Kızılderiliymiş.

Yolculuğunun başındaydı ve tüm bunlar ona biraz ağır geliyordu.

Yolculuk İçin Gerekli Kozmetik Ürünleri

Bugün her saygın eczane müşterilerine yolculuk için kozmetik paketi sunuyor. Bazılarında bu amaca ayrılmış ayrı raflar bile bulunmakta. Dolayısıyla buraya bakıp yolculuk için uygun olan her şeyi görmek mümkün: Şampuan, otel banyolarında çamaşır yıkamak için tüplü sabunlar, katlanabilen diş fırçası, filtreli güneş kremleri, sivrisinek sa-

var sprej, ayakkabı boyası emdirilmiş sünger (tüm renklerde), intim hijyen kitleri, ayak kremi, el kremi. Bu eşyaların en önemli özelliği boyutları -minyatür tüpler, kavanozlar, parmak kadar şişeler; en küçük dikiş kitinde, üç iğne, üçer metre boyunda ipi olan değişik renkte, beş küçük makara, iki beyaz düğme ve agraflar. Özellikle saç spreji gerekli, minyatür kutusu avuca sığacak kadar olmalı.

Görünüşe göre kozmetik sanayi, yolculuk fenomenini yerleşik yaşamın küçültülmüş bir kopyası, infantil bir minyatürü olarak algılıyor.

La mano di Giovanni Battista¹⁵

Dünya çok büyük. Onu küçültmek gerekirdi, genişletip büyütmek değil. Onu küçük bir kutuya, taşınabilir bir panoptikona koymak ve yalnızca cumartesi öğleden sonraları, günlük işler bitirildikten, temiz çamaşırlar hazırlandıktan, gömlekler sandalyelerin arkasına asıldıktan, döşemeler silindikten, üzeri galetaya bulanmış mayalı kek pervaza soğuması için bırakıldıktan sonra izlememize izin vermek gerekirdi.

Ama ne yazık ki galiba bunun için artık geç.

Sonuna kadar seferlere çıkmayı öğrenmekten başka elde kalan bir şey yok sanki. Gece treninde tanıştığım o yolcu gibi olmalı. Louvre'u ziyaret edip ona göre gerçekten de görmeğe değer olan bir tablonun önünde durmak zorunda olduğunu söyledi. *Vaftizci Yahya*'nın tablosu önünde durmak ve onun kalkmış parmağını gözleriyle dikkatle izlemek.

¹⁵ Vaftizci Yahya'nın Eli (ç.n)

Orijinal ve Kopya

Bir adam, müzenin birinin büfesinde bana, orijinal ile ilişki kurmak kadar hiçbir şeyin onu tatmin etmediğini söylemişti. Ne kadar fazla kopya olursa orijinalin gücünün o kadar artacağını, bu gücün bazen kutsal emanetlerin kudretine yakın olacağını savunmuştu. Çünkü tek olanın üstünde yok olma tehdidi vardı. Leonardo Da Vinci'nin yakında bulunan tablosuna dinsel bir yoğunlukla ilgi gösteren bir grup turist, adamın sözlerini kanıtlıyordu. Heyecanını zapt edemeyen birisinden, arada bir, sanki yeni bir dijital dilde söylenen "âmin"mişçesine, fotoğraf makinesinden çıkan klik sesi yayılıyordu.

Tabansızlar Treni

Yolcuların uyumalarına yönelik yapılmış trenler vardır. Tüm tren yataklı vagonlardan ve bar vagonundan oluşmuştur, bu kadarı yeterlidir, restoranı bile yoktur. Örneğin Szczecin - Wrocław arası böyle bir tren işler. Saat 22:30'da hareket eder, 7:00'de hedefine varır ama kat edilen yol o kadar da uzak değildir, üç yüz kırk kilometre civarındır, yani beş saatte alınabilir. Ne var ki mesele, her zaman çabuk gitmek demek değildir, firma yolcularına konforlu bir yolculuk sunmak için özen gösterir. Tren tarlalarda, gece sisi ortasında durur; tekerlekler üstünde sessiz bir otel. Geceyle yarışmaya değmez.

Berlin-Paris treni de oldukça iyidir. ~~Budapeşte~~-Belgrad treni de. Bir de Bükreş-Zürih.

Bunların uçaktan korkan insanlar için düşünöldüğü-nü sanıyorum. Bu trenlerle yolculuk utanç vericidir, en iyisi bunlara binildiğini itiraf etmemek. Zaten bunlar için özel reklam da yapılmıyor. Bu trenler sürekli müşteriler, insanlığın mutsuz yüzdesi olan o grup, yani uçağın kalkışından ve inişinden ödö kopanlar içindir. Hani arka arkaya mendilleri terli ellerinde çaresizce buruşturanlar, hani hostesleri kollarından yakalayanlar içindir.

Bu trenler kenar peronlarda, gözden uzak, alçak gönüllü bir biçimde durur. (Örneğın Hamburg'dan Krakov'a giden tren, billboardlar arkasına saklanmış bir biçimde Alton'da bekler.) Bu trenle ilk kez yolculuk yapacak olanlar, onu bulmadan önce tren istasyonunu şöyle bir dolaşırlar. Bu arada gizli bir yükleme sürer. Bagajların yan ceplerine pijamalar, terlikler, kozmetikler ve kulaç tıkaçları tıkılmıştır. Giysiler, özel torbalarında özenle asılırlar, dolaplara kapatılmış mikroskobik lavabolarda diş fırçaları bulunur. Kondöktör az sonra kahvaltı siparişi için gelecektir. Kahve mi çay mı -işte demir yolunun seçme özgürlüğü. Eğer ucuz bir uçak bileti alsalardı gidecekleri yere bir saat sonra varabilirlerdi, paradan da tasarruf ederlerdi. Özlenen sevgilinin kucağında geçirilen bir gece, falanca sokakta, istiridyesiyle meşhur olan bir lokantada yenen bir akşam yemeğı onların olabilirdi. Katedralde verilen bir Mozart konseri. Sahilde yapılan bir yürüyüş. Şimdiyse saatlerini raylar üzerinde yapacakları yolculuğa adamak, dedelerinin sonsuz alışkanlığıyla bu yeryüzündeki yolculukta, bizzat her bir kilometreyi, her bir köprüyü, viyadükü, tüneli geçmek zorundalar. Hiçbir şey atlanmaz, kaçmaz. Teker, yolun her milimetrense dokunacak, bir anlığına onu teğet geçecek ve

evrende eşi benzeri olmayan tekerlek, ray, zaman ve mekân gibi öğelerin diziliş biçimini oluşturacak.

Bu tabansızlar treni neredeyse habersiz bir biçimde gece içinde yol almaya zar zor başlayınca, bar hemen dolar. Daha iyi bir uyku için hızla içilecek birkaç büyük bira devirmek derdinde olan takım elbiseli adamlar, gözlerini kastanyet gibi şakırdatarak etrafı süzen iyi giyinmiş homoseksüeller, uçakla giden gruplarından ayrılmış, bir kulübün yolunu kaybetmiş taraftarları, hani sürüden ayrılmış koyun gibi güvensiz olanlar, sıkıcı kocalarını bırakıp macera aramak için yola düzülen kırk yaşını aşmış kız arkadaşlar.

Yavaş yavaş yerler azalmaya başlıyor, yolcular sanki büyük bir davete katılmış gibi davranıyorlar, bazen sevimli barmenler onları birbirlerine tanıtıyorlar: “Bu arkadaş, her hafta bizimle yolculuk yapar”, “Erken yatmayacağım diyen Ted en önce düşer”, “Her hafta eşine giden bu yolcu karısını çok seviyor olmalı”, “Bayan Bir-daha-asla-bu trenle-yolculuk-yapmayacağım.”

Gece yarısı, tren Belçika’nın yada Lubisz Voyvodalıği’nin ovalarına yavaşça girdiğinde, gece sisi yoğunlaşıp her şeyi silindiğinde, bara ikinci akım başlar: terlikle gezmekten ya da çıplak ayak dolaşmaktan utanmayan yorgun ve uykusuz yolcular. Bunları birbirlerine bağlayan şey, kendilerini yazgının eline bırakıp teslim olmalarıdır, ne olacaksa olsun.

Ancak ben onların başına gelen şeyin en iyisi olduğunu düşünürüm. Çünkü siyah, karanlık boşluk içinde sürüklenen ve sürekli hareket halinde olan bir yerde, gece tarafından taşınıyormuş gibilerdir.

Kimseyi tanımamak, kimse tarafından tanınmamak. Öz yaşamından çıkıp sonra güvenli bir biçimde dönmek.

Evi Terk Etmek

Ev, ne olduğunu anlamamıştı. Sahibinin öldüğünü düşünmüştü. Kapı kapanıp anahtar kilitte gıcırdadığından beri tüm sesler burada örtülmüş, belirsiz bir leke gibi gölgelerden ve konturlardan yoksun kalınmış. Evdeki boş alan kullanılmadıkça, cereyan ve perdelerin dalgalanışıyla huzursuz edilmedikçe büyümüş ve bu durgunluğun ortasında, evin girişinde, döşemeyle tavan arasında güvensizce belirmeye başlayan ve yalnızca bir anlığına asılı duran deneme biçimleri oluşmuş.

Kuşkusuz burada yeni bir şey ortaya çıkmıyor, nasıl olabilir ki bu? Bunlar tanıdık biçimlerin, birbirine dolanarak kabarmış top top olmuş bulutlarıdır, yalnızca bir anlığına kontur oluşturmuş çizgiyi aşan imitasyonlarıdır; bunlar teker teker epizot halindedir, bunlar yalnızca jestlerdir, örneğin yumuşak halı üzerinde, hep aynı yerde oluşan ve sonrasında/zamanla kaybolan ayak izi gibi. Ya da bir eldir, masanın üzerinde yazı yazmaya öykünen ama hiç anlaşılmayan, çünkü kalem, kâğıt, yazı ve bedenin geri kalan kısmı yoktur.

Kötülük Kitabı

Arkadaşım falan değil. Onunla Stockholm Havaalanı'nda karşılaştım. Bu, dünyada, yer döşemesi tahta olan tek havaalanı; bu döşeme kara meşeden çok güzel bir parke, birbirine özenle uydurularak yerleştirilmiş tahtalar parlatılmış -nereden baksan, kuzey ormanlarının birkaç hektarı

gitmiştir.

Yanıma oturdu, ayaklarını uzatmış, siyah sırt çantasına dayamıştı. Ne bir şey okuyor ne de müzik dinliyordu, kollarını göbeğinde bağlamış önüne bakıyordu. Bu sakinliği ve tümüyle beklemeye teslim oluşu hoşuma gitmişti. Ona çekinmeden bakınca, gözlerini parlak döşemeye kaydırды. Ona bakabilmek için, havaalanındaki bu yer döşemesi için ormanı harcamanın yazık olduğu gibi bir şeyler fısıldadım.

Şöyle yanıtladı: “Denildiğine göre, havaalanı inşaatlarında canlı bir varlığın kullanılması gerekiyormuş, kaza olmasın diye.

Kontuardaki görevlilerin bir sorunu vardı. Sonunda-bize, bekleyenlere, mikrofonla anons yaptılar -uçacağımızın gereğinden fazla yüklü olduğunu söylediler. Yolcu listesinde garip bir tesadüf eseri fazla insan bulunuyordu. Bilgisayar hatası -şans işte. Ertesi günü uçmaya karar verecek iki kişi, iki yüzer avro alacak, ayrıca havalimanındaki otelde geceleyecek ve akşam yemeği de firmadan olacaktı.

İnsanlar birbirlerini sinirle süzüyorlardı. Birisi, “kura çekelim!” dedi. Birisi güldü, sonra hoşnutsuz bir sessizlik egemen oldu. Kimse kalmak istemiyordu -bu anlaşılır bir şeydi tabii- herkesin bir işi var, randevular, görüşmeler. Yarın dışıye gideceğizdir ya da akşam arkadaşlarımızı davet etmişizdir.

Ayakkabılarıma baktım. Acelem yoktu. Hiçbir yere yetişmek zorunda değildim. “Zaman benimle ilgilensin, ben onunla ilgileneceğime” dedim. Ayrıca, para kazanmanın çeşitli yolları var, burada yeni bir iş türü ortaya çıktı, belki de geleceğin işi, hani işsizlikten ve aşırı atıktan dün-

yayı kurtaracak bir şey. Böylece otelde uyuyarak harçlığımı çıkaracağım, sabah kahvemi içip İsveç sofrasında, yoğurt bolluğundan yararlanarak kahvaltı edeceğim. Neden olmasın? Yerimden kalktım ve sinirli görevlilerin yanına gittim. O zaman yanımda oturan kadın da benime birlikte geldi.

“Neden olmasın?” diye sordu.

Ne yazık ki bagajlarımız uçmuştu. Boş otobüs bizi otele götürdü, yan yana iki küçük ve sevimli oda verdiler bize. Bavul falan olmadığı için eşya da yoktu ama bazı şeyler bulunuyordu, diş fırçası ve temiz çamaşır -olmazsa olmaz şeyler. Aynı zamanda yüz kremi ve ilginç bir kitap. Not defteri. Her şeyi yazmak için zaman vardı, bu kadını yazmak için de.

Uzun boylu, düzgün vücutlu, geniş kalçaları ve küçük elleri var. Kıvrıkcık saçlarını bir tokayla tutturmuş ama öyle yaramaz ki bu saçlar, gümüş bir hale gibi çevrede uçuşuyor, tümüyle ak. Ama yüzü genç, aydınlık, çilli. Kesin İsveçli ve saçlarını boyamıyor.

Uzun bir duş aldıktan ve televizyon kanallarına göz attıktan sonra akşam barda buluşmak üzere sözleşmiştik.

Beyaz şarap ısmarlamıştık. Kibar bir girişten ve *Üç Temel Yolculuk Sorusunu* da sorduktan sonra sadede gelmiştik. Önce ben hac gezimden söz etmeye başladım ama hemen kibarlıktan dinlediğini fark ettim, heyecanımı yitirdim ve onun çok daha ilginç bir öyküsü olduğunu anladım.

Delil topluyormuş, hatta bunun için Avrupa Birliği'nden bağış bile almış ama yolculuk için bu da yetmeyince babasından borç almak zorunda kalmış -bu arada

babası da ölmüş. Alnındaki bir tutam ak saçı itti, o zaman kadının kırk beş yaşından fazla olmadığını anladım. Havayollarının verdiği biletle bir salata ısmarladık; bu paraya yalnızca Nice salatası vardı.

Gözlerini şaşılaştırarak konuşuyordu, bu da onun sözcüklerine öyle hafifçe ironi katıyordu ki, ilk birkaç dakika ciddi konuşup konuşmadığını anlamadım. Dünyanın, yalnızca ilk bakışta farklı olduğunu iddia ediyordu. “Herhangi bir yere gidildiğinde orada farklı insanlar, onların egzotik kültürleri, değişik planlı, farklı materyallerden yapılmış kentleri görülür. Damlar, pencereler, avlular farklı olacaktır.” Çatalına bir parça feta peyniri alıp onunla havada bir kaç daire çizdi.

“Ama bu farklılık seni kandırmasın, bu bir çeşit kandırma, bir gösteriş, her yerde aynı şey var: hayvan. İnsanın hayvanla yaptıkları” dedi.

Sakince, sanki ezbere bilinen bir dersi anlatır gibi saymaya başladı: “Köpekler sıcakta kısa zincirlerinde dönüp dururlar, kurtulmak için su beklerler, yarım metre zincirle bağlanan enikler, yaşamlarının ikinci ayında yürümeyi beceremezler; koyunlar kışın tarlalarda doğururlar, çiftçilerin bunun için yaptıkları tek şey donmuş kuzuları taşıyacak arabalar ayarlamalarıdır. Restoranların akvaryumlarında, müşteri parmağıyla işaret edip kaynar suda ölüm fermanı versin diye ıstakoz yetiştirirler. Bir başka restoranda arka taraflarda köpek yetiştirilir, köpek etinden yapılan yemek erkeklik gücü verir çünkü. Kafeslerdeki tavuklar, kısacık yaşamları boyunca kimyasal maddelerin yardımıyla hızlandırılan yumurtlamaları sonucunda çıkan yumurta sayısına göre ayrılır; köpekler savaştırılarak sergilenir; maymunla-

ra hastalık enjekte edilir; tavşanların derilerinde kozmetik ürünleri denenir; koyun dölütlerinden kürk yapılır” dedi, bu arada umursuzca ağzına zeytin atıyordu.

Karşı çıktım. Hayır, bunu dinlemeyeceğim.

O zaman sandalyesinin arkasına taktığı bez torbadan, plastik bir kâğıt maşasıyla tutturulmuş bir tutam kâğıt çıkardı, bu matbu bir yazının fotokopisiydi ve masaya önüne koydu. Kararmış sayfalara, İncil ya da ansiklopedilerde olduğu gibi çift sütunla yazılmış metne istemeden göz attım. Küçük baskı harfleriyle şöyle yazılmıştı. “Kötülüğün Raporu” ve internet sayfasının adresi. Baktım ama okumayacağımı şimdiden biliyordum. Yine de kâğıtları, özenle sırt çantama yerleştirdim.

“İşte bunlarla uğraşıyorum” dedi.

İkinci şişe şaraptan sonra, Tibet seferi sırasında nasıl yüksek irtifa hastalığına tutulduğunu ve az kalsın öleceğini anlattı. Onu, yerli bir kadın davul çalıp otlar içirerek iyileştirmiş.

O gece geç yattık, dilimiz gelecek diğer tümcenin ve konunun özlemiyle şarapla yağlanıp çözülerek açılmıştı.

Ertesi gün kahvaltıda Aleksandra -bu kızgın kadının adı buydu- ‘croissant’ların üzerinden eğilip şöyle dedi:

“Gerçek tanrı, hayvandır. Hayvanlarda bulunur ve öyle yakındır ki onu fark etmek zordur. Her gün bizim için kendini feda eder, pek çok kez ölür, bedeniyle bizi besler, derisine sarar, daha uzun yaşamamız için üzerinde ilaç testlerinin yapılmasına izin verir. Bize öyle bağlıdır ki, dostluk ve aşk sunar.”

Kadının ağzına bakarak hareketsiz kalmıştım. Yalnızca bu vahi olayı değil, onu söyleyiş tonu, sakinliği de beni şok

etmişti. Ve kayıtsız bir biçimde yağın üzerinde gezdirip sonra poğaçanın şişkin göbeğine götürdüğü elindeki bıçak da.

“Kanıtı Grand’daki mihrap arkasında¹⁶ bulunuyor.” Ku-
maş çantasından bir kartpostal çıkarıp önüme tabağıma attı.

Kartı elime alıp pek çok ayrıntı içinden bir anlam çıkarmaya çalıştım, sanırım bunun için bir büyütece gereksiniyordum.

“Herkes bunu görebilir” dedi Aleksandra. “Kentin ortasında katedral var, buradaki altarda da büyük, güzel bir tablo. Resimde kentin dışında bir yeşil tarla ve bu tarlada duran bir yükselti var. İşte burada -bıçağın ucuyla gösterdi- burada ise beyaz bir kuzu kişiliğinde Hayvan.”

Evet, tabloyu tanımıştım. *Mistik Kuzu*’nun¹⁷ röpro-
düksiyonlarını pek çok kez görmüştüm.

“Gerçek kimliği saklanmış, parlak kişiliği bakışları üzerine çekiyor ve başların tanrısal heybeti önünde eğilmelerini buyuruyor” dedi ve bıçağıyla kuzuyu gösterdi. “Ve burada her taraftan gelen insanları görüyoruz, işte tüm insanlar, saygılarını sunmak ve bu alçakgönüllü, aşağılanmış tanrıyı görmek için geliyorlar. Bak burada ülkelerin hükümdarları yaklaşıyorlar, imparatorlar, krallar, kilise büyükleri, parlamenterler, politik partiler, el sanatları ustaları, çocuklu kadınlar, ihtiyarlar, yeni yetme kızlar...”

“Neden bunu yapıyorsun?” diye sordum.

“Tabii ki dünyanın başlangıcından itibaren işlenen hiçbir suçu atlamadan yazılacak bir kitap için. Bu insanlığın günah çıkarışı olacak.” Antik Yunan edebiyatından alıntılar yapmıştı bile.

16 Saint-Bavon Katedrali’nde “Mistik Kuzu” adıyla da anılan mihrap arkılığı.(ç.n)

17 Flaman ressam Jan Van Eyck (1390’a doğru-1441) tarafından yapılmıştır. (ç.n)

Kılavuzlar

Betimlemeler, kullanıldığı gibi yok ediyor; renkleri birbirine karışıyor, köşeler keskinliklerini yitiriyor; en sonunda da betimlenen şey rengini yitirmeye ve kaybolmaya başlıyor. Bu durum özellikle bir yer tarif ederken veya anlatırken geçerlidir. Kılavuz edebiyatı büyük tahribat yapmıştır, bu bir salgın, bir işgaldi. Milyonlarca sayıda, çok dilde basılmış bu yolculuk rehberleri, gezegenin büyük bölümünü sonsuza dek yıpratmıştır, yerleri sabitleştirmiş, adlandırmış ve konturları silmiştir.

Ben gençliğimin saflığıyla bir yeri betimlemeye koyulurdum. Ama sonra buralara gittiğimde, derin bir soluk almaya yeltenip onların yoğun varlıklarıyla bir kez daha boğazım tıkanığında ve yine buradaki çığıltılara kulak verdiğimde -şok geçirirdim. Gerçek korkunçtur- betimlemek yok etmektir.

İşte bunun için çok dikkat etmek gerek. En iyisi isim kullanmadan, kıvırmadan, kimseyi hacılığa kışkırtmamak için, dikkatlice adresler vermek. Orada ne bulunabilir? Ölü yerler, toz, kurumuş elma çöpleri

Daha önce sözünü ettiğim *Sendromlar Kitabı*'nda büyük ölçüde Paris'i ziyaret eden Japon turistleri ilgilendiren Paris Sendromu da bulunuyor. Şokla ve nefes darlığı, kalp çarpıntısı, terleme ve heyecan gibi bazı sinirsel belirtilerle karakterize ediliyor. Zaman zaman sanrılar da görülüyor. Bu durumda hastaya hemen sakinleştirici veriliyor ve evine dönmesi tavsiye ediliyor. Bu bozukluklar, yolcuların beklentilerinin karşılanmamasıyla açıklanabilir: Ulaştıkları Paris, filmlerde ve kılavuzlarda gördüklerine hiç benzemez.

Ama yine de kılavuzlar kadar çabuk eskiyen kitap yoktur, tabii bu, bu tarz kitapların endüstrisi için bir nimettir. Ben kendi yolculuklarımda daima ikisine sadık kalmışımdır, çok önce yazılmış olsalar da bu ikisini diğerklerinden üstün tutmuşumdur. Çünkü bu iki kitap da dünyayı, gerçek bir tutku ve arzuyla betimlemenin üstüne kurulmuştur.

İlki, on sekizinci yüzyılın başlangıcında, Avrupa’da uyanan aklın belki daha büyük ama daha az ses getiren denemelerle talandırıldığında, Polonya’da yazılmıştı. Yazarı, Katolik rahip Benedykt Chmielowski, Wolyn’de doğmuş. Sisle kaplı taşranın Jozef Flavius’u, dünyanın çevresinin Herodot’u. Benimle aynı sendromdan muzdarip olduğundan kuşku duyuyorum ama benim tersime evden hiç kıpırdamamış.

“Dünyadaki başka harika ve ilaveten acayip insanlar: Başı olmayan alias Anacepalis, Köpek kafalı, alias Cynocepalis ve ilaveten başka garip şekilli insanlar hakkında” gibi bir uzun başlıkla başlayan bölümde şöyle yazar: İsiodorus’u Lemnios olarak adlandıran Blemij Uлуу adında bir halk bulunur. Bu insanların simetrik vücutları var ama kafaları yok, yalnızca göğüslerin ortasında yüzleri var. (...) Büyük doğa araştırmacısı Plinius, Başı olmayan alias Anacepalis insanlarına yakınlık duyuyor bunların trogloditlerden fazla uzakta olmayan Etiyopya’da veya zenci ülkelerinde yaşadıklarını söylüyor. Bir diyarda (Afrika’dan pek de uzak olmayan Hippony Piskoposu olarak) ve Hristiyan inancı tohumunu saçmayı kutsayarak Aziz Augystyn, bu yazarla-

rın görgü tanıklıklarını ciddi kılıyor, Ormanlık Vaazlarında Augustyn'in kardeşlerine şöyle hitap ediyor. (...) 'Hippony Piskoposuydum ve birkaç İsa hizmetkârıyla birlikte Yüce İsa'nın Kutsal Kitabı'nı yaymak için Etiyopya'ya vardık; orada pek çok erkek ve hatun gördük ki, kafaları yoktu, ama göğüslerinde kocaman gözleri vardı, vücutlarının geri kalan uzuvları bizimkine benziyordu.' (...) Solinus pek çok kez anılan bir yazar olarak Hindistan dağlarında köpek kafalı, köpek sesli ve havlayan insanlar bulunduğunu yazıyor. Hindistan'ı tanıtan Marcus Polus, Insule Angamen'de köpek kafalı ve köpek dişli insanlar olduğunu iddia ediyor, Odoricus Aellianus kaynağının 10.cildi de Mısır çöllerinde böyle insanlar olduğunu onaylıyor. Bu canavar insanları Plinius, Cynanalogos, Aulusi, Gellius Isidonos olarak adlandırıyor, Cynocephaloslar köpek kafalı insanlardır (...) Prens Mikolay Radziwill, 3. Kutsal Mektubunda, bu Cynocephaloslardan, yani köpek kafalı insanlardan iki tanesini Avrupa'ya getirdiğini söylüyor.

Tandem oritur questo 'En sonunda şöyle bir soru ortaya çıkıyor': Bu canavar insanlar günahlarından arınmalı mı? Bu soruya Hyppony Piskoposu Aziz Augustyn şöyle yanıt veriyor ki, insan nerede doğarsa doğsun, akıllı bir yaratık olarak, akıllı bir ruha malik olarak gerçek bir insandır ve bizlerden farklı biçim, renk, ses ve yürüyüşe de sahip olsa onun da Âdemoğlu olduğundan ve günahlarından arınması gerektiğinden kuşku duymamak gereklidir."

İkinci kılavuz kitabım Melvill'in *Moby Dick*'idir.

Bir de zaman zaman Vikipedi'ye girmek tümüyle yeterli oluyor.

Vikipedi

Bana göre, insanoğlunun en dürüst bilişim projesi bu. Dünya hakkındaki tüm bilgilerin ondan yayılması, tanrının başından çıkan Athena'yı¹⁸ doğrudan anımsatır. İnsanlar bildikleri her şeyi Vikipedi'ye yazıyorlar. Eğer bu proje başarılı olursa, sürekli oluşan bu ansiklopedi dünyanın en büyük harikası olacak. Bildiğimiz her şey, açıklamalar, olaylar, beynimizi meşgul eden problemler, yani her şey orada bulunacak; kaynağı alıntılایacağız, linki vereceğiz. Bu biçimde, dünyayı kendi varyasyonumuza göre oluşturmaya, yer küreyi kendi öykümüzle kucaklamaya başlayacağız. Her şeyi onun içine koyacağız. İşe koyulalım! Haydi, herkes en iyi bildiği tümceyi yazsın.

Ancak bazen, bu iş başarılı olacak mı diye kuşkuya düşüyorum. Çünkü belki de orada yalnızca sözlerle anlatabileceklerimiz olacak. Bu bağlamda, böyle bir ansiklopedi her şeyi içermeyecek.

Denge kurulması için, başka bir bilgi birikimi olmalı içerik listesiyle kapsanması olanaksız, ters tarafı, yani astarı bilmediğimiz şeylerden oluşan, hiçbir arama motoruna sığmayan bilgi kaynağı. Bu bilgi kaynağı öyle büyük ve geniş ki, yalnızca sözcükleri değil, sözcüklerin arasına da ayak basmak olası, hani kavramlar arasındaki derin boşluklara. Ama her seferinde ayaklarımız dolaşacak ve düşen biz olacağız.

Bana öyle geliyor ki, tek olası hareket, derinliğe harekettir.

18 Zeus ve Metis'in kızı Athena, silahlarıyla birlikte babası Zeus'un başından çıkmıştır. Bu nedenle Zeus'un kişileşmiş aklı olarak da kabul edilir. Zeus'un kızları arasında en çok Athena'yı sevdiği bu nedenle kalkanını ve öldürücü şimşegini yalnız onun taşımasına izin verdiği söylenir. (ç.n)

Madde ve karşı madde.

Bilgi ve karşı bilgi.

Dünya Vatandaşları, Davranın Kalemlere!

Bir keresinde bir sevimli Müslüman kız Jasmin, bütün gece bana projesinden söz etmişti: Ülkesindeki herkesi, kitap yazması için yüreklendirmek istiyordu. Kitap yazmak için öyle çok fazla şeye de gerek olmadığını söylüyordu -işten sonra biraz zaman ayırmak yeterdi, bilgisayara bile gerek yoktu. Bu işi yapan cesur adamın bestseller olması içten bile değildi, işte o zaman çabaları, toplumsal bir biçimde ödüllendirilmiş olurdu. “Yoksulluktan kurtulmanın en iyi yolu bu” diyordu. “Eğer herkes birbirinin kitabını okusaydı” diye soluk verdi. İnternette bir forum açmıştı. Söylediğine göre birkaç yüz kişilik katılımcısı da vardı.

Kitap okumayı, kardeşlere ve yakınlarla karşı yapılması gereken bir sorumluluk olarak düşünmek çok hoşuma gitmişti.

Yolculuk Psikolojisi Lectio brevis I¹⁹

Son aylarda, havaalanlarında, yolculuk jargonuyla uçağa çağrı ve boarding arasındaki zamanda küçük konuşmalar yapan bilim insanlarına rastlıyorum. Bir adam, bana bunun dünya çapında (belki de ancak AB çapında) bir proje olduğunu açıklamıştı. Ekranın önünde bir grup

19 (Lat.)Kısa ders (ç.n)

meraklıyla birlikte durakladım.

“Sayın seyirciler” diye, genç kadın kendisine yakışan renkli fularını sinirli bir hareketle düzelterek söze başladı, kadına eşlik eden, dirsekleri deri yamalı, tüvit ceketli adam, duvara asılmış ekranı hazırladı. “Yolculuk psikolojisi, yolculuk yapan insanla, hareket hâlindeki insanla ilgilenir; bu bağlamda, insan varlığını, her zaman durağan ve hareketsiz bir oluşumda inceleyen geleneksel psikolojiye karşıdır. Yani örneğin biyolojik yapı, aile, toplumsal ve benzeri ilişkiler prizmasından bakarak değerlendirme bu duruma uygun değildir. Bu sorunlar yolculuk psikolojisi için ilgi merkezinde bulunmaz, ikinci planda kalır.

İnsanı inandırıcı biçimde tanımlamak istersek onu bir hareketin içine, bir yerden -bir yere doğru yerleştirmeliyiz. Durağan, hareketsiz insanın tanımlarının pek çoğunun inandırıcı olmadığı gerçeği, ‘ben’in varlığını kuşkulu ve ilgisiz hale getirmiştir gibi geliyor.

Bu, bir süredir, yolculuk psikolojisinde, yolculuk psikolojisinden başka psikolojinin bulunmadığı gibi ses getiren fikirlerin oluşmasına neden oluyor.”

Küçük dinleyici grubu, oldukça huzursuz biçimde kıpırdandı. Çünkü bizi tuttukları takımın renkli atkılarını boyunlarına sarmış, uzun boylu bir erkek grubu geçmişti -tarafarlardı bunlar. Aynı anda duvardaki ekranla ve iki sıra koltukla ilgilenen insanlar da bize yaklaştılar. Kapılarına giderken ya da havaalanı dükkânlarını tembel tembel gezerken, bir anlığına oturmuşlardı. Pek çoğunun yüzü yorgunluk ve zamanı karıştırmanın sıkıntısıyla boyanmıştı; azıcık da olsa kestirmek istedikleri ortadaydı, üstelik en yakın köşede yatar koltukların bulunduğu konforlu bir

bekleme odasının olduğundan da kesinlikle bihaber diler. Birkaç yolcu, kadın konuşmaya başlayınca durdu. Çok genç bir çift sarılmış halde sevecenlikle birbirlerini okşarken dikkatle konuşulanları dinliyorlardı.

Kadın, konuşmasına kısa bir ara verdi sonra konuyu ele aldı:

“Yolculuk psikolojisinin önemli kavramı arzudur, bu insan varlığına hareket ve yön verir, aynı zamanda insanda bir şeye yapışma duygusu uyandırır. Tek başına arzu boştur, yani yalnızca yön gösterir, ama hedef belirtmez; hedefse her zaman görsel bir oyun gibi net değildir, yaklaştıkça esrarengizleşir. Hiçbir biçimde bu hedefe ulaşmak, bu arzuyu tatmin etmek olası değildir. Bu ulaşma sürecini oluşturan kavram, ‘doğru’ sözcüğü ile belirlenir. -Bir şeye doğru.-”

Burada kadın bakışlarını, gözlüklerinin üzerinde kaldırdı ve doğru gruba hitap ettiğine dair bir onay beklercesine dinleyenlere dikkatle baktı. Bu, pusette iki çocukları olan çiftin hoşuna gitmemişti çünkü birbirlerine bakıp bagajlarını çekerek ve sahte Rembrandt’ı seyrederek yürüdüler.

“Yolculuk psikolojisi, psikanalizle bağlantılıdır” diye devam etti, bu genç konuşmacılara acıyordum. Rastlantısal biçimde burada toplanmış olan ve ilgisiz görünen kimselere hitap ediyorlardı. Kahve almak için makineye gittim, kendime gelmek için birkaç tane de şeker attım, geri döndüğümde erkek konuşmaya başlamıştı.

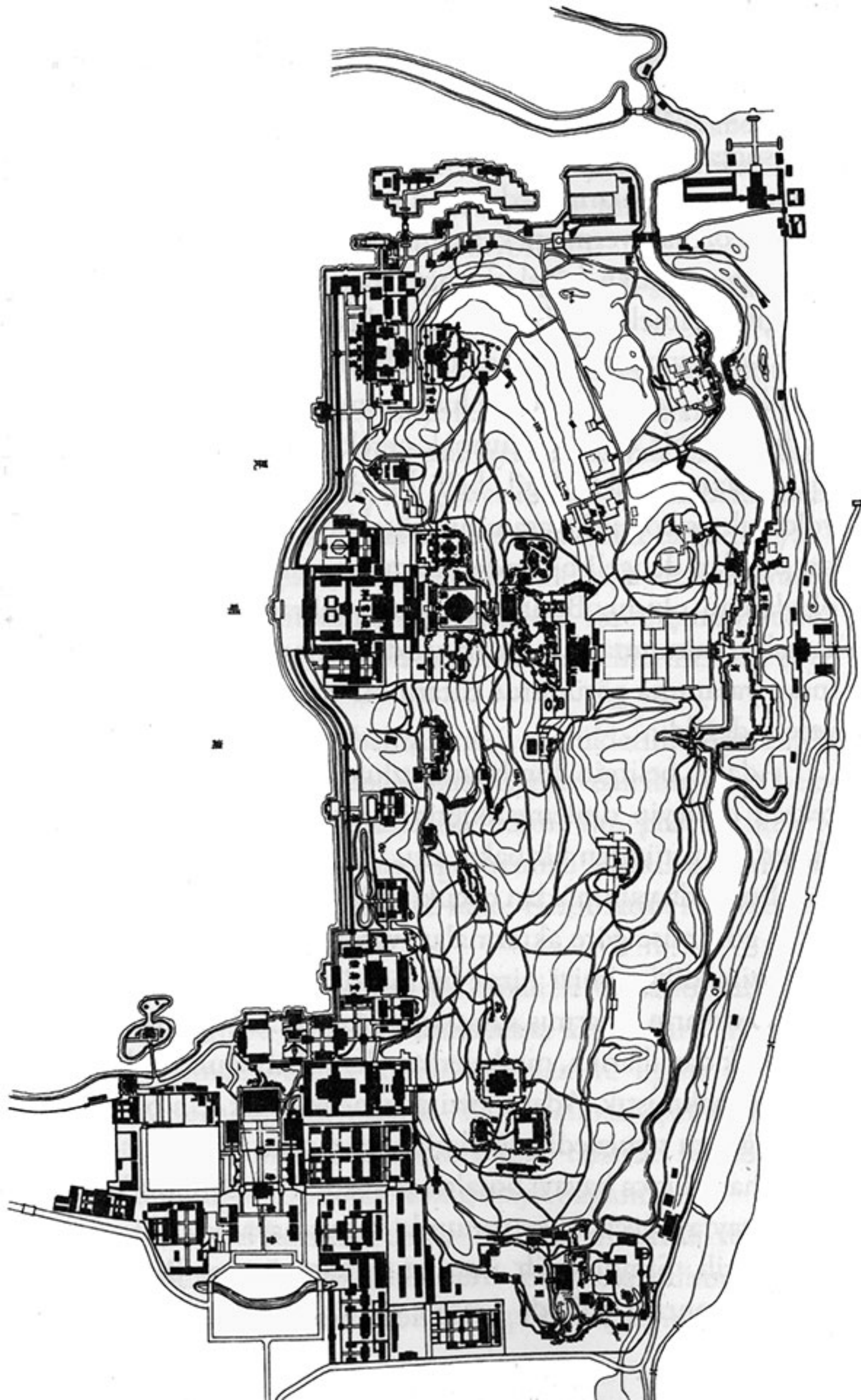
“...temel kavram” dedi, “belli bir düzendir ve yolculuk psikolojisinin ilk iddiasıdır: Yaşamda, bilimde olduğundan farklı biçimde (bilimde pek çok şeyin bir düzeni

vardır) herhangi bir felsefi anlam yoktur. Bu da, kendinden sonra karmaşık biçimde ola gelen olayların öykülerinin ve argümanların neden sonuç ilişkisi içinde yapılanmasına olanak vermemek anlamına geliyor. Bu, boşlukta birbirine yaklaşan kürelerin bize meridyen ve paralel ağları gibi gelmelerine benzer bir yaklaşma olmalıydı. Aksine- -deneyimlerimizi tam olarak örneklemek için aynı ağırlıktaki parçacıklardan oluşturulmuş ve aynı düzleme sığdırılmış bir tüm oluşturmak gerekir. Gerçeklerin iletimi, sıralanma şekli değil, belli bir düzendir. Bu nedenle yolculuk psikolojisi, yaşamının sürekliliğine yaklaştırmaya çalışmadan dengeli biçimde insanı betimler. İnsan yaşamı olaylardan oluşur. Buna karşın bazı tekrarlanabilen davranışlara tutunma durumları vardır. Ancak bu yineleme, insan yaşamına görünürde tutarlı bir tümlük vermek için yeterli değildir.”

Adam, belirgin bir huzursuzlukla dinleyenlere, gerçekten dinleyip dinlemediklerini anlamak isteyerek gözüklerinin üstünden bir bakış attı. Dikkatle dinliyorduk.

Bu arada yanımızdan çocuklu bir yolcu grubu koşarak geçti; görünüşe göre aktarmaları vardı ve geç kalmışlardı. Bu bizim dikkatimizi biraz bölmüştü tabii. Bir anlığına da olsa onların kızarmış suratlarına, kamıştan şapkalarına, hediyelik davullarına, maskelerine, deniz kabuğundan kolyelerine bakmıştık. Adam, bizi düzene sokmak için birkaç kez boğazını temizledi, ciğerlerine hava çekti ama bize bir kez daha bakınca havayı boşalttı ve sustu. Not defterindeki birkaç sayfayı geçti ve en sonunda konuşmaya başladı:

“Tarih. Şimdi tarih üzerine birkaç tümce. Bu dal, savaştan sonraki yıllarda (geçen yüzyılın ellili yıllarında)

uçak yolculuklarının artmasıyla bağlantılı olarak uçak psikolojisine dayanarak gelişti. Başlangıçta, yolculuk hareketleriyle bağlantılı sorunların ayrıntılarıyla ilgileniyordu; tehdit anında, uçaktaki kabin görevlilerin, uçuş dinamiğinin nasıl işlediğine bakıyordu, daha sonra ilgi alanını havaalanlarının ve otellerin organizasyonu, kültürler arası yolculuklar arasında yeni yerler oluşturma bağlamında geliştirdi. Zamanla psiko-coğrafya, psiko-topografya gibi alanlarda uzmanlaşmaya başladı. Bu alanda kliniklerde anabilim dalları oluştu...”

Dinlemeyi kestim, konuşma çok uzamıştı. Bu bilgileri daha küçük dozlarda vermeleri gerek.

Bunun yerine, üstü başı dökük bir adama baktım, belli ki uzun bir yolculuk yapıyordu. Bir siyah şemsiye bulmuş, onu dikkatle inceliyordu. Görünüşe göre, şemsiye kullanılacak gibi değildi. Telleri kırılmıştı ve açılmıyordu. O zaman, adam beni şaşırtan ve hayli zaman alacak olan bir şey yaptı ve şemsiyenin dikişlerini sökmeye başladı. Bu işi, yanından akıp giden yolcu kalabalığı içinde, hareketsiz ve tümüyle yoğunlaşmış bir biçimde yapıyordu. İşi bitirince kare şeklinde katladı ve cebine koyup insan akıntısı içinde kayboldu gitti.

Ben de döndüm, kendi yoluma gittim.

Doğru Yer Doğru Zaman

Pek çok kişi dünya koordinat düzeni üstünde zaman ve meknın uyuştuğu mükemmel bir nokta olduğuna inanır. Belki de bu yüzden evden çıkıyorlar, kaotik de olsa

hareket ederek bu noktaya varma şanslarını arttıracaklarını düşünüyorlar. Uygun zamanda, uygun yerde bulunmak, fırsattan yararlanmak, anı, saçlarından yakalamak, o zaman kilidin şifresi kırılacak, kazanan numara -bulunacak, gerçek- ortaya çıkacak. Aptal aptal yazgının ortaya çıkardığı beklenmedik olaylarda, rastlantılar denizinde, sörf yapmamak için... Bunun için hiçbir şeye gerek yok -yalnızca zaman ve mekânın uyuştığı o yerde bulunmak yeter. Orada büyük bir aşkı, mutluluğu, büyük piyangoyu bulmak ya da yıllardır boşuna çekilen yoksulluluğun veya ölümün üzerindeki gizi aydınlatmak mümkün. Bazı sabahlar, insanın içine bu anın yaklaştığına, hatta o gün içinde gerçekleşeceğine dair bir his gelir.

Talimat

Düşümde, su tankları ve havuzlarla ilgili resimli bir Amerikan dergisine bakıyordum. Her şeyi ince ince ayrıntılarıyla gördüm. Şema ve planların bölümleri üzerinde yazılmış olan a, b, c harflerini de. İlgiyle, “Nasıl Okyanus İnşa Edilir. Talimat” başlıklı bir makaleyi okumaya başlamıştım.

Kül Ziyafeti

Yılın bu zamanında, şöminedeki kütüklerle ısıtılan küçük bara girerken, selamlaşmak yerine hep “Bana Eryk deyin” diye lafa girişirdi, herkes onu gülümseyerek selam-

lardı, hatta bazıları “gel buraya otur” anlamına gelen işaretler de yaparlardı. Çünkü özünde iyi bir yarendi -tüm garipliklerine karşın- sevilirdi. Gerçi başlangıçta, yani yeterince içene kadar şöminenin sıcağından uzak bir köşede asık suratla otururdu. Güçlü ve soğuğa dayanıklı olduğunu, hatta kendi kendine ısıtacağını düşünüyor olabilirdi.

İlk büyük birasını ısmarlayarak, iç çekip sanki kendi kendine konuşur gibi ama diğerleri de onu duysun diye kışkırtırcasına “Ada” derdi. “Ne sefil bir zihinsel durum. Dünyanın kıcı.”

Diğerleri -galiba onu anlamazlardı ama- anlarmış gibi kıkırdarlardı.

“Hey Eryk, balina seferine ne zaman çıkacaksın?” diye bağırırlardı. Yüzleri alkolün ateşinden kızarırdı.

Yanıt olarak Eryk, kimsenin beceremeyeceği biçimde, barok stili saf şiirle bir küfür sallardı -bu her akşam gerçekleşen bir ritüeldi. Her gün, suyun tekeline ve ölçüsüzlüğünü kırmak, sanki onu ölçülebilir ve kontrol altında tutulabilir gibi göstermek amacıyla konmuş kırmızı şamandıraları geçerek, tarifeli feribot gibi o kıyıdan diğerine giderdi.

İkinci biradan sonra, Eryk başkasının masasına oturmaya hazır olurdu ve bunu hep yapardı. Ama son zamanlarda, içtikçe mizah duygusunu kaybeder olmuştu. Lafını esirgemez ve alaycı bir biçimde otururdu. Açık deniz hikâyelerine dalmazdı. Onu yeteri kadar tanıyanlar, hiçbir hikâyeyi tekrar etmediğini, en azından önemli ayrıntılarla hikâyelerin birbirinden farklı olduğunu bilirlerdi. Ancak gitgide bir şey anlatmaz olmuştu, sadece diğerlerine laf atıyordu. Ah, kötü kalpli Eryk.

Bazı geceler çıldırır, işte o zaman dayanılmaz olurdu, bu küçük barın sahibi olan Hendrik, birkaç kez müdahale etmek zorunda kalmıştı.

“Hepiniz, tayfasınız” diye herkesi parmağıyla gösterek bağıırdı Eryk, “Hepiniz. Ben insan bir anadan doğduğu zar zor anlaşılan böylesi bir mürettebatla yola çıkacağım, öyle mi! Köpek balığı denizi gübreleriyle! Ey hayat, ruhun ezildiğı, av arayan sahipsiz vahşı bir yaratık gibi bilince yapıştığı o an geldi.”

Hendrik, onu dostça bir kenara çekerti ve gençler bu saçma sapan konuşmalara gülerken, sırtına arkadaşça vururdu.

“Sakin ol be Eryk. Olay mı çıkarmak istiyorsun?” diyerek yaşlılar onu sakinleştirmek isterlerdi ama Eryk sakinleşmeye de hiç yanaşmazdı.

“Ole, kardeşim, geri çekil. Bana hakaret etse, güneşe bile girişirim.”

Bu gibi durumlarda, oradan gelip geçen bir yabancı-nın Eryk’in laflarına gücenmemesi için dua etmek gerekirdi çünkü yerliler, Eryk’e hiç küsmezlerdi. Artık onun bara süttten bir folyo perde arkasından bakar gibi baktığını, orada olmayan bakışlarının, Eryk’in iç denizlerde dolaştığını ve yelken tepelere çıktığında yapılacak tek şeyin merhametle onu evine götürmek olduğu bir anda ondan ne istenebilirdi ki?

“Dinlesene be ödleğ herif” derdi Eryk, ağzı dolana dolana ve parmağıyla arkadaşının göğsünü göstererek, “sana diyorum” diye seslenirdi.

“Hadi artık gidelim Eryk. Hadi bakalım.”

“Demek askere alır gibi çekıştiriyorsunuz beni. İmza

attınız mı? İmzalanacak şey imzalandı. E, olacağı olursa olur, yoksa yok...” diye ağzına gevelerdi ve kapıdan bar tezgâhına döner, “Bir ‘veda içkisi’ daha doldur” derdi ama kimse onun ne anlama geldiğini bilmezdi.

Birisi, punduna getirip üniformasının altından çekip de taksi gelmeden önce onu oturtuncaya kadar, böyle saldıırırdı.

Ancak her zaman böyle kavgacı olmazdı. Sık sık bardan en erken çıkardı çünkü gidecek kırk kilometre yolu vardı -ve bu eve gidişlerden nefret ettiğini de iddia ederdi. Yol monotondur, şose yol boyunca, üzerini yabancı otlar ve bodur ağaçların bürüdüğü otlak iki taraftan üzerine gelip korkutuyordu yalnızca. Bazen gece eğer aydınlıksa, artık uzun süredir işlemeyen, yalnızca fotoğraf çeken turistlere hizmet veren bir değirmen, uzaklardan belirirdi.

Kalorifer o gelmeden aşağı yukarı bir saat önce çalışmaya başlıyordu -elektrikten tasarruf etmek için böyle ayarlamıştı- yani o iki odada bulunan karanlıkta, deniz tuzuyla doymuş nemli soğğun kıvrımları hâlâ pusudaydı. Tek bir yiyecek besleniyordu, sıkılmadığı tek şey oydu. Rendelenmiş patates, demir tencereye yerleştirilmiş et ve soğan. Tabii baharatlanmış, biberlenmiş, iyice tuzlanmış. İdeal bir gıda -içinde gerekli her tür madde yeterli biçimde var: Yağ, karbonhidrat, nişasta, protein, C vitamini. Yemek yerken televizyonu açardı ama aslında bu onu en fazla iğrendiren şeydi, bunun için sonunda bir şişe votka açar ve uyumadan önce şişeyi sonuna kadar içerdi.

Ne korkunç bir yerdi bu ada. -Kuzeye kara bir çekmece gibi uzanmış; rüzgârlı ve ıslak. Şu veya bu nedenden dolayı insanlar hâlâ burada yaşıyorlar ve daha sıcak aydın-

lık kentlere taşınmayı hiç düşünmüyorlardı. Küçük tahta evlere sıkışmışlardı; bu evler kendilerini sonsuz bir cezaya çarptırarak yukarı doğru yükselen o korkunç asfaltla kaplı şose yol boyunca dizilmişti.

Üzerinde birkaç kirli binanın, feribot bileti satan barakadan ve yılın bu zamanında boş olan sefil marinanın bulunduğu şose boyunca gezintiye çıkın. Belki yazları bu marinaya güneyin kalabalık suyundan, deniz kenarından ve sıcak plajlarından bunalmış eksantrik turistlerin yatları gelir. Ya da bu sıkıcı yere, bizim gibi huzursuz, yeni maceralara hep aç, sırt çantaları ucuz Çin çorbalarıyla dolu tipler düşer. Ne mi göreceksiniz? Boş dere yatağından yansıyıp düş kırıklığı içinde karaya dönen ve acımasızca bu yerde inatçı bir sebatla kalan zamanın bulunduğu dünyanın ucunu. Burada 1946'yı 1976'dan, hatta 2000'den ayıran nedir ki?

Eryk, acı, tatlı pek çok macera geçirdikten sonra yıllar önce buraya gelmişti. Başlangıçta, yani çok önce, şu basit komünist ülkelerden birisi olan ülkesinden kaçmış ve genç bir sığınmacı olarak balina avlayan gemilerde çalışmaya başlamıştı. O sıralar “yes” ve “no” arasına gerilmiş birkaç kelimelik İngilizcesi vardı. Sert erkeklerin, gemide, birbirlerine ettikleri birkaç homurtu sözcüğü ona yetiyordu: “Al”, “çek”, “kes”. “Çabuk” ve “sıkı”. “Kap” ve “bağla”. “Orospu” ve “sikmek”. Başlangıç için yeterli sözcükler. Birbirine herkesçe bilinen basit isimlerle hitap etmek de yetiyordu. Eryk gibi. Kimsenin doğru dürüst telaffuzunu beceremediği bu gıcırdayan gereksizlikten kurtulmak. Ve

diplomaların, kurs belgelerinin, sertifikaların bulunduğu dosyayı denize fırlatmak da yeterliydi, burada bunlar hiçbir işe yaramayacaktı, olsa olsa, biyografileri birkaç uzun sefer ve liman barlarındaki maceralardan oluşan denizcileri utandırmaya yarardı.

Denizde yaşam, tuzlu suyla, kuzey denizlerinin tuzlu yağmuruyla veya güneşle değil, adrenalinle yıkanmıştı. Düşünmeye ve olmuş bitmiş şeyler üzerine meditasyon yapmaya zaman yoktu. Eryk'in geldiği ülke uzaktı, pek de denizci bir ülke değildi, denize ender olarak arada bir gitmişti. Limanlar onu mahcup ediyordu. Köprülerle bağlanmış güvenli nehirlerin yanında kurulmuş kentleri tercih ederdi. Eryk, ülkesini hiç özlemiyordu, bu kuzeydeki yerler onun daha çok hoşuna gidiyordu. Birkaç sene denizcilik yapacağını, para kazanacağını, sonra tahta bir ev yapıp lepiska saçlı bir Emma'yla veya Ingrid'le evleneceğini, şamandıra yapmak ve deniz alabalığının kabuğunu soymak üzerine eğitim vereceği oğlanlar doğurtacağını düşünüyordu. Uygun bir pakete sığdıracak kadar olunca da anılarını yazacaktı. Nasıl oldu da yıllar kestirmeden uçarak geçti ve hiç iz bırakmadı, kendisi de bilmiyordu. En çok bedeninde, özellikle de karaciğerinde iz bırakmıştı aslında. Ama daha sonra. Daha işin başında, ilk seferden sonra, lanet kaptan, sigara ve kokain kaçakçılığını tüm mürettebatın üstüne yıkınca, üç yıldan fazla hapis cezası çekti. Ama bu uzak ülkedeki hapiste bile Eryk, denizin ve balinaların hükümdarı oldu. Çünkü hapishanenin kütüphanesinde, muhtemelen başka bir mahkûm tarafından yıllar önce bırakılmış olan İngilizce tek bir kitap bulmuştu. Bu kitap, günlük yaşamın izlerini taşıyan, sararmış ve kurumuş

yaprakları olan yüzyılın başından kalma eski bir baskıydı. Böylece Eryk, üç yıldan fazla bir zaman için (bu ceza, yüz deniz mili uzaklıktaki kanunla karşılaştırılınca çok da fazla bir ceza değildi çünkü o ceza, asılarak ölüm cezasıydı) edebi -balina avcıları ve psikolojik -gezgınler için ilerletilmiş İngilizce kursunu tek bir kitapla halletmişti. Dağınık olmayan iyi bir metottu bu. Beş ay sonra artık rahat rahat Ishmael'in²⁰ maceralarını ezberden okuyabiliyor, Kaptan Ahapça konuşabiliyordu, bu ona çok büyük zevk veriyordu çünkü Eryk için bu ifade biçimi doğaldı, üstelik de ona rahat bir giysi gibi uygundu, garip ve eski moda olması kimin umurundaydı ki? Böyle bir kitabın, böyle bir yerde, böyle bir adama isabet etmiş olması kaderin oyunuydu. Bu dünyanın anlamına kanıt olarak, eş zamanlılık adı altında yolculuk psikologlarınca bilinen bir fenomendir. Bu güzel kaos içinde anlam bağlarının her yöne yayıldığını ve garip bir mantık ağı oluşturduğunun kanıtıdır, -tabii Tanrıya inanan için- onun parmak izinin anlaşılmaz izidir. Eryk böyle düşünmüştü.

Kısa sürede, bu uzak egzotik hapishanede, akşamları tropik iklimde nefes almak güçleşir, huzursuzluktan ve özleminden akıl didik didik olurken, Eryk bir süre kitaba dalıp sonra okumaya ara vererek garip bir mutluluk deneyimleri olmuştu. Bu roman olmadan hapisliğe dayanamazdı. Onun gibi kaçakçı olan hücre arkadaşları, Eryk'in bu yüksek sesli okumalarına sık sık tanık olarak, balina avcılarının maceralarının cazibesine teslimiyetle kapılmışlardı. Özgürlüklerine kavuştuktan sonra, kendilerini balina avcılığı konusunda eğitmeye, zıpkınlar ve gemi düzenekleri

20 Herman Melville'nin eseri 'Moby Dick'in kahramanı. (ç.n)

üzerine çalışmalar yazmaya kalkıştırlarsa bunda şaşacak bir şey yoktu. Bunların en yeteneklileri ise -inisiyasyonun²¹ en yüksek derecesine ulaşarak, klinik psikolojide persevarasyon²² alanında uzmanlaşabilirlerdi. Zaman geldi hücredeki üç yakın arkadaş, yani Azor Adalarından gelen Denizci, Portekizli Denizci ve Eryk aralarında değişik bir ağızla konuşmaya başladılar.

Örneğin gardiyanlardan birisi onlar için, hücreye gizlice nemli bir paket sigara getirse Azor Adalı Denizci “Hay lanet! Bu adam, harika bir hazret” diye bağıyordu. Bu onlara çok iyi geliyordu çünkü hücreye gelen herkes önce fazla bir şey anlamıyordu ve onlara toplumsal yaşama ait bir namla katılan bir yabancı halini alıyordu.

Her birinin akşamları ritüel olarak okudukları sevdiği bölümler vardı ama bitişler hep koro halinde oluyordu.

Ancak konuşmalarının temel konusu, gittikçe daha mükemmelleşen bir dille konuştukları deniz, yolculuk, kıyıdan ayrılıp yer kürenin en önemli kaynağı olan açık sulara açılma konuları üzerineydi -tabii birkaç günlük tartışmadan sonra Sokrates öncesi filozofların tartışmalarına munasip olarak bunu buldular. Evlerine gidecekleri yolu planlamışlar, yolda görecekları görüntüleri hazırlamışlar, ailelerine gönderecekleri telgrafların metinlerini kafalarında belirlemişlerdi. Neyle yaşayacaklardı? En iyi düşünceleri tartışıyorlar ama doğrusunu söylemek gerekirse, farkında olmasalar da, kendilerine bulaşan, böyle bir beyaz

21 Bireyin spiritüel gelişimi için, 'spiritüel tesir'i alıp aktarabilen bir üstadın sert ve sürekli kontrolü altında, bir düzen ve disiplin içinde, sınavlara dayalı tarzda, metodlu olarak eğitimi şekli. (ç.n)

22 Kişinin bir konuya ya da kelimeye takılıp yeni uyaran geldiği halde sürekli ondan bahsetmesi. (ç.n)

balina olması olasılığıyla huzursuzlaşıp bu fikrin çevresinde dönüp duruyorlardı. Bu iş artık Ishmael'in betimlediği gibi romantik olmasa da bazı ülkeler hâlâ balina avcılığı yapıyordu ama bu günlerde daha iyi bir iş bulmak zordu. Söylendiğine göre Japonlar adam arıyorlardı. Hering başka, balina başka. Sanatla zanaatın karşılaştırılması gibi.

Geleceğin ayrıntılarını belirlemek, ince ince detaylarla bu konu hakkında arkadaşlarla konuşmak için otuz sekiz ay, yeterince uzun bir süreydi. Tartışmalar önemli değildi.

“Takma kafana! Sana gemi ticareti hakkında söylediklerime dikkat et. Kızdırma beni, buna izin vermem! Sana balina avının ne olduğunu anlattım, hâlâ buna arzun var mı?” diye böğürürdü Eryk.

“Sen bu koca dünyada ne gördün ki?” diye Portekizli Denizci bağırırdı.

“Kuzey Denizi'ni enine boyuna ölçmüşüm ben, Baltık'a gelince o da bana hiç yabancı değil. Kuzey Atlantik akıntısını damarlarım gibi bilirim...”

“Sen de kendinden amma eminsin be kardeşim.”

Bir şey söylemek gerekiyordu.

On yıl -Eryk'in eve yolculuğu bu kadar sürmüştü- boyunca kendisinin arkadaşlarından daha iyi olduğundan emin olarak yolculuk yapmıştı. Dolambaçlı yollardan, en uzak denizlerden, en dar boğazlardan en geniş körfezlerden geçip dönmüştü. Haliçlerin ağzında açık denizleri yalamış, en çok da tam ters yöne gitmek için bir fırsat çıktığında eve dönüş gemisine yazılmıştı, bu konuda bir anlık bir tereddüde düşse bile hemen o en eski düşünceye sarılmıştı -Dünya yuvarlaktır, öyleyse yönle takılmayalım. Bu biraz anlaşılır bir şeydi -bilinmeyen bir yerden gelen birisi

için her hareket bir dönüştür çünkü hiçbir Şey, boşluk gibi kendine çekmez.

Yıllar boyunca Panama, Avustralya, Endonezya bandıralı gemilerde çalıştı. Őili y k gemileriyle Birleşik Devletler'e Japon arabası taşıdı. Güney Afrika tanklarıyla Liberya kıyılarında kaza geçirdi. Jawa'dan Singapur'a işi taşıdı. Sarılık olup Kahire'de hastanede yattı. Marsilya'da bir sarhoş kavgasında bir kolunu kırınca, Malaga'da kendinden geçene kadar içip ikincisini kırmak için birkaç aylığına içkiyi bıraktı.

Daha fazla detay anlatmayacağız. Bizi Eryk'in deniz üzerindeki maceraları ilgilendirmiyor. Onun en sonunda, sonradan nefret edeceğı bu karanın kıyılarına çıkışı ve ilkel feribotlarla adalar arasında çalışacağı zamanla ilgilenmeye yeğliyoruz. Eryk, bu aŐağılık iŐlerde -böyle söylerdi- çalışarak, sararıp solmuş, zayıflamıŐtı. Yüzündeki koyu güneş yanığı rengi, yerini kara bir lekeye bırakmıştı. Gözlerinin kenarlarına asılmış olan kırıŐıklıklar, bakışlarını daha delici ve keskin yapmıştı. Gururunu inciten o inisiyasyondan sonra çok daha sorumluluk isteyen bir göreve alındı -Şimdi feribotu, adayı karaya bağılıyordu, başka bir hatla bağılantı yoktu, geminin geniş gövdesi tam on altı binek arabası alıyordu. Bu iş ona sürekli gelen birkaç kuruŐ, sağık sigortası ve bu kuzey adasında sakın bir yaşam sağılamıŐtı.

Her sabah kalkıyor, soğık suyla yıkanıyor ve parmaklarıyla aksakalını tarıyordu. Sonra Kuzey Feribot Birliğı'nin koyu yeşil üniformasını giyiyor ve bir akşam önce tekneyi demirlediğı limana, uygun adım gidiyordu. Bir süre sonra ya Robert ya Adam, artık nöbette kim varsa, kapıyı açıyor ve ilk arabalar demir rampadan Eryk'in feribotuna binmek

için sıra oluşturuyorlardı. Herkese yetecek kadar yer vardı, hatta feribotun sanki boşmuş, temizmiş, dalgınmiş gibi de görüldüğü olurdu. Eryk, camdan bir leylek yuvası gibi yukarı asılmış kaptan köşküne otururdu ve karşı yaka, ona çok yakın görünürdü. İnsanları oraya götürüp sonra geri getirip kafaları bulandırmaktansa bir köprü yapmak daha kolay olmaz mıydı ki?

Ruh haline gelince, her gün iki değişik ruh hali takınırdı. Bir tanesi alingan kavgacı -diğerlerinden daha kötü olduğı, onlarda olan bir şeyin onda eksik olduğı, kendisinde ne olduğunu bilmese de bir gariplik olduğı düşünce-siydi. Kendini itilmiş, yalnız, pencereden mutlu yaşıtlarını izleyen, odaya kapatılmış cezalı bir ocuk gibi hissederci. İnsanlığın kaotik hac yolunda, karalarda denizlerde, kader ona önemsiz bir rol vermişti. Ama şimdi bu adaya yerleştiğinden beri bu bölümdeki rol durağan bir hal almıştı.

İkinci ruh halinde ise kesinlikle herkesten daha iyi, biricik ve ender olduğına inanırdı. Gerçeğı sadece o hissediyor ve o biliyordu. Yalnızca o, benzersiz bir varlıktı. Bu iyi ruh halinin bazen uzun saatler boyunca, bazen de günlerce sürdüğü olurdu, o zaman kendini mutlu bile hissederci. Ama bu durum sarhoşluk gibi gelip geçiciydi. Akşamdan kalma halde ortaya çok acıtıcı bir düşünce çıkardı, kendisini saygı değer, değerli bir adam gibi görerek iki ruh haline de alçaklık yapmış gibi olurdu, en kötüsü de gerçeğin, bir hiç olduğunun, gün gelip ortaya çıkmasıydı.

Camdan kabininde oturuyor, sabahın ilk feribotuna yapılan yüklemeyi seyrediyordu. Kasabadaki eski tanıdıklara bakıyordu. İşte gri Opel'in içindeki R ailesi. Baba li-

manda çalışır, anne de kütüphanede, çocuklarsa, yani kız ve oğlan, okula giderler. İşte burada da dört tane genç lise ğrencisi, oradan da otobüse binecekler. şuradaysa, ana-okulu ğretmeni Eliza, tabii işe götürdüğü küçük kızı da yanında. Küçüğün babası, iki yıl önce ortadan kaybolmuştu, o zamandan beri hiç haber yoktu. Eryk adamın bir yerlerde balina avladığından kuşkulanıyordu. Hah, burada da ihtiyaç S, böbreklerinde bir sıkıntı vardı, haftada iki kere diyalize gitmek zorundaydı. Karısıyla birlikte tahta evlerini satıp hastaneye yakın bir yere taşınmayı denemişlerdi işte, nedense yapamamışlardı. “Organik Gıda” dkknın kamyonu, mal almak için karaya gidiyordu. Bir tane de yabancı, siyah bir araba vardı, kesin Yönetmen’in konuğuydu. Mzmin bekr inadıyla koyun yetiştiren Alfred ve Albrecht kardeşlerin sarı kamyoneti. Soğuktan donmuş iki bisikletçi. Araba fabrikasından çıkmış bir otomobil -kesin parça almaya gidiyordu. Edwin eliyle Eryk’e işaret etti. Bu adamı dünyanın her tarafındaki adalarda tanımak mümkün olurdu -oduncu gmleğ-i ve yapay krk şapkası vardı. Eryk bunların hepsini tanırdı, ilk kez görmüş olduklarını bile -neden buraya geldiklerini bilirdi, yolculuklarının amacını bilerek insanlar hakkında çok şey öğrenilir.

Adaya  çeşit sefer yapılırdı. Birincisi, buraya, burada yaşayanlar gelirdi, ikincisi, Yönetmen’in konukları olurdu, üçüncüsü de -değirmen yüzünden gelenlerdi çünkü değirmen fonunda resim çekerlerdi.

Feribot seferi yirmi dakika sürerdi. Bu sürede bazı yolcular, arabalarından iner, yasak olmasına karşın sigara içerlerdi. Diğerkleri bariyerlere sallanan gözleri öteki kıyıyı grmeyinceye dek suya bakarlardı. Kısa bir süre sonra, ka-

ranın kokusuyla heyecanlanmış biçimde çok önemli işleri ve sorumluluklarıyla ilgili olarak kıyı boyunca uzanan sokaklarda kaybolur, daha da uzaklara varan ve karayı ıslatıp bir daha asla denize dönmeyecek olan dokuzuncu dalga gibi yayılırlardı. Onların yerlerini hemen yenileri alırdı. Zarif pikabı ile veteriner; pikabı alacak parayı kedileri kısırlaştırma kısırlaştırma kazandı. Biyoloji dersi çerçevesinde adanın flora ve faunasını incelemek üzere gelen bir öğrenci grubu. Kivi ve muz taşıyan bir ticari araba. Yönetmen'le röportaj yapmaya gelen bir televizyon ekibi. Büyükannelelerinden dönen G. ailesi. Önceki ikisiyle yer değiştiren diğer iki bisikletli.

Aşağı yukarı bir saat süren bu feribotu yükleyip boşaltmalar sırasında, Eryk, birkaç sigara içer ve umutsuzluğa düşmemek için çabalardı. Sonra bot, adaya dönerdi. Bu iki saatlik öğle yemeği ile birlikte sekiz kere tekrarlanırdı. Eryk bu öğle yemeklerini hep aynı barda yerdi. Çevredeki üç bardan birinde. İşten sonra da biraz et ve patates alırdı. Tabii bir de sigara ve içki. Öğleye dek içmemeye gayret ederdi. Ama altıncı seferden sonra küfelik olurdu.

Doğrular -nasıl da aşağılayıcıdır. Nasıl da sağduyuyu yok eder. Bizi aptala çeviren ne hain bir geometri -yolculuğun parodisi. Dönmek için gitmek. Hemen fren yapmak için gaza basmak.

Eryk'in kısa ve fırtınalı evliliği de böyle olmuştu. Bir dükkânda çalışan dul Maria'yla evlenmişti, kadının kentteki yatılı ortaokula giden bir oğlu vardı. Eryk, kadının kocaman televizyonlu sevimli, sıcak evinde yaşıyordu. Kadın biçimli bir vücuda, dolgun hatlara sahipti, çok açık bir teni vardı ve sıkı taytlar giyerdi. Çabucacık etli pata-

tes yapmayı öğrenmişti, üstelik buna mercanköşkle, Hindistan cevizi eklemeye de başlamıştı. O da hevesle bütün boş günlerinde şömine için odun kesiyordu. Bir buçuk yıl sürdü: Sonra televizyonun bitip tükenmez gürültüsünden, parlak ışıklardan, çamurlu pabuçları silmek zorunda olduğu paspastan ve o Hindistan cevizi rendesinden, hâsılı her şeyden ona gına gelmeye başladı. Birkaç kez de sarhoş olup parmağını tehditkâr biçimde sallayıp denizci gibi konuşunca, kadın onu evden attı, kısa bir süre sonra da oğlunun yanına kente taşındı.

~

Bu gün, bir Mart, Kül Çarşambası²³. Eryk gözünü açtığında gri bir şafak ışığını ve camda donmuş izler bırakan karla karışık yağmuru gördü. Eski ismini düşündü. Neredeyse onu tümüyle unutmuştu. Yüksek sesle söyleyince sanki başka birisini çağırıyor gibi oluyordu. Dün gece fazla kaçırmıştı, kafasında o tanıdık baskıyı hissetti.

Çinlilerin iki ismi olduğunu biliriz herhalde. Birini aileleri verir. Çocuğu bu isimle çağırır, bu isimle azarlar, bu isimle onu düzene sokar ve bu isimle okşarlar. Çocuk büyünce, kendine ikinci bir isim alır -dış dünya için, kişisel bir isim. Bu ismi bir üniforma, bir cüppe, çizgili bir hapis-hane forması, bir kokteyl kıyafeti gibi giyinir. Bu isim kullanışlı ve unutulmaya uygun bir isimdir. Bundan sonra bir kimliği olacak. En iyisi, dünyaca bilinen, herkes tarafından anlaşılan bir isim olmasıdır; yerel isimler uzak dursun. Oldrzych, Sung Ying, Kazimerz, Jyrk, Lui ve Milica uzak durun. Yaşasın Michel, Judith, Anna, Jan, Samuel, Eryk!

23 Katolik takvimine göre Büyük Oruç'un ilk günü. (ç.n)

Ama bu gün Eryk eski ismiyle çağrılmasına şü yanıtı veriyor: “Efendim, buradayım.” Kimse onu bu ismiyle tanımıyor yani ben de onu o adla çağırmayacağım.

Eryk olarak adlandırılan adam, Kuzey Feribot Birliği amblemlı yeşil üniformasını giydi, parmaklarıyla sakalını taradı, küçük evinin ısıtıcısını kapattı ve asfaltta, yola koyuldu. Daha sonra akvaryumunda, feribotun dolmasını ve güneşin yükselmesini bekleyerek, ilk birasını teneke kuttan içip sigarasını tüttürdü. Eliza ve küçük kızına, bu gün bir engelle karşılaşmayacaklarını muştularcasına yukarıdan dostça el salladı..

Feribot, kıyıdan uzaklaşıp iki durak arasında yolu yarladığında birden bir tereddüt geçirdi ve açık denize açıldı.

Kimse birden olan biteni anlamamıştı.

Doğru çizgiye alışkın olanlar kaybolmakta olan kıyıya kayıtsızca bakarak, Eryk’in, “feribotla yolculuk yapanların beyni dümdüz olur” şeklindeki sarhoşluk teorisini kanıtlarcasına donup kaldılar. Diğerleri, uzun bir süre geçtikten sonra işin farkına vardılar.

“Eryk ne yapıyorsun? Hemen dön!” diye önce Alfred bağırdı, Eliza tiz sesiyle ona katıldı: “İnsanlar işe geç kalacaklar.”

Alfred, yukarı çıkmaya yeltendi ama Eryk kapısını kitlemişti. Yukarıdan herkesin aynı anda telefonlarına sarılıp ellerini kollarını öfkeyle sallayarak boşluğa karşı konuşmalarına bakıyordu. Ne konuştuklarını tahmin ediyordu. İşe geç kaldıklarını, bu durum için tazminatı kimin ödeyeceğini, böyle sarhoşları işe almamak gerektiğini, zaten bu işin böyle biteceğinin belli olduğunu, kendi vatandaşlarına iş yokken gerçi böyle bir dili nasıl böyle iyi öğrendiklerini

hiç bilmesek de burada böyle göçmenlerin kabul gördüğünü söylüyorlardı. Her zaman böyleydi zaten.

Eryk hiç umursamadı. Zevkle, bir süre sonra sakinleşeceklerini, yerlerine oturacaklarını, gökyüzünün nasıl aydınlandığına ve bulutların arasından nasıl güneş ışıklarını denize yolladığına bakacaklarını iddia etti. Sadece tek bir şey onu huzursuz ediyordu. O da Eliza'nın kızının açık mavi paltosuydu (her deniz kurdunun bildiği gibi, gemide bu rengin bulunması kötüye işaretledi). Ama gözünü kıstı ve olayı unuttu. Okyanusa açılmayı öğreten bir kurs almıştı ve elinde bu durum için çok önceden hazırladığı koli kasesi ve çikolatalarla aşağıya, yolcuların yanına indi. Bu küçük ikram onlara iyi gelmişti 'anlaşılan çünkü çocuklar, adanın uzaklaşan kıyılarına bakarak sessizleşmişler, büyüklerse yolculuğa daha çok ilgi göstermeye başlamışlardı.

"Hangi kursu aldın?" diye T. kardeşlerin genci, bilmiş bilmiş sordu, sonra kolasından bir yudum aldı.

"Açık denize çıkmamız ne kadar zaman alacak?" diye bilmek istedi anaokulu öğretmeni Eliza.

"Yeterli yakıt ikmal ettiniz mi?" diye sordu ihtiyar S, hani şu böbreklerinden hasta olan.

En azından Eryk'e başka şey değil de böyle konuşuyorlarmış gibi geliyordu. Onlara bakmamaya ve ilgilenmiyor gibi görünmeye çalışıyordu. Gözbebeklerinin yarısı denizden kararıp yarısı da gökyüzünden açılana dek gözlerini ufuk çizgisine demirledi kaldı. Üstelik yolcular da sakinleşmişlerdi. Kafalarına şapkalarını geçirmişler, atkılarında daha sıkı sarılmışlardı. Helikopterin ve polis motorunun homurtuları gelene kadar sessizlik içinde yol aldıklarını söylemek mümkün.

“Kendi kendine olan şeyler vardır. Düşte başlayan ve biten yolculuklar vardır, kişisel huzursuzluklarının peltek çağrısına yanıt veren yolcular vardır. İşte onlardan birisi karşınızda.” -Mahkemede Eryk’in kısa davasındaki savunma konuşması böyle başladı. Ne yazık ki, bu dokunaklı konuşma beklenen sonucu vermedi ve kahramanımız yeniden hapsi boyladı; umarım bundan faydalanmasını bilir. Çünkü onun için, denizden ödünç alınan ve sallanan ve onun beklenmedik gelgitleri gibi olan yaşamdan başka bir yaşam yoktu.

Ama biz bununla ilgilenmeyeceğiz. Eğer bu öykünün sonunda birisi bana soracak olsaydı, eğer gerçeklere ama yalnızca gerçeklere ilişkin kuşkularını gidermek isteyecek olsaydı. Kolumdan çekip de sabırsızca sarsarak, “İçine edeyim, doğrusunu söyle bana, bu öykü gerçek mi?” diye bağırarak olsaydı, “Tanrı üzerine, şerefim üzerine yemin ederim ki, siz sayın baylara ve bayanlara anlattığım bu öykü, içeriği ve ana hatlarıyla gerçektir. Yer küremiz içinde bu olayın olduğunu çok iyi biliyorum. Çünkü o feribotta ben de vardım” diye yanıt verirdim.

Kutuplara Yapılan Seferler

Borges’in, bir zamanlar bir yerde okuduğu bir şeyden söz edişi aklıma geldi. Danimarka İmparatorluğu’nun kuruluşu sırasında, Danimarkalı rahipler kiliselerde, Kuzey Kutbu’na yapılacak seferlere katılanların ruhun kurtulma-

sına daha kolay kavuşacaklarını vaazlarında ilan ediyorlarmış. Çok fazla gönüllü olmadığından, bu uzun ve zor seferin herkese göre değil ama yalnızca cesurlara göre olduğunu itiraf ediyorlarmış. Ne ki, hiç gönüllü yokmuş, bu işin içinden çıkmak için, rahipler vaazlarını düzeltmişler. “Aslında her yolculuk kutuplara sefer gibi görülebilir, hatta ufak tefek geziler bile, hatta hatta kentte yapılan dolaşmalar bile.”

Bu gün -metroyla yapılan bir yolculuk bile.

Ada Psikolojisi

Yolculuk psikolojisine göre, ada yolculuğu en çok önselliği olan şeydir, egonun belirli düzeyde öz-farkındalık kazanacak kadar bireyselleştiği, ne ki, henüz çevreyle tatmin edici bir bağ kurmadığı zamanlardan, yani toplumsallaşmadan önceki durumdur.

Ada durumu, dış etkilerden etkilenmeyen bir durum değildir, kendi sınırları içinde kalmıştır; bir çeşit otistik ve narsis bir durumdur. Tüm gereksinimler kendi sınırları içinde giderilir. Yalnızca “ben” gerçek gibi gelir, “sen”, “onlar” uzaklarda, ufukta beliren ve hemen gözden yiten uçan Hollandalılar gibi, neredeyse belirsiz bir fantezidir. Aslında, görüş alanını yukarı ve aşağı diye mükemmel bir biçimde ayıran düz çizgilere alışkın gözün yanılması olup olmadığı bile belli değildir.

Harita Temizliği

Beni üzen yerleri haritamdan siliyorum. Takıldığım, düştüğüm, bana vuran, dokunan, canımı acıtan yerler var olmayı kesiyor.

Bu biçimde birkaç büyük kenti ve bir taşra kentini sildim. Belki de gün gelir bütün ülkeyi silerim.

Haritalar bunu anlayışla karşılıyorlar. Beyaz lekeleri özlüyorlar, bu onların mutlu çocukluğu. Bazen bu var olmayan yerlerde ortaya çıkmam gerektiğinde, kinimi beslemeye çalışıyordum. Bir göz, hayalet kentinde dolaşan bir ruh oluyorum. Eğer iyice yoğunlaşırsam elimi beton bir bloğa rahatça sokabilir, tıklım tıklım dolu bir sokakta arabaların arasından geçebilirdim, hiç zarar görmeden, sessizce ama bunu yapmıyordum. Bu kentin sakinlerinin oyun kurallarını kabul ediyordum. Onların önünde, zavalıların sıkışıp silinecekleri bu illüzyon yerlerini açmamaya gayret ediyordum. Onlara gülümseyeceğim ve söylediklerini dinleyeceğim. Var olmadıkları konusunda kafalarını karıştırmak istemiyorum.

Geceyi İzlemek

Tek bir geceliğine kaldığım yerlerde uyumak zordu. Büyük kent yavaş yavaş donuyor, sakinleşiyordu. Bu otel, havayolunun bilet fiyatına dâhil olan sıkışıp kaldığım bir yerdi. Ertesi günü beklemeliydim.

Masada bir paket mavi kondom duruyordu. Yatağın yanında -*İncil* ve *Buddha'nın Öğretisi* vardı. Ne yazık ki

Çaydanlığın fişi prize uymuyordu -ne yapalım aysız idare edeceğiz artık. Üstelik belki de kahve zamanıdır. Yatağın kenarındaki radyoya gömülü saatin ne anlama geldiği hakkında bedenimin hiçbir fikri yoktu, oysa rakamlar Arap rakamları olarak adlandırıldıkları halde beynelmilel olarak bilinir. Pencerenin dışındaki sarı ay, şafağın başlangıcıdır, belki de geceyi getiren akşamın alacakaranlığı. Az sonra üstüne güneşin doğacağı ya da az önce güneşin kaybolduğu dünyanın bu bölgesinin doğuda mı yoksa batıda mı olduğunu kestirmek de güç. Kendimi vererek, uçaktaki saatleri saydım, bir zamanlar internette gördüğüm bir görüntüyle kendime yardımcı oluyordum -hani şu gece hattıyla beraber doğudan batıya çekilen ve kocaman bir ağız gibi sistemli bir biçimde dünyayı yutan yerküre görüntüsü.

Otelin önündeki meydan boştu. Kapalı tezgâhların önünde sahipsiz köpekler kavga ediyorlardı. Gecenin yarısı olmalıydı, artık bir sonuca varmıştım ve çay içmeden, duş almadan yatağa uzandım. Benim kişisel saatime göre, yani cep telefonundaki saate göre öğleden sonraydı. Bunun için uyuyacağıma garanti edemiyordum.

Yorgana sarınıp televizyonu açmak -sessiz, bırakın yarıp sönsün, hışırdaşın, mırmır etsin. Uzaktan kumandayı silah gibi tutup ekranın ortasına ateş etmek. Her bir atış bir kanalı öldürüyor, ne ki, hemen diğeri doğuyor. Ama benim oyunum geceyi izlemek üzerine kurulu, gecenin hüküm sürdüğu yerlerden yapılan yayınları seçmeli. Yerküreyi ve onun yumuşak eğrisi üzerinde bulunan üstelik eski bir suçun kanıtı olan kara yarayı, ışık ve karanlığın yani siyam ikizlerinin becerikli bir biçimde ayrılma-

dan sonra geriye kalan o yara izini göz önüne getirmek.

Gece asla bitmez, dünyanın bir yanına izini bırakır hep. Onu televizyonun uzaktan kumandasıyla izlemek, hep gölgede kalan istasyonlarda, saat saat, ülke ülke, batıya kaydırmak için yeryüzünü tutan elin karanlık avucunda aramak mümkün. İşte o zaman ilginç olaylar keşfedilir.

Televizyonun iki kaşı arasına düşünmeden yapılan ilk atış 348 Holy God TV. Altmışlı yıllarda çekilmiş bir filmde çarmıha gerilme sahnesini gördüm. Meryem Ana'nın incecik alınmış kaşları vardı, Maria Magdalena, beceriksizce renklendirilmiş siyah beyaz filmde görüldüğü kadarıyla soluk mavi renkli olan basit elbisesinin altına kesin korse giymişti. Kocaman, konik ve doğal olmayan bir biçimdeki göğüsleri gerilmiş, beli ince. Gülen, çirkin askerler giysileri bölerken²⁴, tüm olası afet tabloları ortaya çıkıyor ve sanki doğa kanallarından kesilmiş de, bilgisayar faresine tek bir vuruş yaparak filme yapıştırılmış gibi bir izlenim veriyorlardı. İşte hızlı bir tempoyla toplanan bulutlar, şimşekler ve gökyüzü, yeryüzüne çevrilmiş bir huni kasırga, havaya karışık ve rastgele şekiller çizen Tanrının parmağı. Sonra kıyıları döven kızgın dalgalar, yelkenliler, çılgın sularda toza dönen uyduruk maketler. Volkanların patlaması, gökyüzünü dölleyebilecek sıcak bir fışkıрма ama şansı yoktu, lavlar çaresizce yamaçlardan aktı, yalnızca Ateşli coşku, sıradan bir gece lekesi oldu.

Yeter. Yine ateş ettim. 350. kanal Blue Line TV -mastürbasyon yapan bir kadın. Parmakları mevzun bacakları-

24 Burada İsa'nın çarmıha gerilişine ve ona eziyet eden Romalı askerler bir gönderme var... (ç.n)

nın derinliklerinde kayboldu. Kadın kulağına yapıştırılmış bir mikrofona doğru birisiyle İtalyanca konuşuyor, uzun dili dudaklarından çıkan her İtalyanca sözcüğü, her si si ve prego'yu yalıyor.

354-Sexsatelit 1 -Bu kez iki sıkkın kız birbirlerine mastürbasyon yapıyorlardı. Vardiyelerinin sonuna gelmiş olmalılardı ki, yorgunluklarını gizleyemiyorlardı. Kızlardan birisi uzaktan kumandayla filmlerini çeken kamerayı kontrol ediyor, bu bağlamda kesinlikle kendilerine yetiyorlardı. Zaman zaman yüzlerini birbirlerine çeki düzen vermek istercesine buruşturuyorlardı -kapalı gözler, yarı açık ağızlar- ama bu yüz buruşturma hali hemen kayboluyordu. Yüzlerine konsantrasyonsuzluk ve yorgunluk geri dönüyordu. Arapça alt yazılara karşın kimse onlara telefon etmedi.

Şimdi bir yerlerin Kril alfabesi -Kril'in Yaradılışı. Ekranın altında beliren sözcükler kesinlikle törenseldi. Dağ manzaralarını, denizleri, bulutları, bitkiler ve hayvanları resmediyorlardı. 358'de Rocco isimli bir porno yıldızının en iyi sahnelerini gösterdiler. Bir anlığına durdum çünkü adamın yüzünde bir damla ter fark etmiştim. Anonim kalçaların üstünde sürtünme hareketleri yapan adam elini kalçasına koydu, onu sanki inatla dans çalışan birisi, salsa, samba yapan birisi gibi algılamak mümkündü; bir iki bir iki...

288'de Oman TV'de Kuran'dan ayetler okuyorlardı. Yani ben öyle sanmıştım. Güzel ve kesinlikle anlaşılmaz Arap harfleri ekrandan rahatça kayıp gidiyordu. İnsanın onları, ne anlama geldiklerini düşünmeden eline alıp dokunması, karışık işaretleri geresi, ütöleyesi ve basit yatıştırıcı bir hat haline getiresi geliyordu.

Bir atış daha ve kalabalığın hevesle “alleluja” diye cevapladığı vaaz veren kara derili bir rahip gördüm.

Gece, haber, hava durumu ve film kanalları gibi yüksek sesli, saldırgan kanalları susturmuştu, günlük dünyevi gürültüleri bir kenara çekmişti, basit bir koordinat sistemi rahatlığı getirmişti: Seks ve din. Beden ve Tanrı. Fizyoloji, teoloji.

Hijyenik Kadın Bağları

Eczaneden aldığım kadın bağları paketlerinin hepsinin üstünde küçük komik bilgiler vardı.

“Letolica” sözcüğü bir türlü gereken sözcüğü söyleyememe durumunu betimler. “Ropografia” sanatçıların ince detaylara bağlılıklarını gösteren bir resim sanatı terimidir.

“Riparografia” iğrenç, yıkık dökük şeyleri resmetmektir.

Leonardo da Vinci makası icat etti.

Banyoda, bu ayrıntılı bilgili paketi açarken, içinde her şeyin bulunması gereken büyük ansiklopedi projesinin başka bir bölümüyle ilgili olarak birden kafamda bir ampul yandı. Geri döndüm ve raflarda gerekliyi yararlıya bağlamaya niyet eden o garip firmayı aramaya başladım. Çiçekli kâğıt basmanın anlamı nedir, ne de olsa kâğıt fikirlerin taşıyıcısı olarak yaratıldı. Paket kâğıdı, bir israf, yasaklanmalı. Eğer illa paketlemek gerekiyorsa, paket kâğıtları roman ve şiirden olmalı, içerenle içeriğin birbirine bağlı olması için bu hep böyledir.

Yaşamın otuz üçüncü yılında insan, yavaş yavaş küçülmeye başlıyor.

Her yıl pek çok insan, uçak kazasından çok, arı sokmasından ölüyor.

Eğer bir kuyunun dibinde bulunursan, yıldızları gün boyu görebilirsin.

Doğum gününü, dünyadaki dokuz milyon kişiyle birlikte kutladığını biliyor muydun?

Dünyanın en kısa savaşı, 1896 yılında Zanzibar ile İngiltere arasında oldu. Yalnızca otuz sekiz dakika sürdü.

Dünyanın eksenini bir derece daha eğik olsaydı, yerküre yaşanmaz bir yer olurdu çünkü ekvator çevresindeki yerler çok sıcak, kutuplarsa çok soğuk olurdu.

Yerkürenin dönüşünden dolayı, fırlatılan her nesne doğudan daha çok batıya doğru gider.

Ortalama bir insan vücudunda bir köpeği öldürecek kadar kükürt vardır.

“Arachibutyrophobia” fıstık ezmesinin damakta kalma fobisidir.

Ama beni en çok etkileyen şu oldu: İnsanın en güçlü kası dilidir.

Kutsal Emanetler **Peregrinatio ad loca sancta²⁵**

Prag’da, Aziz Vitos’da, 1677’de Kutsal Anna’nın bir kristal kavanoz içindeki göğsünün tümünü, ayrıca Aziz Stefan’ın ve Hazreti Yahya’nın başlarını da görmek mümkündü. Aziz Teresa’da rahibeler, meraklılara parmaklıklar arkasında oturan, üç yüz yıl önce ölmüş ve çok iyi ko-

25 (Lat.) Kutsal topraklara yapılan hac. (ç.n)

runmuş bir rahibeyi gösteriyorlardı. Cizvitlerde ise -Aziz Ursula'nın başı ve Aziz Ksawer'in şapkasıyla parmağı vardı.

Yüz yıl önce bir Polonyalı, Malta'ya, La Valetta'ya gitmişti. Oradan kendisini kentte gezdiren bir rahibin, Vaftizci Yahya'nın "palmam dextram integram" (sağ elinin tümünü) gösterdiğini yazmıştı: Vaftizci Yahya'nın eli, sanki gövdesinden yeni kopmuş gibi tazecikti, kristali açılıp öpmem için benim naçiz dudaklarıma elini uzattı. Bu benim gibi bir günahkârın erişip erişebileceği en büyük kutsanmaydı.

Bu azizin burnunun küçük bir parçasını da öpmem için uzattı, bir de Aziz Lazari Quadriduani'nin ayağını, Azize Magdalena'nın parmağını ve Azize Ursula'nın başının (bu beni çok şaşırttı, çünkü Ren üzerindeki Köln'de de onu görmüş ve naçiz dudaklarımla dokunmuştum) bir kısmını da öpmeme izin verdi.

Göbek Dansı

Garson yemek servisinden sonra, kahveleri hızla dağıttı ve salonun derinliklerine, tezgâhın arkasına gitti, o da seyredecek.

İster istemez sessizleştik çünkü ışıklar yavaşça kısılmıştı, onlarca dakika önce sokakta sigara içerken gördüğüm genç kadın, masaların arasında koşmaya başladı. Şimdi oturan insanların arasında duruyor ve kara saçlarını sallıyordu. Kopkoyu boyanmış gözleri vardı. Göğüslerinin üstüne pullar bulunan sutyeni, bütün çocukların, bütün küçük kızların hoşuna gidecek biçimde durmaksızın renk

değiştiriyordu. Kollarındaki bilezikler birbirine vuruyor, şıkırdıyordu. Uzun eteği kalçasından aşağıya, çıplak ayaklarına doğru akıyordu. Kız çok güzeldi, dişleri bembeyaz parlıyordu, sanki gerçek değildi, gözleri cesur bakışlar fırlatıyordu, öyle ki bu bakışlar altında hareketsiz oturmak zordu; bakışlar, harekete geçirmek, ayağa kaldırmak ve yakmak istiyordu. Kadın, davulun ritmi eşliğinde dans ediyordu, kalçaları kıvrılıyor, bu kalçalar güçlerini zayıflatmaya cesaret edene meydan okuyordu.

En sonunda bir adam bu meydan okumayı gördü ve cesurca dansa kalktı, bermudalı bir turistti bu, tipi kadının pullarına hiç uymuyordu ama çabalıyordu, kalçasını kadınla karşılıklı olarak kıvrıyordu, masada oturan arkadaşı da eliyle masaya vurup coşmuş bir biçimde ıslık çalıyordu. İki genç kız daha dansa kalktılar; kot pantolonları vardı, çöp gibi zayıftılar.

Fazla pahalı olmayan bu kulüpteki dans harikaydı. Biz öyle hissetmiştik -ben ve yanımdaki kadın arkadaşım. Işıklar yandığında gözlerimizin yaşlarla dolu olduğunu fark ettik ve karman çorman olmuş biçimde yaşları mendille sildik. İçlerinde arzu uyanmış olan erkekler bizle dalga geçtiler. Ne var ki, bu dansı seyrederken duygulanan bir kadının, tahrik olan bir erkekten daha iyi bir biçimde, dansı algılayabileceğinden emindim.

Meridyenler

Kadın, yani Ingibjörg, sıfır meridyeni boyunca yolculuk yapıyordu. İzlanda'dan geliyordu, geziye Şetland

Adaları'ndan başlamıştı. Dümdüz hat boyunca yolculuk yapamamaktan yakınıyordu, çünkü tümüyle yola, gemi, sefer tarifelerine veya tren yolu tarifelerine bağımlıydı. Ama ilkelere uymaya, yani bu çizginin etrafında zikzak yaparak, engelleri aşarak güneye gitmeye çalışıyordu.

Bunu öyle bir heyecanla, öyle renkli anlatmıştı ki, bu gezinin nedenini sormaya cesaret edemedim. Üstelik böyle durumlarda nasıl bir yanıt verileceği de belliydi: Neden olmasın?

O konuşurken hayalimde, kürenin üzerinden akan bir damla gördüm.

Yine de beni huzursuz eden bir düşünce var. Çünkü meridyen diye bir çizgi yok.

Unus mundus²⁶

Şair olan ve ne yazık ki şiiriyle geçinemeyen bir kız arkadaşım var. Kim dizeleriyle hayatını kazanıyor ki? Arkadaşım da bir turizm bürosunda çalışmaya başlamıştı, çok iyi İngilizce konuştuğu için de Amerikalı turistlerin gezi rehberi oldu. İşi mükemmel beceriyordu ve arkadaşımından, en çok beklentili müşterilere hizmet isteniyordu. Onları Madrid'e götürdü, Malaga'ya uçtular, sonra hep birlikte feribotla Tunus'a gittiler. On kişilik, sıradan, küçük bir gruptu.

Bu görevden hoşnuttu, ayda iki kere onlarla birlikte oluyordu. En iyi otellerde sakince uyumayı seviyordu. Ören yerlerini gezdirmek için de hazırlanmak lazımdı,

26 (Lat.) Tek bir dünya. (ç.n)

bunun için çok okuyordu. Gizli gizli de yazıyordu. Bazen aklına ilginç bir fikir, bir tümce, bir düşünce geldiğinde onu hemen not etmesi gerektiğini, yoksa unutup gideceğini biliyordu. Bellek yaş aldıkça bozulur, içinde delikler oluşur. Arkadaşım yerinden kalkıyor, tuvalete gidiyor ve klozete oturup yazıyordu. Bazen de hafıza tekniğiyle sadece harfleri eline yazıyordu.

Arap ülkelerinin ve onların kültürlerinin uzmanı değildi ama Allah'tan onun gezdirdiği turistler de bu konuda bir şey bilmiyorlardı. Edebiyat ve dilbilim okumuştı.

“Saçmalamayalım” derdi, “dünya tektir.”

Uzman olmak gerekmezdi; düş gücüne sahip olmak yeterdi. Bazen, yolculuk sırasında ara verildiğinde, cipin aksı kırıldığı için, uyduruk bir gölgede, Hiçbir Yer mevkiiinde saatlerce oturmak gerektiğinde, müşterilerin dikkatini bir şeye çekmek gerekirdi. İşte o zaman bir öykü anlatmaya başlardı. Bunu ondan beklerlerdi. Bazı öyküleri Borges'ten alırdı, dramatize ederek biraz güzelleştirirdi. Bazılarını *Bin Bir gece Masalları*'ndan alırdı ama bu öyküye kendisinden bir şeyler katardı. Henüz filme çekilmemiş bir öykü bulmak gerektiğini söylerdi, görünüşe göre bir hayli böyle öykü vardı. Hepsine bir Arap havası kattı, giysi detayları, yöresel yiyecekler ve develer üzerine öyküyü kurardı. Ama galiba onu dikkatle dinlemiyorlardı çünkü birkaç kez tarihsel gerçekler konusunda yanıldığı halde kimse onu uyarmamıştı, o da gerçeklerle ilgilenmeyi kesmişti.

Harem (Menchu'nun öyküsü)

Sözcükler, harem labirentini aktarmayı beceremiyor. Eğer sözcükler değilse, belki bu arı kovanındaki bal petekleri, bağırsağın kıvrımlı düzeni, bedenın içi, kulağın koridorları; spiraller, çıkmaz dönemeçler, körbağırsaklar, yumuşakça dönen ve gizli bir odanın hemen önünde biten tüneller bunu anlatabilir.

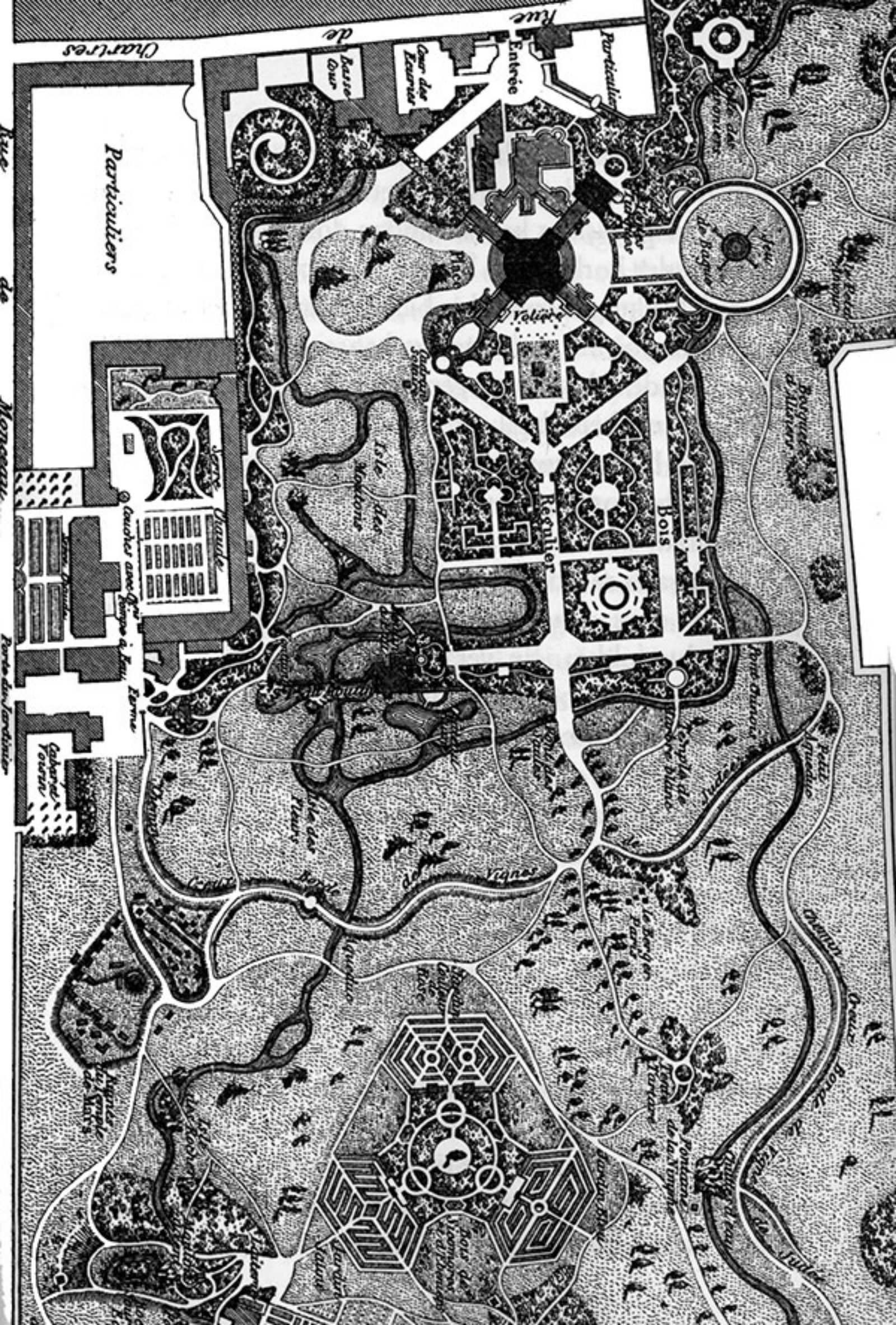
Merkez çok derinlerde saklı, karınca yuvası gibi; bu valide sultanın daireleri; halıların rahmiyle yumuşatılmış, mirle kaplı; içerisi, pervazları akarsuların yataklarına dönüştüren soğuk suyla serinletiliyor.

Çevredeki diğer odalarda da daha ergenliğe erişmemiş oğulların odaları var; ne de olsa.

Onlar da kadın, erkeğın inciye benzer amniyonları kılıçla ayrılmadan önce kadınsı öğelerle sarmalanmışlardı. Bu odaların arkasında karışık hiyerarşisiyle cariyelerin hücreleri bulunuyor, en az istenen kadınlar, sanki erkek tarafından unutulmuş bedenleri soyluluğın gizemli sürecine tabi olmuş gibi yukarı taşınırlar; en yaşlılar çatı katında oturuyorlar -kısa süre sonra ruhları göğeyi yükselecektir, bir zamanlar arzulanan bedenleri ise zencefil gibi kuruyacaktır.

Bu koridorların, iç avluların, cumbaların zenginliği arasında genç hükümdarın yatak odaları bulunuyor, bunların her birinde, muhteşem bir lüks içinde, huzurla kraliyet dışkılamasını yapacağı kraliyet banyoları var.

Her sabah, annelerinin kucağından geç de olsa henüz yeni yürümeyi öğrenen bir çocuk gibi dünyaya çıkıp koftanını giyerek rolünü oynuyor, akşamları bedenine, bağırsaklarına, cariyelerinin yumuşak kılıflarına rahatlamayla

dönüyor.

Başarısız yerel krallığın politikalarını, nafile politikaları uyguladığı, delegeleri kabul ettiği kısacası, çölden ülkeyi yönettiği yaşlılar kamarasından dönüyor.

Haberler korkutucu. Üç büyük gücün kanlı mücadelesi artık kuşku götürmez bir biçimde; aynı rulet masasında olduğu gibi bir renk üzerine bahse girmek ve taraflardan birine destek vermek gerekmektedir. Bu seçimde neyin üstün geleceği belli değil, eğitim yeri, kültürel yakınlık, dil benzerliği. Bu kararsızlık konuk sayısını daha da körüklüyor; her sabah onları kabul ediyor. Bu konuklar iş adamları, tüccarlar, konsoloslar, güvenilmez danışmanlar. Onun önüne, şaşaalı minderlere oturuyor, alınlarındaki teli siliyorlar; bu alınlar mantardan miğferleri tarafından sürekli gölgede bırakıldığı için yeraltı rizomlarını anımsatan bir biçimde garip bir beyazlığa sahip, sanki bu insanların şeytan kökenli oluşunun bir işareti. Diğerleri, yani türbanlı ve sarıklı olanlar, uzun sakallarını okşuyorlar, bu hareketin yalancılık ve aldatmacayla olan ilişkisinin bilincinde de değiller. Herkesin ona anlatacak bir derdi var, kendi uzlaşmacı sistemlerini öneriyor, onu en doğru seçimi yapması için ikna ediyorlar. Onunsa başı ağrıyor.

Krallığı büyük değil, taşlı çöldeki ancak elli, yüz tane yerleşim alanı, doğal zenginlikleri yalnızca tuz madenlerinde bulunuyor. Denize açılan toprağı yok, ne limanı, ne stratejik bir burnu ne de boğazı var. Bu küçük ülkenin kadınları, nohut, susam ve safran yetiştiriyorlar. Erkekleri ise çölde kervanlarıyla, güneye ticaret yapmaya gidiyorlar.

Hükümdarı, politika oldum olası ilgilendirmemiş, büyük babasının bu uğurda yaşamını verecek kadar on-

dan etkilenmiş olmasını da anlamıyor. Ancak onlarca yıl boyunca, çölde Bedevilerle savaşıarak bu küçük krallığı kuran babasını kuşkusuz hiç hatırlatmıyor. Annesi en yaşlı gözde ve de çok da hırslı bir kadın olduğu için pek çok erkek kardeşi arasından, veliaht olarak o seçilmiş. Doğası itibarıyla asla kendi başına ele geçiremeyeceği iktidarı, ona annesi sağlamış. Önemli bir rakibi olan erkek kardeşinin başına bir şansızlık gelmiş -akrep sokmasıyla ölmüş. Kız kardeşler zaten sayılmazlar, onları doğru dürüst tanımıyor bile. Kadınlara baktığında hepsinin kız kardeşi olabileceğini düşünüyor ve garip bir biçimde bu düşünce ona rahatlık veriyor.

Bu ihtiyar meclisindeki gururlu, sakallı adamların arasında da hiç dostu yok. O salona girer girmez hemen sessizlik hâkim oluyor, bu da sanki arkasından bir iş çeviriyorlarmış gibi bir izlenim bırakıyor. Aslında kesin bir iş çeviriyorlar. Selamlaşma töreninden sonra, görüşülecek konuları söylüyorlar ve kendileri onay talep etmesine karşın, aşağılamanın ve isteksizliğin zar zor saklandıkları bakışlar ona dönüyor. Bazen -ne yazık ki, gittikçe sık bir biçimde- bu kısa bakışlar maddesel bir düşmanlıkla astarlıymış gibi geliyor ona, hani bıçak kadar keskinmiş gibi, öyle ki, aslında onlar, lafın sonunda kendisinin söylediği “evet” veya “hayır” yanıtıyla hiç ilgilenmiyorlarmış da, daha çok salonun ortasında, burada hâlâ ayrıcalıklı pozisyonu hak ediyor mu ve bakalım bir ses çıkaracak mı diye kontrol etmek istiyorlarmış gibi.

Ondan ne bekliyorlar ki? Karşılıklı coşkulu bağrışmalarını, iddialarının mantığını izleyecek durumda değil. Dikkatini daha çok içlerinden birisinin safran rengi güzel

türbanı çekiyor, bu muhtemelen tatlı sulardan sorumlu vezir ya da bir başkasının olağandışı kötü görüntüsüne dikkat ediyor; kocaman aksakalıyla çevrelenmiş hastalıklı bir biçimde solmuş bu yüzü fark etmemek olanaksız. Kesin hasta ve kısa bir süre sonra ölecek.

“Ölmek” -bu sözcük genç hükümdarda müthiş bir iğrenme duygusuna neden oluyor, onu düşünmek bile iyi gelmiyor, şimdi ağzında tükürük kalmadığını hissediyor, boğazında da hafif bir düğümlenme var -orgazmın tam tersi. Hemen buradan kaçmak gerek.

Şimdi ne yapacağını biliyor ama ne yaparsa annesinden gizli yapacak.

Annesi geç vakit ona geliyor, ne ki, önce abanoz gibi kara iki adet çok güvenilir ve hadım korumayı yani Gog ve Magog’u, oğlunu görebilmek için ikna etmesi gerekiyor. Oğlu küçük ve sevimli erkek arkadaşlarının kollarında zaman geçirirken onun ayakları dibine, güzel işlemeli yastıklara oturuyor, bileziklerini şingırdatıyor, hareket ettiğinde yaşlı bedenine sürdüğü yağların kokusu dalgalar halinde etrafa yayılıyor. Her şeyi bildiğini söylüyor, eğer kendisini de yanına almaya söz verirse seferde ona yardım edeceğini anlatıyor. Eğer onu burada bırakacak olursa ölüme terk etmiş olacak.

“Çölde bize bağlı akrabalarımız var, bizi kesin kabul ederler. Onlara bir adamla haber yolladım bile. Durumun düzelmesini orada bekleriz, sonra kılık değiştirip altınları, hazineyi topladıktan sonra batıya, limanlara doğru yola düzülürüz ve ortadan kayboluruz. Avrupa’ya yerleşiriz, ama çok uzak olmasın, iyi havalarda Afrika kıyılarını görebilelim. Daha çocuklarıyla oynayacağım oğlum” diyor ve bu

kaçışa kesinlikle inanıyor ama torunlara hayır, kesinlikle hayır.

Ne diyebilir ki, ipek kafaları okşuyor ve onay veriyor.

Oysa bu arı kovanında sır yoktur, haberler bal peteklerinden altıgen bir biçimde, odalara, tuvaletlere, koridorlara ve avlulara yayılır. Yayılır evet, odun kömürünün sıcaklığıyla birlikte, hani kışın soğuğa dayanmak için mangallarda yakılan. Bazen anakaranın derinliklerinden, dağlardan gelen hava öyle ayaz olur ki, çini lazımlıklardaki idrar buzla kaplanır. Haberler kat kat tüm cariyelere yayılıyor, hatta en yüksek katlardaki sakinler bile ufak tefek mal varlıklarını toplamaya girişmişler. Aralarında fısıldaşıyorlar, kervanda yer kapmak için münakaşa ediyorlar.

Birkaç gün içinde saray uyanıyor, öyle ki uzun zamandır böyle hareketli olmamıştı. Bunun içindir ki, bizim hükümdara, Kırmızı Türban'ın ve Soluk Sakal'ın bunu hiç fark etmiyor olmaları garip geliyor.

Düşündüğünden daha da aptal olduklarına kanaat getiriyor.

Onlar da tıpatıp aynı görüşmeler -yani hükümdarlarının tahmin ettiklerinden çok da kaz kafalı olduğunu düşünüyorlar. Ona daha az acıyacaklar. “Batıdan büyük bir ordu geliyor denizden ve karadan” diye fısıldaşıyorlar, birbirleriyle. “Denilene göre karınca sürüsü gibiymişler. Denilene göre haçlı ordusuymuş ve bizi gebertmeye niyetleri varmış. En çok da Kudüs’le ilgileniyorlarmış çünkü peygamberlerinin kemikleri orada yatıyormuş. Hiç yolu yok yani, her şeyi yapmaya hazır bu adamlar. Evlerimizi yağmalayacaklar, kadınların ırzına geçecekler, yakıp yıka-

caklar, camileri aşılayacaklar. Tüm kuralları ve antlaşmaları ihlal edecekler, aç gözlü ve saldırganlar. Hiç kuşku yok ki, burada söz konusu olan bir mezar değil, onlara başka mezarlar da verebilirdik, buyursunlar, bizde çok var nasılsa. Eğer ilgilendikleri şey mezarlıksa buyursunlar, hepsini alsınlar. Ama bunun bir bahane olduğu ortada, canlı olanı almak istiyorlar, ölü olanı değil. Denilene göre, onların gemileri kıyılarımıza ulaşınca, uzun sefer sonucunda güneşten beti benzi değişmiş, derilerini gümüş bir tabaka gibi kaplamış olan tuzdan renkleri dönmüş olan bu adamlar, garip ve hırıltılı bir dille -çünkü ne insan gibi konuşmayı ne de insan gibi yazmayı bilirler- bağıra çağıra, evlerimizin kapılarını kırıp kilerleri yağmalamak, yağ testilerini kırmak ve öf ki ne öf, kadınlarımızın şalvarlarına el atmak için kentlerimize koşacaklarmış. Bu adamlar bizim hiçbir selam sözcüğümüze yanıt vermeyi becermezler, aptal aptal bakarlar, açık renk gözleri sanki yıkanmış gibidir ve düşüncesizce bakar bu gözler. Adamın biri, bu kabilenin deniz dibinde doğduğunu, onları dalgaların ve gümüş renkli balıkların büyüüttüğünü ve aslında deniz kıyısına atılan tahta parçasını andırdıklarını, derilerinin, denizde uzun süre durmuş kemik rengi olduğunu söylemişti. Bir başkası ise bunun doğru olmadığını çünkü eğer bu doğru olsaydı, o zaman komutanları kızıl sakallı adamın Selef ırmağı dalgalarında boğulmayacağını iddia ediyor.” İşte birbirleriyle böyle fısıldayarak karşılıklı konuşuyorlar. Sonra sıra yakınmaya geliyor. “Bu hükümdar hiç başarılı değil. Babası çok iyiydi, o olsaydı hemen bin tane süvariye sefere çıkarırdı, surları silahlandırır, bir kuşatma durumunda bize ekmek ve su sağlardı. Oysa bu...” -onun adını anarken tükürüyor

ve ağzından çıkacaklardan korkarak susuyor.

Uzun bir sessizlik hâkim oluyor. Birisi sakalını okşuyor, diğeri renkli seramiklerden oluşan bir labirentin bulunduğu karışık şekilli zemine dalıp gidiyor. Öbürü, hançerinin firuze taşlarıyla ustaca süslenmiş kabzasını parmağıyla okşuyor. Parmak, küçük çıkıntıları bir bir okşuyor. Cesur vezirler ve danışmanlar bu gün bir şey yapmıyorlar. Dışarıda, boylu poslu korumalar ve saray askerleri duruyor.

O gece kafalarından yavaşça hesap kitap yapıyorlar, düşünceler bitkiler gibi büyüyor, göz açıp kapayıncaya kadar olgunlaşıyor -kısa bir süre sonra meyve verecekler. Sabahleyin bir süvari, ricacı elçi Sultana, kimsenin anımsamadığı bu küçük krallığı kabul etmesi için gönderilecek. Herkesin iyiliği, adaleti ve Allah’a teslimi için oluşan ihtiyar meclisi kuruldu ve mevcut hükümeti bertaraf edecek -kınılardan çıkmış kılıçların tablosu açıklığa kavuşuyor. Hem de batıdan gelen ve çöldeki kum taneleri kadar çok sayıda olan bu kâfirlere karşı yapılan savunmada silahlı destek istiyor.

İşte o gece annesi, oğlunu deriler, halılar ve genç hükümdarın birlikte uyuduğu çocuk bedenleri arasından bulmaya çalışıyor, uyku sersemi oğlunu sarsıyor ve giyinmesini buyuruyor.

“Her şey hazır, develer bekliyor, iki atın koşumlandı, çadırlar katlanıp bağlandı ve eğerlere kondu.”

Oğul kekeleyip homurdanıyor -çölde kapsız kaçaksız, mangalsız, halısız nasıl idare edecek, çocuklarla neyin üzerine uzanacak? Tuvaleti olmadan, sarayın penceresinden

görünen billur sulu çeşme olmadan ne yapacak?

“Gebereceksin” diye fısıldıyor annesi, kaşlarını çatıyor, alnında hançer gibi keskin iki paralel çizgi belirliyor. Fısıltısı gerçekten bir sürünge, bu kuyudan çıkan akıllı bir yılanın tıslaması, “Kalk!”

Duvarların ardından adım sesleri duyuluyor, karıları eşyalarını topluyorlar -daha çok gençler çünkü yaşlılar, hoşnutsuzluğa neden olmamak için daha az eşya alıyorlar. Birkaç değerli şal, küpe ve bilezik, o kadar. Şimdi kapının önüne çömelmiş bekliyorlar, gidene dek, perdenin önünde, bu bekleme biraz uzun sürünce de sabırsızca pencereden doğuya, çölün üstüne doğmuş olan pembe aya bakıyorlar. Kaba diliyle sarayın merdivenlerini yalayan çölü görmüyorlar çünkü pencereleri iç mekânlara bakıyor.

“Atalarının çadırlarını bağladıkları sopa dünyanın merkeziydi, ortasıydı. Senin de çadırını kuracağın yer krallığın olacak” diyor annesi ve onu çıkışa doğru itiyor. Daha önceleri ona böyle dokunmaya asla cesaret edemezdi ama bu hareketiyle ona artık bu son birkaç saattir safran ülkesinin hükümdarı olmadığını göstermek istiyor.

“Yanına hangi karını alacaksın?” diye soruyor, diğeriyse ona uzun süre yanıt vermiyor, yalnızca çocuk grubuna sarılıyor, erkek çocuklarına, kız çocuklarına, geceleri ince bacakları ve bedenleriyle örtündüğü meleklerle; en büyükleri bir oğlan çocuğu, on yaşından büyük değil, en küçükleri de bir kız -o da dört yaşında.

Karılar mı? Karı falan almayacak yanına; ne genç ne yaşlı; onlar saraya yakışır. Kadınlara hiç özel olarak gereksinmemiştir ki, onlarla tek bir neden yüzünden, her sabah o sakallı danışmanların yüzüne bakmak zorunda ol-

ması yüzünden yatıyordu. Onların koca kalçalarına, etli butlu bedenlerine girmek, ona hiçbir zevk vermiyordu. En çok da kıllı koltukaltları, şişkin memeleri iğrendiriyordu onu. Bunun için, tek bir yaşam damlasının bile ziyan olmaması için, bu sefil kapların içine değerli menisinden tek bir damla düşmemesine özen gösteriyordu. Öz suyunu koruması, uykusunda onlardan güç aldığı çocukların zayıf bedenleri ve yüzüne verdikleri tatlı solukları sayesinde ölümsüzlüğe kavuşacağından emindi.

“Çocukları alalım, çocuklarımı, bir düzine melek, hadi yardım et de giyinsinler” dedi annesine.

“Aptal seni” diye söylendi anası, “çocukları almak istiyorsun öyle mi? Onlarla çölde birkaç gün bile dayanamayız. Fısıltıların ve hışırtıların buraya nasıl da yaklaştığını duyuyor musun? Kaybedecek tek bir saniye bile yok. Gittiğimiz yerde başka çocuklar alırsın, daha fazlasını. Bunları burada bırak, hiçbir şey olmaz onlara.”

Ne var ki oradan öfkeyle çıkan kararlı hıçkırığı görerek kapının önünde kollarını iki yana açarak duruyor. Oğlu ona yaklaşıyor; şimdi onu gözleriyle tartıyor. Çocuklar çevrelerinde yarım daire oluşturuyorlar, bazıları onu kaftanından çekiştiriyor. Çocukların bakışları umursuz ve sakin.

“Ya ben ya onlar” diyor yanlılıkla anne, bu sözcükler dudaklarından dökülünce ve sözleri dışarıdan görünce, diliyle geri çekmeye kalkışıyor, hemen hepsini ama artık çok geç.

O zaman oğlu hızlı bir hareketle yumruğunu onun karnına, yıllar önce ilk yuvası olan yere, açık ve koyu kırmızıyla örülmüş o rahat odaya vuruyor. Yumruğunda bir

bıçak var. Kadın öne doğru eğiliyor, alnındaki kırışıklar yüzüne karanlık salıyor.

Kaybedecek vakit yok. Gog ve Magog çocukları develere bindiriyorlar -küçükleri, kuş yavruları gibi sepetlere koyuyorlar. Yükte hafif, pahada ağır şeyleri tanınmamaları için kamufle ederek sarıyorlar ve güneşin ilk ışıkları ufka dokunduğunda artık yola düzülmüş durumdalar. Çöl başlangıçta sadece sır ortakları için görünür izler bırakarak kum tepeleri üzerinden kayan uzun gölgelerine zenginliklerini veriyor. Zamanla bu gölge küçülecek ve kervan hedeflenen ölümsüzlüğe ulaştığında tümüyle yok olacak.

Menchu'nun Bir Başka Öyküsü

Bir bedevi kabilesi yüzlerce yıldır, çölde yerleşmiş olan Hıristiyan ve Müslüman kabileleri arasında yaşarmış, yani çok şey öğrenmiş bu kabile. Kıtlıkta susuzlukta ya da bir tehditle karşılaştıklarında hemen yerleşik kabilelerden yardım istemek üzere bir elçi gönderirlermiş. Ama önceden yerleşik kabilenin adetlerini çalıların ardından gözlemesi için birini yollarlarmış bu da seslerden, kokulardan, giysilerden bu insanların Müslüman mı yoksa Hıristiyan mı olduklarını anlarmış. Bu haberle döndüğünde hemen heybelerden gerekli aksesuarları çıkarırlarmış, aynı dine inanıyormuş gibi davranır vahayı geçerlermiş. Asla yardım talepleri geri çevrilmezmiş.

Menchu, bunun doğru olduğuna yemin etti.

Kleopatralar

Otobüsle yolculuk yapıyordum, benimle birlikte tümüyle siyahlara bürünmüş onlarca kadın da var bu otobüste. Ufak bir aralıktan yalnızca gözleri gözüküyor. Bakımlı halleri ve güzel makyajları beni şaşırtıyor. Bunlar Kleopatralar'ın gözleri. Kadınlar, zarif bir biçimde plastik kamışlarla maden suyu içiyorlar; kamış siyah kumaşın kıvrımları arasında kayboluyor, oralarda bir yerde ağzı buluyor. Tarifeli otobüste, yolculuğumuzun iyi geçmesi için film izlettiriyorlar -bu Lara Croft. Tepeden tırnağa silahlı askerleri yenen parlak omuzlu ve uyluklu bu esnek genç kıza hayranlıkla bakıyoruz.

Çok Uzun Bir Çeyrek Saat

Uçakta saat 8:45 ile 9:00 arası. Benim gözümde bir saat ya da daha fazla sürdü bu zaman aralığı.

Apuleius Adlı Eşek

Eşek yetiştiricisi, beni söylediklerine inandırdı.

Eşek yetiştirme işi, çok çalışma ve uzun süre gerektiren hayli pahalı bir yatırım gibi görünüyor. Sezon dışında, turist olmadığı zamanlarda da onları beslemek, tüylerine, temizliklerine özen göstermek gerek. Şu koyu kahverengi olanın adı Apuleius, bir erkek, ailenin babası -bir turist ona bu adı vermiş. Diğerinin adı, dişi olmasına karşın,

Jean Jaques, şu en açık renkli olanı da Jean Paul.

Evin diğer tarafında birkaç eşeğim daha var. şimdi sezon dışı olduğu için yalnızca iki tanesi çalışır. Ama sezon başladığında, şafak vakti otobüsler gelmeden, onları kente indiririm.

En kötüleri Amerikalılar çünkü çoğu çok şişman. Apuleius'a bile çok ağır geliyorlar. Başka insanların iki katı daha ağırlar. Eşek akıllı bir yaratıktır, aşağı yukarı taşıyacağı ağırlığı hemen tahmin etmeyi beceriyor ve otobüsten inen gömlekleri terden kocaman lekelerle dolu, pantolonları dizlerine kadar inen tipleri görünce sinirleniyor. Benim izlenimlerime göre, ölçüleri normal olsa bile onları kokularından tanıyor. Kişniyor, ifte atıyor, işi açıkça reddetmeye başlıyor.

“Ama benim hayvanlarım iyidir, onları kendime göre iyi eğittim. Bizim için önemli olan müşteri memnuniyetidir. Ben kendim, Hıristiyan değilim ama onlar için bunun gezinin doruk noktası olduğunu anlıyorum. Buraya benim eşeklerim üzerinde Yahya'nın, peygamberlerini nehir suyuyla vaftiz ettiği yerleri ziyaret etmeye geliyorlar. Burada olduğunu nereden mi biliyorlar? Galiba kitaplarında öyle yazıyormuş.”

Medya Mensupları

Sabah bir saldırı oldu. Bir kişi öldü, birkaç yaralı var. Cesetler olay yerinden alındı. Polis, yerlerde büyük kan lekeleri görülen olay yerini beyaz kırmızı bir bantla çevirdi; bu lekelerin çevresinde sinekler dolaşıyordu. Yerde bir mo-

tosiklet vardı, yakınlarında da benzinden oluşmuş bir küçük gölcük değişik renklerde parlıyordu; bir meyve sepeti yanında pis ve isli mandalinalar yere dağılmış, az uzakta bir paçavra, bir sandalet, bir zamanlar ekranın bulunduğu yerde delik olan bir cep telefonu parçası.

Bandın yanında pek çok insan duruyor ve dehşetle oraya bakıyorlardı. Ender olarak, alçak sesle konuşuyorlardı.

Polis temizlenmiş alanda bekliyordu, çünkü önemli bir televizyon kanalından bir muhabir, olayı çekmek için gelecekmiş, söylenildiğine göre en çok da kan görüntüsü onu ilgilendiriyormuş. Yine söylenildiğine göre yoldaymış.

Atatürk'ün Reformları²⁷

Günlerden bir gün, akşama doğru bütün gün gezip dolaşmaktan, bakmaktan ve dinlemekten yorulmuş olarak yatağıma uzandığımda aklıma Aleksandra ve onun raporu geldi. Onu burada, yatağının yanındaki çantası ve gümüş haleli saçlarıyla uyurken düşündüm. Azize. Adile Aleksandra. Sırt çantamdan adresini buldum ve burada öğren-

27 Gerçekte Atatürk'ün reformlarıyla ilişkisi bulunmayan bu talihsiz olay, tarihte şu biçimde olagelir: 1910 Yılında İstanbul'daki köpeklerin sayısı çok çoğalmıştı. Bunun üzerine, padişah, bu köpeklerin yakalanarak Marmara Denizi'nin ortasındaki Hayırsız Ada adı verilen küçük bir adaya bırakılmalarını ister. Kayalık bir yer olan Hayırsız Ada, Bizans zamanında da bir sürgün yeri olarak kullanılmıştı. Padişahın bu emri üzerine, belediye başkanı Suphi Bey'in de yardımıyla toplanan köpekler bu adaya götürülür. Kısa bir süre sonra sayıları seksen bine ulaşır. Kayalık olan adada su ve yiyecek olmadığından adaya bırakılan köpekler kısa bir süre sonra ölüme mahkûm olmaya başlar. Köpeklerin acı haykırıışlarının geceleri İstanbul'dan bile duyulduğu söylenir. Yaşamak için birbirlerini dahi yiyen köpeklerin tamamı kısa bir süre sonra ölür. Bu köpeklerin ölümünün uğursuzluk getireceğine inanan bazı kişiler kısa bir süre sonra çıkan Balkan Savaşı'nı buna bağlarlar. (ç.n)

diğim tatsız bir haberi yazdım ona.

Atatürk, yirmili yıllarda, cesur reformlarını gerçekleştiren İstanbul sahipsiz, yarı vahşi köpeklerin kentiymiş. Hatta özel bir cins oluşturmuş bunlar -orta uzunlukta tüyleri olan, beyaz ya da krem rengi veya bu iki rengin karşımı köpekler. Köpekler, limanlarda, kafeler ve restoranların arasında, sokaklarda, meydanlarda yaşıyorlarmış. Geceleri ava çıkıyorlar, ısırıyorlar ve çöpleri dağıtıyorlarmış. İster istemez doğalarına dönmüşler -sürüler halinde toplanıyor, kurt ve çakal sürüleri gibi bir çete reisi seçiyorlarmış.

Atatürk için önemli olan şey Türkiye'yi uygar bir ülke haline getirmekmiş. Birkaç gün içinde, binlerce köpek, özel ekiplerce toplanmış ve insansız ve bitkisiz bir adaya götürülmüş. Orada serbest bırakılmış. Tatlı sudan ve yiyecekten yoksun olan hayvanlar iki üç hafta içinde birbirlerini yemişler; İstanbullular özellikle Boğaz kıyısındaki balkonlu evlerde yaşayanlar ya da kıyıdaki balıkçı restoranlarında yemek yiyenler, uluma seslerini duyarlarmış, sonra dalgalar halinde gelen korkunç pis kokudan da çok rahatsız olmuşlar.

Gece aklıma pek çok suç kanıtı geldi, öyle ki terden sırsıklam olmuşum. Örneğin ters döndürülen bir küvete kulübe olarak girdiği için donan bir enik gibi...

Yanımda oturan iki adam, “Dünya gittikçe kararıyor” diye konuşuyorlardı, anladığım kadarıyla oşinografların ve jeofizikçilerin buluştukları Montreal’deki bir kongreye uçuyorlardı. Söylediklerine göre, altmışlı yıllardan bu yana güneş ışınlarının yoğunluğu yüzde dört azalmış. Gezegen-de ışığın sönmesinin ortalama temposu, on yılda yüzde 1,4’e ulaşacakmış. Olay gözle fark edilebilecek boyutta değilmiş ama radyometreler tarafından durum algılanıyor-muş. Örneğin radyometreler 1960-1987 yılları arasındaki, SSCB’deki güneş ışığı miktarının beşte bir oranında azaldığını bulmuş.

Bu karanlığın kaynağı ne? Kesin olarak bilinmiyor. Hava kirliliği, kurum ve aerosollerin neden olduğu söyleniyor.

Uyudum ve korkunç bir görüntü gördüm: Uzaklarda olan, acımasız ve korkunç bir savaşın kanıtı olarak ufuktan kocaman bir bulut geliyor ve dünyayı yok ediyor. Ama masmavi deniz ve parlak gökyüzüne sahip olan bizler, bu mutlu adada -şimdilik- sakiniz. Ayaklarımızın altında sıcak kumlar ve deniz kabukları var.

Ama bu Bikini Adası. Az sonra her şey ölecek, yanacak, kaybolacak, en iyi ihtimalle müthiş bir mutasyona uğrayacak. Yani yaşayanlar da yapışık kafalı, tek beyinli iki bedenli siyam ikizleri, tek bir göğüs kafesinde iki yüreği olan mahlûkatlar doğuracaklar. Ek duyular da ortaya çık-

28 Kali Yuga, Hint Zaman Anlayışı’na göre maddi ve manevi yozlaşmanın doruğa çıktığı dördüncü zaman devresidir. (ç.n)

cak: algı yoksunluğu, var olmama tadı, özel önsezi yeteneği. Olamayanı görmek. Var olmayanı hissetmek.

Koyu kırmızı bir ay büyüyecek, gökyüzü kahverengi olacak ve gittikçe kararacak.

Balmumu Heykeller

Hacın hedefi başka bir hacıdır. Ama bu kez balmumundan olan.

Viyana, Josephinum, anatomik balmumu figürler, yenilenmiş. Yağmurlu bir günde, benden başka bir yolcu daha buraya geldi, orta yaşlı bir erkek, saçları tümüyle beyazlamıştı, tel çerçeveli gözlükleri vardı, onu tek bir model ilgilendiriyordu, bu modelin önünde on beş dakika harcamış, sonra da yüzünde anlaşılmaz bir gülümseme olduğu halde ortadan kaybolmuştu. Bense burada daha uzun kalmayı planlamıştım. Defter ve fotoğraf makinesiyle donanmıştım hatta cebimde kafeinli şeker ve çikolata vardı.

Sergilenen hiçbir heykeli kaçırmamak için yavaş yavaş, küçük adımlarla, cam bölmelerin arasında yürüyordum.

59. heykel. İki metrelik bir erkek. Derisi soyulmuş. Bedeni kas ve tendonlarla güzelce, kafes kafes dokunmuş. Bu ilk anda, refleks olarak şok edici bir görüntü -deriden yoksun bir beden görüntüsü başlı başına acı verici, hani çocukken taze etin diz kapağından sıyrılması gibi, iğne batması gibi acıtıyor. Heykelin tek omuzu geri çekilmiş, sağ elini ise antik heykellerin o ebedi hareketi örneği, uzaklardaki güneşe bakar gibi başının üstüne kaldırmış. Bu manzarayı biliriz -geleceğe böyle bakılır. 59. heykel yakındaki

bir sanat müzesine konabilirdi, neden onun utanç verici anatomi müzesine konması emredilmiş, bilmiyorum. En iyi sanat galerisinde bulunması gerekir çünkü iki yönden birden sanat eseri -balmumundan dâhice yapılması nedeniyle (hiç kuşku yok ki, bu doğalcı sanatın doruğuna ulaşılma hali) ama aynı zamanda tek başına proje olarak da bir sanat eseri. Sanatçısı kim?

60. heykel de kas ve tendonları gösteriyor ama dikkatimiz harika bir oranla verilmiş bağırsak şeridine toplanıyor. Düz yüzeylerinde müze camları yansıyor. Ancak bir süre sonra bunun bir kadın olduğunu şaşkınlıkla fark ediyorum çünkü sapık bir pandantif var -karnın altındaki gri kürkün içinde biraz kabaca açılmış boylamasına bir yarık var. Anlaşılan heykelin yaratıcısı, anatomiden habersiz seyirciye bunun bir kadına ait bağırsaklar olduğunu anlatmak istemiş. İşte tüylü bir mühür, cins firması işareti, kadın logosu. 60. Heykel, kansal ve lenf sel sistemlerini bağırsak aurası olarak gösteriyor. Damarlar büyük bir çoğunlukla kaslarla destekleniyorlar. Ama bazıları cesurca havaya asılmış ağ gibi gösterilmişler, işte o zaman bu kırmızı iplerin fraktal mükemmelliğini tümüyle görmek mümkün oluyor.

İleride kollar, bacaklar, mideler ve yürekler. Her model inci gibi pırıl pırıl parlayan ipek kumaşların üzerine özenle yerleştirilmiş. Böbrekler, mesaneden iki anemon örneği çıkıyor. Üç dilde yazılmış bir tabela: “Bacak ve baktaki kan damarları”.

Karındaki lenf damarları ağı, sinir düğümleri, yıldızcıklar, bilinmez bir el tarafından yapılan broşlar, kasın monotonluğunu süslüyordu. Lenf damarları kuyum örneği

olarak kullanılabilir.

Bu balmumu koleksiyonun merkezinde 224. Heykel ebedi istirahatgâhında bulunuyor, içlerinde en güzeli bu, hani tel gözlüklü adamı bu kadar ilgilendiren ve benim de yarım saatlik dikkatimi üzerine çeken bu heykel.

Yatan bir kadın, neredeyse bütün: Bedenin bir yarısı sergileniyor: Açık karnı bize, hacılara, diyaframın altına sıkıştırılmış, üreme sistemini, rahmi ve yumurtalıkları gösteriyor. Burada yine tüylü bir cins mührü var ki, son derece gereksiz bir şey bu. Çünkü bunun kadın olduğu kuşku götürmez. Kasık oyuğu tüyle kaplanmış, daha aşağıya büyük bir özenle vajina deliği açılmış, buna bakmak zor ancak, o gözlüklü adam gibi, pembe parmaklı küçük ayakların dibinde diz çökmekten kaçınmayanlar için zor değil. Ve şimdi, iyi ki adam gitmiş diye düşünüyorum -sıra artık benim.

Kadının omuzlarına salınmış açık renk saçları, hafif kapalı gözleri, yarı açık ağzı var, dişlerinin ucu gözüküyor. Boynunda -bir dizi inci. Beni en çok ciğerlerinin masum hali vuruyor; ipek gibi parlak bir ciğer, hemen incilerin altında, sigaradan bir nefes bile çekmemiş. Olsa olsa bir meleğin ciğeri olabilir bu. Yürek ikiye yarılmış, ikili doğasını yansıtıyor, her iki taraf da kırmızı kadife kumaşla kaplanmış ve monoton bir hareket yaratılmış. Karaciğer, mideyi büyük, kanlı bir dudak gibi kucaklamış, böbreklerden başka, rahme adamotu gibi dayanmış üreter de görülüyor. Rahim, çok sevimli zarif ve düzgün bir kas, bir zamanlar inanıldığı gibi bedende gezip histeriye neden olduğunu düşünmek zor. Hiç kuşku yok ki organlar bedene, uzun bir yolculuk için özenle yerleştirilmiş. Tıpkı ortadan

kesilmiş ve sırrını açığa çıkarmış vajina gibi, kör noktayla biten ve tümüyle gereksiz görünen, çünkü bedene hiçbir çıkış yeri olmayan küçük bir tünel bu. Kör bir odayla son buluyor.

Suskun balmumu heykellerinin kalabalığının önünde, cam vitrinlerin yanındaki sert banka oturdum ve tükenmiş bir biçimde duygu seline kendimi bıraktım. Boğazımı hangi kas sıkıyor, adı ne? İnsan bedenini kim düşünmüş ve buna bağlı olarak sürekli copyright kimin elinde?

Doktor Blau'nun Gezileri I

Aksakalları ve siyah saçlarıyla, tıbbi preparatların korunmasına ilişkin bir konferansa gidiyor, özellikle insan dokularına plastinasyon²⁹ yapma tekniğiyle ilgili. Koltuğuna rahatça oturuyor, kulaklıklarını takıyor ve Bach'ın kantatını dinliyor.

Bastırdığı ve yanına aldığı resimlerdeki kızın komik bir saç stili var, ensesi kısa, önüne düşen saç tutamları ise uzun, çıplak omuzlarına düşmüş ve kızın yüzünü hoppaca bir ifadeyle örtmüş, saçların altından yalnızca pürüzsüz yüzünde kiremit rengine boyanmış dudakları görünüyor. Bu dudaklar, Blau'nun çok hoşuna gidiyor, tıpkı göğüs kafesinin kadife yüzeyi üzerinde belirgin olan meme başlı, küçücük göğüslü, ufak tefek bedeninin de hoşuna gitti-

29 1970 yılında Prof. Dr. von Hagens tarafından tıp dünyasına kazandırılan, plastik ve silikon kelimelerinin birleşmesinden oluşan, ölmüş bedenin üzerine silikon ve plastik karışımı maddenin sürülmesiyle ölü bedenin korunması tekniği. (ç.n)

gi gibi. Kızın ince kalçaları ve oldukça kaslı bacakları var. Güçlü bacaklar onu hep çekmiştir zaten. Onun özel 65. Hekzagramı³⁰, “Bacaklardaki Güç” olarak adlandırılabilir. Güçlü bacakları olan kadın fındıkkıran gibidir -diye düşünüyor Dr. Blau- bu bacakların arasına girmek parçalanma tehditi oluşturur. Buraya girmek bombayı etkisiz hale getirmeye benzemez.

Bu onu tahrik ediyor. Kendisi de ufak tefek ve zayıf. Yaşamı riske ediyor.

Bu fotoğrafı çekerken de tahrik olmuştu. O da kız gibi çıplaktı, yani bu durum yavaş yavaş, hatta belirgin bir biçimde olmuştu. Ama utanmamıştı çünkü yüzü fotoğraf makinesiyle kapalıydı; yüzündeki kamerayla mekanik bir minotaurdu³¹; bir mekanik trompet gibi öne arkaya eğilerek zoom yapan tek sap üzerinde tek gözlü bir mercekti.

Kız Doktor Blau’nun durumunu fark etmişti ve bu ona daha bir güven eklemişti. Kollarını kaldırıp ensesinde birleştirerek bu biçimde kasıklarının kapasitesine göre daha az gelişmiş kalan, bu bağlamda yetersiz koltukaltlarını ortaya çıkarmıştı. Göğüsleri daha yukarı kalkmış, düzleşmiş ve oğlan göğsü gibi olmuştu. Blau, yüzündeki makineyle dizleri üzerine eğilmiş ve kızın resmini aşağıdan

30 Burada Değişimler Kitabı’na bir gönderme var. I Ching (okunuşu içing) ya da “Değişimler Kitabı”nın günümüzde kullanılan metni en az 2000 yaşındadır. I Ching, Çin’de sokak falcılarından, devletin idari konumundakilere, resmi makamlardan, sıradan vatandaşlara kadar herkesin kullandığı ve içerdiği görüntülerde şiirsel, felsefi, ruhsal ve edebi değerleri bir araya getiren orijinal bir kitaptır. Bu metin, her birine kua adı verilen 64 adet hegzagramdan (altılı çizgi) şeklinden oluşur. Bu 64 şekil, olayların ardındaki gizli etkin güçleri ve bizim belirli bir durumda nasıl davranmamız gerektiğini detaylandıran ve bir nevi sözlük görevini gören şekillerdir. Yani I Ching hegzagramları semboliktir. Verilen öğütlerin ve tavsiyelerin hepsi tao felsefesi ile tam bir uyum içindedir. (ç.n)

31 Yunan mitolojisindeki yarı insan yarı boğa olan canavar. (ç.n)

çekmişti. Titriyordu. Düz çizgi şeklinde tıraş edilmiş siyah kıl kümesi kalçalarını çok daha ince gösteriyor, ünlem işareti gibi göze çarpıyordu, sanki birazdan objektifi çizecekmiş gibiydi.

Ereksiyonu şimdi artık iyice belirgindi, kız Yunan retsinası³² gibi görünen beyaz şarabından biraz içti ve doktoru bu kadar tahrik eden yeri saklayarak yere bağdaş kurup oturdu. Bu hareketin ne anlama geldiğini tahmin etti -bu, akşamın ufkuna tutunalım demekti.

Ama bu umurunda değildi. Pencereye doğru geri çekildi, o hâlâ fotoğraf çekerken, çıplak zayıf kalçaları pencerenin soğuk pervazına değiyordu. Sıradaki poz kaydedilmişti. Astragan kadar genç olan kız, doktorun bedeninin hazır olma halinden dolayı gururluydu ve gülümsüyordu çünkü uzaktan da harekete geçirebildiğinin işaretiydi bu -ne büyük bir güçtü! Daha birkaç yıl önce henüz çocukken, kendi kendine büyücülük oynardı, düşünce gücüyle nesneleri hareket ettireceğini düşlerdi. Bazen de gerçekten bir kaşığı ya da bir kancayı bir milim oynattığı olurdu. Ama hiçbir nesneyi bu kadar uzaktan, bunca belirgin ve dramatik bir biçimde etkileyememişti.

Ancak şimdi Blau'nun önünde gerçek bir görev duruyordu. Artık kaçınılmaz olanı durdurmaya güç yetmiyordu -bedenleri birbirlerine doğru sürükleniyordu. Kız sırt üstü yatmaya ve okşanmaya izin vermişti. Doktor, yumuşak parmaklarının dokunuşuyla bombayı etkisiz hale getiriyor. Bacakların heksagramı tüm yorumlara açılıyor. Makine klikliyor.

32 Retsina, çıra kokulu olan, üzüm suyu ve çam reçinesi karışımı Yunan sofra şarabıdır. Üç bin yıl öncesine kadar giden bir tarihi olduğu söylenir. (ç.n)

Blau'nun bu fotoğraflardan onlarcası hatta yüzlercesini içeren bir koleksiyonu var. Boş duvara yaslanmış kadın bedenleri. Duvarlar, farklı farklı, çünkü fotoğrafların çekildiği yerler aynı değil; oteller, pansiyonlar, onun okuldaki odası en sonunda da evi. Bedenler temel anlamda birbirine benzer, hiçbir sır yok.

Ama vajinalar aynı değil. Polis tarafından kimlik tespitinde değerlendirilmeyen bu utangaç organlar parmak izi gibi; bunlar kesinlikle tek ve biricik. Güzel renkleri ve biçimleriyle böcekleri çeken orkideler gibi güzel bunlar. Bu botanik mekanizmanın insanın oluşum döneminde de korunmuş olması ne garip bir düşüncedir. Bunun yalnızca etkili olduğunu söylemek yetmez. Daha doğrusu, doğa sanki bu yama fikirle mutlu olmuş gibi bir izlenim var. Bu fikir doğanın öyle hoşuna gitmiş olacak ki, insana kontrolden çıkacak olan bir psikolojinin de bahşedilmiş olduğunu ummayarak bu işi daha da ileriye götürüyor ve harika bir biçimde uydurulmuş bir şeyle saklıyor. Onu iç çamaşırına, bir takım imalara, suskunluğa saklıyor.

Vajina resimlerini, IKEA'dan aldığı çeşitli şekillerdeki karton kutularda tutuyor, yıllar geçtikçe, kiç havalı seksenli yılların parlak renklerinden, doksanlı yılların mütevazı gri ve kara renklerinden günümüze, yani vintage, pop-art, etnoya kadar, modaya uygun olarak kutuların desenleri değişiyor, yalnızca. Bunun içindir ki tarih yazmak gereğini hissetmiyor, kutuların tarzından tarihileri anlıyor zaten. Ama doktorun bir hayali var, o da fotoğraflardan değil de gerçeklerden oluşan bir koleksiyona sahip olmak. Bedenin her bölümünü hatırlamak gerek. Her bir insan bedenini -yaşatma. Bedenin bu kadar kırılgan ve hassas olması

bir skandal. Onu yerin altına gömmeye ya da ateşe atıp çöp gibi yakmaya izin vermek de skandal. Eğer Doktor Blau'nun elinde olsa, dünyayı başka türlü yaratırdı -sonuç olarak ruh ölümlü olurdu, ruhtan bize ne, ama beden öyle mi ya- beden ölümsüz olurdu. İnsan türünün ne kadar çok çeşitli ve her birinin nasıl benzersiz olduğunu, bedenlerin alelacele imhasına izin verdiğimiz sürece öğrenemeyeceğiz diye düşünürdü. Bir zamanlar bu anlaşılabilir bir şeydi, saklama yöntemleri uygun değildi, araç, gereç yoktu. Ancak çok varlıklı kişiler mumyalama işini yaptırabiliyorlardı. Ama bu gün plastinasyon tekniği hızla gelişiyor ve yöntemlerini mükemmelleştiriyor. İsteyen herkes bedenini yok olmaktan kurtarıp güzelliğini ve sırlarını başkalarıyla paylaşabilir. Dünya şampiyonu yüz metre koşucusu bir atlet, "İşte benim şahane kas sistemim" der. "İşleyişine bakın şunun. İşte benim beynim" der, en büyük satranç ustası. İşte alışılmadık iki kırıışık biz buna "piyon dönemeci" diyoruz. "İşte benim karnım, buradan iki çocuk dünyaya geldi" der bir anne gururla.

İşte Blau, bunları düşlüyordu. Onun görüşüne göre, kutsal olan bir şeyi alelacele yok etmeyen bir dünya, adil dünyaydı. Yaptığı her şeyi bu görüşe göre yapıyordu. Neden bu bir problem oluştursun ki? Biz Protestanlar için sorun yok. Katoliklerin de bu yüzden yaygara koparmaya hakları yok. Kutsal emanetler toplamak ne de olsa eski alışkanlığımız. Değil mi ki, kırmızı kaslı yüreğini bize gösteriyor, plastinasyonun patronu İsa Mesih olabilirdi.

*

Motorların uyumlu gürültüsü doktorun kulaklıkla-

rına beklenmeyen derinliklerin seslerini de ekledi. Uçak batıya doğru uçuyordu, yani gece bitmesi gereken yerde bitmemiş canı sıkkın bir biçimde hâlâ sürüyordu. Blau, zaman zaman, ufukta beyaz bir ayın belirip belirmediğini, yeni günün yeni olasılıkların gelip gelmediğini kontrol etmek için güneşliği kaldırıyordu. Ancak hiçbir şey olmuyordu. Ekranlar kararmış film bitmişti. Bir süre bir harita ve onun üzerinde kaplumbağa hızıyla uçan ve harita tarafından dışlanmış mesafeleri kat eden uçağın küçük şekli gösterilmişti. Sanki bu harita, her mesafe sonsuzdur, her nokta kat edilmeye hazır başka bir alana açılır, öyleyse her hareket yanılısamadır, yerimizde sayarız diyen haritacı Zenon tarafından düşünülmüştü.

Dışarısının tahmin edilmez sıcaklığı, tahmin edilmez yüksekliği, bu ağır makinenin havada uçmasının tahmin edilmez fenomeni. Doktor. Melekler, Blau'nun kulaklıklarına "Wir danken dir, Gott"³³ diye şarkı söylüyorlardı.

Sol tarafında oturan kadının eline bir bakış attı ve bu eli okşamamak için kendisini zor tuttu. Kadın yanındaki adamın omzuna başını koymuş uyuyordu. Blau'nun sağ tarafındaki tombul oğlan titredi. Kolu umarsızca koltuğun kenarına asılmıştı ve neredeyse Blau'nun pantolonuna dokunuyordu. Bu parmakları okşamamak için de kendisini zor tuttu.

Uçağın içindeki iki yüz insanın ortasında bulunan koltukta sıkışmış onlarla aynı havayı soluyarak oturuyordu. İşte tam da bu yüzden yolculuk yapmayı seviyordu ya. Yolda insanlar beden bedene, yan yana olmak zorundaydılar, sanki yolculuğun amacı yolcularmışçasına. Ancak

33 (Alm.) Şükürler olsun Tanrım. (ç.n)

daha dört saat -saatine bakmıştı- birlikte olmaya mahkûm edildiği bu varlıklardan her biri ona, oyuncak bilyeler gibi, monad³⁴, pürüzsüz ve parlak görünüyordu. Bunun için Blau'nun içgüdüsel çözümlerinde ulaştığı tek ilişki kurma biçimi okşamaktı; kıvrımlı ve eğik kabartıları hissetmek için parmağının ucuyla dokunmak, değmektir. Elleri, artık bu dokunuşlarda herhangi bir hataya bir kusura rastlamak umudunu yitirmişti, binlerce kez genç kızların bedenlerinde deneme yapmıştı. Hiçbir çizgi, tırnakla ittirilip içeri itilen hiçbir gizli kapakçık, hiçbir çıkıntı, bir sırlı kaldırma, basınca gıcırtyla açılan bir düğme harekete geçen ve iç düzenin karmaşasını onun gözleri önüne seren küçük bir yay falan yoktu. Belki de iç düzen hiç de karmaşık değildir. Belki de çok basittir, dış yüzeyin tersine, yalnızca içeri bükülmüş spirallerle emdirilmiştir. Bu 'monad'ın yüzeyi anlaşılmaz sırlar saklar, hatta en küçük parçası bile bu yapının harika ve teknolojik oluşumunun göz kamaştırıcı zenginliği hakkında hiçbir şey söylemez. En hızlı yolcu bile bagajını bunca mükemmel yerleştiremezdi -düzen, güvenlik ve estetik için zarlarla organları ayırıp, yağ dokusuyla güçlendirip sönmüleme yapamazdı. Uçakta, huzursuz bir tavşan uykusunda, işte böyle hayaller kuruyordu.

Blau kendisini iyi ve şanslı hissediyor. Daha başka ne beklenir ki? Dünyayı, onun huzurlu güzel düzenini yukarıdan görmek. Bu düzen antiseptik. Deniz kabukları ve mağaralar ve kum taneleri ve tüm uçakların tarifeleri içine simetrik biçimde sığışmış, göze çarpan bilgi tabloların ışığında ve genel olarak ışıktaki, çok eski zamanlardan beri birbirine uyuyor. Doktor Blau zayıf bedenine, polardan

34 Eski Yunan felsefesine göre bölünmez birlik (ç.n)

yapılma uçak malı battaniyeyi örttü ve iyi bir uyku çekti.

*

Diğer sosyalist devletlerin inşaatçıları gibi, neredeyse tümüyle imha olmuş Dresden'i savaş sonrasında yeniden inşa eden Blau'nun mühendis babası, oğlunu Hijyen Müzesi'ne götürdüğünde, Blau daha çocuktü. İşte orada küçük Blau, Franz Tschakert'in öğretmek amaçlı yapılmış eseri, cam adam Glasmensch'i gördü. İki metrelik, derisi olmayan ve harika bir biçimde camdan organların yine camdan bedene yerleştirilmesiyle oluşan bu eser sanki sırdan yoksun gibi görünüyordu. Bu, bir anlamda doğayı ve onun muhteşemliği yapılandırmasını gösteren bir anıttı. Onda hafiflik, hüner, alan kazanma becerisi, tat duygusu, güzellik ve simetriyle oyun vardı. Akılcı, çağdaş, çözüm üreten ve sıklıkla da şakacı (kulak yapısı) bazen de tuhaf (burun yapısı) biçimlere sahip harika bir insan makinesi.

Bu cam adam, küçük Blau ile en azından, çocuğun hayal âleminde, dost olmuştu. Bazen çocuğun odasına ziyarete geldiği ve bacak bacak üzerine atıp kendisini seyretmesine izin verdiği oluyordu. Kimi zaman, çocuğun bazı detayları yakalaması ve hangi biçimlerde camdan kasların kemikleri sardığını ve sinirlerin nereye kaybolduklarını anlaması için eğilip büküldüğü de olurdu. Onun dostu ve sessiz, camdan yoldaşı olmuştu. Söylenildiğine göre pek çok çocuk, uydurma arkadaşlarla oynarmış.

Blau'nun, arada bir bu adamı düşlerinde canlandığı da olurdu ama çok ender, hani neredeyse kırk yılda bir. Blau, genç bir adam olduğunda da canlı şeyleri pek sevmezdi, belki belli ölçüye kadar canlı olan şeyleri tercih ederdi.

İşte o canlandığında, Blau'ya ışığı söndürmesi buyrulunca, ikisi yorganın altında yüksek sesle konuşturlardı. Ne hakkında mı? Blau bunu anımsamıyor. Gündüzleri okul kavgalarında onun görünmez koruyucu meleği oluyordu, hayal âleminde, düşmanlarının, hani şu sınıfça yapılan ve çoğunlukla grubun toplanmasını beklemekle geçen, sıkıcı ve bezdirici botanik parkı gezilerindeki kavgacı arkadaşların dişlerini eline vermeye hazır gibi gelirdi. Grup deyince -Blau grubu, hani şu hep birlikte ilişki kurma biçimini özellikle sevmezdi.

Noel'de babası ona gerçeği ile kıyaslanmayacak bir küçük plastik minyatür armağan etmişti, daha doğrusu, gerçeğinin varlığını hatırlatan bir tanrı heykelciği gibiydi bu.

Küçük Blau'nun, daha sonraları ona anatomide yardımcı olacak çok gelişmiş bir hayal gücü vardı. Hayal gücü sayesinde Glasmen'in görünmezliğini kontrol ediyordu. Onun bedeninde dikkate değer görünen şeyi açığa çıkarıyor, o anda anlamı olmayan şeyi de yok edebiliyordu. Bunun içindir ki, bu camdan figür, bazen ona tendonlardan ve kaslardan yapılmış, derisiz ve suratsız bir adam; kısacası bir kas yumağı, aşırı çabadan zorlanmış, şişmiş gibi geliyordu. Küçük Blau, anatomiye ne zaman öğrenmeye başladığını bilmiyordu. Akli başında bir adam olan babası bu duruma gururla bakıyor, oğlunun geleceğini, kesin biçimde, doktor ve bilim adamı olarak görüyordu. Oğluna hediye olarak, doğum gününde çok güzel renkli bir anatomi şeması, yılbaşında da doğal insan ölçülerinde bir iskelet almıştı.

Blau gençliğinde, öğrencilik yıllarında çok yolculuk yaptı. Hemen hemen tüm anatomi koleksiyonlarını ziya-

ret etti. Bir rock grubu hayranı gibi von Hagens'i ve onun şeytani sergilerini izledi, sonunda da ustayla tanışma fırsatı buldu. Bu yolculuk faslı, hedefin uzakta değil, hemen burada, bedenin içinde olduğu anlaşılınca kadar bir daire çizip çıkış noktasına geri dönüp durdu.

Tip okudu ama hemen sıkıldı. Onu hastalıklar, hele hele tedavi meselesi hiç ilgilendirmiyordu. Ölü bir beden hastalanmıyordu ki. Yalnızca anatomi derslerine katılıyor, korkak kızların katılmak istemediği alıştırmalara gönüllü oluyordu. Anatomi üzerine tez yazdı ve çocuk hastalıkları uzmanı olduktan sonra, zamanın büyük bölümünü hastanede geçiren -bu durum onun işine geliyordu- bir sınıf arkadaşıyla evlendi. Bu işi başarıp bir de kız çocuğu olduğunda, Blau artık akademide öğretim üyesiydi ve konferanslara, stajlara gitmeye başlamıştı, kadın da kendine bir kadın hastalıkları uzmanı buldu ve çocuğuyla birlikte adamın bodrumda muayenehanesi de bulunan büyük evine taşındı. Bu biçimde insan doğurganlığıyla geçimlerini sağlamayı başarmışlardı. Bu arada, Blau, "Patolojik Örneklerin Plastinasyon Yöntemiyle Silikonla Korunması - Anatomopatoloji Biliminde Yenilikçi Buluşlar" başlıklı harika bir doçentlik tezi yazmıştı. Öğrenciler ona "Formaldehid" adını takmışlardı. Anatomik preparatlar tarihi ve dokuları korumayla ilgileniyordu. Materyal aramak için onlarca müze ziyaret etmiş ve sonunda "Medizinhistorisches Museum"da bulduğu kataloglama sisteminde iyi iş çıkaracağını düşünerek Berlin'e yerleşmişti. Özel yaşamını da çok zarif ve usturuplu bir biçimde kurmuştu. Kesinlikle yalnızken daha iyi yaşıyordu; cinsel gereksinimlerini öncelikle dikkatli bir biçimde kahveye çağırdığı kız

öğrencileriyle gideriyordu. Bunun çok doğru olmadığını biliyordu ama üniversitenin kendisine ait bir revir olduğuna ilişkin bir sosyobiyolojik bağlantı kurmuştu, ayrıca sonuç olarak kızlar da yetişkin kadınlardı, dolayısıyla ne yaptıklarını biliyorlardı. İyi görünümlüydü, yakışıklıydı, temizdi, tıraşlıydı (zaman zaman özenli bir sakal bıraktığı da olurdu), kızlarsa, saksıya gibi meraklıydılar. Galiba âşık olmaya karşı bir yeteneği yoktu; her zaman prezervatif kullanırdı, istekleri abartısızdı çünkü isteğinin büyük bir kısmını kendi kendine tatmin ediyordu. Bu bağlamda yaşamının bu bölümü hiçbir kara leke, hiçbir sorun, hiçbir suçla bağlantılı değildi. Önceleri müzedeki işini okuldaki öğretmenlik işinden sonra bir dinlenme olarak düşünüyordu. Charite binası yerleşkesinde, bakımlı bahçelere, fantastik biçimlerde budanmış ağaçların arasında dolaştıkça, bir anlamda çağlar üstü bir yerde bulunuyormuş gibi hissediyordu. Rahatlamıştı, ıslık çalıyordu. Boş zamanlarını çoğunlukla, diğer hastane binalarının bodrumlarıyla bağlantıda olan müzenin bodrum katında geçiriyordu. Bu geçişler sık sık raflara, eski tozlu vitrinlerle bir zamanlar içlerinde ne olduğu bilinmeyen şeyler saklanan ve sonunda buraya atılan, ne kadar süredir burada olduğu belli olmayan, bomboş demir çekmecelerle tıkalıydı. Bazı koridorlar geçiş koridoruydu, birkaç anahtar ayarladıktan sonra tüm kompleks içinde gezmeyi öğrenmişti. Bu biçimde her gün büfeye gidiyordu. İş, tozlu, karanlık müze çukurlarındaki kavanozlar içindeki preparatları veya değişik biçimlerde konserve edilmiş sergi malzemelerini çıkarmak ve bunların profesyonel kimliklerini bulmaktı. Bu işte ona en çok, yıllar önce emekliliği gelmiş ama kendisinden başka bu

büyük yeri böyle iyi tanıyarak çalışabilecek birisi olmadığı için her yıl yapılan sözleşmelerle çalışma süresi uzatılan yaşlı Bay Kampa yardım ediyordu.

Sırayla rafları düzenliyorlardı. Bay Kampa, önce kavanozu, etiketini tahrip etmemeye özen göstererek, dikkatle dışarıdan siliyordu. Birlikte o güzel, eski tarz yazıları çözmeyi öğrenmişlerdi. Genellikle etiketin üstünde organ parçasının ya da hastalığın Latince adı ve preparatta sergilenen organın sahibinin yaşı ve cinsinin baş harfleri bulunuyordu. Bazen de meslek yazıyordu. Böylece gösterilen bu bağırsak tümörünün A. W adlı elli dört yaşındaki bir terzinin olduğunu öğrenmek mümkün oluyordu. Bu bilgiler sıklıkla tam okunamayacak kadar belirsiz ya da tahrip olmuştu. Pek çok durumda, preparatların kapağını mühürleyen balmumu bozulduğu için hava alıp içerideki sıvı netliğini kaybedince, bu sıvıda yüzen örnek, kalın bir sisle kaplanır; işte o zaman bu tarz preparatları yok etmek gerekir. O zaman Blau ve Kampa'dan başka, iki müze çalışanından oluşan bir komisyon toplanır ve bu durumu yazılı olarak bildirirdi. İşin sonunda, Bay Kampa, bu bozuk insan bedeni parçasını kavanozdan çıkarır hastanenin krematoryumuna götürürdü.

Bazı preparatlar (eğer kavanoz biraz tahrip olmuşsa) özel bakım isterdi. O zaman Blau, örneği kendi küçük laboratuvarına alır ve büyük bir dikkatle onu yıkama yerine taşır, bu özenli bakımdan sonra donmuş örneği yeni bir kavanoza, kendi ürettiği modern bir çözelti içine koyardı. Bu biçimde, preparata ölümsüzlük vermese de, en azından uzun bir yaşam bağışlamış olurdu.

Elbette burada yalnız kavanozlardaki örnekler yoktu.

Çekmecelerde kemiklerin belirlenmemiş bölümleri, böbrek taşları, bazı fosiller, mumyalanmış bir karıncayiyen ve çok kötü durumda başka hayvanlar da bulunuyordu. Ma-
uri kafalarından küçük bir koleksiyonun, insan derisinden maskelerin -iki tanesi çok korkunçtu- sonları da kremator-
yumdu. Burada, Kampa ile birlikte birkaç gerçek arkeo-
lojik çeşit de bulmuşlardı. Üç yüz yıl önceki ünlü Ruysch
koleksiyonunun dağınık ve yazgıları belirsiz olan dört ör-
neğine burada rastlamışlardı. Ne yazık ki, bunlardan biri-
si, bu gün her teratolojik koleksiyonun ziyneti olabilecek
Acardius hemiomus, kavanozun camının patlaması sonu-
cunda krematoryuma gitmişti çünkü onu kurtaramamış-
lardı. Komisyon, preparatın bir hayli çürümüş durumda
olduğunu görerek böylesi bir durumda nasıl bir cenaze tö-
reni yapmak gerek diye bir an düşünmüştü.

Blau bu buluşa çok sevinmişti çünkü bu sayede on
yedinci yüzyılın sonunda yaşamış olan Hollandalı anatomi
uzmanı Frederik Ruysch'un ünlü karışımını sayısız teste
tabi tutma olanağı bulmuştu. Bu zamana kadar bu karışım
çok iyi sonuçlar vermişti, preparatın doğal rengini koruyor
o dönemlerde sıvı içinde korunmanın korkulu rüyası olan
çatlamalara da meydan vermiyordu. Blau, bu sıvının için-
de, Nantes brandysi ve karabiberden başka, zencefil kökü
özünün de bulunduğunu keşfetmişti. Bir makale yazmış ve
"Ruysch çözeltisi"nin, hani şu içine girmenin en azından
bedene ölümsüzlük verdiği Styks³⁵ suyunun içeriği konulu
eski tartışmalara dâhil olmuştu. Bundan sonra, Kampa, yer
altı toplantılarını turşular olarak adlandırmaya başlamıştı.

35 Mitolojide suyunda yıkanan kimsenin kılıç geçirmezlik kazandığı, Hades'te akan
bir nehir (ç.n)

Bunu Kampa ile birlikte keşfetmişlerdi, çünkü bir sabah bu garip örneği, ona Kampa getirmişti, Blau da çözeltiyi ve bu konserve edici sıvının işleyişi üzerine birkaç ay boyunca çalışmıştı. Bu örnek bir erkek koluydu, güçlüydü, (pazularının çevresi elli dört santimdi) kırk yedi santimlik uzunluğu vardı dövmesini açıkça göstermek üzere kesilmişti, çok renkli dövme, orantılı biçimde, deniz dalgalarından atlayan (beyaz köpükler baroksus bir cazibeyle resmedilmişti) ve gökyüzüne fıskiye fışkırtan bir balinaydı. Resim mükemmel bir biçimde yapılmıştı, özellikle kolun dışında bulunan gökyüzü, yoğun bir mavilikteydi -ancak koltuk altına yakınlaştıkça daha bir kararıyordu. Bu renk oyunu, şeffaf sıvıda olağanüstü iyi korunmuştu. Örnekte açıklama yoktu. Kavanoz sanki Hollanda'da, on yedinci yüzyılda yapılmış gibi duruyordu çünkü şekli silindirikti, o dönemde küp şeklinde cam kavanoz yapılamıyordu. Preparat, sıvı içinde yüzen at kılı ile mühürlenmişti. En garip olanı da sıvının kendisiydi... Gerçi Blau'nun ilk bakışta on yedinci yüzyıl başındaki Hollanda'yı düşünmesine karşın, alkol değildi. Su, büyük ölçüde gliserin karıştırılmış formaldehitli su karışımıydı. Bu karışımın, bu gün de kullanılan III. Kaeserling çözeltisi³⁶ gibi çok çağdaş bir içeriğe sahip olduğunu söylemek mümkündü. Ağzının çok sıkı kapanması da gerekmiyordu çünkü bu sıvı alkol gibi buharlaşmıyordu. Mühürdeki balmumunda bir parmak izi bulmuştu ki, bu onu çok heyecanlandırmıştı. Bu küçük, çapraz dalgalı izlerin, bu labirent biçimindeki doğal mühürün kendisi gibi birisine ait olduğunu hayal etti. Bu kola ve

36 Alman patolog Johann Carl Kaiserling'in (1869 – 1942) bulduğu, dokuları korumak için kullanılan bir çözelti.(ç.n)

resme, aşkla özen gösterdiği söylenebilir. Artık kolun kime ait olduğu ve kimin bu kola dövme yaptığı önemli değildi.

İkisi de birlikte korkulu anlar yaşamışlardı -Blau, bunu sonradan birinci sınıflardan bir kız öğrenciye anlattı ve büyük bir tatmin duygusuyla kızın gözlerinin nasıl şaşkınlıktan açıldığını ve göz bebeklerinin kararıp matlaştığını gördü; sosyobiyologlara göre bu durum erotik bir ilginin kanıtıydı.

Kör koridorlardan birinde, tahta bir sandık içinde çok kötü durumda bir mumya bulunmuştu. Derisi tümüyle kararmıştı, kurumuştı, pek çok yerinden patlamıştı, sökülümüş dikişlerden deniz otları fışkırıyordu. Kurumuş, çatlamış bedende bir zamanlar zengin ve renkli bir giysi vardı, oysa şimdi tüm yakalar ve danteller aynı toz rengine bürünmüştü. Giysinin farbaları, süsleri, kıvrımları anlamlarını yitirmişti, orasından burasından inci düğmelerin fırladığı, topak topak bir kumaş halini almıştı. Hafif aralık ağızdan otlar çıkıyordu. İki tane böyle mumya buldular, büyüklükleri çocuk boyundaydı. Ama neyse ki Blau, çok özenli bir araştırmadan sonra bu mumyaların, hiç de profesyonel olmayan biçimde doldurulmuş şempanzeler olduğunu iddia etmişti, bu tarz şeylerin ticareti on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda oldukça yaygındı. Tahminlere göre, koleksiyonlar için insan mumyaları ticareti yapılabilirdi elbette. Daha çok değişik ırklardan, özel bir sakatlığı ya da hastalığı olan insanların mumyalanması deneniyordu.

Kampa'nın itirazlarına karşın, hocalarının davetini büyük bir coşkuyla kabul ederek bodrum koleksiyonunu ziyaret eden iki kız öğrenciye Blau, "Bedenin doldurulması, korunması için en basit yöntemdir" diyerek bilmişlik

tasladı. Blau, bu kızlardan en azından birisinin şarap davetini kabul edeceğini ve koleksiyonuna yeni fotoğraflar ekleyeceğini umuyordu.

“Yalnızca, deri kalıyor” diye devam etti, “ama tabii bu beden sözcüğünün tüm anlamını kapsamıyor. Sadece, samandan kukla üzerine yayılan bir parça, o kadar. Mumyalamak bedeni korumak için yapılan oldukça acı bir yöntem. Yalnızca görünüşte beden tammış gibi görünüyor. Gerçekte bu bir oyun. Sirk numarası, çünkü korunan yalnızca biçim ve dış yüzey. Aslında bedeni yok ediyor ve koruma ideolojisine karşı bir iş. Barbarlık.”

Bunların insan mumyası olmamasından dolayı rahat bir nefes aldılar. Başları derde girebilirdi çünkü yasalara göre devlet müzelerinde insan bedenlerinin (eğer bu antik bir mumya değilse, gerçi bu durumda da sesler yükseliyordu) saklanması yasaklanmıştı. Eğer başlangıçta düşünüldüğü gibi bu mumyalar, çocuk mumyaları olsaydı onları karmaşık bir bürokratik süreç ve sorunlar bekliyor olacaktı. Üniversitedeki tıp fakültesinin koleksiyonunu düzenleme sırasında pek çok inanılmaz keşif olduğunu duymuştu.

Viyana’daki bu koleksiyonu İmparator II. Josef yaratmıştı. Özel odasında, dünyadaki normalden sapmış örnekleri, normallik sınırını aşan her şeyi biriktirmeye başlamıştı. Ondan sonra tahta çıkan İmparator I. Franz, ölümünden sonra Angel Soliman adlı kara derili bir saraylıyı mumyalamakta tereddüt etmemişti. Onun beline kadar doldurulmuş olan mumyasını, monarşi konukları görebilirlerdi.

Josefina Soliman'ın Avusturya İmparatoru I. Franz'a İlk Mektubu

Majestelerine, rahmetli babamın kişiliğinin karşılaştığı büyük kötülüğün bende yarattığı acı ve karmaşık ruh haliyle, büyük bir yanlışlığın yapıldığını düşünerek yazıyorum. Babam Angel Soliman, Majestelerinin dayısı, bizlere büyük bir merhamet bahşetmiş olan İmparator Josef'in sadık hizmetkârıydı.

Babamın yaşam öyküsü Majesteleri tarafından iyi bilinir ve Majestelerinin kendisini bizzat tanıdığınızı ve yıllar süren sadık hizmetlerini takdir ettiğinizi ve sadık bir hizmetkâr, özellikle de bir satranç ustası olarak çalışmalarının siz Majesteleri ve rahmetli İmparator Josef tarafından değerlendirildiğini ve kendisine saygın bir ad ihsan ettiğinizi de bilmekteyim.

Kendisinin ruhunu, aklını ve büyük gülmece duygusunu ayrıca yüreğinin iyiliğini takdir eden pek çok harika dostu vardı. Uzun yıllar, Majestelerinin dayılarının bir opera yazmasını isteyerek onurlandırdığı Bay Mozart'la yakın ilişki içerisindeydi. Bir diplomat olarak da görev yaptı ve sağduyusu, ileri görüşlülüğü, aklıyla tanındı.

Bu mektubumla babamın yaptığı işleri kısaca hatırlatmak, siz Sayın Majestenin hafızalarını tazelemek isterim. Her birimizin biricik, özel yaşam öyküsüne sahip ve zaman içinde iz bırakarak hareket ediyor olmasından başka, bizi daha çok insan kılan bir şey olamaz. Ne ki, ne hükümdarımıza, ne de ülkemize faydalı olmamış olsak bile yine de Yaratanın ellerine yarattığı bedeni geri vermek üzere yapılan sözleşmeye uygun olarak herkesin onurlu bir biçimde

gömölme hakkı saklıdır.

Babam, 1720 yılı civarında Kuzey Afrika'da doğdu, ancak yaşamının ilk yılları bilinmez bir karanlığa gömülüdür. Çocukluk yılların ilk dönemini çok iyi hatırlamadığını pek çok kez kendisi ifade etmiştir. Belleği ancak beş, altı yaşında köle olarak satıldığı yıllara uzanabilmiştir. Aklında kalanları bize büyük bir korkuyla anlatırdı. Bir yelkenlinin karanlık buzhanesinde yapılan o uzun deniz yolculuğunu, anne ve babasından, en yakın akrabalarından ayrılmış küçük bir çocuğun gözleri önünde cereyan eden, Dante'nin cehennemini andıran sahnelerden söz ederdi. Anne ve babası, büyük bir olasılıkla New York'a gönderilmişlerdi, o ise, küçük bir zenci, bir maskot, bir Malta köpeği, İran kedisi gibi elden ele gezmşti. Neden bundan bunca az söz ederdi peki? Tam tersi olması, yüksek mevkilere geldiğinde bunları yüksek sesle ve durmaksızın anlatması gerekmez miydi? Sanırım bu sessizliği, kendinden bile gizlediği korkunç bir inançtan ileri geliyordu; eğer acı gerçekleri kafasından silerse, bu gerçeklerin gücünü yitireceği ve bizi izlemeyeceği ve dünyanın daha iyi bir yer olacağı düşüncesi idi bu. İnsanlar, bir insanın diğerine karşı ne kadar zalim ve kötü olabileceğini öğrenmezlerse, masumiyetlerini koruyacaklardı. Oysaki ölümünden sonra babamın bedenine olanlar, onun nasıl da yanıldığını kanıtlar düzeydedir.

Pek çok acı ve dramatik olaydan sonra, Liechtenstein Prensi'nin refikalarının engin yüreği sayesinde Korsika'dan köle olarak satın alınmış ve saraya getirilmiş. Majesteleri Prenses'in kendisine karşı derin bir sempati, hatta -bu sözcüğü kullanmaya cesaret ediyorum- bir aşkla bağlandığı Viyana'da bulunmuş. Bu sayede özenli bir eğitim almış

ve mükemmel yetiştirilmiş. Uzak ve egzotik geçmişinden belleğinde bir iz kalmamış, tek kızı olarak hiçbir zaman köklerinden söz ettiğini duymamışımdır. Ya da herhangi bir biçimde eskiyi özlediğini. Tüm kalbiyle majestelerin dayılarının hizmetine bağlıydı.

Deneyimli bir politikacı, akıllı bir elçi ve sevimli bir adam olarak tanınırdı. Her zaman dostları tarafından çevrelenmişti. Çok sevilen ve sayılan bir kişiydi. Kendisini büyük zekâ gerektiren işlere pek çok kere tayin etmiş olan, II. Josef olarak anılan, Majestelerin dayıları İmparatorla dostluğu ve özel ayrıcalıkları vardı.

1768 yılında, Hollandalı bir generalin dul eşi olan ve ölümüne dek mutlu bir evlilik sürdüğü, annem Magdalena Christiani'yle evlendi. Ben bu evliliğin yegâne meyvesiyim. Uzun yıllar süren yararlı çalışmalardan sonra, Li-echtenstein Prensi'nin hizmetinden ayrılma kararı almış ama İmparatora hizmet ederek sarayla bağlantısını hiçbir zaman koparmamıştır.

İnsan yüreğinin iyiliğine ve insanlarda var olan doğal olarak birbirine destek olma isteğine babamın ne kadar minnettar olduğunun tanığıyım. Babam gibi mutsuz bir öyküyle yaşama başlamış pek çok insanoğlu, yıkılıp dünyanın karışıklığı içinde yok olup gitmiştir. Babam gibi kara derili, köle çocuklar arasında böyle bir yaşama ulaşip bunca yüksek mevkilere gelenlerin sayısı çok değildir. İşte bunun içindir ki, onun örneği çok anlamlıdır -bize Tanrı'nın elinden yaratıldığımızı ve Onun çocukları olduğumuzdan dolayı, kardeş olduğumuzu gösterir.

Bu konuda majestelerine yazmış olan rahmetli babamın pek çok dostu gibi, ben de babamın bedeninin teslim

edilmesini ve kendisine Hıristiyan inançlarına göre bir cenaze töreni yapılmasına izin verilmesini arz ediyorum.

Umutla-

Josefina von Feuchtersleben

Maoriler³⁷de

Ölmüş olan aile üyelerinin başı mumyalanır ve yas nesnesi olarak saklanır. Daha sonraki mumyalama aşamaları -buharlama, tütsüleme ve yağlamadır. Bu işlemlerden geçirilen kafa; saçları, derisi ve dişleriyle iyi durumda korunur.

Dr. Blau'nın Gezileri II

Şimdi, uçağın gövdesinden, gelecekleri yere varmış yolcuları, transit yolcularla zarif bir biçimde ayıran bilgilerle donanmış uzun bir tünel okları izleyerek çıktı. Büyük havaalanındaki insan seli akıp gitmiş, akabinde yenisi yayılmıştı. Bu acısız eleme işi onu yürüyen merdivenlere, sonra da insan selinin yürüyen bantlarda hız kazandığı uzun ve geniş koridorlara götürmüştü. Acelesi olanlar, teknolojinin nimetlerinden yararlanıyorlar ve bu bantlarda acele etmeden adım atarak başka bir zamana atlıyorlar, başkalarını geçiyorlardı. Adam, uzun uçuş dolayısıyla oruçlu olan nikotin tutkunlarının yüzlerindeki mutluluk

37 Maoriler Yeni Zelanda yerlileridir. Fiji ve Polinezya kökenlilerdir. Özgürlük düşkünlükleri ve savaşçılıkları ile ünlülerdir. (ç.n)

ifadesiyle bağımlılıklarına teslim oldukları camlı bölmeyi geçti. Doktora bunlar, havayla değil de, duman ve karbon-dioksit karışımıyla yaşayan özel bir cins gibi geliyorlardı. Terrariumdaki³⁸ yaratıklara bakar gibi, hafif bir şaşkınlıkla onlara baktı- uçaktayken kendisi gibi görünüyorlardı, ama burada farklı biyolojik yapıları ortaya çıkmıştı, işte.

Pasaportunu verdi, memur, fotoğraftaki ve camın ardındaki yüzü profesyonelce karşılaştırarak, kısaca pasaporta baktı. Görünüşe göre hiç kuşku duymamıştı, çünkü Doktor Blau, yabancı ülkenin topraklarına sorunsuz biçimde kabul edilmişti.

Tren istasyonuna taksiyle gitti ve kasada elektronik biletini gösterdi. Trenin kalkmasına daha iki saat vakit olduğu için eskimiş yağ kokan bir bara girip balık sipariş etti ve çevresindekilere bakmaya başladı.

İstasyonu diğerlerinden ayıran bir özellik yoktu. Tren tarifeleri gösteren bir ekran, aynı şampuan ve kredi kartı reklamları. Tanıdık logolar bu yabancı dünyayı güvenli kılıyordu. Acıkmıştı. Uçaktaki plastik yiyecekler bedeninde hiçbir iz bırakmamıştı, ona bu yemekler, sanki maddeden değil de koku ve biçimden oluşmuş gibi gelirdi, hani cennetteki yiyecekler gibi. Aç ruhlar için sunulan yiyecekler. Ama şimdi, sebzeyle servis edilen bir parça kızarmış balık, sapsarı olmuş o bir parça beyaz et, doktorun ince bedenini güçlendirmişti. Büyük bir kadeh ölçüsündeki küçük şişerlerde servis edilen bir şişe şarap da ısmarlamıştı.

Trende uyudu. Fazla bir şey kaçırmamıştı çünkü tren,

38 Terrarium, genellikle bitkiler, sürüngenler ve değişik böcekler için hazırlanan içinde su olmayan camlı bölmedir. (ç.n)

kentten, tünellerin yanı sıra, geçilen viyadük ve garajlarda bulunan aynı desenli graffitileriyle birbirine benzeyen sıkıcı banliyölerden de geçip ilerlemişti. Uyandığında, liman vinçleri ve çirkin tersane binalarıyla depolarının arasında ince parlak bir şerit halinde denizi gördü.

Kadın ona, “Sayın Bayım -diye yazmıştı- Sorunuz ve soruyu sorma biçiminiz, itiraf etmeliyim ki bende derin bir güven uyandırdı. Ne sorduğunu bilen insan, cevabını da verebilecek olandır. Dengeyi bulabilmemiz için küçük bir tutam yetecektir belki.”

Ne tutamını kastettiğini düşündü. Sözlükte, bu sözcüğü dikkatle aradı. Tutam hakkında bir atasözü bulamadı. Kadının soyadı, kocasının soyadıydı ama ismi oldukça egzotikti, Tania adı, uzak bir ülkeden geldiğini ve muhtemelen tutamın işlevsel olduğu egzotik bir dili olduğunu gösteriyordu. “Hiç kuşkusuz buluşmamız çok iyi olurdu. Bu zamana kadar sizin yaptıklarınızı ve makalelerinizi izlemeye çalıştım. Lütfen bana, evime buyurun! Kocamın ömrünün sonuna dek çalıştığı ve hâlâ varlığının hissedildiği bu yere.”

Otoyolun yanında, kıyı boyunca uzanan küçük bir deniz yöresiydi burası. Taksi, üzerinde bir isim yazılı olan tabelanın köşesinden aşağıya, denize doğru döndü, şimdi göze çok hoş görünen teraslı ve balkonlu olarak inşa edilmiş tahta evlerin önünden geçtiler. Aradığı ev, bu çakıl taşlı yoldaki evlerin içinde en zarifi olan o büyük evdi. Bir çeşit sarmaşıkla kaplı, alçak bir duvarla çevrilmişti. Kapı açık bırakılmıştı ama şoföre sokakta durmasını söyledi ve tekerlekli bavulunu çekerek taşlı yola girdi. Temiz avlu-

nun merkez noktasında hiç kuşkusuz iğne yapraklı olan gösterişli bir ağaç vardı fakat bir nedenden dolayı yaprakları bodurlaşmış ve iğneli olmuş bir tür meşe gibi bir ağaçtı. Böylesini hiç görmemişti; beyaz kabuğu fil derisini andırıyordu.

Kapıyı çalısına kimse yanıt vermemişti, kısa bir süre, tahta sundurmanın önünde durdu ve kapıyı açmak için cesaretini topladı. Kapı açıldı ve onu aydınlık, geniş bir salona götürdü. Pencere denize bakıyordu. Büyük, kıvırmalı bir kedi birden ayaklarına dolandı miyavladı ve konuğu hiçe sayarak dışarı sıvıştı. Doktor, evde kimsenin olmadığına emindi, ev sahibini beklemek üzere sundurmaya çıktı. Burada, o kocaman ağaca bakarak belki de bir çeyrek saat durdu, sonra yavaşça çevredeki diğer evlere benzer biçimde, üzerinde (tüm dünyadaki gibi) yastıklı hafif mobilyaların olduğu tahta teraslı evin çevresini dolaşmaya başladı. Özenle kesilmiş otlar ve çiçekli çalılardan oluşan bahçe, arka tarafa gizlenmişti. Bu çalılardan kokulu hanımeli tanıdığı ve kayalarla çevrili bir patikadan denize iniş olduğunu keşfetmişti. Bir an tereddüt etti, sonra yürüdü. Plajdaki kumlar, ak, temiz ve incecik gözüküyordu, kumun üzeri, yer yer saçılmış beyaz deniz kabuklarıyla süslenmişti. Doktor, bir an ayakkabılarını çıkarmakta tereddüt etti çünkü özel bir plaja ayakkabılarla girmenin çok uygun olmayacağını düşünmüştü.

Uzakta, sudan çıkan birisini gördü; bu bir kadındı. Onu artık alçalmış ama hâlâ güçlü olan güneşin altında görmüştü. Kadının tek parça siyah bir mayosu vardı. Kıyıda, eğilip havlusunu aldı ve havluya sarındı. Bir ucuyla da saçını kuruladı. Sonra sandaletlerini eline aldı ve ne yapa-

cağını bilemeden duran doktorun yanına gitti. Geri dönüp çıksın mı yoksa ona doğru gitsin mi?! Doktor gerçekten de ne yapacağını bilmiyordu. Kadınla çalışma odasında, daha resmi bir ortamda buluşmayı yeğlerdi. Ama işte çoktan kadın önünde duruyordu artık. Elini selam verir gibi sallamış ve hoş geldiniz der gibi bir tonla soyadını söylemişti. Orta boyluydu, altmışına yaklaşmış olmalıydı, güneş yanığı yüzü kırışıklıklarla haince örülmüştü, görünüşe göre kadın güneşten hiç sakınmıyordu. Eğer öyle olmasaydı kesin daha genç gözükecekti. Kısa ve açık renk saçları yüzüne ve boynuna yapışmıştı. Sarındığı havlu, dizlerine kadar iniyor, havlunun altında güneş yanığı bacaklar ve çıkıntılı kemiklerin görüntüsünü bozduğu ayakları ortaya çıkıyordu.

“Eve gidelim” dedi. Ona salonda oturmasını söyledi ve kendisi birkaç dakikalığına ortadan kayboldu. Doktor, sanki kadını tuvalette ya da tırnaklarını keserken yakalamışçasına sinirden kızarmıştı. Kadınla, o yaşlı bedeni ve ıslak saçlarıyla, neredeyse çıplakken gerçekleşen bu karşılaşma onu yanıltmıştı. Ama kadın, galiba bundan hiç rahatsız olmamıştı. Kısa bir süre içinde, hafif toplu, gevşek kol kaslarının yanı sıra ben ve doğum lekeleriyle kaplı derisi olan kadın, üzerindeki açık renk bir pantolon ve tişörtle, ıslak saçlarını elleriyle düzelterek geri gelmişti. Onu böyle düşlememişti. Mole gibi bir adamın karısının farklı olacağını düşünmüştü. Farklı mı? Daha uzun, daha rafine ve mütevazı. Hani, üzerinde fırfırlı bir ipek bluz ve boynunda taşlı bir kolye olan, hani denizde yüzmeyen birisi gibi örneğin.

Kadın karşısına oturdu, bacaklarını altına aldı ve çikolata sundu. Kendisi de bir tane aldı ve yanaklarını çökerterek yedi. Kadına dikkatle bakıyordu, gözlerinin altın-

da torbaları ve guatrı vardı; belki de yalnızca, musculus orbicularis oculi³⁹si gevşekti.

“Demek sizsiniz” dedi, “lütfen bana yaptıklarınızı tam olarak hatırlatır mısınız?”

Ağızındaki çikolatayı hızla yuttu, neyse ikincisini alırdı artık. Kısaca kendisini tanıttı ve yayınlarından söz etti. Kısa bir süre önce çıkan ve ona gönderdiği dosyada bulunan “Konserve Tarihi” başlıklı çalışmasından söz etti. Kocasını övdü. Profesör Mole’ün anatomi dalında devrim yaptığını söyledi. Ona, mavi gözlerindeki memnun bir ifadeyle hafifçe gülümseyerek bakıyordu. Bu gülümsemeyi, arkadaşça da, dalgacı bir gülümseme olarak da algılamak mümkündü. İsmi dışında, kadının egzotik hiçbir yanı yoktu. Karşısındakinin bir aşçı ya da oda hizmetçisi olabileceğini düşündü. Sözlerini bitirince, ellerini heyecanla ovuşturdu. Heyecan belirtisinin açık kanıtı olan bu hareketi yapmamış olmayı tercih ederdi gerçi; yolculuk sırasında giydiği bu gömlek içinde kendisini pek de temiz hissetmiyordu, kadın birden onun düşüncelerini anlamış gibi ayağa kalktı.

“Size odanızı göstereyim. Lütfen buradan.” Adamı, merdivenlerden ışığı kapalı olan kata indirdi ve kapıyı gösterdi. İlk önce kendisi girdi, kırmızı perdeleri açtı. Pencere denize açılıyor ve odayı turunculaştırıyordu.

Lütfen rahatınıza bakın ben yiyecek bir şeyler hazırlayayım. Yorgun olmalısınız, değil mi? Yolculuk nasıldı? -türünden, laf olsun diye bir şeyler söyledi.

“Sizi aşağıda bekliyorum” dedi ve fırlayıp çıktı.

39 Göz kapaklarını açıp kapama, göz küresinin girişini oluşturmaya yarayan kas lifi. (ç.n)

Bunun nasıl olduğunu tam bilmiyordu ama bu, açık renk pantolonlu ve sarkık tişörtlü orta boylu kadın, belirsiz bir jestle belki de sadece kaşlarını kaldırarak, doktorun tüm düş gücünü, beklentilerini yeniden belirlemişti. Onun o uzun ve yorucu yolcuğunu ve önceden hazırladığı konuşma senaryosunu iptal etmişti. Bunun yerine kendisinininkini oluşturmuştu. Doktor da gözünü kırpmadan buna teslim olmuştu. Vazgeçmiş bir halde, hemen hızlı bir duş aldı, giysilerini değiştirdi ve aşağıya indi.

Akşam yemeğinde, siyah ekmekten yapılmış kırırlı salata ve ızgara sebze vardı. Demek ki kadın vejetaryen. İyi ki istasyonda o balığı yemiş. Karşısına, dirseklerini masaya dayayarak oturmuş kırırları parmağının ucuyla iterek sağlıklı beslenmeden, unun ve şekerin zararlarından, sütü, sebzeyi ve şeker yerine kullandığı, akağaç şerbetini aldığı organik çiftliklerden söz ediyordu. Ama şarap iyiydi. Alkolle alışık olmayan ve de yorgun olan Doktor, iki kadehten sonra çakırkeyif olduğunu hissetti. Aklında söyleyeceği bir sonraki cümleyi kuruyordu ama hep ilk konuşan kadın oluyordu. Şişenin sonunda, ona kocasının ölümünü anlattı. Motor kazasıydı.

“Altmış yedi yaşındaydı. Bedeni hiç işe yarayacak gibi değildi. Paramparça olmuştu.”

Kadının ağlayacağını düşündü ama o bir kıtır daha aldı ve salatanın geri kalanıyla karıştırdı.

“Ölmeye hiç de hazır değildi. Hem zaten kim hazır mıdır ki?” dedi, kısa bir süre düşündü. “Ama yalnızca uzman değil fakat kendisi gibi tutkuyla çalışan, kendisine layık bir öğrencisinin olmasını istediğini biliyorum. Kocaman bir yalnızdı o, biliyorsunuz. Ne bir vasiyet bıraktı ne de

bir arzusu vardı. Acaba preparatları müzeye mi vermeliyim? Bir kaç tanesi bunun için başvurdu bile. Güvenilir bir müze biliyor musunuz? Bu plastincilerin arasında öyle kötü bir enerji var ki, ne de olsa bu gün bir şey yapmak için eski mezarları kazmak gerekli değil -soluk verdi ve salata yapraklarında yaptığı zarif ruloyu ağzına attı.- Ama biliyorum ki, kendinden sonra bir halefi olsun isterdi. Bazı projelerine daha yeni başlamıştı, ben onları devam ettirmeye çalışıyorum, ne var ki onun gibi enerjim ve coşkum yok. Benim botanikçi olduğumu biliyor musunuz? Örneğin şöyle bir sorun var... -diye başladı ve tereddüt etti- Neyse, daha bunları konuşmak için zaman var.” Merakını bastırarak başını salladı.

“Ama siz tarihi preparatlarla ilgileniyorsunuz, öyle değil mi?”

Blau, kadının sözlerinin çınlamasını bir süre dinledi sonra hızla yukarı çıktı ve heyecan içinde laptopunu getirdi.

Tabakları kenara ittiler ve kısa bir süre içinde ekran soğuk bir ışıltıyla parladı. Doktor, masa üstünde, ateşli bir resim kalmış mıdır, diye bir an huzursuzlukla düşündü çünkü uzun süredir masa üstünü temizlememişti. Kadının, kendisi hakkında ona gönderdiklerini okuduğunu, kitaplarına göz attığını umut ediyordu. Şimdi ikisi birden ekrana eğilmişlerdi.

Çalışmalarına bakınca, sanki ona hayranlıkla bakmış gibi gelmişti. Bunu aklına yazdı -iki kez, onda bu izlenimi bırakan şeyi anımsıyordu. Kadın işi biliyor, profesyonel sorular yöneltiyordu. Doktor onun bu kadar bilgili olacağını beklemiyordu doğrusu. Derisi, yaşlı hanımların sürdüğü pudralı, masum vücut kreminin hoş kokusunu yayıyordu.

Ekрана dokunduğu sağ elinin başparmağında insan gözü şeklindeki bir gözlü yüzük vardı. Elinin üzerinde siyah renkli karaciğer lekeleri oluşmuştu. Elinin derisi de yüzü gibi güneşten harap olmuştu. Bir an deri üzerinde güneşten oluşan bu ince oluklu etkiyi hangi teknikle koruyabileceğini düşündü.

Sonra koltuklara oturdular. Kadın mutfaktan yarım şişe Porto şarabı getirip kadehlere döktü.

“Laboratuvarı görebilir miyim acaba?” diye sordu.

Kadın hemen yanıt vermedi. Belki de çikolata yemeden önce ağzında şarabı tuttuğu için, kimbilir. En sonunda konuştu: “ok uzak değil.”

Ayağa kalktı ve masayı toplamaya başladı.

“Gözleriniz çok yorgun bakıyor.”

Tabakları bulaşık makinesine taşımakta kadına yardım etti. Sonra da ardında belli belirsiz bir iyi geceler bırakarak, rahatlamış bir biçimde yukarı çıktı. arşaf serilmiş yatağın kenarına oturdu ve hemen yanına devrildi, soyunmaya gücü yoktu. Kadının terasta kediyi ağırışını duydu.

Ertesi sabah, her şeyi çok özenle yaptı: Yıkandı, kirli çamaşırlarını katladı ve torbaya koydu, eşyalarını bavuldan çıkardı ve rafa dizdi, gömleklerini astı. Tıraş oldu, krem sürdü, koltuklarının altına sevdiği deodorantını sıktı, ak saçlarını jleyle taradı. Sandaletlerimi giysem mi diye düşündü ama bağcıklı ayakkabılarını giymeye karar verdi. Sonunda da, yavaşça (neden yavaşça, belli değil) aşağıya indi. Kadın erken kalkmış olmalıydı. Çünkü mutfak tezghında kızarmış ekmek duruyordu. Bundan başka, marmelat kavanozu, bal kabı ve yağ vardı. Kadın, ona kahvaltı hazır-

lamıştı. Cezvede kahve vardı. Ekmeğini terasta durup, denize bakıp, kadının kesin yine denize girdiğini ve yine oradan geleceğini düşünerek yedi. O kendisini görmeden önce kadını görmeyi tercih ederdi. Başka insanlar onun gözü önünde olsun isterdi.

Kendisine laboratuvarı gösterip göstermeyeceğini düşünüyordu. Çok merak ediyordu. O hiçbir şey söylemese bile, görebileceği şeyleri tahmin edebiliyordu.

Mole'ün tekniği sırdı. Doktorun bu konuda bazı tahminleri vardı hatta neredeyse bu tekniği keşfetmeye yakındı. Onun preparatlarını Mainz'da, sonra da Floransa'daki üniversitede, Uluslararası Doku Preparatlıma Konferansında görmüştü. Mole'ün bedenleri nasıl konserve ettiğini tahmin ediyordu, ama koruyucu kimyasal çözeltiyi ve dokuların ona ne tepki vereceklerini bilemiyordu. Acaba bir hazırlık, bir giriş gerekli miydi? İlacı nasıl ve ne zaman uyguluyordu? Kan yerine ne kullanıyordu? İç dokuları nasıl plastine ediyordu?

Mole (ve eşi -kadının katılımından gittikçe daha çok emin olmuştu) bunu nasıl yapıyorsa preparatları harika oluyordu. Elastikiyetlerini ve doğal renklerini koruyorlardı. Yumuşaktılar ama bedene uygun biçimi vermek için de yeteri derecede diriydiler. Ek olarak bu kolayca ayrışıyor, bunun da inanılmaz eğitimsel bir etkisi vardı, ayırmak ve tekrar birleştirmek mümkündü.

Korunmuş bedende gezinti olanakları sınırsızdı. Mole'ün buluşu, beden konservesi tarihinde devrim niteliğindeydi, eşi, emsali yoktu. Von Hagens'in plastinasyonu bu yönde atılmış ilk adımdı ama bu gün için çok daha az önemli görünüyordu.

Kadın, yine havluyla ortaya çıktı, bu kez pembeydi havlu ve denizden değil, banyodan çıkmıştı. Islak saçlarını salladı ve mutfak tezgâhındaki, kahve için süt kaynatan metal cezvenin yanındaki yerini aldı. Sütün kaymağı, sıcak seramik bölmeye hışırdayarak akana kadar, süzgeçli pistonu yavaş yavaş bir aşağı bir yukarı oynattı.

“İyi uyudunuz mu doktor? Kahve?”

Oh, evet kahve. Fincanı minnetle aldı ve köpürmüş sütün fincana dolmasına izin verdi. Kadının, günün birinde, kendinden öncekinin öldüğü gün, nereden bilinmez çıkıp gelen ve sanki yıllardan beri burada yaşarmışçasına kanepeye oturup kalan kızıl kedi hakkında anlattığı öyküyü yapmacık bir dikkatle dinliyordu. Yani aralarındaki farkı anlayamamışlardı.

“Yaşamın gücü böyle bir şey. Terk edip gidenin yerine başkası geçiyor. Bir az daha sıcak niş?” dedi ve iç çekti.

Zavallı Blau, hemen konuya girmeyi nasıl da yeğledi. Gevezelikle arası hiç iyi değildi. Dostluk kurmak için anlatılan şeyler onu çok sıkardı. Şu kahveyi hemen bitirip kütüphaneye geçmek, Mole’ün çalıştığı yeri ve neler okuduğunu görmek istiyordu. Acaba rafında Blau’nun “Konservasyonun Tarihi” adlı kitabı var mıydı? Sıra dışı buluşuna hangi yolla ulaşmıştı?

“Onun da sizin gibi, Ruysch’un çalışmalarını araştırarak işe başlaması ilginç.”

Elbette bunu biliyordu ama kadının lafını bölmek istemiyordu.

“Yayınlanan ilk çalışmasında, Ruysch’un bedendeki doğal sıvıyı bertaraf edip yerine sıvı balmumu, talk ve don yağı koyarak tüm bedeni, o zamanın koşullarına göre

konserve etmeyi denediğini kanıtladı. Sonra bu biçimde hazırlanmış beden, tıpkı preparatlar gibi “Styks suyu”na batırılacaktı. Galiba bu fikri bozan şey, bu boyutta büyük cam kavanoz bulunmamasıydı.

Kadın ona hızlı bir bakış fırlattı.

“Size o çalışmayı göstereceğim” dedi ve elinde kahve olduğu halde, enerjik bir biçimde fırlayıp sürgü kapıyı zorladı. Adam ona yardım etti, kadın bu arada adamın fincanını tuttu.

Kapının ardında kütüphane vardı -yerden tavana kadar kitap raflarıyla dolu güzel düzgün bir odaydı bu. Kadın hiç şaşırmadan kitaplardan birisine uzandı ve fazla büyük olmayan bir broşürü eline aldı. Blau, metni iyi bildiğini göstermek istercesine sayfaları çevirmeye başladı. Üstelik onu ıslak preparatlar konusu hiç ilgilendirmezdi, bu bir çıkmaz sokaktı çünkü. Ruysch’un ıslak olarak mumyaladığı İngiliz filosu amirali William Berkeley’in örneğinin onu ilgilendirme nedeni rigor mortis⁴⁰ sorunuydu. Gerçekten de çağdaşlarının hayranlıkla betimledikleri gibi, bedenin muhteşem görünüşü bir gizemdi. Ruysch, beden katılaştıktan birkaç gün sonra olmasına karşın, örneğe çok rahat bir görünüm vermeyi başarmıştı. Söylendiğine göre, sıcak masajlarla, rigor mortisi bertaraf eden, özel hizmetliler tutmuştu.

Ama burada Mole’u ilgilendiren şey tümüyle farklıydı. Etrafı açgözlülükle inceleyerek kadına broşürü geri verdi.

Pencerenin altında büyük bir masa duruyordu, karşı tarafta ise camlı bölmeler vardı. Preparatlar! Blau heyecanını bastırmayı başaramadı, nasıl olduğunu bilmeden,

40 Rigor mortis veya ölüm sertliği, kaslardaki biyokimyasal bir değişiklikten kaynaklanan ve ölünün uzuvlarını katılaştıran bir ölüm belirtisidir. (ç.n)

birden kendisini orada buldu. Kadın, göreceği şeyleri müzemsî bir hazırlamayla sunması için zaman vermediği için galiba Blau'ya kızmıştı. Adam birden kendine geldi.

Kadın, biraz hoşnutsuz bir ifadeyle kızıl kediye parmağıyla işarete ederek "Bunu kesin bilmiyorsunuz" dedi. Bu biçimde var olmaya onay vericesine oturarak onlara sakince bakıyordu. Diğer kızıl kedi, yaşayanı, hemen arkalarından içeri girmişti ve şimdi aynaya bakar gibi halefine bakıyordu.

Pembe havlulu kadın, "Dokunun ona, hadi elinize alın" diyerek onu yüreklendirdi.

Titreyen parmaklarla camı kaldırdı ve preparata dokundu. Soğuktu ama katı değildi. Tüyler parmak uçlarının altında belli belirsiz kayıyordu. Blau, gerçek bir kediye taşır gibi göğsünün altından tutarak onu kucağına aldı -çok garip hissetmişti. Kedi yaşayan bir kediyle aynı ağırlıktaydı ve aynı biçimde doktorun ellerine teslim olmuştu. Bu çok olağanüstü bir duyguydu. Kadına öyle bir yüz ifadesiyle bakmıştı ki kadın gülümsedi ve kurumuş saçlarını salladı.

"Görüyor musun?" dedi. Sanki preparatın sırrı onları yakınlaştırmış ve akraba kılmış gibi sen diye hitap ederek, "Yatır buraya, ters döndür."

Söylediklerini dikkatle yaptı, kadın yanına oturmuş elini kedinin karnına koymuştu.

Bu ağırlığın altında kedinin bedeni dümdüz oldu ve kısa bir süre sonra canlı bir kedinin yatamayacağı biçimde önlerinde dümdüz yattı. Blau, yumuşak tüylere dokundu ve imkânsız olmasına karşın, bu tüyler ona sıcakmış gibi geldi. Bu durumlarda görüldüğü gibi gözlerin camlaşmadığını, Mole'ün büyüğü yöntemiyle, yalnızca biraz bula-

nıklaştığını not etti. Göz kapaklarına dokundu -yumuşaktı ve sanki parmağının altında yok oldu.

“Bu bir tür jöle” dedi, sanki kadınla değil de, kendi kendine konuşuyordu, kadın ona kedinin karnında bulunan ve hafif bir baskıyla açılan kesigi gösterdi ve kedinin içi açıldı.

Sanki zarif origamilere dokunur gibi, parmak uçlarıyla hayvanın karın zarına dokunuyordu, peritona⁴¹ ulaştı. Bu zar, sanki kedi, henüz adı olmayan değerli ve egzotik bir maddeden yapılmış bir kitapmışçasına açılıyordu. Çocukluğundan beri ona mutluluk ve doygunluk veren bu manzaraya -yan yana ideal biçimde tanrısal bir paketlemeyle düzenlenmiş organlara bakıyordu, özgün renkleri, yaşayan bir bedenin içini açmış ve onun sırrına ortak olmuş gibi bir his bırakıyordu.

“Hadi göğüs kafesini açın, hadi” diyerek omuzu üstünden fısıldadı. Kadının nefesindeki kahve ve bayatlamış tatlı bir şeylerin kokusunu duydu. Elbette ki dediğini yaptı, parmaklarının baskısıyla kaburga kemikleri hafifçe açıldı, aslında vuran bir yürek görmeyi bekliyordu, görünüş öylesine mükemmeldi çünkü. Bu arada, bir tırık sesi duyuldu, kırmızı bir ışık parladı ve tanınmış grup Queen’in bir parçasının melodisi yayıldı. Doktor Blau bu melodinin *I want to live forever* oluğunu sonradan anladı. Kediden bu müzik yayılıyordu. Önünde açık yatan bu hayvana karşı bir suç işlemiş gibi korku ve iğrenmeyle karışık bir duyguyla irkildi ve ellerini çekti. Kadın ellerini çırpıttı ve neşey-

41 Periton, karın içindeki birçok organın dış yüzünün tümünü ya da bir bölümünü örten, aynı zamanda bu organları karın duvarları ve karın içi yapılarına bağlayarak onların karın içindeki yerlerinin bir ölçüde sabit kalmalarına yardım eden bir zarıdır. (ç.n)

le güldü. Bu şakadan hoşnut kalmıştı. Oysa Blau'nun aşırı sert bir ifadesi olmalıydı ki kadın ona sarılmış ve ellerini omzuna koymuştu.

“Yok, bir şey yok, sadece bir şaka. Üzgün olsun istememiştik” dedi, şimdi tümüyle ciddiye, gerçi mavi gözleri hâlâ gülümsüyordu. “Özür dilerim, özür dilerim, tamam geçti, bitti.”

Doktor zorla, gülümsemeye karşılık verdi ve preparatların dokularının yavaş yavaş, neredeyse hiç görülmeden ilk halini alışını hayranlıkla izledi.

Evet, onu laboratuvara götürmüştü. Arabayı alarak plaj kıyısı boyunca uzanan çakıllı yoldan taş yapıya vardılar. Burası bir zamanlar, liman çalışırken balık işleme haliymiş, şimdi garaj kapısı gibi kapıları uzaktan kumandayla açılan temiz ve kiremit duvarlı geniş odalara bölünmüştü. Pencere yoktu. Işığı yakmıştı, Blau iki tane sac kaplı masa ve kavanoz dolu birkaç camlı vitrin gördü. Raflar cam kaplarla doluydu. Birisinin üzerinde ‘Papaina’ yazılı olduğunu gördü ve şaşırdı. Mole, bu enzimi neden kullanmıştı, neye karıştırıyordu acaba? Katalaz⁴². Devasa boyutlarda enjektörler ve insanlara uygulanan küçük enjektörler. Sormaya cesaret edemedi kufasında not aldı. Henüz soru sormanın sırası değildi. Metal bir yıkama küveti ve bir cerrahın ya da kasabın mekânını anımsatan biçimde yerde oluşturulmuş su gider delikleri. Kadın damlayan musluğu kapattı.

“Nasıl, hoşuna gitti mi?” diye sordu.

Avuçlarını sac masada gezdirdi ve üzerinde grafik eğrilerinin bulunduğu bir takım basılı kâğıtların durduğu

42 Bir tür enzim (ç.n)

Çalışma masasının yanına gitti.

“Hiçbir Şeye dokunmadım” diye satılık evini tanıtan ev sahibi gibi söze başladı kadın.

“Yalnızca tamamlanmamış preparatları attım çünkü bozulmaya başlamışlardı.”

Sırtında kadının ellerini hissetti ve korkmuş biçimde ona bakıp hemen gözlerini kaçırdı. Kadın ona sokuldu ve sanki göğüslerini gömleğine değdirerek durdu.

Bir panik adrenalinin salgılandığını duyumsayıp son anda istemsiz bir biçimde arkaya giden bedenini tuttu. Ama hemen bir bahane buldu; sarsılan masadaki küçük ampullerden birisi az daha yere düşecekti. Son anda yakaladı; bu biçimde bedenlerinin o rahatsız yakınlığından kurtulmuş oldu. Sanki tesadüfen ona yaslanmış gibi doğal olduğundan emindi. Aynı zamanda kendini bir oğlan çocuğı gibi hissetmişti ve aralarındaki yaş farkı devasa görünmüştü.

Kadın ona bir Şeyleri gösterme ve açıklama ilgisini biraz kaybetmiş olacaktı ki, cep telefonunu çıkarıp birisine telefon etti. Bir takım ödemeler hakkında konuştu ve cumartesi görüşmek üzere sözleşti. Adam bu sırada, aç göz-lüce etrafına baktı ve her bir ayrıntıyı inceledi ve her Şeyi hatırlamak için belleğini zorladı. Kafasındaki haritaya laboratuvarın her ekipmanını, her bir ŐıŐeyi, orada bulunan her bir aleti tek tek yazdı.

Mole’ün bir gününü nasıl geçirdiğini ve ufak tefek garip alışkanlıklarını anlattığı ögle yemeğinden sonra (bunların hepsini dikkatle dinlemişti çünkü olağandışı bir ödöl alacağını hissediyordu), kadın, Blau’yu denizde yüz-mek için ikna etti. Bu işten memnun olmamıştı, sakince

kütüphanede oturup odanın kendisini ve kediye bir kez daha incelemeyi yeğlerdi. Ama bunu ona söylemeye cesaret edememişti. Mayosunun yanında olmadığı gerçeğine sığınmak için mırıldanmayı denedi.

Bu haberi hiç de ciddiye alamayarak, “Bırak şimdi” demişti kadın, “burası benim özel plajım, kimse buraya giremez. Çıplak yüzersin.”

Ama kendisi mayo giymişti. Doktor Blau, havlunun altından slipini çıkarmış ve olabildiğince çabuk bir biçimde soğuktan, bir anlığına soluğunu kesen suya dalmıştı. İyi yüzemezdi, yüzme öğrenmeye fırsatı olmamıştı. Aslında genel olarak hareketi çok sevmezdi. Suyun içinde, ayağının yere bastığından emin olmaya özen göstererek zıplamaya başladı. Buna karşın kadın, güzel bir stille denizde yüzdü ve hemen geri döndü. Doktora su attı. Şaşırmış olan adam gözlerini kırptırdı.

“Ne bekliyorsun, yüzsene!” diye bağırdı.

Adam soğuk suya atlamayı bir an şöyle bir ölçüp biçti, sonra, anne ve babasını düş kırıklığına uğratmak istemeyen çaresiz bir çocuk gibi söyleneni yaptı. Biraz açılıp geri döndü. Kadın şevkle, suyun yüzüne eliyle vurdu ve kendi kendine ileriye doğru yüzdü.

Kadını kıyıda, soğuktan donarak bekledi.

“Neden yüzmedin?” yüksek sesle ve neşeli bir biçimde sordu.

“Soğuktu” dedi, kısaca.

Başını arkaya atıp damağını arsızca açarak güldü.

Odada da kısaca titredi ve sonra özenle not aldı. Hatta Mole’ün laboratuvarını bile çizdi ve kendisini biraz James Bond gibi hissetti. Yıkıp tuzlu suyu mutlulukla üzerin-

den akıttı ve tıraş olup temiz gömlek giydi. Aşağıya indiğinde kadın ortalarda yoktu. Kütüphanenin kapısı kapalıydı ve kapı üzerinde anahtar olduğu halde kilitliydi, içeri girmeye cesaret edemedi... Evin önüne çıktı, kedi izin verdiği sürece onunla oynadı. Sonunda, mutfaktan bir ses duydu ve içeri girdi.

Bayan Mole, büfenin önünde durmuş marulun yeşil yapraklarını yoluyordu.

“Ekmek kırıntılı salata ve peynir. Uygun mu?”

Hevesle başını salladı ama yiyip yiyemeyeceğinden emin değildi. Kadın bardağına beyaz şarap doldurdu ve adam yine çok emin olmayarak kadehi dudaklarına götürdü.

Kadın, ona yine kazadan ve birkaç günlük aramalar sonucunda denizde bulunan cesedin görüntüsünden, ayrıntılarıyla söz etti. Adamın iştahı iyice kaçmıştı. Bu cesedin en az tahrip olmuş dokularından bir parça saklamayı başardığını da söyledi. Kenarları yırtmaçlı, uzun gri bir elbise giymişti, geniş dekoltesinden çilli bedeni gözüküyordu. Yine ağlamaya başlayacağını düşündü.

Salata ve peyniri neredeyse sessizlik içinde yediler. Sonra kadın onun elini tuttu, adam uyuşmuş gibiydi. Kadına sarıldı ve böylece kurnazca, kendisini ondan sakladı. Kadın adamın boynunu öptü.

“Böylesi değil!” diye birden fırladı adam.

“Peki nasıl? Ne yapmam lazım?”

Ama adam kadının kollarından kurtulmuş, kanepeden fırlamış, kıpkırmızı olmuş halde çevresine çaresizce bakıyordu.

“Nasıl olsun isterdin, peki? Söylesene.”

Artık daha fazla numara yapamayacağını, hızla çok şeyin olduğunu ve buna gücü olmadığını anlayıp sırtını kadına dönerek fısıldadı: “Yapamam. Benim için çok erken daha.”

“Daha yaşlıyım diye değil mi?” diye ayağa kalkarak homurdandı kadın.

Öyle olmadığına dair bir şeyler geveledi. Ona dokunmadan destek vermesini isterdi.

“Yaş farkı önemli değil, ama...” kadının sofrayı topladığını duydu, “hayatımda birisi var” diye yalan söyledi.

Aslında bu bir yerde doğruyduda, öyle ya bir anlamda doğruyduda tabii; hayatında hep birisi vardı. Galsmensch ve açık karınlı balmumu kadınla, Soliman’la, Fragonard’la, Vesalius’la, von Hagens’le, Mole’le, Tanrı bilir daha bir sürü kişiyle evliydi, ilişkisi vardı, ilgiliydi. Niye canlı ve yaşlı bir bedeni, kendisinininkiyle delegecekti ki. Hangi amaçla? Oradan ayrılması hem de bu gün ayrılması gerektiğini hissetti. Saçlarını eliyle düzeltti, gömleğini ilikledi. Derince iç çekti.

“Yani?” diye sordu kadın.

Ne yanıt vereceğini bilmiyordu.

On beş dakika sonra, valizi elinde evden çıkmaya hazır biçimde salonda duruyordu.

“Taksi çağırabilir miyim?”

Kadın kanepede oturuyor, bir şey okuyordu.

“Elbette” dedi. Eliyle telefonu göstererek gözlüklerini çıkardı ve yeniden kitabına döndü.

Numarayı bilmediği için, yakınlarda bir yerde mutlaka bir durak olacağını en iyisinin durağa yürüyerek gitmek olduğunu düşündü.

Bu durumda, kongre için düşündüğünden önce gelmişti. Otelin resepsiyonundaki uzun tartışmadan sonra, bir oda ayarlamayı başardı ve tüm geceyi barda geçirdi.

Otelin restoranında bir şişe şarap içti, sonra yatakta küçük bir çocuk gibi ağladı.

Ertesi gün boyunca pek çok konuşma dinledi ve kendi konuşmasını sundu. Konuşma metninin başlığı İngilizce olarak “Preservation of pathology specimens by silicone plastination. An innovative adjunct to anatomopathology education” diye geçiyordu. Konuşma Blau’nun doktora tezinden alınmıştı.

Konuşması çok sıcak karşılandı. Son geceki yemekte Macaristan’dan sevimli ve yakışıklı bir teratologla tanıştı, adam ona Bayan Mole’den aldığı davet üzerine oraya gideceğini itiraf etti.

“Deniz kenarındaki evine” derken ‘deniz kenarı’ sözcük öbeğinin üstüne iyice bastırmıştı. “Bu iki geziyi birleştirmeye karar verdim, sonuç olarak buradan çok uzak değil” dedi. “Kocasının bıraktığı her şey şimdi onun ellerinde. Ah, bir laboratuvarı görmeyi başarabilsem... Benim de kimyasal çözelti üzerine kendime göre teorilerim var, biliyorsun. Galiba kadın, Birleşik Devletler’deki bir müzeyle görüşüyormuş, er veya geç her şeyi oraya verecek. Ama eğer adamın bıraktıklarına şimdi ulaşmak mümkün olursa...” -hayallere daldı.

“Doçentlik hazır demektir, hatta profesörlük.”

“Gıcık” diye düşündü Blau. Oraya ondan önce gittiğini itiraf edeceği son adam o olurdu. Sonra adama kadının gözleriyle baktı. Bu bir süre sürdü. Adamın jöleden parlayan kara saçlarını, mavi gömleğinin koltuk altlarındaki

küçük ter izlerini gördü. Hafif çıkmış ama hâlâ hoş bir göbecik, dar kalçalar, gür sakallarının gölgesini yansıtan taze ve açık renk bir deri. Adamın gözleri şarapla ve yaklaşan zaferin sarhoşluğuyla parlıyordu.

Zinacıların Uçağı

Kuzeyli suratları ani güneşle kızarmış, birkaç günlük plaj sefasından ve deniz tuzundan saçları solmuş. Çantalar, pis ve terli giysi dolu. El bagajlarında, hava alanından son anda yakınlar için alınan hediyelik eşyalar, vergiden muaf sert bir içki şişesi. Hepsi erkek; belirsiz bir komitede yan yana yerlerini alıyorlar. Rahat koltuklara oturuyor, kemerlerini bağlıyorlar -uyuyacaklar. Gece boyunca dinlenecekler. Deriler hâlâ alkol kokusu yayıyor, iki günlük dozu sindirmek, mümkün olmamış hâlâ. Uçuşun ilk saatlerinde tüm uçakta bu koku belirgin biçimde duyulacak. Aynı zamanda seksüel coşkudan arta kalan ter kokusu da tabii. İyi bir kriminolog daha fazlasını da bulabilirdi -bir düğmeye asılmış uzun bir siyah saç, orta ve işaret parmakların tırnakları içinde fazla miktarda, yabancı DNA'lı insanlara ait organik madde, pamuk elyaf iç çamaşırları üzerinde mikroskobik deri kalıntıları ve göbek deliklerinde mikro ölçekli sperm kalıntıları.

Uçak kalkmadan önce bir taraflarındaki, sonra öbür taraflarındaki komşularıyla birkaç kelam ettiler. Geziden duydukları memnuniyeti aktardılar -daha fazla konuşmak uygun düşmezdi, ne de olsa sonuç olarak bu özel bir işti. Sadece bazıları, daha arsız olanlar, fiyatlar ve hizmet süresi

hakkında sorular sorduktan sonra sakinleşip şekerlemeye dalıyorlar. Bu işi çok ucuza çıkarmayı başarmışlar.

Hacının Özelliği

Eski bir tanıdığım kendi başına yolculuk etmediğini söylemişti. Olağanüstü, yeni, güzel bir şey gördüğü zaman birisiyle bölüşmek istermiş, yanında kimse yoksa bu durumda çok mutsuz oluyormuş. Bana göre ondan hacı olmaz.

Josefina Soliman'ın Avusturya İmparatoru I. Franz'a İkinci Mektubu

İlk mektubuma yanıt alamadığım için, Majestelerine yeniden ve bu kez daha cesur bir mektup yazmaya, izninizle karar verdim -ve rica ederim bu tavrım laubali bulunmasın- Kardeşim. Değil mi ki, Tanrı, her kimse, bizi kardeş olarak yaratmış. Aramızda adil görev dağılımı yapmış ve O'nun eserine özen göstererek ve itaat ederek, bu işleri layıkıyla yapmamızı buyurmuş. Karaları ve denizleri bize emanet etmiş, kimine el sanatı vermiş diğerine yönetim erki... Bazılarımızı sağlıklı ve güzel yaratırken kimilerini daha başarısız ve kötü bir kökenle yaratmış. Biz insanî sınırlarımız içinde bunun neden böyle olduğuna yanıt veremiyoruz. Bunun, O'nun yüce aklıyla ilintisi olduğuna ve hepimizin O'nun hikmetinden sual olmayan ancak ona inanılan ve o büyük mekanizma olmaksızın dünyanın iş-

levsiz olacağı karmaşık yapının bir parçası olduğumuza güvenmemiz bize kalan tek şey.

Birkaç gün önce, eşimle birlikte Edward adını verdiğimiz bir oğlan anası oldum. Ne var ki, annelikten duyduğum büyük sevinç yok oluyor, oğlumun dedesinin asla son istirahatgâhında dinlenemeyecek olmasından kaynaklanan gerçek, bedenin gömülmeyeceği ve Ekselansları tarafından haşmetmeapın nadire kabini ziyaretçilerinin meraklı bakışlarına bırakılması gerçeği heyecanımı bitiriyor.

İnsan aklının en mükemmel Tanrı yaratısı olduğu ve bu aklın, gücün dünyadaki tüm adaletsizlikleri ve batıl inançları temizlemeye yetkin bulunduğu böylece dünyadaki her sakine mutluluk verdiği görüşünün belirgin biçimde ortaya konduğu akıl çağında, bu olağanüstü çağda doğduğumuz için şanslıyız. Babam, yüreği ve ruhuyla bu fikre teslim olmuştu. İnsan aklının, insanın sahip olabileceği var olan en büyük güç olduğuna derinden inanmıştı. Onun ellerinde, özenle büyütülen ben, aklın, Tanrının bize bahşettiği en iyi şey olduğuna inanırım. Babamın, ölümünden sonra düzenlediğim belgeleri içinde Siz Ekselanslarının selefı ve dayısı İmparator Josef'in, kendi elleriyle babama yazdığı, içinde çok anlamlı sözler bulunan bir mektup buldum. İzninizle aşağıda alıntı yapıyorum:

“Tüm insanlar doğarken eşit olarak yaratılmışlardır. Ana ve babamızdan bize miras kalan şey hayvani bir yaşamdır, bu yaşamda da -bildiğimiz gibi- kral, prens, kent soylu ya da köylü arasında en ufak bir fark yoktur. Bu eşitliği bozacak, Tanrıdan gelen veya doğada bulunan hiçbir yasa yoktur.”

Ben bu sözlere nasıl inanayım ki?

Sizden artık rica etmiyorum ama işte yalvarıyorum Ekselansları Majeste, ne olur babamın, içi doldurulup vahşi hayvanların yanında bir yerde insanların merakı için teşhire bırakılarak şeref ve haysiyetten yoksun kılınmış bedenini ailesine geri veriniz. Aynı biçimde, İmparatorluk Nadire Kabini'nde bulunan içleri doldurulmuş başka insan bedenleri içinde ricada bulunmak istiyorum çünkü bildiğim kadarıyla burada sergilenen beş, altı yaşlarındaki isimsiz kız çocuğuyla birlikte bulunan Joseph Hammer ve Pietro Michaele Angiola adlarındaki insanların adına size başvuracak bir kimse yok, ne yakınları ne de aileleri var. Hatta o insanların kim olduklarını bile bilmiyorum ve bu kişilerin mutsuz yaşam öykülerini kısaca bile olsa anlata-mam ama bunu onlara Angel Soliman'ın kızı olarak borç-luyum gibi geliyor. Ve kısa bir süre önce doğan bir insan evladının anası olarak da.

Josefina von Feuchtersleben

Sarira⁴³

Kemik rengi cüppesi içindeki güzel kel rahibe, atlas yastık üzerinde duran aydınlanmış varlıkların yanmış bedenlerinden geriye kalan küçük kutsal emanet sandığına eğildi. Onun yanında duruyorum ve ikimiz de bu sandığa bakıyoruz. Burada bulunan büyütücü mercek bize yardımcı oluyor. İçeridekiler, topu topu kum tanesinden az büyük bir çakıl taşı büyüklüğünde bir kristal parçası biçiminde.

43 (Sanskrit.) Kursal emanetler.(ç.n)

Büyük bir olasılıkla, yıllar içinde bu rahibenin de bedeni kum tanesine dönüşecek; benimki ise dinci olmadığı için cehennemde yanacak. Ama dünyadaki plaj ve çöllerde bulunan kum sayısını göz önüne alıp bu yüzden üzülmemem gerek. Ne yani, aydınlanmış varlıkların bedenleri de aynı ölümsüz özden mi oluşuyor yoksa?

Boddhi Ağacı

Çinli bir adam tanımıştım. İlk kez Hindistan'a, firmasının işleri için gittiğinde pek çok önemli görüşme ve konferansa nasıl katıldığını anlattı. Firması, kanı içinde uzun süre tutan ve organ nakli için organları güvenli biçimde taşımaya olanak sağlayan bir elektronik düzenek üretiyormuş. O da Hint firmaları ve bu firmaların şubeleriyle görüşme yapmaya gelmiş.

Son gece, bir Hintli iş arkadaşına, Buddha'nın altında aydınlandığı Boddhi Ağacı'nı görmeyi çocukluğundan beri düşlediğini söylemiş. O zamanlarda Çin Halk Cumhuriyeti'nde dinin sözü bile edilmezken Buddha'ya inanan bir aileden geliyormuş. İnanç özgürlüğü geri verilince de ailesi beklenmedik bir biçimde Protestanlığın uzak doğu değişimiyle Hristiyan dinine geçmişler. Hristiyan Tanrının inanlarını daha çok kayırdığını, içten olarak söylersek, daha yararlı olacağını ve onun sayesinde ayaklar üzerinde durup zenginlenileceğine dair bir inançları varmış. Ama bu adam bu düşünceye katılmamış ve ataları gibi Budist olarak kalmış.

Hindistanlı arkadaşı onun bu arzusunu çok iyi an-

lamış. Kafasını sallamış ve ikisi de içip sarhoş olacak ve yazılı, sözlü görüşmelerin gerilimlerini reddedecek kadar bardağına alkol koymaya başlamış. Son güçlerini topla-yıp sallanan ayakları üzerinde otelin saunasına alkolün etkisini azaltmak için gitmişler -ne de olsa yarın onları iş bekliyormuş.

Ertesi gün, odaya üzerinde yalnızca “sürpriz” yazan bir pusulayla arkadaşının kartviziti gelmişti. Otelin önünde onu bekleyen helikoptere götürecek olan taksi duruyordu. Böylece on beş-yirmi dakika uçtuktan sonra, Buddha’nın altında aydınlandığı büyük incir ağacının bulunduğu hari-ka bir yere varmışlardı.

Şık takım elbisesi ve beyaz gömleği, hacı kalabalığı içinde kaybolmuştu. Bedeni alkolün verdiği burukluk, sı-cak sauna, modern masanın camlı tezgâhında imzalanan kâğıtların hışırtısıyla hâlâ sallanıyordu. Tabii bir de kâğıtta adını ve soyadını bırakan kalemin gıcirtısıyla. Ancak bura-da, bir çocuk gibi çaresiz ve kaybolmuş hissediyordu. Om-zuna kadar gelen papağan gibi renkli kadınlar onu akıp giden insan akımına doğru itiyorlardı.

Ve -eğer vakti olsaydı- bir Budist olarak, etkinlikleri ve dualarıyla tüm varlıkları aydınlanmaya döndürme ça-basına yönelik günde birkaç kez tekrar edeceği yemin onu korkutuyordu. Birden kendini çok çaresiz gibi gördü.

Ağacı gördüğünde -doğrusunu söylemek gerekirse- hayal kırıklığı duydu. Kafasında ne bir düşünce, ne de dua vardı. Burada yapılması gereken şeyleri yaptı, pek çok kez dua etti, yüklüce bahşiş verdi ve aşağı yukarı iki saat sonra helikoptere döndü. Öğleden sonra oteldeydi.

Duş alarak akan suyun altında, teri, tozu ve insan ka-

labalığının, her yerde yakılan tütsülerden ve kâğıt tepsi-lerde satılıp ellerle yenen köriden kaynaklanan garip tatlı kokusunu iyice yıkadı, Prens Guatama'yı silkinip uyandı-
ran şeylere her gün baktığı aklına geldi: Hastalık, yaşlılık ve ölüm. Ve hiçbir şey olmadı. Hiçbir değişiklik olmamıştı ve doğrusunu söylemek gerekirse hepsine alışmıştı. Sonra beyaz havluyla kurulanırken, aydınlanma arzusundan tam olarak emin olmadığını düşündü. Acaba gerçekten de bir anda tüm gerçeği görmek ister miydi? Bir röntgene girmiş gibi aydınlanmak ve orada 'Boşluk'⁴⁴ iskeletini görmek.

Ama elbette -değerli arkadaşına o gece söylediği gibi- bu armağandan ötürü aşırı minnet duymuştu. Sonra ceke-
tinin cebinden kurumuş birkaç yaprak çıkardı ve iki adam da törensel bir saygıyla bu yaprakların önünde eğildiler.

Otelim Evimdir

Her nesnenin görüntüsünü bir kez daha içselleştiri-
yorum. Onlara sanki ilk kez görüyormuşum, daha önce hiç tanımamışım gibi bakıyorum. Detayları keşfediyorum. Otelin sahibinin çiçeklere gösterdiği özene şaşıyorum; öyle büyük ve güzeller ki, yaprakları parlıyor, toprakları uygun ölçüde nemli, hele şu tetrasgima asması -çok etkile-
yici. Yatak odası da pek büyük, gerçi çarşafar daha iyi bir kumaştan olabilirdi, yani beyaz ketenden ve iyi kolalanmış

44 Boşluk kavramı (Sunyata), Budist öğretisindeki "Kendin Olmama" ifadesinden hareketle ortaya çıkmış bir kavramdır. Olguların varlığı, belirli etmenlere bağlı oldu-
ğundaki bu öğretinin diğer bir yandan olguların meydana gelişlerine de dikkat çekmek-
tedir. "Boşluk", mutlak varoluşun ve ben anlayışının olmadığını vurgular. Mutlak varlık ve gerçeklik yoktur(ç.n)

olabilirdi. Bunlarsa ne ütü, ne kola gerektiren bir tür pamuklu kumaştan. Ama buna karşın, aşağıdaki kütüphane çok ilginç, tam benim zevkime göre, içinde, hani eğer burada yaşasaydım gereksineceğim her şey var. Belki de sırf bu kütüphane için burada biraz daha uzun kalabilirim.

Garip bir tesadüf eseri raflarda bulunan bir kaç giysi tam benim ölçülerimde ve renkleri de tam benim sevdiğim gibi siyah. Şu kapüşonlu siyah bluz, üzerime şıp diye oturuyor, öyle yumuşak ve rahat ki. Daha da şaşırtıcı olanı, komodinin üstünde kullandığım vitaminlerden ve sevdiğim firmanın kulak tıkaçlarından buluyorum -artık bu da fazla.

Ortada çalışanları görmemek de hoşuma gidiyor, sabahın köründe gelen bir temizlikçi yok, kimse ortalarda dolaşmıyor. Resepsiyon falan da yok. Hatta sabah kahve mi bile istediğim gibi, kendim yapıyorum. Sütü, köpüklü espresso. Evet, ana yoldan uzakta, kışları karın kalkmadığı biraz vahşi doğada bulunan, ama eğer arabayla yolculuk yapılyorsa bunun da önemsiz olduğu, uygun bir fiyata, çok düzgün bir otel bulmuştum. S kentinden otoyolu takip etmek ve birkaç kilometre yerel yolu izledikten sonra, G'nin arkasındaki, taşlı tarla yoluna çıkan kestane ağaçlı yola dönmek gerek. Kışları arabayı, son yangın musluğu-nun önünde bırakmalı ve geri kalan yolu yürümeli.

Yolculuk Psikolojisi

Lectio brevis II

Bu kez, ayağında asker botları olan saçlarını komik biçimde örmüş, büyük bir olasılıkla doktorasını yeni savun-

muş çok genç bir kadın, “Değerli izleyiciler, -diye söze başladı- Eğitim projemizde yer alan bazı tren istasyonları ve havalimanlarında verilen ve belki de izleme olanağını bulduğunuz daha önceki derslerde de söylendiği gibi, zamanı ve mekânı daha geniş ölçekte bilinçsizce deneyimliyoruz. Bunlar, daha objektif olarak belirleyebileceğimiz kategoriler değil. Mekân duygumuz, hareket edebileceğimiz duygusundan ortaya çıkıyor, zaman duygusuysa biyolojik bir varlık olarak, farklı, değişken durumları yaşadığımız için ortaya çıkıyor.

Yer, mekânsal bir yön olarak, zamanda duraklamadır, nesnelerin yapılandırılmasında algımızın anlık duraklamasıdır. Bu, zamandan, statik bir kavram olarak ayrılır.

İnsansal zamanı bu biçimde algılama, mekândaki hareketin aralara bölünmesi gibi evrelere ayrılır. İşte bu aralar, bizi akan zamana demirler. Uyurken içinde bulunduğu mekân duygusunu yitiren bir insan, hemen zaman duygusunu da yitirir. Mekânda daha çok ara oldukça, buna karşın daha fazla yer deneyimledikçe, subjektif olarak zaman da akıp gider. Zamanın, aralarla birbirinden ayrılan evrelerine, dilim adını veriyoruz. Bunların sonuçları yoktur, bir biçimde zamanı durdurur ama asla onun parçası olmaz. Bunlar kendi kendine yeten olaylardır, her biri sıfırdan başlar, her bir başlangıç ve son mutlaktır. Öyle ki devamı gelmeyecektir demek mümkündür.”

Bunun üzerine ilk sırada bir hareket oldu; birisi, yapılan geç kalan yolcu anonsundan, kendi ismini duymuş, el bagajını ve gümrüksüz mağazalardan aldığı eşyalarla dolu torbalarını aceleyle alıp yanında oturanları ittirmişti. Bu panikte kendi kapı numaramı kontrol ederek, konuyu ka-

çırmıştım ve yolculuk psikolojisinin pratik yönünden söz etmeye başlayan kadının dersini çabalayıp izlemeye gayret ettim.

“Yolculuk psikolojisi pratiği, yerin değişmeceli anlamını araştırır. Gidilecek limanların adının yansıtıldığı tabelalara bakınız. Hiç ‘İzlanda’nın, ‘Birleşik Devletler’in ne anlama geldiğini düşündüğünüz oldu mu? Bu isimleri söyleyerek hangi yanıtları bulabilirsiniz? Bu tip sorulara yanıt vermenin özellikle, yerin derin anlamlarının itinerariumundaki⁴⁵ deşifresine neden olan psikolojik topografi- de ya da gezginin bireysel yolunun derin anlamına yararlı olduğu görülür.

Topografik psikanaliz, sanılanın aksine göçmen bürosu memurunun sorduğu ‘neden buraya geldin?’ sorusunu sormaz. Bizim sorumuz, sorunun anlamını ve önemini taşır. Düşüncenin temelinde neye katılıyorum durumu vardır. Ben, baktığım şeyim.

İşte eski hacıların anlamı da burada yatar. Kutsal yerlere ulaşma bize kutsallık katardı, günahlardan arındırırdı. Bu kutsal olmayan günahkâr yerlere giderken de aynı değil midir? Ya boşalmış ve üzgün yerlere giderken? Ya da belki, neşeli ve yaratıcı yerlere? Öyle değil mi?” dedi kadın ama arkamda oturan ve yavaş sesle konuşan iki çiftin söyledikleri bana konuşmacının çözümlemelerinden daha ilginç gelmişti. Anladığım kadarıyla yolculuk anılarını birbirlerine anlatan bir çift karıkocaydı bunlar. Çiftin birisi diğerini ikna etmeye çalışıyordu:

“Kesinlikle Karayipler’e, özellikle de, Fidel başta olduğu sürece Küba’ya gidin. Çünkü o ölünce, Küba da diğer

45 Gezi planı (ç.n)

yerler gibi olacak. Orada gerçek yoksulluğu ve bindikleri o arabaları hâlâ görmek olası. Ama gerçekten acele etmek gerek, çünkü Fidel'in artık çok hasta olduğu söyleniyor.

Hemşeriler

Kadın konuşmasının bir bölümünü bitirmişti ve yolcular ürkekçe birkaç soru sormaya başlamışlardı ama gereken şeyleri sormuyorlardı. En azından bana öyle geliyordu. Ancak ben de konuşmaya cesaret edemiyordum, böylece yakındaki bara gidip kahve içmeye karar verdim. Orada benim dilimi konuşan bir grup insan vardı. Onlara kuşkulu bir bakış fırlattım, aynı bana benziyorlardı. Evet ya, şu kadınlar benim kız kardeşlerim olabilirlerdi pekâlâ. İşte bunun için onlara en uzak yere oturdum ve bir kahve ısmarladım.

Yabancı bir yerde, hemşerilerle karşılaşmak beni hiç de mutlu etmedi. Sanki kendi dilimi anlamıyormuşum gibi poz yaptım. Anonim olmayı yeğlerdim. Kenardan onları seyredip anlaşılır olduklarının bilincinde olmayışlarıyla eğlendim. Onları bir süre gözümün ucuyla izledim, sonra kaybettim.

Gelip geçeni gözleriyle ölçüp biçerek art arda bira deviren bir İngiliz de aynı şeyi söyledi. Biraz gevezelik ettik ama birbirimize söyleyecek fazla laf yoktu.

“Yabancı bir yerde, hemşerilerle karşılaşmak beni hiç de mutlu etmedi.”

Kahvemi bitirdim, artık gitmem gerekiyormuş gibi ders alanına döndüm. Aslında gitmem falan gerekmiyor-

du. Üç bir yanı dinleyiciler tarafından çevrilmiş konuşmacının en can alıcı noktayı dinleyenlerine açıkladığı son birkaç tartışmaya yetişmiştim.

Yolculuk Psikolojisi

Bitiriş

“Değerli izleyiciler, biz insani ‘ben’in nasıl büyüdüğüne, nasıl en önemli ve nasıl baskın bir hale geldiğine tanıklık ediyoruz. Geçmişte, bu az çok bulanıktı ve gruplaşmaya bağlıydı. Kuralların sıkılığına hapsedilmiş, gelenek baskısıyla sıkıştırılmış, taleplere göre uyarlanmıştı. Şimdiyse patlıyor, dünyayı ele geçiriyor.

Tanrılar, bir zamanlar dışarıda ve ulaşılmazlardı, başka dünyalardaydılar, tıpkı gönderdikleri melekler ve şeytanlar gibi. Ama irsani seda patladı, tanrıları içeriye kovaladı ve onları ‘hipokamüs’le beyin sapının oraya, ‘pineal’ ile ‘Broca’ bölgesinin arasına bir yerlere sıkıştırdı. Tanrılar, ancak insan bedeninin bu karanlık ve sakın köşelerinde, beyindeki ‘pineal’de, ‘sinaps’ların arasındaki boş alanda varlıklarını sürdürebildiler. Bu ilginç fenomenle, yeni ortaya çıkan bir bilim dalı -yolculuk psikoteolojisi ilgilenmeye başladı.

Bu büyüme süreci, gittikçe güçleniyor -bulduğumuz ya da bulmadığımız şeyler gerçeği etkiliyor. Artık kim gerçek içinde hareket ediyor ki? Bertolucci’nin filmiyle Fas’a, Joyce’la Dublin’e, Dalaylama hakkındaki bir filmle Tibet’e giden insanları biliyoruz.

Edebiyattan ya da sanattan tanıdığımız bir yere gidince, insana orada daha önce yaşadığını hissettiren çok güçlü

bir duygunun geldiği ve bu yüzden sanki soluğunun kesilip bayılacak gibi olduğu bir sendrom var. Stendhal'in ismiyle anılıyor. Hiç tanınmamış yerleri keşfettiklerini söyleyerek övünenler var, o zaman, kısa bir an için bile olsa, aklımız diğerleri gibi onu da yutmadan önce, en gerçekçi gerçeği deneyimledikleri için onları kıskanırız.

İşte bunun için, yeniden ve inatla aynı soruyu sormamız gerek: Nereye gidiyorlar, hangi ülkeye, hangi yere? Başka ülkeler iyi bir topografik psikologun yeri yorumlayıp hop diye çözümledikleri bir içsel kompleks, bir anlam karmaşası haline gelmişlerdir.

Bizim görevimiz, yolculuk psikolojisi pratiği fikrini size tanıtmak ve hizmetimize karşı heveslendirmektir. Bayanlar baylar, kahve otomatlarının yanında bulunan sessiz köşelerden, gümrüksüz eşya satan mağazaların yanında yer alan ve nadiren uçuş anonslarıyla kesilen analizlerin gizli bir dikkatle yapıldığı o ilkel odalardan korkmayınız. Haritalı paravandan yapılmış olan içinde olsa olsa iki koltuk bulunan o odalardan.

“Peki ya Peru? -diye size topografik psikoanalitik soracak. Onu bir kasiyer ya da check-in yapan memurla karıştırmak kolaydır. Ya Peru?

Hangi sözcüklerin son olacağını dikkatle izleyerek sizlere ilişki testi yapacak. Bu kısa süreli bir analiz, konuyu gereksiz yere uzatmadan alakasız şeyleri karıştırmadan tek bir tek bir oturumda başarılı olmamız gerek. Peru mu? Başka yer mi?”

İnsanın En Güçlü Kası Dilidir

İnsanların İngilizce konuştuğu ülkeler vardır. Ama el bagajlarında, kozmetik çantalarında sakladıkları bir kendi dilleri olup da, İngilizceyi yalnızca yolculuklarda, yabancı ülkelerde, yabancı insanlarla kullanan bizler gibi konuşmuyorlar. Bunu hayal etmek zor ama İngilizce onların dili, öz dilleri. Yegâne dilleri. Hani bir tereddüt anında dönebilecekleri başka bir dilleri yok.

Her bir komut, her bir aptal şarkının her bir sözcüğü, restoranlardaki menüler, ticari yazışmalar, asansördeki düğmelerin üzerinde yazılanlar, hepsi ama hepsi kendi dillerindeyken kendilerini dünyada nasıl kaybolmuş hissedebilirler? Her an, herkesçe anlaşılır olma durumundan dolayı kendilerine ait bilgileri özel olarak şifrelemeleri gerek. Bir yerde bulunurlarsa herkes ve her şey onlara sınırsız olarak ulaşabilir.

Bunları koruma altına alacak bir proje olduğunu duydum. Bu da artık ölmüş ve kimsenin kullanmadığı bir dili yalnızca kendilerine ait olmak üzere kullanmakmış.

Konuşmak! Konuşmak!

İçten, dıştan, kendi kendine veya başkalarıyla her durumu anlatmak, her olayı adlandırmak; sözcükler aramak, onları ölçüp biçmek, Külkedisi'ni prensese çeviren şu harika ayakkabı gibi. Sözcükleri, rulette numaraları çeviren jetonlar gibi kullanmak. Belki bu kez işe yarar. Belki kazanır.

Konuşmak, insanları kol ağızlarından yakalamak,

karşına oturtup onlara seni dinlemelerini buyurmak. Sonra kendi kendine, onlar için dinleyici durumuna geçmek, “konuşmak, konuşmak.” Şöyle denmez mi ki? “Konuşuyorum öyleyse varım. Konuşuyorsun öyleyse varsın.”

Her tür olası aracı kullanmak, metaforu, parabolü, kekelemek, cümleyi bitirmemek, sanki fiilden sonra kocaman bir uçurum açılmışçasına cümlenin ortasında kesildiğine dikkat etmemek.

Açıklanmamış, yanıtlanmamış hiçbir durum, hiçbir kapalı kapı bırakmamak, onları, hatta unutulmak istenen utanç verici ayıp koridorlara götürenleri bile bir lanet tekmesiyle yıkmak. Hiçbir yıkımdan ya da günahtan utanmamak. Söylenen günah terk edilmiştir. Anlatılan yaşam-cehennem azabından kurtarılmıştır. Aziz Zygmunt ve Aziz Karol bunu bize böyle öğretmemişler midir? Konuşmayı öğrenmeyen sonsuza dek hapiste ve tuzak içinde kalacaktır.

Kurbağa ve Kuş

Dünyada iki bakış açısı vardır: Kurbağa perspektifi ve kuş bakışı. Aradaki her nokta yalnızca kaosa neden olur.

İşte havayollarıyla dolu reklam klasörüne güzelce çizilmiş havaalanları. Yalnızca yukarıdan bakıldığında düzlüklerdeki anıtsal çizimler örneği anlamları ortaya çıkıyor. Alan, havalanan bir varlığın düşüncesiyle oluşturulmuş, örneğin Sydney Havalimanı, uçak şeklinde tasarlanmış. Fikrimce bu çözüm hafifçe banal -uçak uçağa iniyor. Yol amaç oluyor -araçsa sonuç. Ama Tokyo Havaalanı'nın kocaman bir hiyeroglif şeklinde olması işi karıştırıyor. Bu ne

harfidir? Japon alfabesini bilmiyoruz, burada bulunmamızın ne anlama geldiğini, hangi sözcükle karşılandığımızı da bilemeyeceğiz. Pasaportumuza ne basıyorlar? Büyük bir soru işareti.

Çin Havaalanı da yerel alfabeden bir harfi hatırlatıyor, bu alfabeleri öğrenmek lazım, arka arkaya sıralayıp onlardan anagramlar oluşturmalı, belki o zaman yolculuğun umulmayan akılcılığı ortaya çıkar. Ya da bunları, *Değişimler Kitabı*'nın altmış dört hekzagramı olarak düşünmeli, o zaman her iniş bir fal olur. Hekzagram 40. Sie -Özgür bırakılma. Hekzagram 36. Ming-i -Işıkların kararması. Hekzagram 10. Lii -Ayak sesleri. 17. Suei -İzi izlemek. 24. Fu -Dönüm noktası. 30. Li -Çekim

Ama gelin, anlaşılan pek de eğilimli olduğumuz şu karışık doğu mistiğini bir yana bırakalım. San Francisco'daki havaalanına bakalım, işte bu tanıdık bir şey, hani hemen evde olduğumuzu hissettiren bir güven duygusu veriyor: İşte omurgadan bir kesit. Havaalanının yuvarlak merkezi, güvenli, sert omur kabuğunun içinde ve işte her birinden numaralanmış kapılara gidilen sinirlerin ışıklı uzantıları, bu kapıların her birinden çıkan koridorlar insanı uçağa götürür.

Ya Frankfurt? O kocaman havaalanı, ülke içinde bir ülke değil mi? Size neyi hatırlatıyor? Evet, evet, bilgisayar gibi bir mekanik aletin oluşturduğu bir sistem gibi, ince bir cd'nin tıpatıp benzeri gibi. Değerli yolcular, hiç kuşku yok ki, burada -kim olduğumuz bize söyleniyor. Dünyanın sinir sistemindeki tek tek atışlar anın parçalarında dünyanın yalnızca artıyı eksiye ya da tersine, yani eksiye artıya dönüştürmeye, her şeyi durmadan akış halinde tutmaya olanak veren parçalarıyız.

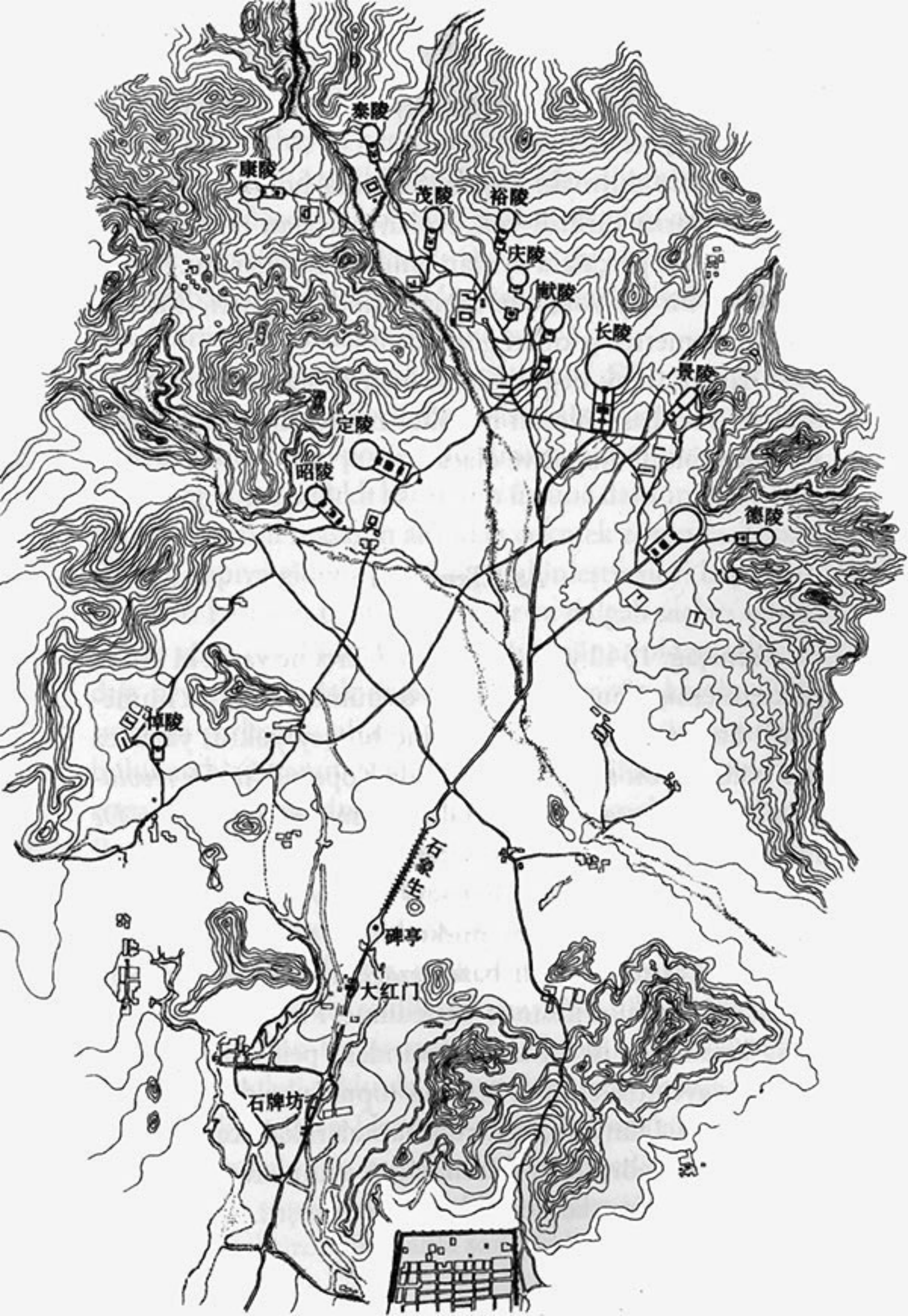
Çizgiler Düzlemler Geometrik Şekiller

Sık sık görünmeden bakabilmeyi düşlerim. İzlemek. İdeal bir gözlemci olmak. Bir zamanlar ayakkabı kutusundan yaptığım camera obscura⁴⁶ gibi. Hani mikroskobik bir gözbebeğinden içeriye ışık giren karanlık bir alandan benim için etrafın fotoğrafını çekerdi ya. Kendimi eğittim. Böylesi bir eğitimin en iyi alanı Hollanda'dır. Çünkü insanlar orada kendi masumiyetlerinden tümüyle emin olarak perde falan tanımazlar ve hava karadıktan sonra, her pencere, aktörlerin kendi gecelerini oynadıkları birer sahneye dönüşür.

Sarı, sıcak bir ışıkla yıkanmış görüntü dizisi “Yaşam” başlıklı Hollanda resminin gösterinin tek perdesi. Canlı varlıklar sanatı.

İşte kapıda elindeki tepsiyle bir adam beliriyor, tepsiyi masaya koyuyor. İki çocuk ve bir kadın masanın çevresinde oturuyorlar. Uzun uzun yemek yiyorlar, sessizlik içinde, çünkü tiyatro fonunda başka hiçbir hareket yok. Sonra kanepeye geçiyorlar, parlayıp sönen ekrana dikkatle bakıyorlar. Ama sokakta duran benim için, televizyonda oynayan şey hiç de net değil -yalnızca titrek bir ışık görüyorsunuz, görünen manzaralarsa onları tam olarak algılayabilmem için oldukça uzakta. Dudaklarını oynatan bir yüz, peyzaj ve başka bir yüz. Bazıları bunun çok sıkıcı bir oyun olduğunu doğru dürüst hiçbir şeyin olmadığını söylüyor. Ama benim hoşuma gidiyor -örneğin terlikle oynayan ayakların hareketleri ya da esnemenin o şaşırtıcı hareketi. Veya pe-

46 Fotoğrafçılık literatüründe karanlık oda ya da karanlık kutu adıyla anılan fotoğraf tekniği (ç.n)

lüşün üstünde uzaktan kumandayı arayan ve onu bulunca huzur bulan bir el.

Kenarda durmak. Yaşamı yalnızca bölümler halinde görmek, başka türlü yok. Anlar, parçalar, bir kez oluştuktan sonra parçalara ayrılan anlık oluşumlar var. Yaşam mı? Öyle bir şey yok; ben zaman içinde çizgileri, düzlemleri ve geometrik şekilleri görüyorum.

Zaman, ufak değişiklikleri ölçmek için basit bir araç gibi geliyor, basit ölçekli bir okul cetveli -hani üç noktası bulunan: oldu, oluyor ve olacak.

Aşıl Tendonu

Yeniçağ, 1542 yılında başladı. Gerçi ne yazık ki kimse fark etmemişti bunu, ne bir yıl dönümü vardı, ne numeroji bağlamında yıl sonu, ilginç bir şey yoktu, yalnızca üçe bölünen bir sayı. Ama bu yılda Kopernik'in *De revolutionibus orbiumcoelestium*'un ilk bölümü ve Vesalius'un *De Humani corporis fabrica*'sının tamamı çıktı.

Elbette bu iki kitap her şeyi kapsayamazdı -ama her şeyi kapsayan bir şey var mıdır ki? Kopernik'in kitabında Güneş Sistemi'ndeki bazı gezegenler eksikti, örneğin Fransız Devrimi arifesinde keşfedilmeyi bekleyen Uranüs gibi. Vesalius'da ise insan bedenindeki pek çok mekanik birleşme ayrıntısı eksikti, örneğin topukla baldırı bağlayan tendon gibi. Dünyanın iç ve dış haritaları kabaca çizilmişti artık, bir kez görülmüş düzen, zihni aydınlatmış ve onun üzerinde temel hatlar ve düzlemler kazınmıştı.

Diyelim ki, 1689 yılının sıcak kasımında bir öğleden sonra Filip Verheyen her zaman yaptığını yapıyor -masada oturuyor, sanki özellikle bu fırsat için düzenlenmiş olan pencereden düşen ışık altında masaya yaydığı dokuları inceliyor. Tahta tezgâha çakılı iğneler, gri sinirleri tutuyor. Kâğıda bakamadan, sağ eliyle gördüğünü çiziktiriyor.

Görmek bilmektir çünkü.

Birisi kapıyı çalıyor, köpek havlıyor, Filip de masadan kalkmak zorunda kalıyor. Bunu isteksizce yapıyor. Bedeni artık çoktan sevdiği pozisyonu almıştı, başını preparatların üstüne eğmişti, sağlıklı bacağının üstüne dayanmak ve tahta olan diğerini masanın altından çekmek zorunda. Topallayarak kapıya gidiyor ve köpeği sakinleştirmeyi başarıyor.

Van Horssen uzun boylu; gür ve dalgalı saçları ve güller bir yüzü var. Mutfak masasının üstüne yoldan satın aldığı peynir, yuvarlak ekmek, elma ve şarabı koydu. Filip suratına yerleşen, rahatsız edici bir gürültünün ortasında bulunan bir insanın yüzündeki o sabırsız ifadenin ve o buruşturmanın anlaşılmaması için dikkat etmek zorundaydı. Bu dışarıklı sevimli adamın geliş nedeninin masada kenarı açılmış olan mektupta açıklanmış olduğunu tahmin ediyor, konuk masayı kurmaya başlayınca ev sahibi kurnazca mektubu saklıyor, artık mektubun içeriğini biliyor gibi davranacak. Ev sahibesini arayacak gibi de davranacak, hâlbuki onu hiç aramamıştı. Gelenin ağzından çıkacak tüm isimleri, aklında olmasa da, tanıyormuş gibi de davranacak. Leuven Üniversitesi rektörüydü ama yıllardır köye takılıp kalmıştı, sağlığından şikâyet ediyordu.

Birlikte şömineyi yakıyorlar ve yemeğe oturuyorlar. Ev sahibi isteksizce yiyor ama sonraki lokmalarda iştahının

açıldığı görülüyor. Şarap, etle ve peynirle iyi gidiyor. Van Horssen, ona bileti gösteriyor. Sessizce bilete bakıyorlar, Filip pencereye gidiyor, karışık resmi ve harfleri daha iyi görebilmek için merceklerini alıyor. Çünkü biletin kendisi bir sanat eseri -yukarıdaki metnin altında üstat Ruysch'un harika bir resmi var. İnsan cenini iskeletleri tablosu. İki tanesi kuru dallar ve taşlardan bir kompozisyonun çevresinde, ellerinde bir müzik aleti tutarak oturuyorlar, aletlerden birisi boruya diğeri de arpe benziyor. Çizime dikkatle bakınca, daha çok kemik ve küçük kafatası görmek mümkün ve her dikkatli gözlemci, bunlardan küçücük ceninler oluşturabilir.

Konuk, ev sahibinin omuzu üstünden bakıp "Güzel, değil mi?" diye soruyor.

"Bunda güzellik nerede?" diye bilmeceli bir biçimde soruyor, "insan kemikleri."

"İşte sanat."

Ama Filip konuyu uzatmıyor, von Horssen'in üniversiteden tanıdığı Filip Verheyen'a benzemiyor. Konuşma fazla sarmıyor, ev sahibinin başka bir şeyle meşgul olduğu izlenimi edinilebilir, belki de yalnızlık onun düşüncelerine uzun bir gölge çekmiş ve onu iç diyaloglara alıştırmıştır.

Eski öğrenci, "O hâlâ sende mi, Filip?" diye uzun bir sessizlikten sonra soruyor.

Verheyen'in çalışma odası koridora açılan küçük bir alana sığmış. Daha çok tabelalarla leğenlerle, duvarda asılı keskin uçlu kalem takımları, kurumaya bırakılan oyma baskıları, yere saçılmış üstü�ülerle dolu oyma atölyesine benzeyen görünüm onu hiç şaşırtmıyor. Konuk farkında olmadan matbu kâğıtların olduğu yere doğru yaklaşıyor,

kâğıtların hepsi kasları, kan damarlarını, tendon ve sinirleri gösteriyor. Özenli, anlaşılır, kesin, açık, mükemmel. Burada bir mikroskop da var, birinci sınıf, Benedictus Spinoza tarafından mükemmelleştirilmiş mercekleri olan, Filip'in kan damarlarını, kırıışlerini gözlediğı, pek çok insanı kışkandıran alet.

Güneydeki büyük ve tek pencerenin altında geniş temiz bir masa duruyor, üstünde de yıllardır var olan preparat. Hemen yanında, üçte ikisi açık sarı bir sıvıyla dolu boş bir kavanoz.

“Eğer yarın Amsterdam'a gitmemiz gerekiyorsa, şunu taşımama yardım et” diyor Filip kinayeyle, “çalışıyordum.”

Uzun parmaklarıyla, küçük iğneler yardımıyla gerilmiş dokuları ve damarları nazikçe birbirinden ayırmaya başlıyor. Elleri bir anatomistin ya da sert metalde oluklar açıp sonra asit oyma baskıya dönüştürecek gravürcünün elleri gibi değil de sanki bir kelebek toplayıcısının elleriymişçesine çabuk ve hafif. Van Horssen, yalnızca tentürlü kavanozu tutuyor, preparatın bir kısmı kavanozun içindeki saydam ve açık kahverengi sıvıya, sanki evine geri dönmüşçesine dalmış.

Küçük parmağının tırnağıyla kemiğin üstündeki hafif malzemeyi göstererek, “Bunun ne olduğunu biliyor musun?” diye sesleniyor Filip, “Dokunsana.”

Konuğun parmağı ölü dokuya uzanıyor ama ona ulaşmıyor. Havada asılı kalıyor. Bu şekilde kesilmiş deri, hiç umulmadık bir yeri ortaya çıkarır. Ne olduğunu bilmiyor, ama kafadan atıyor: “Bu musculus soleus, baldır kası.”

Diğeri ona uzunca bir süre sanki sözcük arıyormuşçasına bakıyor.

“Bu günden itibaren Aşil kordası” diyor.

Van Horssen bu iki sözcüğü sanki ezberlemek ister gibi yineliyor.

“Aşil tendonu.”

Elini bir bez parçasına siliyor ve kâğıt destesinin arasından dört taraflı perspektifle çizilmiş inanılmaz derecede mükemmel bir şemanın olduğu kâğıdı çıkarıyor: baldır ve bacak bir bütün oluşturuyor, öyle ki bir zamanlar böyle birleşmediklerine ve burada hiçbir şey olmadığına inanmak zor, belli belirsiz bir manzara, hatta şimdi bile ne olduğunu anımsamıyor, her şey tek tek kalmıştı ama şimdi hepsi birlikte. Bu tendon nasıl fark edilmez ki? Bedenin bu parçasının, sanki kaynağını arayan bir ırmak gibi keşfedilmesi inanılmaz. Aynı biçimde, neşterle herhangi bir kan damarı boyunca çizilip başlangıcının nerde bulunduğu tespit ediliyor. Beyaz noktalar resmi ağ gibi kaplıyor.

Keşfediyor, isimler veriyor. Fethediyor, uygarlaşıyor. Beyaz kıkırdak parçası bu andan itibaren bizim yasalarımıza dayanacak ve ona hareket kazandıracaktır. Ne var ki, genç van Horssen üzerinde en büyük etkiyi isim bırakıyor. Aslında bir şair o, tıp eğitimi görmüş olmasına karşın şiir yazmayı yeğlerdi. İşte bu isim onun düş gücünde, sanki İtalyan tuvallerindeki kanlı canlı nimfaları ve tanrıları seyre diyormuşçasına masalsi manzaralar açıyor. Bedenin bu bölgesi, Tanrıça Thedis’in oğlu küçük Aşil’i ölüme karşı güçlendirmek için ‘Styks’e batırmasından daha iyi bir biçimde adlandırılabilir miydi acaba?

Belki Filip Verheyen, gizli bir düzenin izine düşmüştü -belki bedenimize tüm dünya ve mitoloji sığmış durumdaydı. Belki büyük ve küçük yansımalar vardı, insanın be-

deni her şeyi içinde bağılıyordu -öyküleri, kahramanları, tanrıları ve hayvanları, bitki düzenini, mineral dünyasını, kısaca her şeyi, olamaz mı? Belki de isimleri bu yönde vermeliyiz Artemis kası, Athena aortu; Hephaistos'un çekici, örsü, Merkür spirali.

Adamlar, hava karardıktan iki saat sonra yatıyorlar, ikisi de aynı yatakta, evin daha önceki sahiplerinden kalma çift kişilik yatakta çünkü Filip'in asla karısı olmamıştı. Gece soğuktu, üstlerine evde hâkim olan nem yüzünden koyun yağı ve ahır kokan birkaç koyun postu daha atmak zorunda kaldılar.

“Lejda'ya, üniversiteye dönmelisin. Seni bekliyoruz” diye söze başlıyor van Horssen.

Filip Verheyen deri kayışları çıkarıyor ve tahta bacağını kenara koyuyor.

“Canım acıyor” diyor.

Diğeri çıkardığı bacağı kast ettiğini sanıyor ama Filip Verheyen bedenin artık var olmayan kısmını işaret ediyor.

“Yaran mı acıyor?” diye üsteliyor genç adam. Aslında neresi acırsa acısın, bu ince, kırılgan adama duyduğu şefkat azalmayacak.

“Bacağım ağrıyor. Kemik boyunca ağrı hissediyorum ve çılgınca ayağıma iniyor.”

Kabarmış ve su toplamış. Şişmiş, iltihaplanmış, deri kaşınıyor. “İşte burası.” Eğiliyor ve çarşaf üstündeki küçük bir kırılgı gösteriyor.

Willem susuyor. Ne desin ki? İkisi de sırt üstü yatıp boyunlarına dek örtüyü çekiyorlar. Ev sahibi mumu üflüyor, ortalık kararıyor, sonra karanlıkta sesleniyor: “Ağrılarımızı kontrol etmeliyiz.”

Tahta bir ayakla yürüyen adamla yürüyüşün çok hızlı olmaması anlaşılır bir şey ama Filip çok cesur ve eğer takma bacağın kupkuru yola vuruşları olmasa bu adamın tek ayaklı olduğunu anlamak çok zor. Yavaş temponun bir faydası da var, konuşuyorlar.

Canlı bir sabah, hareketli, ince kavakların kalkanını didiklediği doğan güneş -iyi yürünüyor. Yolun yarısında, Lejda pazarına sebze taşıyan bir arabayı durdurmayı başarıyorlar, bu sayede, "İmparatorun Yeri"nde doğru dürüst bir sabah kahvaltısı yapmak için daha fazla zamanları oluyor.

Sonra kanalın yanındaki iskeleden kara yoluyla iri atlarla çekilen bir tekneye biniyorlar, güneşten koruyan tentenin altında bulunan ucuz bir yere oturuyorlar, hava güzel olduğu için yolculuk temiz ve zevkli geçiyor.

Tentenin bıraktığı gölgeyi yararlanarak Amsterdam'a mav-nayla giderlerken onları öylece bırakıyorum. İkisi de siyahlar giymişler, kolalı patiskadan beyaz yakaları var; karısı olduğu ve ona baktığı için veya bir hizmetçi tuttuğu için olsa gerek van Horssen daha gösterişli, daha ince. Filip sırtını rahatça dayamış oturuyor, sağlam ayağını kıvrırmış, siyah pabucu üzerinde mor ve yıpranmış bir kurdele var. Tahta bacağını mavnanın direğine dayamış. Önlerinde akıp giden bir manzara var; söğüt ekili dar tarlalar, su kanalları, küçük yat limanları ve iskeleler, sazlıklarla kaplı tahta evler. Kıyı boyunca, kaz tüyleri sanki birer kayıkmışçasına yüzüyor. Hafif bir yel, şapkalardaki tüyleri kımıldatıyor.

Ustanın aksine, van Horssen'in çizme yeteneği olmadığını ekliyorum yalnızca. Sadece anatomist ve her kesimi etkinliği için bir ressam kir alıyor. Çalışma yöntemi, ay-

rıntılı not almak; öyle ayrıntılı not alıyor ki, yazıklarını okuyunca her şey gözlerinin önünde canlanıyor. Bu da bir yöntem. Yazmak.

Buna karşın, bir anatomist olarak, bilimini çok iyi öğrendiği Bay Spinoza'nın söylediklerini, yasaklanmadığı sürece, dikkatle yerine getirmeye çalışır -insanlara çizgiler, düzlemler ve geometrik şekiller gibi bakmak.

Filip Verheyen'in Öğrencisi ve Müridi Willem van Horssen Tarafından Yazılmış Öyküsü

Öğretmenim ve ustam 1648 yılında Flandra'da doğdu. Ailesinin evi, diğer Flandralılar'ın evlerine benzerdi. Tahtadan yapılmıştı ve damı, genç Filip'in kâkülleri gibi dümdüz kesilmiş sazlarla kaplıydı. Eve, kısa bir süre önce killi tuğla ile katlar çıkmışlardı ve aile üyeleri varlıklarını, takunyalarını vura vura belli ediyorlardı. Pazar günleri takunyalar deri ayakkabılarla yer değiştirtir ve Verheyenler'in üçü birden, kavaklı düz ve uzun yoldan Verrbroek'deki kiliseye giderlerdi. Orada oturur, rahibi beklerlerdi. Ellerini minnetle kavuşturup dua kitaplarına uzanırlardı; ince sayfalarındaki küçük harfli yazılar, fani insan yaşamından daha kalıcı oldukları konusunda onları inandırırды. Rahip vaazına "Vanitas vanitatum" diye başlardı. Bunu selamlaşma olarak almak mümkündü, küçük Filip de böyle anlardı zaten.

Filip, sessiz, sakın bir oğlandı. Babasına çiftlik işlerinde yardımcı olsa da onun yolundan gitmeyeceği kısa sürede anlaşılmıştı. Sabahları süt sağıp daha sonra koca bir

tekerlek peynir yapmak için sütü buzağı işkembesi tozuyla karıştırmayacak ya da sapanları düzgünce balya yapmıyacaktı. Erken baharda, oluklardaki sürülmüş toprağı su alır mı diye gözlemeyecekti. Rahip, Filip'in ailesini, oğlanın yetenekli olduğı ve kilise okulundan sonra eğitimini devam ettirmesi gerektiğı konusunda ikna etti. Böylece, on dört yaşındaki oğlan, resim konusundaki yeteneğini gösterdiği Heilige-Drievuldigheids'deki lisede eğitimine başladı.

Eğer küçük şeyleri gören insanlardan başka, yalnızca büyük şeyleri gören insanlar varsa, eminim ki Verheyen ilk tip insanlara dâhildir. Hatta bedeninin özel bir pozisyondayken, yani uzak hedeflerle asla ilgilenmeyen ama yakını ülkedeki ve evrendeki detayları, manzaranın doğurduğu noktaları, çizgileri ölçen kalemi elinde olduğu halde ayakları tahta direklere dayalı olarak masanın üzerine eğilmiş ve omurgasıyla bir kanca biçimini almış o pozisyondayken kendini çok iyi hissettiğini düşünüyorum. 'Aquaforte ve mezzotinta' baskı yöntemleri -metal üzerinde ufak izler, işaretle bırakma, metal tabakanın düz yüzeyini ince ince çizme ve onu olgunlaşana kadar eskitme. Paradaki tura tarafının onu hep şaşırttığını söylemişti ve sağ ve solun ayrı boyutları olduğuna karşı bir inancı olduğunu ve bunların varlıklarının naif biçimde gerçek olarak aldığımız şeylerin kuşkulu olduğuna dair bize fikir verdiğini iddia etmişti.

Hızla resim yapmasına, metal oymayla, renklendirmeyle, baskıyla bu kadar içli dışlı olmasına karşın yirmili yaşlarındaki Verheyen, akıllı hocası rahip gibi bir din adamı olduğu için teoloji okumaya Lejda'ya geldi. Ama bundan önce -bana bunu masasında duran harika mikroskop ves-

lesiyle anlatmıştı- şu rahip, onu kısa bir geziye, kendi çevresi tarafından lanetlenmiş, kendini beğenmiş merccek ustası Yahudi'ye götürmüşmüş. Filip adamı bana "dikine bir çizgi gibi görünüyordu" diye betimlemişti. "Hani eğer tarlaya konsa güneş saati olarak insanlara hizmet verebilirdi" diye de şakayla karışık eklemişti. İşte bu adamın evinde, kocaman söğüt ağacı altındaki tahta masaya oturup bitmez tükenmez tartışmalar sürdüren tüccarlar, öğrenciler ve profesörler gibi hep değişik insanlar olurmuş. Zaman zaman ya ev sahibi ya da konuklardan birisi tartışma yeniden ateşlensin diye bir ders vermeye başlarmış. Filip ev sahibinin, hiç kekelemeden, kitap gibi konuştuğunu anımsıyordu. Küçük çocuğun tam olarak anlamlarını kavrayamadığı ama kendisinin harika bir biçimde sonlandırdığı uzun tümceler kurarmış. Rahiple Filip, ona giderlerken yiyecek de götürürlermiş. Ev sahibi de onlara bol miktarda suyla seyreltilmiş şarap sunarmış. Bu buluşmalardan bu kadar şey hatırlıyordu ama Spinoza çoktan onun tutkuyla okuduğu ve tutkuyla savaştığı ebedi ustası olmuştu. Genç Filip'i Lejde'de teoloji okumaya iten, sağlam bir zihinle, düşünce gücüyle ve anlama gereksinimiyle yapılan bu buluşmalardı belki de, kimbilir?

Tanrısal kalemlerin yaşamın diğer tarafında bizim için nasıl bir yazgı çizdiğini bilmediğimize eminim. Bize insan formu için özel olarak -siyah beyaz görünmesi gerek. Tanrı, sol elle ve ters bir yazıyla yazıyor.

1676'nın uzun akademik yılında bir mayıs akşamı, Filip, dul bir kadının evinde kiraladığı odasına dar merdivenlerden çıkarken pantolonunu bir çiviyle yırttı, ancak

ertesi gün baldırının yaralandığını gördü. Derisi üzerinde çivinin açtığı, birkaç santim uzunluğunda, kan damlalarıyla süslenmiş derin ve kırmızı bir çizgi vardı; oymacının nazik insan bedeni üzerinde yaptığı dikkatsiz bir hareket. Birkaç gün sonra ateşlendi.

Dul kadın, doktor çağırdığında kenarları kızarmış ve şişmiş olan küçük yaranın çoktan iltihap kapıldığı anlaşıldı. Doktor pansuman yapılmasını, hastanın güçlenmesi için et sulu çorba pişirilmesini öneren bir reçete yazdı ama ertesi akşam, bunların yetmediği ve bacağın diz altından kesilmesi gerektiği ortaya çıktı.

Filip'in yakın zamanda birkaç anatomik baskı yaptığı, sonradan dostu olacak olan dayım Doktor Dirk Kerkrinck, "Bacak kesmediğim hafta yok. İkinci bir bacağın daha var nasıl olsa" diyerek teselli etti onu. "Şimdi sana bir tahta bacak yapacaklar, bu zamana kadar olduğundan biraz daha gürültücü olacaksın, o kadar."

Kerkrinck, Hollanda'nın, hatta belki dünyanın en iyi anatomisti olan, yaptığı amputasyonlar örnek olarak alınan ve pek çok başarısı bulunan Frederik Ruysch'un öğrencisiydi. Bütünden bir parçanın ayrılması akıllıcaydı, kemik eşit şekilde kesildi, damarlar, yanan bir çubukla iyice tutuşturularak kapatıldı. Ama ameliyattan önce hasta, doktor olan dostunun elini tutup kesilecek bacağın kurtulması için ısrar etmişti; her zaman inançlı bir Hristiyan olarak yaşamıştı, bu bağlamda, kitapta yazıldığı gibi, mezarlarımızdan, kendi fiziksel formumuzda, İsa'nın yaşında yeniden dirileceğimize kesinlikle inanırdı. Bana, bacağının kendi başına dirilmesinden çok korktuğunu anlatmıştı, hak vasil olduğunda, tüm uzuvlarıyla birlikte gömülmek

isterdi. Ve eğer orada dayım değil de, sıradan bir doktor, sokaktan geçen ve diş çekip siğil koparan bir berber olsaydı, bu garip arzuyu elbette yerine getiremezdi. Kesilen uzuvlar, genelde bir beze sarılıp mezarlığa götürülür ve dikkatle ama dini tören falan yapılmadan üstünde taş olmayan küçük bir çukura gömülürdü. Oysa dayım, hasta, ispirto ile uyuyunca, kestiği bacakla ilgilendi. Her şeyden önce, ustasının içeriğini gizli tuttuğu bir maddeyi enjekte etmek suretiyle organdan kangren yapan bozuk kan ve lenf damarlarını aldı. Ayak bu biçimde kurutulunca, onu brendi ve karabiberle bozulmaktan koruyacak olan balsam dolu bir kavanoza koydu. Filip alkolün etkisinden çıkıp da uyanınca, arkadaşı ona, doğumdan sonra anneye bebeğini gösteren bir ebe gibi, brendiye batırılmış olan bacağını gösterdi.

Verheyen, Lejde kentinin küçük bir sokağındaki, dul kadından kiraladığı o pansiyonda, küçücük bir dam altında yavaş yavaş yaşama döndü. Dul kadın ona bakıyordu. Eğer o olmasaydı, her şey nasıl sona ererdi, bilinmez. Hasta, yarasından kaynaklanan durmak bilmeyen ağrılarından mı yoksa yeni durumundan mı, artık nedense, depresyona düşmüştü. Ne de olsa yaşamının yirmi sekizinci yılında sakat kalmıştı, din bilimi eğitimi anlamını yitirmişti -tek bacakla rahip olamazdı. Bu durumun, onları düş kırıklığına uğratacağı utancıyla ailesine söylenmesine de izin vermedi. Onu, Dirk'ten başka iki arkadaşı daha ziyaret ediyordu yalnızca. Aslında galiba onları, hastanın çektiği acıdan çok, Filip'in başucunda duran kesik bacağın varlığı çekiyordu. İnsan bedeninin bu parçası, şimdi alkole batırılmış bir preparat olarak, ebedi bir baygınlıkla, sabah

çiğinden ıslanmış çimler, plajlardaki sıcak kumlar üzerinde koşmak düşleri içinde kendi başına bir yaşam sürüyordu sanki. Din bilimi eğitiminde birlikte okuduğu birkaç öğrenci de ziyaretine geliyordu ama en sonunda Filip onlara artık okula dönmeyeceğini söylemişti.

Konuklar gidince odaya, Filip'in yanında yaşadığı dul Bayan Fleur girerdi. Rijinsburg'dan ev satın alıp oraya tamamen yerleşene dek, beş-altı yıl daha bu kadının yanında yaşayacaktı. Kadının elinde bir ibrik ve sıcak su dolu bir leğen bulunurdu. Hasta, artık ateşlenmemesine ve yarası da sabahları kanamamasına rağmen, kadın incitmeden bacağı yıkar ve genç adamın yıkanmasına yardım ederdi. Sonra temiz bir gömlek ve pantolon giydirirdi ona. Pantolonun sol paçasını önceden dikmişti, hızlı ve becerikli elleriyle dokunduğu her şey, sanki Filip Verheyen Tanrı tarafından sol ayağı olmadan yaratılmışçasına doğal ve düzgün görünürdü. Hacetini görmek için lazımlığa kalkınca dul kadının güçlü omuzlarına tutunurdu, bu başlangıçta çok utanç verici olsa da daha sonra, kadından aldığı her şey gibi bu da çok doğal gelmeye başlamıştı. Birkaç hafta sonra, onu aşağıya, iki çocuğuyla birlikte yemek yediği, mutfaktaki tahta masaya da indirmeye başlamıştı. Uzun boylu ve yapılı bir kadındı. Kıvrıcık, sarı saçları vardı, bütün Flaman kadınları gibi saçlarını patiska şapka içinde tutardı ama her zaman ya alnına, ya boynuna bir tutam saç düşmüş olurdu. Geceleri çocuklar masum uykularına daldıklarında genç adamın yatağına girdiğini de sanıyorum. Ayrıca bunda yanlış bir şey olduğunu da düşünmüyorum çünkü insanların olabildiğince birbirlerine destek olmaları taraftarıyım.

Sonbahar olup da yarası tamamen iyileşip kesğin yerinde bir kırmızı iz kalınca, Filip Verheyen, her sabah, anatomi öğrenimine başladığı üniversitedeki tıp merkezine, Lejda'nın çakır çukur kaldırımlarında tahta ayağını vura vura gitmeye başladı.

Kısa süre içinde en beğenilen öğrencilerden birisi olmuştu çünkü resim çizme yeteneğinden yararlanmış ve başka hiç kimsenin yapamadığı gibi insan bedeninin, doku, damar sinir sisteminin ilk bakışta algılanmayan karmaşasını kâğıda taşımayı başarmıştı. Vesalius'un yüzyıllık meşhur anatomi atlasını da kopyalamıştı, doğrusu üzerine aldığı bu görevi çok da iyi yapmıştı. Bu, onun kişisel çalışmaları için yaptığı iyi bir başlangıç ve sonunda da ona ün getiren bir etkinlikti. Aralarında benim de bulunduğum pek çok öğrencisine, sevgi dolu ama sert bir baba gibi yaklaşmıştır. Onun denetimi altında pek çok çalışma yaptık, dikkatli gözleri ve usta elleriyle bize en karışık dolambaçlı yollar içinde yol göstermiştir. Öğrencileri onun kararlılığını ve detaylı bilgisini takdir ederlerdi. Mucize kaleminin hızlı devinimlerini izlerlerdi. Resim yapmak asla yeniden yaratmak değildi -görmek için bakmayı becerebilmek, neye baktığını bilmek gerekiyordu.

Her zaman çok az konuşurdu, bu gün, zaman perspektifinden bakarak diyebilirim ki, sanki bazen yoktu, kendi kendini dinlerdi. Kendini özel çalışmalarına vererek, yavaş yavaş dersleri bıraktı. Sık sık onu Rijinsburg'daki evinde ziyaret ederdim. Ona sevinçle kentten haberler verir, dedikoduları ve üniversitedeki olayları anlatırdım, ama gittikçe artan bir biçimde yalnızca tek bir konu üzerinde durmaya başladığını fark ederek huzursuzlanıyordum. Parçalara

ayrılmış ve inanılmaz büyük bir özenle incelenmiş olan bacağı, her zaman ya başucunda durur ya da korkutucu biçimde masaya serilmiş olurdu. İlişki kurduğu tek kişi olduğumu anlayınca, Filip'in görünmez sınırları aşmış olduğunu ve artık dönülmez bir yola girdiğini de fark ettim.

Öğleden sonranın ilk saatlerinde, mavnamız, Amsterdam'da Herengracht yanına demirledi ve doğrudan iskeleden hedefimize vardık. Artık kış başıydı, yani kanallar yazları olduğu gibi insafsızca kokmuyordu ve güneşli sonbahar gökyüzünü ortaya çıkararak gözlerimizin hizasından yukarı doğru yükselen sıcak yoğun bir sis içinde yürümek hoş oluyordu. Yahudi mahallesindeki dar sokaklardan birine saptık, bir yerde durup bira içmek istiyorduk. İyi ki Lejde'de sıkı bir kahvaltı yapmışız çünkü geçtiğimiz tüm lokantalar tıklım tıklım doluydu, servis almak için uzun süre beklemek gerekiyordu.

Pazarın ortasında, tezgâhların arasında, boşaltılan yükleri tartmak için yapılmış olan Kantar binası vardı.

Ruysch, kulelerin birisinde tiyatrosunu kurmuştu, burada, seyircilerin henüz içeri bırakılmamalarına karşın, yine de girişte toplanan kalabalıkta biletlerde yazılan saat-ten aşağı yukarı bir saat önce bulunmuştuk.

Bu kalabalıkta yer alan kişileri büyük bir ilgiyle izliyordum, pek çoğunun görünüşlerine ve giysilerine bakınca Profesör Ruysch'un ününün çoktan Hollanda'yı aştığı görülüyordu. Değişik dillerde konuştuklarını duyuyordum, kafalarında Fransız peruklarını görüyor, kaftanlardan çıkan İngilizlere özgü dantelli manşetlere dikkat ediyordum. Pek çok öğrenci de gelmişti, herhalde ellerinde yer numa-

rası olmayan ucuz biletler vardı çünkü en iyi yeri kapmak için girişin önünden içeri hücum etmişlerdi.

Filip'in, üniversitede çalıştığı zamanlardan tanıdığımız, yüksek mevkili belediye meclisi üyeleri, cerrahlar, Ruysch'un bize ne göstereceğini merak edenler olmak üzere tanıdığımız birçok insan durmadan bize yaklaşıyordu. En sonunda biletlerimizin sponsoru olan dayım, jilet gibi siyahlarını çekmiş olarak yanımıza geldi ve sevgiyle Filip'i selamladı.

Mekân, etrafına tavana kadar gittikçe yükselen sıralar konmuş bir amfi tiyatroyu hatırlatıyordu. Çok iyi aydınlatılmış ve gösteri için özenle hazırlanmıştı. Duvar diplerinde, giriş boyunca ve salon içinde havyan iskeletleri duruyordu. İplerle bağlı kemikler, gizli bir konstrüksiyona dayanmıştı, öyle ki sanki her an bu iskeletler canlanacakmış gibi bir izlenim veriyordu. İki tane de insan iskeleti vardı -birisi dizleri üzerine çökmüş, ellerini dua eder gibi yukarı kaldırmıştı, -ikincisi küçük kemikleri özenle iplerle bağlanmış olan elini kafasına dayamış, düşünür bir pozda duruyordu.

Seyirciler fısıldayıp ayakkabılarını sürerek içeri girdiklerinde ve sırayla numaralı koltuklarını aramaya başladıklarında Ruysch'un heykel tadındaki ünlü tablolarını da geçtiler. Tablolardan birisinin altında "Ölüm gençliğe bile acımaz" yazısını okudum -birbiriyle oynayan iki tane dölüt iskeletçiği resmedilmişti- zarif küçük eller ve takım kaburga kemiklerinden oluşan yığının etrafına konulmuş şişkin kafatasçıkları. Buna simetrik olarak konmuş başka bir tabloda da (anladığım kadarıyla) safra taşları ve kuru-

muş kan damarları (en kalının üstünde doldurulmuş bir kanarya vardı) tepesi üzerinde duran aşağı yukarı dört aylık insan iskeletçikleri bulunuyordu. Soldaki iskelet, elinde minyatür bir orak tutuyordu, diğeryse keder içinde, kurutulmuş bir dokudan, belki de akciğer dokusundan yapılmış bir mendili boş göz çukurlarına yaklaştırıyordu. İnce bir el, bunları somon rengi dantellerle süslemiş ve ipek kurdeleye zarif bir yazıyla şöyle bir özet yazmıştı: “Neden bu dünya malını özleyelim ki?” buna şaşırmamak olanaksızdı. Bu görüntü beni etkilemişti, ölümün değil ama küçük ölümcüklerin duygusal anlarını izliyordum. Henüz daha doğmamışken nasıl ölünebilirdi ki?

Diğer şanslı kişilerle birlikte, ilk sıradaki yerimizi aldık. Heyecanlı fısıltıların arasında, ortadaki masada işleme hazır bir ceset yatıyordu, üstü aşağı yukarı bedenin şeklini anımsatan parlak bir kumaşla kaplıydı. Zaten biletlerimiz üstünde sanki *specialite de la maison* örneği leziz bir yemeği haber verircesine: “Dr. Ruysch’un bilimsel yeteneği sayesinde bir bedenin neredeyse yaşıyor gibi taze görünmesine ve doğal rengini korumaya yönelik hazırlamalar” yazıyordu. Ruysch, Filip Verheyen’in bacağını hâlâ saklayan karışımın daha gelişmiş hali olan bu olağanüstü tentürün bileşimini kesinlikle gizli tutuyordu.

Kısa süre içinde tüm koltuklar dolmuştu. En sonunda beş-on öğrenciyi daha içeri aldılar, bunların pek çoğu şimdi duvarın altındaki iskeletlerin arasında onlarla garip bir dostluk içinde duran ve bir şeyler görebilmek için kafalarını öne uzatan yabancılardı. Gösteri başlamadan hemen önce, ilk sıranın en güzel yerine birkaç tane yabancı giyim-

li erkek de oturmuştu.

Ruysch, iki yardımcısı eşliğinde göründü. Profesörün kısa girişinden sonra ikisi birden iki taraftan aynı anda örtüyü çektiler ve cesedi ortaya çıkardılar.

Her taraftan gelen toplu bir iç çekme sesi duymamızda şaşacak bir şey yoktu. Ortada yatan, genç ve güzel bir kadın cesediydi; bildiğim kadarıyla bu tarz bir işleme verilen ikinci kadın bedeniydi. Bu zamana dek yalnızca erkek bedenlerinin anatomi derslerine verilmesine izin veriliyordu. Dayım kulağıma bunun yeni doğmuş çocuğunu öldüren bir İtalyan fahişe olduğunu fısıldadı. Kadının esmer, pürüzsüz, harika derisi ilk sıradan, yani aşağı yukarı bir metre ileriden pembe ve taze görünüyordu. Kulaklarının ucu ve ayak parmakları sanki soğuk bir yerde durmuş da donmuş gibi hafifçe kızarmıştı. Beden parlıyordu çünkü yağ sürülmüştü, belki de bu Ruysch'un saklama işleminin bir bölümüydü. Kaburgalardan başlayan karın, çöküyordu ve sonra bu küçük, bronz bedende, vücudun en önemli kemiğiymiş gibi görünen Venüs tepesine kadar çıkıyordu. Bu işleme, yani kesip biçmeye benim gibi alışık birisi için bile bu çok etkileyici bir görüntüydü. Genellikle bu işleme, kendine bakmayan, yaşamı ve sağlığıyla oynayan mahkûmlar verilirdi. Oysa bu bedenin mükemmel görünüşü şok ediciydi; onu bu kadar iyi bir durumdayken bulma ve bu kadar iyi hazırlama becerisinden dolayı Ruysch'un hakkını da teslim etmeliyim.

Ruysch, dikkatle orada bulunan tüm tıp doktorları, anatomi profesörleri, cerrahları ve memurları anarak derse başladı.

“Baylar, bu kalabalık için teşekkürlerimi sunarak siz-

leri selamlıyorum. Sulh hâkimimizin cömertliği sayesinde, doğanın bedenimizde sakladıklarını gözlerinizin önünde ortaya çıkaracağım. Tabii asla bu zavallı cesede kötü duygular vermek ya da işlediği suçtan dolayı onu cezalandırmak arzusuyla değil ama Yaratanın elinden nasıl çıktığımızı anlamamız, kendimizi tanımamız için bunu yapıyoruz.”

Orada toplanmış olanlara, bu cesedin iki yıllık olduğunu, yani bu süre zarfında bir sıvıda saklandığını ve kendi bulduğu bir yöntem sayesinde bu güne kadar tazeliğini koruduğunu bildirdi. Bu umarsız, çıplak ve güzel bedene baktığımda boğazımda bir yumruk hissettim, aslında ben ölü insan bedenleri karşısında etkilenen insanlardan değilimdir. Ancak her şeyin olabileceğini düşünmüştüm, dedikleri gibi eğer istenirse tabii; insan yaratının merkezindeydi ve dünya, ne Tanrının ne de başka bir şeyin ama yalnızca insanın dünyasıydı. Yalnızca bir şeyi yapamıyorduk -o da ebedi yaşam ve Tanrı aşkına, bu ölümsüz olma kavramı neden aklımıza gelmemiş ki?

İlk kesimleri ustaca karnı boydan boya keserek yaptı; sağ tarafta oturan birileri fenalaşmıştı ki, bir anda aşağıdan bir fısıltı yükseldi.

“İşte bu genç kadın, asılarak ölmüş” dedi Ruysch ve bize boynunu göstermek için cesedi kaldırdı; gerçekten de burada enine bir iz görünüyordu, bu zorla görünecek bir izdi, ölüm nedeni olduğuna inanmak zor olabilirdi.

Başlangıçta, karın bölgesindeki organlara yoğunlaşmıştı. Özellikle sindirim sitemini ayrıntılı olarak anlattı ama kalbe geçmeden önce aşağıdaki her şeyi gösterdi, yani çıkıntının altından doğumdan sonra büyümüş rah-

min görülmesine izin verdi. Bizim için bir başka deyişle, aynı loncaya ait olan meslektaşları için yaptığı her şey bir büyüğü gösteriyi anımsatıyordu. İnce ve beyaz ellerinin hareketleri, sanki panayır büyücülerininki gibi dairesel ve akıcıydı. Tüm gözler onu hayranlıkla izliyordu. Bu ufak tefek beden, seyircilerin gözleri önünde açılmış ve bu ellerin kendisine zarar vermeyeceğine inanıp güvenerek gizemini ortaya çıkarmıştı.

Ruysch'un yorumları kısacık, tutarlı ve anlaşılırdı. Hatta şaka bile yaptı ama zarıfçe, saygınlığını koruyarak. Ancak o zaman bu gösterinin önemini ve onun popülerliğinin nedenini kavradım. Ruysch, bu yuvarlak jestlerle bedendeki insan varlığını değıştiriyordu ve gözlerimizin önünde, bedenin var olan sırlarını ortaya koyuyordu. Karmaşık bir saati parçalar gibi önce asal bölümleri çıkarıyordu. Ölümün tehdidini geçiyordu. Korkacak bir şey yoktu. Bizler, Huygen'in saati gibi birer mekanizmaydık.

Gösteriden sonra insanlar, dışarıya sessiz ama heyecanlı bir biçimde çıktılar, cesetten geri kalanların üzerleri merhametli bir biçimde aynı örtüyle örtülmüştü. Ama az sonra güneşin tümüyle buluta girdiği dışarıda, daha cesurca konuşmalar başladı, bu vesileyle yapılacak şölene bizim gibi davetli olanlar, ustanın evine gittiler.

Ne ki, Filip sessiz ve sıkkın kalmıştı, leziz yemekler, şarap ve tütünle hiç ilgilenmiyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, benim de hiç keyfim yoktu. Eğer biz anatomistlerin, her kesip biçme işleminden sonra günlük yaşama hemen geçebildiğimizi düşünen varsa yanılır. Bazen tıpkı bu gün olduğu gibi, insanın içinde benim "bedenin gerçeğı"

olarak adlandırdığım “bir şey yükselir”, hani ölümün belirginliğine, ruhun olmayışına rağmen bedenin yoğun bir tümlülde kalmış olması çok garip bir şeydir. Elbette ki ölü beden yaşamaz ama benim sözünü ettiğim şey daha çok aynı biçimde kalma gerçeği. Biçim kendine göre yaşar.

Ruysch’un bu dersi, kış sezonunu açmıştı, bundan sonra artık, De Waag’da tartışmalar ve öğrencilerle birlikte halka açık yapılan diri hayvan kesimleri olurdu. Eğer, çevreden taze ceset bulunabilirse, başka anatomistler tarafından yapılan halka açık ceset kesimleri de gerçekleşirdi. Çünkü yalnızca Ruysch, daha önceden ölmüş bedeni hazırlamayı becerebilirdi, örneğin bu gün olduğu gibi inanması güç olsa da, bu bedeni, iki yıl önceden hazırladığı da olurdu ve bir tek onun yaz sıcağından korkmasına gerek olmazdı.

Eğer ertesi gün, önce tekneyle, sonra da yaya olarak evine kadar kendisine eşlik etmeseydim, Filip Verheyen’nin canını sıkan şeyin ne olduğunu asla öğrenemezdim. Üstelik ondan duyduğum şey bana çok garip ve sıradışı gelmişti. Bir doktor ve anatomist olarak böylesi fenomenleri birkaç kez duymuştum, ancak her zaman bu tarz ağrıların aşırı duyarlılık bozukluklarından kaynaklandığını, coşkulu düşgücü ürünleri olduğunu düşünmüştüm. Ne var ki, Filip’i yıllardır tanırdım, kimse onun keskin zihni, ince gözlem gücü ve yargısıyla ölçüştürülemezdi. Doğru bir yöntemle kullanılan zekâ, belirgin ve açık fikirlerin yardımıyla dünyadaki en küçük detaylar hakkındaki gerçek ve faydalı bilgiye ulaşabilir -elli yıl önce aynı üniversitede matematik dersi veren Cartesius bize böyle öğretmişti. Bizlere tanıma yetisi bahşeden yüce Tanrı, sahtekâr olamaz; eğer bu yetiyi

kullanırsak, gerçeğe ulaşırız.

Ağrı geceleri, ameliyattan birkaç hafta sonra, beden gevşeyip de uyku ile uyanıklık eşiğinde, huzursuz manzarlara dolu uykulu zihin yolculuğunda kayarken gelmiş. Sanki sol ayağı uyuşmuş da kesinlikle pozisyon değiştirme gerekiyormuş gibi hissetmiş, parmaklarında karıncalanma ve tatsız bir acı duymuş. Yarı uykulu kıpırdanıyormuş. Parmaklarını oynatmak istiyormuş ama bu hareketi yapmamak onu tümüyle uyandırmış. Yatağa oturup yorgani atmış ve ağrıyan yerine bakmış -yani dizinden otuz santim aşağıdaki buruşmuş çarşafın üstüne. Gözünü kapayıp kaşımaya çalışmış ama parmakları hiçbir şeye dokunmuyor ve ümitsizce üstelik de Verheyen'e hiçbir rahatlama vermeden boşluğu tarıyormuş.

Çaresizlik içinde, kaşınmayla karışık acı onu çıldırtınca, kalkmış ve titreyen ellerle ışığı yakmış. Tek ayağı üzerinde sekerek Fleur'un, onu çatı katına taşımasını söylemeye cesaret edemediği ama yine de üstünü bir örtüyle örttüğü kesik bacağının bulunduğu kavanozu masaya getirmiş, sonra bacağı çıkarıp mum ışığında ağrıya neden olan yeri kesik organ üzerinde bulmaya çalışmış. Bacak sanki bir az daha küçülmüş ve brendiden dolayı kahverengi olmuş ama tırnaklar şişkin, inci gibiymiş ve sanki Verheyen'e uzamışlar gibi gelmişmiş. Yere oturmuş, kesik bacağı sol bacağının kesik yerine, hemen dizinin altına koymuş. Gözlerini kapamış ve el yordamıyla ağrıyan yere uzanmış. Eli soğuk bir et parçasına dokunmuş -ama ağrıyan yere dokunmamış.

Hazırladığı insan bedeni atlası üzerinde yöntemsel ve sürekli olarak çalışıyordu. Yani önce kesip biçme işi -organı

özenle kesmeye hazırlama, bazı kasları, sinir uçlarını, kan damarlarını açma, preparatı iki boyutlu biçimde germe, yukarı aşağı, sol sağ olarak dört yöne indirme. Karmaşık olanı anlaşılır kılmak için ince tahta bir iğne kullanıyordu. Her şeyi anladıktan sonra da odadan çıkıyor, ellerini iyice yıkıyor, kurutuyor, giysilerini değiştiriyor ve kâğıda düzen vermek için çizimlerine ve kâğıtlarına dönüyordu. Kesme işlemini oturup manzaranın mükemmelliğini ve açık seçikliğini bozan sıvılara hâkim olmaya çalışarak yapıyordu. Detayları aceleyle kâğıt üzerinde eskize döküyor sonra sakince ayrıntılı ayrıntılı, özenle, tendondan tendona, sinirden sinire giderek üzerinde çalışıyordu.

Görünüşe göre kesme işi sağlığını bozmuştu ki, sık sık kendini zayıf hissediyor ve melankoliye kapılıyordu. Sol bacağındaki onu rahatsız eden, bitmez tükenmez ağrıya “fantoma” adını vermişti ama hakkında, hayaller görüyor ve çılgınlık kurbanı oldu diye laflar çıkar kuşkusuyla herhangi birine bunu anlatmaya çekiniyordu da. Eğer birisi bunu öğrenecek olursa, üniversitedeki yüksek pozisyonunu kaybedebilirdi. Doktor olarak çalışmaya ve cerrahlık yapmaya çok çabuk başlamıştı. Bacağının olmaması, sanki bir tür garanti olacakmış veya hatta bacağı olmayan cerrah, tabiri caizse, hastaya şans getirecekmiş gibi diğer doktorlardan daha fazla olarak, bu tarz organ kesme işlerinde tercih edilmesine neden oluyordu. Kas ve tendon anatomisi üzerine ayrıntılı bir çalışma yayımladı. 1689’da üniversite rektörü olması için teklif gelince rulo yaptığı bir çula sardığı, içinde bacağının durduğu kapla beraber Leuven’e taşındı.

Ben, Willem van Horssen, birkaç yıl sonra, 1693’de,

yayıncının Verheyen'e göstermek üzere boyası ve baskısı henüz ıslak olan ilk kitabını -büyük anatomi atlası *Corpis Humani Anatomia*'yı gönderdiği o haberciyim. Bu kitapta, yirmi yıllık çalışmalarını topladı. Her bir resim, mükemmel bir açıklık ve berraklıkla yapılmış, altına açıklamalı bir metin eklenmişti, öyle ki, sanki bu kitapta insan bedeni gizli bir operasyonla özüne dek sindirilmiş, kolayca bozulan kandan, lenften, şu kuşkulu sivilardan, yaşamın gürültüsünden yoksun bir biçimde, mutlak sessizlikte ve siyah beyaz bir görünümde kendi mükemmel düzenini oluşturuyor gibi geliyordu. Anatomi, ona ün getirmişti ve birkaç yıl sonra kitap daha çok baskı yaptı, ayrıca ders kitabı olarak okutulmaya da başlandı.

Filip Verheyen'a, son kez 1710 yılı kasım ayında hizmetlisinin daveti sonucunda gitmiştim. Öğretmenimi çok kötü bir durumda buldum, onunla iletişim kurmak çok zordu. Pencerenin önüne oturmuş dışarı bakıyordu ama bu adamın seyredeceği tek şeyin kendi iç manzarası olacağından hiç kuşku yoktu. Benim içeri girişime hiç tepki vermedi, yalnızca bana ilgisizce baktı sonra yüzünü pencereye döndü. Masanın üstünde bacağı ya da daha doğrusu bacağından geri kalanlar vardı çünkü bacak yüzlerce parçaya, binlerce tendona, kasa, sinirlerin iki yüz otuz iki parçasına bölünmüş durumdaydı ve hepsi masanın yüzeyini kaplıyordu. Hizmetli, basit bir adamdı ve bu durumdan ürkmüştü. Beyinin odasına girmeye korkuyordu durmadan onun omzu ardında bana sessiz işaretler çakıyor, dudaklarını oynatarak hareketlerini yorumluyordu. Filip'i, yapabildiğim kadar, muayene ettim ama koyduğum tanı hiç de iyi değildi -görünüşe göre, beyni çalışmayı durdur-

muştı ve bir apati içine girmişti. Onun melankoli atakları geçirdiğini bilirdim ama şimdi belki fantoma adını verdiği ağrı yüzünden siyah safra, beyin düzeyine ulaşmıştı. Bir önceki gelişimde ona harita getirmiştım çünkü melankoliyi iyileştirmek için haritaya bakmaktan daha iyi olan bir şey olmadığını duymuştım. Rahatlaması için yağlı yiyecekler yemesini salık verdim.

Aralık sonunda öldüğünü öğrendim ve hemen Rijnsburg'a gittim. Bedenini yıkanmış, tıraşlanmış, ta-buta konup cenaze için hazırlanmış bir halde buldum. Temizlenmiş evde bir takım akrabaları dolaşıyordu, hizmetliye, bacağı sorduğumda omuzlarını silktiler. Pencerenin altındaki büyük masa, tuzlu sularla yıkanmış temizlenmişti. Filip'in bedeniyle birlikte gömülmesini istediğini birçok kez yinelediği bacağına ne olduğunu öğrenmeye kalkıştığımda, aile beni önemsemedi. Böylece bacağı olmadan gömüldü.

Beni teselli edip meseleyi yumuşatmak için Verheyen'in pek çok dosyasını bana sundular. Cenaze töreni, yirmi dokuz aralıkta Vlierbeek manastırında gerçekleşti.

Kesilen Bacağı Mektuplar

Verheyen'in ölümünden sonra aldığım kâğıtlar beni karmakarışık etmişti. Öğretmenim, yaşamının son yıllarında, düşüncelerini mektup formunda, herkesin kuşkusuz deliliğinin kanıtı olarak göreceği özel bir adrese yazmıştı. Ne var ki bu alelacele yazılmış yazılar kesinlikle yabancı gözler için değil de, daha çok kendi belleği içindi,

dikkatle okumuş, bu notları bilinmeyen bir karaya doğru yolculuk ve bunun haritasının krokisi için bir kayıt olarak düşünmüştü.

Bu mirasla ne yapacağımı uzun uzun kafamda ölçüp biçtim. Sonra onu hiçbir biçimde bastırmamaya karar verdim. Ben, öğrencisi ve dostu onun muhteşem bir anatomist ve ressam, Aşil tendonunun ve o zamana dek bedenimizin bilinmeyen birkaç parçasının mucidi olarak diğer nesillere ait olmasını yeğliyorum. Onu harika çizimleriyle hatırlamamızı ve yabancı bir yaşamın her şeyi anlamaya izin vermeyeceği düşüncesini bırakmış olmamızı isterim. Ama büyük üstadın çıldırdığına dair ölümünden sonra Amsterdam'da ve Lejde'de çıkan söylentilere karşı koymak için, üstadın çılgın olmadığını kanıtlamak için, birkaç bölümü burada kısaca yansıtmak arzusundayım. Filip'in açıklanamaz ağrısı yüzünden bir takıntıya kapıldığından kuşku yok. Bu takıntı, gerçeği ortaya çıkarmak için cesurca kullanılma durumunda olan bireysel bir dilin, eşsiz bir dilin var olduğu önsezisinden kaynaklanıyor. Bu önseziyi takip etmek için başkalarına çılgın ve absürt görünen alanlara ait olmak gerek. Bu gerçeğin dilinin neden bazıları için dini, diğerleri için matematiksel işlemler ya da nota kayıtları olarak görüldüğünü bilemiyorum. Ama garip biçimde konuşanlar da var.

“Kesilen ayağıma mektuplar”da Filip, coşkusuz ve sakince şunu öğrenmeye çabalıyordu: Eğer beden ve ruh aynı şeylerse ikisi de sonsuzluğun bir parçasıysa ve her şey Tanrıyı içeriyorsa, bunların arasında Yaratan tarafından ilişkilendirilmiş bir sorumluluk bağı olmalı. Totam natu-

ram unum esse individuum⁴⁷. Aslında onu en çok da şu ilgilendiriyordu: nasıl oluyordu da ruh ve beden bunca ayrı malzemedен yapılmışken, bedende birleşiyorlar ve birlikte çalışıyorlardı. Görünen beden, görünmeyen ruhla nasıl bir nedensel ilişki içinde olabilir? Ağrı nasıl oluşuyor ve nereden çıkıyor?

Örneğin şöyle yazıyordu:

“Ayağım benden ayrı, alkolün içinde yüzerken beni uyandıran ağrı ve acı nedir? Ona bir şey olduğu yok, acı çekmesine neden de yok, böyle bir ağrının var olması için hiçbir mantıksal neden olamaz ama böyle bir ağrı var. Şimdi ona bakıyorum ve aynı zamanda sanki çok sıcak bir suya batırmışım gibi parmaklarda dayanılmaz bir sıcaklık hissediyorum, bu his öyle gerçek ve açık ki, eğer gözlerimi kapasaydım, içinde hayli ısıtılmış bir su olan bir leğene ayaklarımı bileğine kadar daldırdığımı hissedebilirdim. Konserve edilmiş bir beden parçası olan bacağıma dokunuyorum -onu hissetmiyorum. Var olmayan şeyi hissediyorum aslında, fiziksel anlamda boş bir alan orada bana herhangi bir his verecek hiçbir şey yok. Fantoma, fantoma ağrısı.”

Bu sözcüklerin içeriği ona başlangıçta garip gelmişti, ama sonra bu düşünceyi severek kullanmaya başladı. Ayağın kesim aşamaları hakkında ayrıntılı notlar da tutuyordu. Onu gittikçe fazla parçalara bölmüştü ve kısa sürede yalnızca mikroskop yardımıyla görülebilecek kadar küçük parçalar kalmıştı.

“Beden mutlak bir gizemdir. - diye yazıyordu- Öyle ki, tam olarak betimlediğimiz şey asla onu tanıdığımız an-

47 (Lat.) Doğa tek bir bütündür. (ç.n)

lamına gelmez. Bu sanki merceği her şeyi daha net görebilelim diye parlatan ve düşüncelerini zorluğun doruklarında bir dille yansıtan mercek ustası Spinoza'nın kitabından bir tez. Çünkü o şöyle der: Görmek bilmektir."

Ben de bilmek istiyorum ama mantığa teslim olmak istemiyorum. Dışarıdan gelen ve son derce geometrik anlatımla sunulan tezden bana ne; bu yalnızca sahte bir mantık sonucu veriyor ve zihin düzenine iyi geliyor. A var, A'dan sonra B geliyor, önce tanımlar sonra aksiyomlar ve numaralı iddialar ve ek sonuçlandırılmalar -öyle ki bu durum, harflerle özel bölümleri işaretlenmiş ve her şeyin açık ve net olduğu atlasta harika biçimde gravürleşmiş çizimleri anımsatıyor. Ama bunun nasıl olduğu hâlâ belli değil."

O aklın gücüne, her şeye karşın inanırdı. Doğasında şeyleri rastlantısal olarak değil ama doğrudan değerlendirmek vardı. Aksi takdirde kendine olan inancını kaybedecekti. Pek çok kez aklımıza güvenmemiz gerektiğini çünkü Tanrı tarafından bu aklın bize verildiğini düşünürdü. Tanrı mükemmel olduğuna göre, bizi aldatacak bir şeyi nasıl olur da yine bize verirdi? O düzenbaz değildir! Eğer entelektüel yetkimizi özel biçimde kullanırsak, sonunda gerçeğe varırız, Tanrı hakkında ve O'nun bir parçası olarak kim olduğumuz hakkındaki gerçekleri öğreniriz. Aklın en yüksek şeklinin mantıksal değil, içgüdüsel olduğu konusunda ısrarcıydı. İçgüdüyle tanırsak her şeyin varlığının gerekirci gerekliliğine hemen ulaşırız. Gerekli olan her şey başka bir şey olamaz. Bunun bilincine vardığımız zaman büyük bir rahatlama ve temizlenme hissederiz. Bundan sonra artık ne kaybettiğimiz maldan, ne zamanın geçmesinden, ne yaşlanmaktan, ne de ölmekten dolayı huzursuzluk duya-

rız. Bu bağlamda afektlerimize⁴⁸ ve ruh huzuruna egemen olabiliriz.

Sadece, uygar bir insanın ilkel dürtüleri, yani kini, hırsı, arzuyu unutmamasının gerektiği gibi, iyi ve kötünün ne olduğuna dair yargıda bulunmanın ilkel arzusunu unutmamızdır. Tanrı ya da doğa ne iyi ne kötüdür; yanlış kullanılan zekâ, bizi kusurlarla lekeler. Bizim doğa hakkındaki tüm bilgimizin aslında Tanrı hakkındaki bilgi olduğuna inanırdı. Bizi kederden, düş kırıklığından, cehennemimiz olan kuskançlık ve korkudan kurtaran bu bilgiydi.

Bacağına sanki başka bir canlı varlıkmiş gibi hitap ettiği doğrudur, buna karşı koymuyorum. Bacak, ondan ayrılmış ve şeytani bir özerkliğe bürünmüştü ama aynı zamanda onunla sancılı bir bağ da kurmuştu. Bu durumun mektupların en rahatsız edici bölümleri olduğunu itiraf ediyorum. Ama yine aynı zamanda bunun bir metafor, bir çeşit düşünsel kısaltma olduğundan da kuşku yok. Daha doğrusu, gün gelip bütün olacağı düşüncesindeydi, sonra parçalara ayrılacaktı ama hâlâ kendisiyle, görünmez, araştırılması zor bir biçimde ve sıkı sıkıya bağlantı içinde olacaktı. Bu bağın doğası, açık değildi ve kesinlikle mikroskopla görünemezdi.

Ama yalnızca fizyoloji ve teolojiye inanabileceğimiz ortada. İşte bu, bilmemenin iki asal temeli. Aramızda bulunan ve kesinlikle sayılmayan işte bu.

Notlarını okurken, Filip Verheyen'in sürekli acı çeken ve acısının nedenini bilmeyen bir adam olduğunu hatırlamak gerek. Onun sözlerini okurken buna dikkat edelim:

48 Afekt, kişinin duygu durumunu tanımlamak üzere kullanılan bir terim. Afektin iki zıt ucu coşku ve depresyondur (ç.n)

Neden canım acıyor? Acaba o şekle koyanın söylediği ve bunda hiç yanılmadığı üzere -gerçekte beden ve ruh daha büyük ve hani hem katı hem sıvı olan ortak bir şeyin parçaları mı? Neden var olmayan bir yerim ağrıyor? Neden yoksunluk hissediyorum, var olmama duyuyorum? Belki de tümlükle cezalandırılmışız, her parçalanma bölünme yalnızca görünürde, planın değişmez ve oynatılmaz oluşunun altında olabilir mi? En ufak parça bile tüme ait olabilir mi? Dünya büyük bir camdan küre gibi düşüp de milyon parçaya bölünmüşken -daha hâlâ, bu büyüklüğün ve sonsuzluğun içinde tümlük kalmaz mı?

Acaba ağrım Tanrı mı?

Tüm yaşantımı yolculukta geçirdim, kendi bedenimde, kendi bacağımda yolculuk yaptım. İnce ince bir harita oluşturdum. İlk etkenlere göre testler yürüttüm. Kasları, tendonları, sinirleri ve kan damarlarını saydım. Çıplak gözlerimi de kullandım ama mikroskobun keskin bakışından da yararlandım. En ufak bir parçayı bile atlamadım sanıyorum.

Bu gün kendime “ne aradım?” diye sorabilirim, artık.

Yolculuk Hikâyesi

Anlattığıma iyi mi yapıyorum? Aklımı klipsleyip dizginleri çekip öykülerle değil de cümle cümle bir düşüncüyü açıklayan ve bir sonraki paragrafla onları teyelleleyen bir basit anlatımla açıklamak daha iyi olmaz mıydı? Alıntılar, sözleri kullanabilirdim, noktaların ya da bölümlerin düzeninde istediğim şey doğrultusunda adım adım bir sonuca

varabilirdim, daha önce ortaya konmuş hipotezleri doğrulayabilirdim ve en sonunda, zifaf gecesinden sonra ortaya çıkarılan kanlı çarşaf gibi tezler çıkarabilirdim. Kendi metnimin sahibi olabilir, onun için bir ücret alabilirdim.

Bir ebe rolünü, yani sayesinde olsa olsa ekim işlemi gerçekleştirilen, sonra da yabancı otların ayıklanmasını sağlayan bir bahçıvan rolünü kabul ediyorum. Hikâyenin sonuna dek hiçbir zaman hâkim olunmayacak bir ataleti vardır. Benim gibi güvensiz, kararsız ve yola çıkmaya hazır birilerini ister. Masumları.

Üç Yüz Kilometre

Rüyamda, yukarıdan kente, yayılmış vadilere, dağ yamaçlarına bakıyordum. Baktığım perspektiften bu kentin bir zamanlar devasa olan sekoya ve ginko biloba ağaçlarının kesilmiş kütükleri açıkça görünüyordu. Bu ağaçların kütüklerinin kenti kapladığını görünce, acaba ağaçların boyları ne kadardı, diye düşünüyordum. Ağaçların yüksekliğini okuldan hatırladığım basit bir yöntemle, heyecanla hesaplamaya çalışıyordum.

A'nın B'ye oranı C'nin D'ye oranıyla aynıysa
 $A \times D = C \times B$ 'dir.

Eğer A, ağacın kesit alanıysa B yüksekliğidir, C ise kentin alanıdır, buna karşın D, kentin, yani ağaçların aranan yüksekliğidir, kesilen ağaçların alanı ortalama olarak diyelim ki 1 m^2 ve dağların yüksekliği 30 m. olsun! Kent (daha doğrusu küçük yerleşim alanı) 1 ha (yani 10.000 m^2) olsun:

1 - 30

10.000 - D

$1 \times D = 10.000 \times 30$ bize 300 km.lik bir sonuç verir.

Bu sonuca rüyamda ulaşmıştım. Ağaçların boyu üç yüz kilometre olmalıydı. Ama bu düş aritmetiğinin ciddiye alınmaması gerektiğini düşünüyorum.

30.000 Gulden

Yine çok fazla değil. Bu, dünyada barış olduğu ve İngilizlerin, Hollandalı gemileri tutuklayıp sonsuz mahkemelere gitmediğini varsayarak kolonilerle ticaret yapan tüccarın yıllık geliri. Bu toplam çok mantıklı. Buna sağlam ve durağan tahta kutuların ve taşıma ücretinin de eklenmesi gerek.

Rus Çarı I. Petro, Frederik Ruysch'a, toplaması yıllar süren anatomik preparat koleksiyonu için bu kadar ödemişti.

Çar, iki yüz kişilik mahiyetiyle birlikte 1697'de Avrupa'yı dolaşıyordu. Her şeyi ilgiyle izliyordu ama onu en çok nadire kabini ilgilendirmişti. Bir çeşit sendrom olabilirdi. XIV. Ludwik, çarı kabul etmeyince çar, birkaç aylığına Hollanda'da oturdu. Bu sırada, birkaç kez De Waag'da profesörün neşteriyle ölü mahkûmların bedenlerini açıp halka akıcı hareketlerle gösterirken izlediği, anatomi tiyatrosuna iri kıyım yandaşlarıyla birlikte kılık değiştirerek gelmişliği vardı. Üstatla yakın bir ilişki de kurmuştu, hatta dost olmuşlar ve Ruysch kendisine kelebek kurutmayı öğretmişti.

Ama en çok Ruysch'un -yüzlerce preparattan oluşmuş, cam kavanoza kapatılmış sıvıda yüzen uzay organlarının mekanik birleşimlerine ayrılmış insan bedenin pantoikonu onu ilgilendirmişti. İnsan dölütlerine bakınca bir ürperti sarmıştı onu, gözlerini onlardan ayıramıyordu, bu görüntü çok etkileyiciydi. Ve onu hoş, dalgın bir ruh haline sürükleyen, insan bedenlerinden yapılan hayal dolu düzenlemeler de. Bunlar onun olmalıydı.

Üstüplere sarılmış ve özenle kasalara konmuş kavanozlar, sicimle bağlanmış ve atlarla limana taşınmıştı. Onlarca denizci bu değerli yükü gemiye taşıdılar. Profesörün kendisi, küfürler edip sinirlenerek bu yüklemeyi bizzat izledi. Bir dölütün başı olan çok ender bir parça dikkatsiz bir hareket sonucunda tahrip olmuştu. Aslında tam kusurlu şeyleri korumazdı, bedene güzel ve armoni katmaya çalışırdı. Kavanoz kırılmış ve meşhur koruma karışımı kaldırma dökülmüş, taşların arasına akmıştı. Preparat ise iki taraftan patlayıp pis sokağa yuvarlanmıştı. Camın bir parçasında profesörün kızının özenli el yazısıyla, süslü harflerle kara bir çerçevenin içinde, yazdığı "Monstrum humanum acephalum" yazısı vardı. Ender görülen atipik bir parça. Yazık. Profesör onu mendile sarıyor ve topallayarak eve götürüyor. Belki kurtarabilir.

Çok acıklı bir görüntü -Satılan koleksiyonundan geri kalan boşalmış bir mekân. Profesör Ruysch etrafa uzun bir bakış attı ve üç boyutlu kavanozlardan kalan iki boyutlu kara lekelerin olduğu tahta rafla yöneldi; içeriklerine hiçbir gönderme yapmaksızın yalnızca tozların üzerindeki şekillerin boyutlarını gösteren izleri her yerde gördü.

Seksenine yaklaşmıştı, koleksiyon onun son otuz yıllık çalışmalarının rnyd ama aslında çalışmalara daha önceden başlamıştı. Onu Backer isimli ressamın bir tablosunda, aşağı yukarı otuz iki yaşlarında kentte anatomi dersi verirken resmedilmiş görmek olasıydı. Ressam, genç Ruysch'un yüz ifadesini detaylı olarak yakalamayı başarmıştı -kendinden emin bir hava ve ticari bir kurnazlık. Evet, ceset kesime hazır, henüz taze bir ceset, genç bir adam bedeni; beden yaşıyor gibi görünüyor. Deri rengi sütlü pembe, hiç de cesede benzemiyor. Bükülmüş diz, sanki çıplak olarak yatmış bir adam, içgüdüsel olarak edep yerlerini yabancı gözlerden saklamak istermişçesine dizini bkmş gibi bir izlenim veriyor. Bu beden asılarak idam edilen haydut Joris van Iperan'ın. İşte bunun için siyahlar giymiş cerrahlar, bu utanmaz, savunmasız l bedenle huzursuz edici bir zıtlık oluşturuyorlar. Profesörün otuz yıl sonra nasıl vurgun vuracağını gösteriyor -yaptığı karışım dokunun tazeliğini uzun süre koruyor. Büyük bir olasılıkla Ruysch'un ender bulunan ve yaşıyor gibi görünen anatomik preparatlarını sakladığı sıvı da aynı içerikte. Ruhunun derinliklerinde, çok iyi hissetmesine karşın onu yeniden yaratamayacağına dair bir sıkıntı var.

Kendini tümüyle babasına adanmış, krem rengi dantel eldivenlere saklanmış nazik ellerle sahip elli yaşlarındaki profesörün kızı, hizmetçileri temizlik için örgütlüyor. Neredeyse kimse bu kadının adının ne olduğunu hatırlamıyor. Ona "Profesör Ruysch'un kızı" ya da hizmetçilerin ona seslendiği gibi "hanımefendi" demek yeterli. Ama biz hatırlıyoruz adını -Charlotta. Babasının yerine imza atma-

ya yetkisi var ve imzaları ayırt etmek olanaksız. Zarif ellerine, dantellere ve anatomi konusundaki derin bilgisine karşın babasıyla birlikte tarihe geçmemiş. Belleklerde ve ders kitaplarında babası gibi ölümsüz olmayacak. Anonim olarak kalıp pek çok şey feda ederek hazırladığı preparatlar yaşatacak onu. “Styks suyu”nda, altın renkli sıvıda huzurlu cennet yaşamı süren tüm o küçük dölütler onu yaşatacak. Bunlardan orkide gibi en değerli, en nadide olanlarının elleri ya da bacakları bir çift fazla, babasının aksine kızını, bu sakatlık ve mükemmel olmama hali daha çok etkiliyor. Ebelere rüşvet vererek satın almayı başardığı mikrosefali örnekler. Ya da cerrahlardan aldığı devasa büyümüş bağırsaklar. Taşra doktorları Profesör Ruysch’un kızına urları, beş bacaklı buzağları, yapışık kafalı ölü dölütleri satmak için teklif getirirlerdi. Ama o en çok yerel ebelere para verirdi. Pazarlık etmesini bilmesine karşın iyi bir müşteriydi.

Babası, işini erkek kardeşi Henrik’e bırakacaktı ve Henrik, ilk resimden tam otuz yıl sonra yapılan resimde bulunuyordu -hani Charlotta’nın her gün merdivenlerden aşağı inerken gördüğü şu resimde. Babası resimde, özenli bir İspanyol sakalı bırakmış olan, artık olgun bir erkekti. Başında peruk vardı cerrah bıçaklarıyla kuşanan eli, bir bebeğin açılmış bedenine iniyordu. Karın duvarı iyice açılmıştı ve iç düzeni ortaya çıkarıyordu. Bu görüntü, Charlotta’ya solgun porselen yüzlü, saman dolu yırtık gövdeli bebeğini anımsatıyordu.

Yaşlı kızın artık evde kaldığı kabullenildi çünkü kendini babasına adamıştı. Şu alkolde yüzen küçük, soluk, güzel şeyleri saymazsak çocuğu da olmayacaktı. Preparatların hazırlanmasında birlikte çalıştıkları kız kardeşi

Rachela'nın evlenmesine çok yanıyordu. Ama Rachela'yı, bilimden daha çok sanat çekmişti her zaman. Elini form-line batırmak istemiyor, kan kokusu midesini bulandırıyor. Buna karşılık, preparatları koydukları kavanozları çiçek ve kelebeklerle süslüyordu. Kemiklerle, özellikle en küçük olanlarla kompozisyonlar da uyduruyor daha sonra da onlara uyduruk isimler buluyordu. Ancak kocasıyla birlikte Haga'ya taşındı ve Charlotta'yı yalnız bıraktı çünkü erkek kardeşleri bir işe yaramıyordu.

Parmağını rafın tahta yüzüne sürüyor ve bir iz bırakıyor, gülüşen hizmetçi kızlar az sonra bu izi silecekler. Koleksiyonun gittiğine çok yarıyor, ne de olsa tüm ömrünü ona adanmış. Hizmetçiler gözyaşlarını görmesinler diye başını pencereye çeviriyor ve her günkü trafiği görüyor. Uzak Kuzey'de kavanozların korunup doğru saklanmayacağından korkuyor. Sızdırmaz mühürlü kapağa karşın, bazen karışımın buharlaşması sayesinde sıvı uyumunu yitiriyor, o zaman alkol buharlaşıyor. Hepsini koleksiyona eklediği mektupta, ayrıntılı olarak, uzun uzun, Latince yazdı. Ama acaba orada Latince okuyabilen var mıdır ki?

Bu gün uyumayacak. Sanki öz oğullarını uzaklara, üniversite okumaya yollamış gibi endişeli. Ama deneyimlerinden biliyor ki endişenin en iyi ilacı çalışmadır, çalışma başlı başına bir zevk ve ödüdür. Cıvıldaayan kızlar, onun sert görünümünden korkarak sessizleşiyorlar. Onun gibi birinin cennete gideceğini düşünüyorlar, kesin.

Ama cennet onun neyine? Anatomistlerin gittikleri cennetten ona ne? Karanlık ve sıkıcıdır orası, orada grup halinde, açık bir insan bedeni üzerine eğilmiş bir halde hareketsiz duruyorlar, hepsi erkek, karanlıkta zar zor ayırt

edilebilen kara elbiseleri var. Beyaz yakalarının hafif bir ışık verdiği yüzlerinde tatmin, hatta zafer ifadesi var. O yalnız bir kadın, bu insanlara ihtiyacı yok. Ne kaybettiği bir şey için endişeleniyor, ne de başarıya heyecanlanıyor. Şimdi kendi kendine destek vermek için, boğazını yüksek sesle temizliyor ve toz bulutu içinde eteklerini kaldırıp dışarı çıkıyor.

Ama eve gitmiyor, onu diğer taraf, yani liman, kendine doğru çekiyor ve az sonra uzakta, Doğu Hindistan Şirketi gemilerinin ince uzun direklerini görüyor; kıyıda duruyorlar, aralarında limana mal taşıyan küçük tekneler yüzüyor. Fıçılarda ve paketlerde VOC⁴⁹ damgası var. Terden parlayan yarı çıplak erkekler, gemilerden biber, karanfil ve hindistancevizi dolu sandıkları indiriyorlar. Denizin balıklı ve tuzlu kokusu, burada tarçınla baharatlanmış. Kıyı boyunca yürüyor, ta ki uzaktan üç direkli Çarlık gemisini görene kadar. Onu hızla geçiyor çünkü ne onu görmek, ne de şimdi kavanozların balık kokan pis ve karanlık bir mahzende bulunduğunu, onlara yabancı ellerin dokunduğunu ve orada insanların gözlerinden uzakta pek çok gün geçireceklerini düşünmek istiyor.

Hızla yürüyor, Danimarka ve Norveç denizine doğru sefere hazırlanan gemileri gördüğü doklara kadar gidiyor. İşte şirket gemilerine ait olmayan bambaşka gemiler bunlar: süslü burunlarında siren ya da mitolojik figürler bulunan kalyonlar gibi değil. Bunlar basit ve hantal...

49 Verenigde Oostindische Compagnie'nin kısaltması. 16. yüzyılda uzak doğuya ticaret yapan Hollandalı gemicilerin kurduğu bir organizasyon. Portekiz ve İspanyolların tekelinden kurtulamayan Hollandalılar doğuyu ticaret yeri olarak seçmişlerdir. VOC ile doğuya Hollanda gemilerinin yaptığı ticaretler sonucunda Hollanda doğuda da büyük ölçüde koloni elde etti. (ç.n)

Nöbet tutma sahnesine tanık oluyor. Kara giysili ve kahverengi peruklu iki memur kıyıda, çevre köylerden gelen bir grup hırpani sakallı ve Noel'den beri yıkanmamış uzun kafalı balıkçı gönüllünün önünde bir masaya oturuyorlar.

Aklına çılgınca bir fikir geliyor; bir erkek giysisi giyip kollarına kötü kokulu yağlar sürüp yüzünü koyulaştırıp saçlarını kesip bu sıraya girmek. Zaman merhametle erkek ve kadın arasındaki farkları yok ediyor, zaten güzel bir kadın değil, sarkık yanakları, kırıksık ağzıyla bal gibi de erkek gibi görünebilir. Bebekler ve yaşlı insanların kadın mı, erkek mi oldukları belli olmaz. Öyleyse onu tutan ne? Ağır bir elbise, iç eteği, seyrek saçlarını saran beyaz başlık, yaşlı, deli bir baba ve bu babanın kemikli parmaklarıyla tahta masa üzerinde evi geçindirmesi için kızına doğru demir parayı sürerken geçirdiği cimrilik krizleri, bunlar mı tutacak onu? Öyle bir baba ki, harika maskeleyişi deliliği ile her şeye yeni baştan başlamaya karar vermiş -tüm bunları hazırlayacak olansa o, yani kızı. Beş-on yıl içinde koleksiyonu yeniden oluşturacaklar, ebelere, dikkatli olup hiçbir doğumu ya da düşüğü göz ardı etmemeleri için para verecekler. Yarın sefere çıkabilir; şirketin gemiciye ihtiyacı olduğunu duymuş çünkü. Onu tüm filonun durduğu Texel'e götürecek bu teknelerden birine binebilirdi. Şirketin gemileri daha çok ipek, porselen, halı ve baharat taşımak için şişko, koca göbekli, tıknaz, bu gemilere daha büyük gagalar ve aç gözlü ağızlar eklenebilir. Bir denizci olabildi, kimse anlamazdı; uzun boylu, yapılıydı, göğüslerini de sıkıca bantlardı. Eğer Hindistan yolunda, açık denizde birisi bunu anlayacak bile olsa ona ne yapabilirlerdi ki?

En fazla, uygarca bir yere, örneğin Batavia'ya bırakırlardı. Orası da resimlerde gördüğü kadarıyla maymunların sürüler halinde koşup evlerin damlarında oturduğu, tüm yıl boyunca meyvelerin yetiştiği, cennet gibi bir yerdi, üstelik de sıcak olduğu için çorap giymeye de gerek yoktu. Böyle düşünüp hayaller kuruyor ki birden dikkatini iri yarı bir adam ve onun yelkenliler ve kara derili, yarı çıplak kadınların egemen olduğu renkli dövmelerle bezeli çıplak kollarıyla düzgün göğsü çekiyor; sanki bu adam yaşamının tüm öyküsünü bedenine yazmış gibi, bu resimler kesinlikle, onun yolculuklarını ve sevgililerini temsil ediyor olmalı. Charlotta, ondan gözünü ayıramıyor. Adam, sırtına gri bez balyalarını atmış, ufak bir tekneye taşıyor. Galiba üzerinde bir bakış hissediyor çünkü ona doğru şöyle bir bakıyor, ne gülümsüyor, ne kızıyor çünkü bu kadın, onun için çekici birisi değil. Karalar içinde bir kız kurusu. Ama o, gözlerini dövmelerden ayıramıyor. Kollarında renkli bir balık ve kocaman bir balina görüyor çünkü adamın kasları çalıştığı için sanki bu balina canlı gibi duruyor, sanki hiç duyulmamış bir simbioz gibi adamın derisinde, ona sürekli olarak yapışmış halde, omzundan göğsüne doğru yolculuk ederek, onunla birlikte yaşıyor. Bu kocaman, iri beden onu çok etkiliyor. Sanki ağır ve yavaş bir biçimde çıplak duruyorlarmış ve beden aşağıdan açılmış gibi hissediyor, o kol, o balina açılıyormuş gibi hissediyor. Çenesini, kafası uğuldayıncaya kadar sıkıyor. Kanal boyunca, eve doğru yürümeye başlıyor, en sonunda yavaşlıyor ve duruyor. Sanki su, kenardan akıp aşacakmış gibi garip bir his kaplıyor içini. Yavaşça, ilk dalgalarla, genişleme alanını inceliyor önce, sonra daha cesurca kaldırırma, taşların ara-

sına çıkıyor ve az sonra da evlerin merdivenlerinin ilk basamaklarına ulaşacak. Charlotta, afetin yükünü hissediyor, etekleri suya batıyor, ağırlaşıyor, hareket edemiyor. Bu seli bedeninin her santiminde hissediyor ve şaşkın teknelerin ağaçlara çarpışını görüyor; her zaman gagaları akıma doğru dururdu, şimdi yönlerini şaşırdılar.

Çarın Koleksiyonu

Ertesi gün Rus yelkenlisi şafak vakti, mahzenine özenle yerleştirilmiş koleksiyonla birlikte demir aldı ve yola koyuldu. Danimarka kıyılarını rahatça geçerek, onlarca gün sonra Baltık kıyılarını selamladı. Keyfi yerinde olan kaptan, Hollandalı esnaflar tarafından güzelce gerçekleştirilen alışverişi düşünmeye dalmıştı. Ne de olsa onu her zaman, yelkencilikten daha fazla, bu alışverişler ilgilendiriyordu ve ruhunun derinliklerinde astronom, haritacı, yani bakışlarımızın ve gemilerimizin ulaşamayacağı uzaklıktaki yerlere uzanabilen birisi olmak isterdi.

Arada bir mahzene iniyor ve değerli mallar yerinde mi, diye kontrol ediyordu. Ancak Gotland civarına vardıklarında hava değişmişti, şiddetli fırtınadan sonra rüzgâr kesilmiş, hava suyun üstünde durmuştu ve ağustosun son sıcakları havayı büyük atmosferik bir ambere dönüştürüyordu. Yelkenleri indirmişler ve bir kaç gün boyunca öyle gitmişlerdi. Kaptan mürettebatı bir şeylerle meşgul etmek için ipleri çözüp bağlamalarını, güverteyi yıkamalarını buyurmuş, akşamları nöbet değişimi düzenlemişti. Ne ki karanlık çökünce gücü keskin çizgilerini yitirmişti, biraz il-

kel ve kaba denizcilerden sıkıldığı için, biraz da iki oğluna adadığı seyir defterine göz atmak için kamarasına, o sıcak kozasına sığınmıştı.

Denizcilerin sessizliği sekizinci gün sonunda kaynamaya başladı çünkü Amsterdam'dan alınan sebzeler, özellikle de soğan kötü kalite çıkmıştı ve büyük ölçüde çürümüştü. Votka stoğu tükenmek üzereydi -kaptan güvertenin altında fıçıların konduğu yere bakmaya korkuyordu ancak birinci zabitin verdiği raporlar hayli uğursuzcaydı. Kaptan geceleri güverteden gelen tepinmeleri huzursuzca dinledi.

Bu, önceleri tek bir ayak sesiydi, sonra bir kaç ayak yere vurmaya başladı, en sonunda tırıs giden atlar gibi ritmik bir ses geldi (dans ediyor olmasınlar?) ve sesler en sonunda çığlıklara, hırıltılı sarhoş naralarına dönüştü, yüksek sesle söyledikleri şarkılar öyle acılı ve yas doluydu ki, sanki bir deniz hayvanının feryadını andırıyordu. Bu durum, birkaç uzun gece boyunca, neredeyse şafağa dek sürdü. Gün boyunca da, tayfaların şişmiş gözlerini, sarkmış göz kapaklarını ve kendi gözlerinden kaçırdıkları gözlerini görüyordu. Ancak hem o, hem de birinci zabıt, hareketsiz, açık denizdeyken, önemli sorunların çözümüne karanlıkta çözüm bulamayacaklarını biliyorlardı. Ne var ki, onuncu günde, güneş tam tepedeyken yani apoletleri ve ayrıcalıkları iyice görünür bir durumdayken ve henüz gecenin aşırılıklarına tolerans göstermeye başlamamışken kaptan güverteye çıktı ve elebaşı Kalukin'i tutukladı.

Ne yazık ki, kalbi titreyerek malın bir kısmının telef olduğunu bildirdi. Taşınan kavanozların onlarcası açılmış ve içlerindeki sert brendi sonuna dek içilmişti, preparatlar ise yerlere atılmış, talaşların arasında boğulmuş harap ol-

muştı. Onlara uzun uzadıya bakamadı. Kamarasında yapayalnızken utançtan ve korkudan kustu. Ertesi gece, elde silahla mahzene girişı kontrol etmek gerekti ve az kalsın isyan çıkacaktı. Ağustos sıcağı insanları çıldırtıyordu. Bir de denizin sakinliğı. Ve de yükün kendisi.

Nihayetinde yapacak bir şey yoktu -kaptan kalıntılar için bir çuval dikilmesini buyurdu ve hepsini bu çuvala koyarak denize attı. Durgun deniz bu mezeyi şöyle bir çiğnedi ve sanki sihirli bir değnek deymişçesine hareketlendi. İsveç kıyılarından bir yerden gelen rüzgâr, çarlık yelkenlisini eve doğru itivermişti.

Petersburg'a varınca kaptan gizli bir rapor yazmak zorunda kaldı. Kalukin ceza aldı ve asıldı, koleksiyonsa tam olmamasına karşın, kendisi için ayrılmış özel yere taşındı. Kaptan yük taşıma sırasında gereken özeni göstermediğı için ailesiyle birlikte, tüm yaşamı boyunca balina seferleri düzenleyeceğı ve Yeni Dünya'nın ayrıntılı haritasını çizeceğı uzak kuzeyde bir yere yollandı.

İrkutsk-Moskova

İrkutsk-Moskova uçağı. İrkutsk'tan sabah saat 8:00'de hareket ediyor ve aynı gün, aynı saatte Moskova'ya iniyor. Bu, güneş doğarken olan bir an, yani hep tan yeri ağırırken uçuyor. O kocaman şimdi, yani şu an, sürüyor büyük ve geniş Sibiry'a gibi sanki. Bu, tüm ömrün itirafı için bir zaman olmalı. Uçağın içinde akan, ama dışarı ya sızmayan zaman.

De eylande
van Orange

C. de troost
Het behouden
Huis

Heemskerck
hoeck

C. de Nassow

Cruys Eylandt
Willem's Eylandt

Beerefoort

Den Swarten
hoeck

Admiraliteits
Eylandt

C. Plantio
Loms bay

ge nes
hoeck
hoeck
klip
Sarch
uyshoeck
Schans hoeck
S. Laurens bay
Meel haven
Laech Eylandt
Het laeghe landt
Twe Eylanden

Zeylandt

State Eylandt

Weygats

Deton hoeck
Valcken
hoeck

Tartar

Pars

Oby fl.

Kara Madde

Uçuşun üçüncü saatinde arkadaşım tuvaletten dönünce, oturmaktan ezilmiş yerine geçmesi için ayağa kalktım, havadan sudan konuştuk, yani hava durumu, türbülans ve yemekler hakkında gözlem alışverişinde bulunduk. Uçuşun dördüncü saatinde kendimizi birbirimize tanıştırdık. Fizikçiymiş. Ders vermiş, evine geri dönüyormuş. Pabuçlarını çıkarınca çorabının topuğunda kocaman bir delik olduğunu fark ettim. Bu biçimde fizikçinin fiziksel gövdesi göz kırpmıştı bana. İşte o andan itibaren özgürce konuşmaya başlamıştık. Bana zevkle balinalardan söz etti ama aslında başka şeyle ilgileniyormuş.

Kara madde -ilgilendiği, uğraştığı şey buymuş. Hani hakkında bir şeyler bildiğimiz ama hiçbir aletle dokunamadığımız şey. Matematikçiler, var olduğuna ait kanıtların, karmaşık hesaplarla açıkça ortada olduğunu söylüyorlar. Her şey onun evrenin dörtte üçünü kapsadığını gösteriyor. Evrenimizi oluşturan açık renk maddemiz çok daha ender görülüyor.

“Kara ise her yeri kaplamış, çevremizi sarmış” diyor, bu delik çoraplı adam. Pencereden bakıyor ve görmeyen gözlerle altımızdaki beyaz bulutları gösteriyor.

“İşte orada da var. Her yerde. En kötüsü de ne olduğunu bilmememiz. Ve neden olduğunu.”

Onun, Montreal'deki kongreye uçan şu iklimbilimcilerle ilişki kurmasını isterdim. Yerimden kalktım, onları bakışlarımla aradım ama hemen onların bu uçakta olmadıklarını anladım.

Hareketlilik Gerçek Oluyor

Havalimanındaki büyük camlı billboardda her şeyi bilerek:

МОБИЛЬНОСТЬ СТАНОВИТСЯ РЕАЛЬНОСТЬЮ

yazıyor.

Bunun yalnızca cep telefonu reklamı olduğu konusunda ısrarcı olacağız.

Koşucular

Geceleri, dünyanın üstüne cehennem çöküyor. Yaptığı ilk şey -alanı deforme etmek, her şeyi daha daraltıyor, daha fazla masifleştiriyor, daha hareketsizleştiriyor. Detaylar kayboluyor, nesneler yüzünü yitiriyor, tıknazlaşıyor, belirsizleşiyor. Gariptir ki, gün içinde onlar için “güzel” ya da “yararlı” demek olasıdır, şimdiyse bunlar yamru yumru görünüşleri anımsatıyor, amaçlarını da tahmin etmek zor.

Ama cehennemde her şey uydurma oluyor. Gündüzün tüm biçimleri, renklerin ve gölgelerin varlığı tümüyle işe yaramaz, boş görünüyor -neden böyle? Koltuğun krem rengi döşemesi, duvar kâğıdınızdaki yaprak desenleri, perdenin püskülleri ne işe yarıyor?

Sandalyenin kenarına atılan yeşil elbisenin anlamı nedir; bir zamanlar dükkânın vitrininde dururken, üzerinde gezen arzu dolu bakışları şimdi anlamak zor. Artık düğ-

meleri, dantelleri, agrafları yok; parmaklar karanlıkta sert kumaşın üzerinde pürüzlere, şişkinliklere rastlıyor. Sonra, cehennem acımasızca rüyadan çıkıyor. Bazen huzursuz edici, korkutucu ya da aşağılayıcı manzaralar sunuyor, örneğin kesilen kafalar, sevilen bir beden kanlar içinde, kül olmuş insan kemikleri, ya evet, şaşırtmayı pek sever. Ama en çok da törensiz uyanıverir -gölge karanlıkta açılır, hemen bir düşünce seli başlar, karanlıkta hiçbir hedefi olmayan bakışlar bu düşüncelerin öncüsüdür zaten. Gece beyni, günün anlam halısını özenle dokuyan Penolope'dir. Bu bazen tek bir ip olur, bazen daha fazla; karışık örnek asal etmenlere ayrılmıştır, motiflere, ana motiflere. Motif biter, paralel düz çizgiler yer alır, işte dünyanın barkodu.

O zaman belirli olur -gece ilk ve doğal görünümünü geri getirir, hiçbir fantezi kurmaz; gün ise çok sıra dışı, ışık -yalnızca ufak bir istisna, ihmal, düzen bozucu. Dünya aslında karanlık, neredeyse kapkara. Kıpırtısız ve soğuk.

Yatakta dimdik oturuyor, göğüslerinin arasından akan ter damlası onu gıdıklıyor. Geceliği, hani az sonra atılacak, değiştirilecek bir deri gibi sarmış bedeni. Annuşka, karanlıkta kulak kabartıyor ve Pietia'nın odasından gelen sızlanmaları duyuyor. Bir süre ayaklarıyla terliklerini arıyor ama sonra pes ediyor ve oğluna çıplak ayak koşuyor. Yanı başında, karanlık bir insan şekli kıpırdıyor ve soluk vererek konuşuyor: "Ne oldu?" diye soruyor ve sonra vazgeçmiş bir halde yastığa düşüyor.

"Bir şey yok. Pietia."

Çocuğun odasındaki küçük lambayı yakıyor ve hemen gözlerini görüyor. Tümüyle uyanık, gözleriyle ona

ışığın yüzüne özenle işlediği iki siyah vadiden bakıyor. İçgüdüsel olarak, her zaman yaptığı gibi alnına dokunuyor. Sıcak değil ama terden yapış yapış ve soğuk. Oğlanı dikkatle oturur pozisyona koyuyor, sonra sırtına masaj yapıyor. Oğlunun başı omzuna dayanıyor, Annuşka onun ter kokusunu duyuyor, canının yandığını anlıyor, artık bunu öğrenmiş; Pietia, canı acıyınca başka türlü kokuyor.

Ona, “Sabaha kadar dayanabilir misin?” diye fısıltıyla soruyor ama hemen bu sorunun ne kadar aptalca olduğunu anlıyor. Neden? Komodinin üzerinde duran ilaçlara uzanıyor bir tane alıp oğlanın ağzına koyuyor, sonra da bir bardak sıcak su dayıyor. Oğlan içiyor ama tıkanıyor, o zaman daha dikkatle içiriyor suyu, bir kez daha. İlaç hemen iş görüyor, bedeni hareketsizce sağ yanına yatırıyor, dizlerini karnına çekiyor, sanki böyle daha rahat ediyormuş gibi geliyor ona. Yanına, yatağa uzanıyor ve başını onun zayıf sırtına dayıyor. Nefesinin ciğerlerinden nasıl gelip geceye karıştığını duyuyor. Bu sürecin ritmik, hafif ve otomatik bir hale gelmesini bekliyor, sonra yavaşça kalkıyor ve parmaklarının üstüne basarak yatağına dönüyor. Pietia’nın odasında yatmayı yeğlerdi, hani kocası gelmeden önce olduğu gibi. Öyle daha iyiydi, çocuğa yüzü dönük uyuyup uyanınca kendini daha sakin hissediyordu. Her akşam iki kişilik kanepeyi açıp kapamıyor, varsın açık dursun. Ama koca, koca işte.

İki yıldan sonra, dört ay önce geri döndü. Gittiği sivil giysileriyle dönmüştü, neredeyse hiç kullanılmış gibi görünseler de artık modası geçmiş şeyler. Onları koklamıştı -hiçbir şey kokmuyordu, belki de yalnızca düğmeleri ilikli

olarak bir depoya kapatılmaktan kaynaklanan hareketsizliğin kokusu olan nem kokusu.

Başka türlü dönmüştü, bunu hemen fark etmişti zaten, bu zamana kadar da farklı kalmıştı. İlk gece bedenini şöyle bir yoklamıştı -o da farklıydı, daha sert, geniş, daha kaslı ama garip biçimde güçsüz. Belirgin biçimde ağarmış ve seyrekleşmiş saçlarının dibinde bir yara izi gelmişti eline. Elleri kütle gibi olmuş, parmakları sanki fiziksel olarak çalışmış gibi kalınlaşmıştı. Parmaklarını çıplak göğsüne koymuştu ama bu parmaklar, kararsız kalmıştı. Eliyle onu aşka hazırlamaya çalışmıştı ancak öyle hareketsiz yatıyor, öyle hafif nefes alıyordu ki, utanmıştı birden.

Geceleri boğazından gelen bir çığlıkla uyanıyordu, karanlıkta oturuyor kısa süre sonra kendine votka koymak için içeri gidiyordu. Sonra onun elmamsı kokan soluğunu duyuyordu. O zaman karısına yalvarıyordu: “Dokun bana, dokun.”

“Söyle bana neler oldu orada, neyin var, söyle” diye kulağına fısıldıyor, onu sıcak nefesiyle baştan çıkarıyordu. Ama o bir şey söylemiyordu. Kadın Pietia’yla meşgul olurken o evde çizgili pijamalarıyla dolaşüyor, pencereden mahalleye bakarak acı kahve içiyordu. Sonra oğlanın odasına bakıyor, bazen de onunla iletişim kurmaya çalışıyordu. Daha sonra da televizyonu açıyor, sarı perdeleri çekiyor, böylece gün ışığı hastalıklı, yoğun ve ateşli bir hale geliyordu. Pietia’nın hemşiresine gitmesi gerektiğinde, ancak öğle civarında giyiniyor, evden çıkıyordu, o da her zaman değil. Bazen de öylece kapıyı kapıyordu; o zaman televizyonun sesi uzaklaşıyor, sancılı bir hışırtıya, dünyaya karşı yapılan ve bir biçimde anlamını yitirmiş bir çağrıya dönüşüyordu.

Her ay düzenli olarak para geliyordu. Hatta fazlaca-gelen para, Pietia'nın ilacına, az kullanılan pusete ve hem-şireye yetiyordu.

Bugün oğlanla ilgilenmeyecek, bugün dışarı çıkacak. Az sonra kayınvalidesi gelecek, kim için geldiği de belli değil, oğluna mı torununa mı, hangisine özen gösterip hassasiyetle bakacak?.. Kapının yanına kareli plastik çan-tasını koyacak ve içinden naylon sabahlığı ile terliklerini, yani ev kıyafetini çıkaracak. Oğluna bakacak, ona bir şey-ler soracak, o da gözlerini televizyondan ayırmadan, evet ya da hayır, diye yanıtlayacak. Hepsi bu, daha fazla bir şey beklemeye gerek yok, ne yapalım, o da torunun yanına gidecek. Onu yıkamak, beslemek, terli ve çişli çarşafı de-ğiştirmek, ilaç vermek gerek. Sonra çamaşır yıkayacak ve yemek pişirmeye girişecek. Sonra sıra çocukla oyun oyna-maya gelecek, eğer hava güzelse oğlanı balkona çıkarabilir, gerçi oradan da görülecek pek bir şey yok ya -denizden çıkmış gri mercan rafları gibi bloklar kocaman kentin, yani Moskova'nın belirsiz ufuklarına dayanmış, her yeri canlı organizmalarla doldurulmuş. Ama çocuk, hep gökyüzüne bakıyor, bakışını bir buluta takıp onunla görüş alanının sınırına dek yolculuk yapıyor.

Annuşka, haftanın bu tek günü için kayınvalidesine çok minnettar. Dışarı çıkarken onun kadife yanaklarından öpüyor hızlıca. Her zaman kapıda yalnızca bu kadar gö-rüşebiliyorlar. Şimdi hemen merdivenlerden koşarak inecek. Daha aşağılara indikçe sanki daha hafifliyor. Tüm gün önünde. Ama günü kendine adamayacak, halledecek bir-kaç işi var. Faturaları ödeyecek, alışveriş yapacak, Pietia'nın

ilaçlarını alacak, sonra mezarlık ziyareti var ve sonunda bu insani olmayan kocaman kentin ta diğer ucuna, sırf karanlıkta oturup ağlamak için gidecek. Bu gerçekten de uzun sürüyor çünkü her yerde trafik çok tıkalı, insanların arasına sıkışmış olarak otobüsün camından, herkes durduğu halde, çaba göstermeden şeytani bir yöntemle yoluna devam eden siyah camlı büyük arabaya bakıyor. Ucuz Çin mallarının satıldığı, seyyar pazarın kurulduğu, genç dolu alana bakıyor. Kiev durağında hep aktarma yapar, metroya girmek için pek çok insanı geçiyor. Hiç kimse ona dikkat etmiyor, yapılmaya başlanmış bir binanın kazılmış temellerinin önünde, sanki bağırlıyorlar izlenimi veren üst üste yapıştırılmış reklamlarla kaplı geçici çitlerin orada, girişte duran garip tipten kimse ürkmüyor. Bu kadın bayındır bir hale gelmemiş arazi şeridi üzerinde, duvarla taşları yeni döşenmiş kaldırım arasında daire içinde yürüyor, bu biçimde sürekli olarak ya evden işe ya da işten eve giden, az sonra aktarma yaparak, metrodan inip otobüse binecek olan yorgun, aceleci yolcuların geçit törenini izliyor. Herkesten farklı giyinmiş, üzerinde çok fazla şey var, etek üzerine etek, etek üzerine etek giymiş, ama hepsi de katman katman, diğerinin altından görünüyor; üst taraf da aynı, üst üste pek çok gömlek ve yelek. En üste de, çok rafine bir basitlikte, uzak doğu manastırı ya da çalışma kampı izleri taşıyan gri, kapitone bir kaban. Her şeyin estetik bir anlamı var, hatta Annuşka'nın hoşuna bile gidiyor, sanki renkler özenle seçilmiş ama belki insanca bir seçim değil de bir haute couture bir düzensizlik, parlaklığını yitirmiş, solmuş, yıpranmış.

Ama en garibi kafası -sarmış sarmalanmış ve kulak-

lıklı bir şapkaıyla sıkıştırılmış- yüzü kapalı; yalnızca sürekli küfür eden, lanet okuyan dudakları görünüyor. Ancak bu görüntü o kadar şok edici ki, Annuşka lanetlerin, küfürlerin arasındaki metnin içeriğini anlamaya bile çalışmıyor. Adımlarını sıklaştırarak onu geçiyor, kadının ona sataşacağından, öfkeli sözcük seli içinde adının geçeceğinden korkuyor.

Hoş bir aralık havası, kaldırımlar kuru, karlar temizlenmiş, ayakkabıları ise rahat. Annuşka otobüse binmiyor, köprüyü geçiyor ve sanki köprüsü olmayan bir kocaman nehrin kıyısında yürüyor gibi hissederek şose yolun yanından yürüyor. Bu yürüyüş onu mutlu ediyor, artık kilisede o karanlık köşede ağlayacak, hani hep diz çöküp ve bu rahatsız pozisyonda çok uzun süre, bacakları hissizleşip bir sonraki uyuşma ve ağrıma aşamasına geçene dek öylece durduğu köşede -kocaman bir hiç. Ama şimdi koluna çantayı takıyor ve içine mezarlık için plastik çiçekleri koyduğu plastik çantayı sıkıca tutuyor. Hiçbir şeyi, özellikle de çıktığı yeri düşünmemeye çalışıyor. Kentin en şık mahallesine yaklaşıyor, yani gözleri bir şeye takılmalı -burası düzgün vücutlu mankenlerin umursuzca en pahalı giysileri gösterdikleri dükkânlarla dolu. Annuşka, milyon tane boncukla işlenmiş, tüller ve dantellerle süslenmiş bir çantaya bakmak için duraklıyor; gerçek bir mucize bu. En sonunda ilacını almak için bekleyeceği özel eczaneye varıyor. Bunun bedeli olarak gerekli ilaçları alıyor. Ancak hastalığın acısını biraz hafifleten nafile ilaçlar bunlar. Pazardan bir torba mantı alıyor ve kilisenin sırasında oturup yiyor. Pek de büyük olmayan bu kilisede çok insan var, turistler gelmiş. Dükkânındaki malların arasında, her zaman dolaşan

bir tüccar gibi kilisede dolaşan genç papaz, şimdi meşgul -turistlere, yapının ve ikonların tarihçesini anlatıyor. Şarkılı bir tonla iyi ezberlediği dersini tekrarlıyor, başı, ince uzun gövdesinin üstünde kalabalığın tepesinde duruyor, güzel, açık renk sakalı sanki başından çıkmış da göğsüne düşmüş bir hale gibi görünüyor. Annuşka geri çekiliyor, turistlerin gözü önünde nasıl ağlayıp dua edecek ki? Bekliyor, bekliyor ama çıkanların yerine başka bir grup giriyor, bu durumda Annuşka, gözyaşları için başka bir yer aramaya karar veriyor -biraz uzakta bir kilise daha var, küçük ve eski, genellikle de kapalı. Bir zamanlar gitmişti oraya ama hoşuna gitmemişti -soğuk hava ve tahtanın küf kokusu, onu dışarı itmişti.

Ama şimdi önemsemiyor, ağlayabilecek bir yer bulmak zorunda, gözlerden uzak bir yer, fakat boş olmayacak; orada yaşamdan titreyen kollarını genişçe açmış, ondan daha büyük bir varlığı hissetmek zorunda. Annuşka, ağıtı başkası tarafından görülsün, boşa konuşmamış olsun diye üzerinde bir bakış da hissetmeli. Asla yorulmayan gözleri hep açık, boyanmış tahtadan olabilir, varsın sonsuza kadar sakın olan o gözler ona hiç kırpıştırılmadan tanıklık etsin. Üç tane mum alıyor ve kutuya para atıyor. İlki Pietia, ikincisi sessiz kocası, üçüncüsü non-iron⁵⁰ sabahlığı içindeki kayınvalidesi için.

Mumları, yanan diğer mumlardan yakıyor ve dua eden yaşlı kadınları rahatsız etmemek için gözleriyle kendine sağ tarafta, karanlık nişin orada bir yer buluyor. Üç kez şevkle haç çıkarıyor ve bu jestle ağlama ritüelini açıyor. Ne ki dua için başını kaldırdığında, karanlıktan çıkan

50 Ütü istemeyen (ç.n)

bir başka yüz beliriyor -karanlık ikonunun kocaman yüzü. Bu, neredeyse kilisenin kubbesinin altına gelecek biçimde yükseğe asılmış dikdörtgen tahta parçası üzerinde, İsa'nın basitçe çizilmiş, gri ve bronz gölgeler verilmiş sıfatı. Kara bir fonda bulunan kara resimde ne bir hale ne bir taç bulunuyor, yalnızca, tam da istediği gibi, ona dikilmiş olan gözler parlıyor. Aslında Annuşka'nın istediği bakış bu değil, aşk dolu yumuşak bakışlar onun istediği, bu bakışlarsa onu hipnotize ediyor, hareketsizleştiriyor. Bu bakışlar altında, Annuşka'nın bedeni kuruyor. O, bir anlığına buraya geldi, tavandan, uzaktan, karanlığın derinliklerinden akıyor -şimdi Tanrının yerinde işte, burada saklanıyor. Tanrıya neden beden gerekmiyor? Annuşka'yla göz göze durmak zorunda olduğu yüzü var yalnızca. Bu bakışlar delici, acıtan bir tornavidayla kafasının içine vidalanıyor, beyninde bir delik açıyor. Bu bir fatihin yüzü olmayabilir ama belki boğulmuş da ölmemiş bir adamın yüzü, ölmemiş ama herkese gelen ölüme karşı suyun altında saklanmış, şimdi anlaşılmaz akıntılarla suyun yüzüne çıkmış, kendinde, bilincinin doruklarında bir adam ve şöyle diyor: "Bak, işte buradayım." Ama Annuşka ona bakmak istemiyor, gözünü kaçırıyor; Tanrının zayıf olduğunu ve yenildiğini, kovalanıp dünyanın çöpleri ve kokuşmuş derinlikleri arasına saklandığını bilmek istemiyor. Ağlayacak bir şey yok, burası gözyaşı akıtacak bir yer değil. Bu Tanrı yardım etmez, ne destek olur, ne soluk verir ne temizler, ne kurtarır insanı. Boğulanın bakışı onun başının tepesinde, bir uluma, uzaktan yer altından gelen, kilisenin temelini titreten bir gök gürültüsü duyuyor.

Bugün neredeyse hiç uyumadı, çok bir şey yemedi,

belki de bu yüzden bayılacak gibi oluyor. Yaşlar akıyor, kurumuş gözpınarlarında duruyor. Yerinden fırlıyor ve çıkıyor. Dimdik yürüyor, doğrudan metroya.

Sanki bir şey deneyimlemiş, bir şey içinden geçmiş ve kimse tarafından duyulmayan net bir ses verene kadar onu yay gibi germiş gibi geliyor. Bu ses onun bedeni için net ve anlamlı -kuru bir konser salonunda verilen bir kısa konser. Ama o hâlâ dinliyor, tüm dikkatini içe, ta içine yöneltmiş, yalnızca kendi nabzını duyuyor.

Merdivenler aşağıya doğru iniyor, sanki sonsuza dek sürecekmış gibi bir izlenimi var. insanların bazıları aşağıya, diğerler yukarıya gidiyorlar. Sıradan bakışlar, başkalarının suratlarını yalıyor, ne ki Annuşka'nın o görüntüyle korkmuş gözleri çaresiz -her geçen adamın üstünde duruyor ve her surat sanki yanağına yediği sert bir tokat gibi. Az sonra bu görüntüye dayanamayacak, tıpkı istasyondaki kaçık kadın gibi kendini gözlerden saklayacak ve aynı onun gibi küfredip bağırarak.

“Merhamet et bana merhamet!” diye fısıldayıp merdivenlerden daha hızlı hareket eden korkuluklara parmaklarını geçiriyor, eğer Annuşka korkuluğu hemen bırakmazsa düşecek.

Sessizce, karınca gibi, aşağıya inen ve kalabalık içinde omuz omuza yukarı çıkan insanları görüyor. Hepsi bir sıra üzerinde yürürcesine, kentin uzak varoşlarına, kafasına yorganı çekecekleri, gün ve gece parçalarından oluşan bir düşe girecekleri onuncu kata doğru akıyorlar. Ve sabah o düş geçmeyecek, parçalar kolaj ve leke oluşturacak, bazı yapılandırmalar çok zekice hatta düşünüle taşınıla yapılmış denebilir.

Kollarının kırılğanlığını, hassas göz kapaklarını, durağan olmayan, hemen bükölmeye hazır dudak kenarlarını göröyör, ellerinin, bacaklarının nasıl zayıf olduğunu, hiçbir amaca gitmediklerini göröyör. Kalplerin nasıl ölçölü attığını göröyör, bir hızlı bir yavaş, sıradan mekanik bir hareket, akciğerin torbaları pis poşetleri anımsatıyör, alıp verilen solukların hıştırtılarını duyuyör. Giysiler şeffaflaşıyör, yani karmaşayla evliliği izliyör. Zavallı çirkin bedenimiz istisnasız olarak ezilmeye adanan bir madde.

Yüröyen merdivenler bu yaratıkları, yarlara, uçurumlara taşıyörler, işte merdivenlerin sonundaki camlı büfelerde Cerberus'un gözleri, işte yalancı mermerler ve sütunlar, şeytanların güçlü heykelleri biri orakla, diğer bir demet buğdayla. Sütun gibi güçlü bacaklar, devasa kollar. Traktörler -cehennem makineleri, arkalarında keskin dişli işkence aletleri sürükleyip toprakta asla iyileşmeyecek yaralar açıyor. Her taraftan insan grupları tarafından sıkıştırılmış, panik içinde yalvarır gibi uzanan elleri çığlık için açılmış ağızları. İşte Ahiret Mahkemesi burada olacak, etrafa sarı, ölü ışıık saçan kristal avizelerle aydınlatılmış yer altındaki bu metro istasyonunda. Yargıçlar görünmezler, ama her yerde varlıkları hissedilir. Annuşka geri çekilmek ve ters yönde merdivenlerle yukarı çıkmak istiyor ama basamaklar onu bırakmıyor, aşağıya inmek zorunda, elinden gelen hiçbir şey yok. Yer altı trenlerinin ağızları, tıslayarak önünde açılıyor ve onu kendi karanlık tünellerine doğru emiyor. Oysa her yer uçurum, kentin yukarı katları bile, kulelerin onuncu, on altıncı katları, iğnelerin tepeleri, antenlerin uçları bile öyle. Ondandır kaçış yok yani. Acaba o kaçık kadın da küfür kıyamet arasında bundan mı söz ediyordu?

Annuşka sallanıyor ve sırtını duvara yaslıyor. Paltosunda beyaz sıvanın izi kalıyor, duvar onu boyadı.

Aktarma yapması gerek, çoktan karanlık oldu, ezbere iniyor çünkü otobüsün camından hiçbir şey görünmüyor, ayaz camları gümüş dallarla çizmiş çünkü -ama yolu çok iyi biliyor, yine yanılmadı. Bir kaç bahçe geçince -kestirmeden gidiyor- hemen apartmanın önüne çıkacak. Ama yavaşlıyor, bacakları onu hedefe taşımak istemiyor, direniyor, adımları gittikçe küçülüyor. Annuşka duruyor, başını yukarı kaldırıyor, penceresine bakıyor ve evin ışıklarının yandığını görüyor. Kesin onu bekliyorlar -davranıyor, ama hemen sonra duruyor. Soğuk rüzgâr, paltosundan içeri giriyor, ceplerin kapaklarını savuruyor, buz gibi parmaklarıyla kalçasını tutuyor. Okşamaları jilet gibi, cam kırığı gibi sanki. Yüzünde geziyor, soğuktan yaşarmış gözleri bu rüzgârın umurunda mı, yüzüne vurmak için şimdi bir neden buldu. Annuşka öne, merdivenlere doğru bir hamle yapıyor ama tam kapının önünden dönüyor, yakasını kaldırıp hızlı adımlarla geldiği yere gidiyor.

Kiev istasyonunun geniş bekleme odası ya da tuvaletleri daha sıcak. Kararsızca duruyor ve yanından devriyeler geçerken (bunlar, sanki deniz kenarındaki bir bulvarda yürürmüşçesine hep ağır ve sakın adımlarla, hafifçe kollarını sallayarak yürüyorlar) sanki tren tarifesini okuyormuş gibi yapıyor, onlardan neden korktuğunu kendisi de bilmiyor, kötü bir şey yapmadı ki. Üstelik zaten devriyeler başka bir şeyle meşguller. Kalabalıkta, durmaksızın deri ceketli esmer erkekleri ve onların başı bağlı karılarını arıyorlar.

İstasyondan çıkıyor ve uzaktan, her yerini örtmüş o

kadının hâlâ tepindiğini görüyor, kadının sesi bağırmaktan hırıltılı bir hal almış, artık o aynı küfür ve lanet okumalar, tanınmayacak hale gelmiş. İyi ya -bir anlık tereddütten sonra sakince ona yaklaşıyor ve önünde duruyor. Kadın bir an duruyor, yüzünü sakladığı kumaşların arasından onu iyice görüyor. Annuşka bir adım daha atıyor ve ona yaklaşıp duruyor, öyle yakın ki kokusunu duyuyor -toz, küf, eskimiş yağ. Kadın gittikçe daha yavaş konuşuyor ve en sonunda transa girip susuyor. Tepinmeler, sanki durmayacakmış gibi sallanamaya dönüşüyor. Bir süre hareketsiz karşılıklı duruyorlar ama kayıtsızlar, yalnızca bu iki kadına gözlerinin ucuyla bakanlar hızlanıyorlar, trenleri az sonra gelecek çünkü.

“Ne diyorsun?” diye soruyor Annuşka. Örtülü kadın hareket etmiyor, şaşkınlıktan nefesini tutuyor, sonra yine şaşkınca yana doğru, binanın girişine, donmuş çamurların üstüne çekiliyor. Annuşka da ardından gidiyor, gözlerini ondan ayırmıyor, onun sırtının gocuğunun, botlar içindeki küçük adımcıklarının ardında. Kaçmasına izin vermiyor, kadın kolunun altından ona bakıyor ve adımlarını sıklaştırmaya çalışıyor, neredeyse koşuyor, ne ki Annuşka genç ve güçlü. Güçlü kasları var, kaç kez asansör bozulduğunda tek başına aşağıya hem puseti hem Pietia’yı indirdi.

Ona arada sırada, “Hey sen!” diye bağılıyor ama öteki hiç oralı olmuyor.

Binalar arasındaki bahçeleri, otları, ezilmiş parkları geçiyorlar. Annuşka yorgunluk hissetmiyor, yalnızca mezarlık için aldığı çiçeklerin bulunduğu torbayı kaybediyor ama aramak için dönecek zamana yazık.

En sonunda kadın, iki büküm, nefes nefese kalıyor,

soluk alamıyor. Annuşka onun birkaç metre arkasında duruyor ve kadın kendisine dönene kadar bekliyor. Yenildi, teslim olması gerek. Elbette ki öbürü kolunun altından bakıyor, yüzü görünüyor, gözünün üstündeki örtü kaymış. Açık mavi gözleri var, korkulu bu gözler Annuşka'nın ayakkaabalarına bakıyor.

“Ne istiyorsun benden? Ne diye kovalıyorsun?”

Annuşka yanıt vermiyor, sanki kocaman bir hayvan, yağlı bir balina avlamış da onunla ne yapacağını bilmeyen bir avcı gibi hissediyor kendini; bu ganimet için pişman. Kadın korkuyor ve korkudan olsa gerek ağzından sözcükler kaçırıyor.

“Polis misin sen?”

“Hayır” diyor Annuşka.

“Ne istiyorsun öyleyse?”

“Ne söylediğini bilmek istiyorum. Çünkü sürekli bir şey söylüyorsun, haftada bir kez kente indiğimde hep seni görüyorum.”

Kadın buna ciddi bir yanıt veriyor.

“Hiç bir şey söylemiyorum. Bırak beni.”

Annuşka, kadının üzerine eğiliyor ve kaldırmak için elini uzatıyor ama el niyetini değiştiriyor ve kadının yanğını okşuyor. Sıcak, hoş, yumuşak.

“Kötü bir niyetim yok.”

Kadın önce hareketsiz kalıyor, bu dokunmadan dolayı çok şaşkın, sonra sanki bu jestle yatışmış gibi oluyor ve yavaşlıyor, ayağa kalkıyor.

“Karnım aç” diyor, “hadi gidelim, şurada bir büfe var, ucuz sandviç satıyorlar, bana yiyecek bir şeyler alırsın.”

Kol kola sessizce yürüyorlar. Annuşka, büfeden pey-

nirli ve domatesli iki büyük ekmek alıyor, bu arada da kadın kaçmasın diye ona bakıyor. Kendi kendine yiyemiyor, ekmeği az sonra bir melodi alacak flüt gibi taşıyor. Duvara oturuyorlar. Kadın kendi ekmeğini yiyor, sonra tek bir söz söylemeden Annuřka'nın ekmeğini de alıyor. Bu yaşlı bir kadın, kayınvalideden de yaşlı, yanakları kırışıklarla yarık yarık olmuş, alnından çenesine dek çapraz biçimde aşağıya doğru iniyor. Zorla ısırıyor çünkü dişlerini kaybetmiş. Domates dilimleri dūřerken beceriksizce yakalıyor ve özenle yerlerine yerleştiriyor. Dudaklarıyla koca ısırıklar alıyor.

“Eve dönemem” diyor Annuşka birden bire, öylece ve bacaklarına bakıyor. Söylediği şeyden biraz şaşırmış, söyler söylemez ne anlama geldiğini korkuyla düşünüyor. Diğer i bu cevap üzere bir şeyler mırıldanıyor ve lokmasını yutunca soruyor.

“Bir adresin var mı?”

“Var. Kuznieska 46/78.”

Kadın, ağzı dolu dolu, “Unut onu artık” diyor.

Workuta'da, altmışlı yılların sonunda doğmuştu, şimdi asırlık gibi görülen bloklar daha yeni yapılmaya başlanmışken. Binaları daha sıvaları tazeyken anımsıyor bir de, izolasyonu yapan asbestin ve betonun kokusunu, yıllarca süren BTB pürüzsüzlüğü. Ama bu soğuk iklimde her şey daha çabuk eskiyor, don duvarları harap ediyor, elektronların sirkülasyonunu bozuyor. Kışın göz kamaştıran beyazlığını anımsıyor. Sürgündeki ışığın keskin kenarlarını. Böylesi bir beyazlık yalnızca, kesinlikle daha geniş olan karanlığa ereve olsun diye var.

Babası, bir enerji istasyonunda ateşçi olarak çalışıyordu, annesi de bir aşevindeydi, bu bakımdan durumları hiç

de fena değildi -annesi hep eve yiyecek getirirdi çünkü. Annuşka şimdi hepsinin birden garip bir hastalıktan mustarip olduklarını düşünüyor, hani kocaman ve bedeninin derinliklerine, giysilerin altına saklanmış bir keder, belki kederden de büyük bir şey, ama aklına uygun sözcük gelmiyor.

Sekiz katlı bir bloğun yedinci katında otururlardı, en büyüklerinden birinde ama zamanla bloğun üst katları, o büyüdükçe boşaldı, insanlar daha sevimli yerlere taşındılar, Moskova'da, buradan uzak olsun neresi olursa olsun diye bir adet vardı, zaten. Blokta kalanlar daha aşağı katlara taşındılar, daha sıcağa, insanlara ve yere daha yakın dairelere yerleştiler. Aylarca süren kutup soğuklarında sekizinci katta yaşamak, sanki dünyadaki beton bloğunda buz gibi cehennemin ortasında donmuş bir su damlasına asılı kalmak gibiydi. Son kez annesini ve kız kardeşini ziyarete gittiğinde, bloğun giriş katında oturuyorlardı. Babası çoktan ölmüştü zaten.

Annuşka'nın Moskova'da iyi bir pedagoji okulunda okuyabilmesi şans, bu okulu bitirememesi de şanssızlıktı. Eğer bitirseydi, şimdi öğretmen olabilirdi, o zaman belki de asla şimdi kocası olan adamla karşılaşmazdı. Birbirlerine uymayan genleri yüzünden Pietia, devası olamayan bir hastalıklı, bir cezalı olarak dünyaya gelmeyecekti.

Annuşka pek çok kez Tanrıyla, Meryem Ana'yla, azizlerle, tüm ikonlarla hatta dünyayla, kaderle pazarlığa girişmişti. Pietia yerine ben gideyim, onun hastalığını ben alayım, ben öleyim, yeter ki o sağlıklı olsun. Hatta başkalarının yaşamını da işin içine katıyordu: Sessiz kocası (isterlerse onu orada vursunlardı), kayınvalidesi (isterlerse ona da inme in-sindi). Ama elbette bu önerilere hiçbir yanıt gelmemişti.

Bilet alıp aşığıya iniyor. Her yer tıklım tıklım kalabalık, insanlar yataklarına dönüyorlar. Bazıları vagonlarda uyuyor. Uykulu solukları camlarda küçük sisler oluşturuyor; üstlerine parmakla bir şey çizmek mümkün, ne olursa olsun önemli değil çünkü hemen yitiyor. Annuşka son istasyona, Yugo Zapadnaya'ya gidiyor, iniyor ve trenin dönüp dönmeyeceğini anlamak için peronda duruyor; dönüyormuş. Yine yerine oturuyor ve geldiğı yere geri dönüyor. Birkaç kez böyle gittikten sonra, Kolcova istikâmetine dönüyor. Şimdi bir daire yapıyor, gece yarısı civarında evine giderken aktarma yaptığı Kiev durağına varıyor. Görevli gelip de metro kapandığı için onu dışarı kovalayınca kadar peronda oturuyor. İsteksizce dışarı çıkıyor, ayaz ısıyor, yakıyor, sonra istasyonun yanında, tavanına televizyon asılı küçük bir bar buluyor; masalarda, yolunu kaybetmiş birkaç yolcu oturmakta. Bir tane limonlu çay ısmarlıyor, sonra ikinciyi; sonra borç çorbası ama iyi değil, sulu. Başını elleri arasına alıp kısacık dalıyor. Mutlu çünkü aklında hiçbir düşünce, endişe, beklenti ve umut yok. İyi bir durum.

İlk tren henüz boş. Sonra hemen her istasyonda artan ölçüde insanlar binmeye başlıyorlar, en sonunda kalabalık öyle bir artıyor ki Annuşka bir takım devlerin sırtları arasında sıkışmış olarak duruyor. Tutunacak bir yere ulaşamıyor, anonim bir bedenin onu tutmasıyla cezalandırılmış. Sonra, birden bire kalabalık dağılıyor, bir sonraki istasyonda tren boşalıyor. Ancak bir kaç kişi kalıyor. Annuşka, bu biçimde bazı insanların son istasyonda inmediklerini de öğrenmiş oluyor. Ama o iniyor ve tren değiştiriyor. Fakat camdan bazı insanların vagonun sonunda kendilerine yer

bulduklarını ve torbalarını ya da kumaş dokuma, eski sırt çantalarını ayaklarının altına koyarak oturduklarını görüyor. Aralık gözlerle uyukluyorlar veya kâğıtlara sardıkları bir takım yiyecekleri açıp birkaç kez haç çıkardıktan sonra, mırıldanarak, ciddiyeyle çiğniyorlar.

Tren değiştiriyor ve birisinin onu fark edip kolundan yakalayabileceğinden ve -en kötüsü de- bir yerlere kapayacağından korkuyor. Bazen peronunun diğer tarafına gidiyor, bazen de peron değiştiriyor; o zaman yürüyen merdivenlere biniyor, hiçbir tabela, yazı okumuyor, tümüyle özgür. Örneğin Çistiye Prudi'ya gidiyor, Sokolniçeska'da aktarma yapıyor, Kalusko-Rıska ile Miedviedkovo'ya varıyor ve sonra kentin ta öbür ucuna dönüyor.

Kendine çekidüzen vermek, düzgün görünmek için tuvaletlerde duraklıyor. Aslında böyle bir gereksinim duyduğu için değil (doğrusunu söylemek gerekirse hiç duymuyor) ama dağınık, dökük görünüp de cam kulübelerinde yürüyen merdivenleri izleyen şu gardiyan kadınların dikkatini çekmemek için. Onların gözleri açık uyuduklarından kuşku duyuyor. Büfeden hijyenik kadın bağı, sabun ve en ucuzundan diş fırçasıyla macun alıyor. Kalsova hattında giderek, tüm öğleden sonra uyuyor, akşam belki kaçık kadına rastlar diye merdivenlerden çıkıyor, istasyonun önünü iyice kontrol ediyor -ama kaçık orada yok. Hava soğuk, dünden daha soğuk, rahatlayarak yer altına dönüyor.

Ertesi gün, kaçık kadını aynı yerde buluyor, bacakları üzerinde sallanıp küfür kıyamet bağılıyor. Annuşka girişin diğer tarafında, tam onun gözleri önünde duruyor ama diğeri sızlanmaya dalmış durumda, onu görmüyor. En so-

nunda Annuşka, ortalığın bir anlık boş kalmasından yararlanarak onun karşısında duruyor.

“Gel de sana ekmek alayım.”

Kadın hareketsizleşiyor, transından çıkmış biçimde eldivenli ellerini birbirine sürerek pazarda kemiklerine dek donmuş pazarcılar gibi tepiniyor. Birlikte büfeye gidiyorlar. Annuşka onu gördüğü için gerçekten de seviniyor.

“Adın ne, senin?” diye soruyor.

Diğeri ekmekle meşgul, yalnızca omuz silkiyor ancak bir süre sonra ağzı dolu konuşuyor:

“Galina.”

“Benimki de Annuşka.”

Konuşmanın hepsi bu kadar. En sonunda, ayaz onları istasyon yönüne kovalayınca, Annuşka bir şey daha soruyor.

“Galina, sen nerede uyuyorsun?”

Kaçık kadın, ona metronun kapanmasından sonra buraya, bu büfeye gelmesini buyuruyor.

Tüm gece boyunca Annuşka aynı hatta gidip geliyor ve yer altı tünellerinin karanlık duvarları fonunda cama yansıyan yüzünü umursuzca seyrediyor. En azından iki kişiyi tanıyor artık. Ama onlara sataşmaya cesaret edemiyor. Birisiyle birkaç durak gitmişti -bu uzun boylu, zayıf bir erkek, yaşlı değil, hatta belki de genç bile, söylemesi güç. Yüzü, göğsüne dek inen seyrek ve açık renk bir sakalla kaplı. Adamın tabii ki Lenin resmi yırtılmış siperli bir kasketi, cepleri bir şeylerle dolu uzun gri paltosu ve içi dolu bir sırt çantası var. Uzun botlar, botların üzerine çıkan ve kahverengi pantolonunun paçalarını sıkkan el örgüsü çoraplar giymiş. Kimseyle ilgilenmeksizin kendi düşünceler-

rine dalmış gibi duruyor. Şevkle perona atlıyor, sanki uzak ama belirli bir hedefe gidecekmiş gibi bir izlenim bırakıyor. Annuşka, onu bir-iki kez gördü. Bir keresinde sanki gece dinleneceği yere gelmişçesine tümüyle boş bir alanda uyuyordu, başka bir kez de alnını cama dayamış biçimde uyukluyor, soluğu camda yüzünün yarısını gölgede bırakan bir sis oluşturunuyordu.

Annuşka'nın hatırladığı ikinci kişiye bir ihtiyar. Zorlukla yürüyor, bastonu var, aslında daha doğrusu bu bir değnek, ucunda kıvrımı bulunan kocaman bir sopa. Vagona bineceği zaman bir eliyle kapıyı tutması gerekiyor, o zaman birisi genellikle ona yardımcı oluyor. İçerde de insanlar, gönülsüzce de olsa ona yer veriyorlar. Dilenci gibi gözüküyor. Annuşka, kaçık kadına yaptığı gibi bunu da yakalamayı deniyor. Ancak yalnızca kısa bir süre onunla aynı vagona yolculuk etmeyi başarıyor, aşağı yukarı yarım saat önünde duruyor, böylece yüzündeki, giysisindeki her ayrıntıyı ezbere biliyor. Ama ona sataşmayı göze alamıyor. Adam başı öne eğik duruyor ve çevresinde olan bitenle hiç ilgilenmiyor. Daha sonra da işten dönen insan kalabalığı onu alıp götürüyor. Ve koku ve dokunuşlardan oluşan bu sıcak akıntıya kapılıp gidiyor. Ancak kapıda, yer altı onu yabancı bir gövde gibi tükürdüğünde, ondan kurtuluyor. Şimdi, geri dönmesi için bilet alması gerek, ne var ki parasının bitmesinin an meselesi olduğunu biliyor. Neden yalnızca onları hatırlıyor? Onlar bir biçimde, sanki başka türlü hareket ettikleri, daha özgür kaldıkları için olduğunu düşünüyorum. Geri kalan insanlar, bir ırmak, akıntı, bir yerden bir yere akan su, girdaplar ve dalgalar oluşturunuyorlar ama bu biçimlerden her biri sürmüyor, yitiyor ve ırmak

onları unutuyor. Bunlarsa akıntıya karşı hareket ediyorlar, onun için daha belirginler. Irmağın kuralları onları bağlamıyor. Annuşka'yı tam da bunun çektiğini düşünüyorum.

Metro kapandıktan sonra kaçık kadını yan girişte bekliyor ve artık umudunu yitirmeye başladığında kadın çıka geliyor. Gözleri kat kat giysiyle örtülü ve bir fıçıyı anımsatıyor. Annuşka'ya arkasından gelmesini buyuruyor, o da kuzu kuzu gidiyor. Çok yorgun, doğrusunu söylemek gerekirse hemen hemen hiç gücü yok, neresi olursa olsun oturup kalabilir seve seve. Kazılmış tünellerin üzerine konmuş küçük geçitleri aşıyorlar, üstlerine afişler yapıştırılmış teneke çitleri geçiyorlar, sonra yer altı geçidine iniyorlar. Bir süre dar bir koridorda yürüyorlar, çok hoş bir ılıklik var burada. Kadın, ona eliyle yerde yatacağı yeri gösteriyor. Annuşka, üzerini çıkarmadan uzanıyor sonra hemen uykuya dalıyor. Ve uyuduğunda her zaman arzuladığı gibi hiçbir şey düşünmüyor, derin uyuyor -göz kapaklarının altında az önce dar koridorda giderken gördüğü bir manzara beliriyor.

Karanlık bir odadan bir başka, daha aydınlık bir yere kapı açılıyor. Orada bir masa var, çevresinde insanlar oturuyorlar. Elleri tezgâhın üstünde, sırtları dik. Oturuyorlar ve mutlak bir sessizlik içinde, hareketsizce birbirlerine bakıyorlar. Ona, sanki onlardan biri, şu Lenin şapkalı adam-mış gibi geliyor.

Annuşka çok derin uyuyor. Hiçbir şey uyandırmıyor onu, hiçbir hışırtı, bir kapı veya bir yatak gıcirtısı ya da televizyon sesi, hiçbir şey duymuyor. Sanki inatçı dalgaların dövdüğü bir kaya parçasıymışçasına, kırılmış ve artık üzerini yosun ve mantar kaplamış bir ağaçmışçasına uyu-

yor. Ama uyanmadan önce komik bir düş görüyor, yalnızca -üzerinde filler ve kediler çizili olan renkli bir makyaj çantasıyla oynuyormuş ve elinde çeviriyormuş. Sonra birden bırakıyormuş ama çanta düşmüyormuş, onun eliyle havanın arasında asılı kalıyormuş. Bu çok hoş bir duygu, çocukluğundan beri hissetmediği bir sevinç var içinde. Keyifli uyanıyor. Çevresine bakınca burasının dün gece düşündüğü gibi terk edilmiş bir işçi oteli olmadığını, sıradan bir kazan dairesi olduğunu görüyor. Onun için böyle sıcak. Bir kömür yığının yanına serilmiş kartonların üzerinde uyumuş. Bir gazete parçası üzerinde dörtte bir ekmek ve bir parça sert, acı biber pastırması rendesi var. Galina'nın yiyeceği galiba, kapısız pis bir tuvalette işini görüp ellerini yıkayınca kadar yiyeceğe dokunmuyor.

Oh ne iyi, ne iyi -yavaş yavaş kaynayan kalabalığa girmek. Gocuklar ve paltolar ev kokusu salıyor ortaya -yağ, gargara, tatlı parfüm. Annuşka, kapıdan geçiyor ve ilk dalgaya kapılıyor. Bu sefer Kalininska hattına. Peronda duruyor, sonra yaklaşan trenin nasıl sıcak yeraltı havası getirdiğini görüyor. Kapılar açılıyor ve işte bedenlerin arasına sıkışmış bir biçimde duruyor, öyle ki tutunması falan gerekmiyor. Tren virajlara girdiğinde bu harekete teslim oluyor, sanki otların arasındaki bir otmuşçasına sallanıyor, diğer buğday sapları arasında bir buğday sapı sanki. Burada iğne atsan yere düşmez bir kalabalık varken bir sonraki duraktan da insanlar biniyor hâlâ. Annuşka gözlerini kısıyor, sanki eller üstünde taşınyormuş, sanki her bir yandan uzanan hassas ve iyi kollar onu kucaklamış, sakinleştirmek için sallıyormuş gibi hissediyor. Sonra birden bir istasyon-

da insanların büyük çoğunluğu iniyor, şimdi artık kendi ayakları üstünde durmak zorunda.

Vagon neredeyse son istasyona yaklaşıp da tümüyle boşalınca bir gazete buluyor. Önce oldukça güvensiz bakıyor ona, belki de okumayı unutmuştur, sonra eline alıyor ve huzursuzca göz atıyor. Bir mankenin anoreksiyadan öldüğünü ve hükümetin podyumlarda fazla zayıf kızların boy göstermesinin yasaklanması konusunu düşündüğünü okuyor. Saldırıda bulunmaları engellenen teröristleri de okudu. Evlerinde TNT kalıpları ve fünye bulunmuş. Yollarını kaybetmiş olan balinalar bir plaja takılıp orada ölmüşler. Polis internette gezen pedofillerin peşindeymiş. Hava serinleyecekmiş. Bir de “mobilnost’ stano witsa realnostiu.”⁵¹

Bu gazetede bir şeyler doğru değil, yanlış ve sahte. Okuduğu her satır, dayanılmaz ve canını acıtıyor. Annuşka’nın gözleri yaşlarla doluyor ve şimdi kocaman bir damla gazeteye düşüyor. O sıradan kâğıt, sanki kurutma kâğıdı gibi gözyaşını emiyor.

Annuşka, metronun dışarı çıktığı yerde yüzünü cama yapıştırıp bakıyor. Kent, kül renginin tüm tonlarını taşıyor, kirli beyazdan karaya dek. Dik köşelerden ve düzensiz şekillerden oluşuyor. Gözleriyle yüksek gerilim hatlarını ve kabloları izliyor, sonra bakışlarını damlara çeviriyor ve antenleri sayıyor. Gözlerini kapıyor. Açıyor. Görünüşe göre, ışık bir yerden diğerine zıplamış. Şimdi karanlığa girmezden önce, bir kez daha aynı yeri ziyaret edene dek, bir anlığına, birkaç dakika boyunca, alçalmış güneşin beyaz bulut

51 (Rus.): Hareketlilik gerçek oluyor.

kümelerini nasıl deldiğini ve blokların yalnızca tepelerini, en yüksekteki katları kırmızı bir ışıkla nasıl yaktığını görüyor, sanki kocaman meşaleler yanmış gibi görünüyor.

Sonra peronda kocaman bir reklam panosunun altındaki sıraya oturuyor. Kahvaltıdan kalan azığını yiyor. Tuvalette elini yüzünü yıkıyor, sonra yerine dönüyor. Az sonra pik saatler başlayacak. Sabah bir yöne gidenler, şimdi diğerine dönecekler. Önünde duran tren iyi ışıklandırılmış ve neredeyse tümüyle boş. Vagondaki tek adam -şu şapkalı. Tel gibi dimdik duruyor. Tren, hareket ettiğinde biraz geri çekiliyor, sonra yer altının kara ağzı tarafından yutulmuş olarak kayboluyor.

“Sana ekmek alayım” diyor Annuşka kaçığa. Kadın sallanırken soruyor bunu, o da sanki yalnızca hareketsizken cümleyi sindirebilirmiş gibi bir anlığına yine duraklıyor. Sonra büfeye doğru yollanıyor.

Büfenin arka tarafında duruyor ve yiyorlar ama önce kaçığın birkaç kez hac çıkarması gerek.

Annuşka ona dün kazan dairesinde oturan insanları soruyor ve kadın yine hareketsiz biçimde donuyor, bu kez ağzındaki lokma var ama. İlgisiz bir şeyler söylüyor, sanki “nasıl yani?” falan diyor. Sonra kötümser biçimde atlıyor.

“Düş yakamdan, bayan!”

Ve uzaklaşıp gidiyor. Annuşka gece bire kadar trenlerde geziyor. Sonra metro kapanıp da görevliler insanları dışarı kovalayınca kazan dairesinin olduğunu tahmin ettiği yerin çevresinde dönüp duruyor ama yeri bulamıyor. Böylece istasyona geri dönüyor ve neredeyse son kuruşlarını da harcayıp plastik bardaklarda çay ve çorba içerek masanın lamine yüzeyine dayanıyor ve geceyi barda geçiriyor.

Книга тѣхъ
описанъ ериискаго азѣи
иземли изнашнѣа ѿсѣи
ули какиа люди нѣи
орои землѣ родитсѣи
ннѣи

Востокѣ сѣи перѣла часть нари
цѣтсѣа азѣи большаго ноева сѣи
на сѣи жребѣи конѣи сѣи до
восточнаго ѿсправа маки
ринскаго иже сѣи доваж
еннаго раа дрѣи же
конѣи сѣи доважѣи
аго моря ичернаго
прѣи конѣи рѣи
дела сѣи ѿи
нѣи дрѣи
доземнѣи зѣро
дрѣи аго
и болѣи
и моря

Море Шкианѣ
Восточны

Море Шкианѣ
Восточны

Kapıların açılma gıcirtısını duyar duymaz da otomat-tan bilet alıp aşağıya iniyor. Trenin penceresinde saçlarının yağlandığını, fönünden eser kalmadığını fark ediyor, diğer yolcular onun yanına artık gönülsüzce oturuyorlar. Bazen aklından ya bir tanıdığa rastlarsa diye geçirip paniğe kapıldığı oluyor. Ama tanıdıkları bu hattı kullanmazlar, yine de her ihtimale karşı duvar yakınında, köşelerde oturacak yer arıyor. Hem zaten tanıdığı kim var ki? Postacı, aşağı dükkândaki kadın, karşı taraftaki komşu; onların isimlerini bile bilmiyor ki. Şu kaçık gibi yüzünü örtesi var, aslında hiç de fena fikir değil -kendini en az biçimde görmek ve başkaları için de en az biçimde görünür olmak için gözlerine dek örtünmek. Onu itip kakıyorlar, birisinin ona dokunması hoşuna bile gidiyor. Yanında oturan yaşlı bir kadın torbasından bir elma çıkarıp gülümseyerek ona veriyor.

Kültür Park durağındaki büfenin önünde, kısa saçlı bir genç ona bir porsiyon mantı almayı teklif ediyor. Demek ki çok da iyi görünmüyor. Teşekkür ediyor ve hâlâ birkaç kuruşu olmasına karşın reddetmiyor. Pek çok olayın tanığı oluyor. Örneğin, polis deri ceketli bir adamı yakalıyor. Bir karı koca bağıra bağıra münakaşa ediyorlar, ikisi de sarhoş. Genç bir kız, yaşı on sekiz bile değil, trene Çerkizovska'da biniyor ve "anne, anne" diye hıçkırıyor, kimsenin ona yardım etmeye cesareti yok, sonra da zaten iş işten geçiyor çünkü kız Komsomolska'da iniyor. Kaçan bir adamı görüyor, kısa boylu, esmer, gelip geçene çarpa çarpa kaçıyor ama merdivenlerde kalabalığa takılıyor ve diğer ikisi onu orada yakalayıp kolunu büküyorlar. Bir kadın her şeyini, her şeyini çaldılar diye lanet okuyor, sonra

sesi gittikçe uzaklaşıyor ve sessizleşiyor, en sonunda yitiyor. Işıklandırılmış vagonda, onu delip geçen ve sanki başka bir yerdeymiş gibi bir bakışı olan dinç bir ihtiyarı aynı gün, iki kez görüyor. Havanın uzun zaman önce karardığını ve soğuk, yoğun havaya damla damla sarı ışık akıtan tüm fenerlerin, lambaların çoktan yanmış olduğunu bile bilmiyor; o gün güneşin ışıkları onu pas geçmiş zaten. Kiev durağında dışarı çıkıyor, yeni yapılmaya başlamış binanın geçici girişine doğru, kaçığı görme umuduyla yürüyor.

Kadın yerli yerinde, ıslanmış bez kütlesi kılıklı şey, her zaman yaptığı şeyi yapıyor -bazı yuvarlaklar, sekizler çizerek tepiniyor ve küfür kıyamet bağırıyor

Annuşka onun önünde o kadar uzun süre duruyor ki, diğeri artık onu fark ediyor ve susuyor. Sonra -sözleşmedikleri halde- ikisi beraber, sanki bir yere yetişircesine uygun adım yürüyorlar, sanki hızlı gitmezlerse bir şeyi kaçıracaklarmış gibi tek kelime etmeden, hızla yürüyorlar. Köprünün üstünde esen rüzgâr, iki kadını da bir kadın boksör gibi dövüyor.

Arbat'taki büfede, ucuz ve leziz gözlemeler yiyorlar, yağlı ve kaymaklı. Kaçık kadın cam tabağa bozuk para koyuyor ve sıcak sıcak gözlemeleri alıyorlar. Bu nefis şeyleri yemek için kendilerine duvar dibinde bir yer buluyorlar. Annuşka hipnotize olmuşçasına, soğuğa rağmen sıraya oturmuş, gitar çalan ve bira içen gençlere bakıyor. Şarkı söylemekten çok gürültü yapıyorlar sanki. Bağırıyorlar, çağırıyorlar. İki gencecik kız ata biniyor; pek sıradan bir görüntü değil. Atlar uzun boylu, bakımlı, herhalde ikisi de maneiden çıkıp gelmiş; bu Amazoncuklardan biri gitarlı gençleri selamlıyor, zarif bir biçimde attan iniyor, dizgin-

leri kısa tutarak oğlanlarla konuşuyor. Diğer, bazı turistlerden atlar için yiyecek parası rica ediyor -öyle değilse de en azından böyle söylüyor- ama onlar farklı düşünüyorlar, daha çok bira için bu parayı istediklerini düşünüyorlar. Hayvanlar hiç de aç gibi gözükmiyor. Kaçık, onu dirseğiyle dürtüyor: “Ye!”

Ama Annuşka bu manzaradan gözünü ayıramıyor, aç gözlükle gençlere bakıyor, elindeki gözlemenin dumanı tütüyor. Bu gençlerde Pietia’sını görüyor, aynı yaşta. Pietia, sanki hiç dünyaya gelmemiş gibi onun bedenine dönüyor. Oraya kıvrılıyor, taş gibi ağır, acılı, içinde şişiyor, büyüyor -galiba onu bir daha doğurmak zorunda, bu kez derisinin her gözeneği terleyecek. Şimdilik boğazına geliyor, akciğerlerin zindanından hıçkırık yoluyla olmazsa hiçbir biçimde kurtulamaz. Yok, yok, gözleme falan yiye-
mez, tıka basa tok. Pietia gelip boğazına takıldı, oysa orada oturabilir, bira bardağını tuttuğu elini yukarı kaldırıp atlı kıza uzatarak tüm bedenini geriye atıp gülmekten patlayabilirdi. Hareket edebilir, pabuçlarına eğilebilirdi, kollarını yukarı kaldırabilir, ayaklarını üzengiye koyup bacaklarını sallayabilirdi. Bu hayvanın sırtına oturup dimdik ve güller yüzle ve üst dudağını gölgeleyen bıyıklarıyla sokaklarda gezebilirdi. Merdivenlerden fırtına gibi inebilirdi, ne de olsa şu delikanlılarla aynı yaşıydı, o ise, bir anne olarak, kimyadan iki aldığı için, üniversiteye giremeyip de sonunun babası gibi olacağı için, iş bulmakta güçlük çekebileceği için, karısından hiç mi hiç hoşlanmadığı ve çok çabuk çocuk yaptıkları için endişelenebilirdi. İçinde bulunduğu kurşun gibi ağır denize dayanamıyor ve sabırsız atı sakinleştirmek isteyerek hayvanı hareketsizleştirmek için diz-

ginlerinden başını aşağıya çeken kızla eş zamanlı hareket ediyor. At, atılınca da, kız kırbaçla sırtına vurup bağırıyor.

“Dursana lanet olası! Dursana ihtiyar!”

İşte o anda kaymaklı gözleme Annuşka'nın elinden düşüyor ve kadın atla mücadele eden kızın üstüne körlemesine yumruklarıyla saldırıyor.

“Bırak onu! Bırak!” -çığlık, ıslık gibi çıkıyor boğazından.

Ancak bir süre sonra şaşırmış delikanlılar tepki gösteriyorlar, birden bire çıldıran kareli paltolu kadını uzaklaştırmayı deniyorlar ama onun yardımına baştan ayağa örtülü başka bir kaçık kadın yetişiyor, şimdi ikisi birden kızın elinden dizginleri almaya ve kızı ittirmeye çalışıyorlar. Kız çığlık atıyor, elleriyle başını koruyor, bu ani ve öfkeli saldırıyı hiç beklemiyordu. At çifte atıyor, kişniyor, kızın elinden kurtuluyor ve ürkmüş bir biçimde Arbat'a doğru koşuyor (o saatte kaldırımlar iyi ki, neredeyse bomboş); nallarının sesi binaların duvarlarında yankılanıyor, insanlar sanki bir sokak mücadelesi ya da grev varmış gibi düşünüyorlar; pencereler açılıyor. Sokakta iki polis memuru, bilgisayar oyunlarından söz ederek tembel tembel yürüyorlar, ne de olsa asayiş berkemal ama şimdi bir karışıklık görüyorlar ve coplarına davranarak hızla koşuyorlar.

“Sallan” diyor kaçık kadın, “hareket et.”

Karakolda oturuyor, kırmızı yüzlü sevimsiz polis onları çağırınca dek sıralarını bekliyorlar.

“Sallan” -birkaç saat boyunca kurulmuş gibi konuşuyor, galiba korkudan. Adrenalin, kaçığın dilini çözdü. Kimse, yani şu hırsız ya da şuradaki kara derili iki orospu veya elinde sargı bulunan başı yaralı şu adam duymasın

diye kulağına fısıldıyor. Annuşka ise ağlıyor, gözyaşları durmaksızın yüzünden akıyor ve gözyaşı stokları az sonra tükenecekmiş gibi görünüyor.

Sonra, sıraları gelince kırmızı yüzlü polis, omuzu üzerinden diğer odadaki birine bağılıyor.

“Şu koşucu gelmiş.”

Diğer odadan bir ses yanıt veriyor:

“Bırak gitsin. Diğerine de verdiği rahatsızlıktan dolayı ceza yaz.” Polis, kaçık kadına “Kadın, seni bir daha yakalarsak kentin yüz kilometre dışına atarız, anladın mı? Burada tarikatçıları istemiyoruz” diyor.

Annuşka'nın belgelerini eline almış ve sanki okumayı bilmiyormuşçasına baştan adını ve adresini tekrar etmesini emrediyor. Annuşka parmaklarının ucuyla masaya vurup gözlerini yumarak sanki bir şiir söylermişçesine bilgilerini veriyor. Adresini iki kez tekrarlıyor.

“Kuzniecka 46 daire 78.”

Bir saat arayla arka arkaya bırakıyorlar ikisini de, önce kaçığı ama Annuşka dışarı çıkınca kaçıktan iz bulamıyor. Dışarısı korkunç ayaz; e bunda şaşacak bir şey de yok. Karakolun çevresinde dönüp duruyor, bacakları hızlandı, bu bacaklar onu tüm sokakların kaynağı olan ve hani o arka-larında bambaşka görüntüler çıkan varoşlara akan -soluğu ile oynayan büyük düzlüklere ulaşan caddeye taşıyabilirdi. Ama Annuşka'nın otobüsü geliyor, son anda ona yetişiyor.

İnsanlar artık sokaklara çıkmış, güneş doğmadığı halde çevrede sabah trafiği var. Annuşka, otobüsle uzun uzun gidiyor, sonra apartmanın önünde duruyor ve penceresine bakıyor. Hâlâ karanlık ama gökyüzü aydınlanmaya başlayınca dairesindeki ışığın yandığını görüyor ve o zaman

apartmandan içeri doğru yürüyor.

Kaçık Koşucu Kadın Ne Diyordu

Sallan, hareket et, ancak bu biçimde onu atlatırsın. Dünyayı yönetenin hareket üzerinde hükmü yok ve biliyor ki, bedenlerimiz hareket içinde kutsaldır ancak hareket edersen ondan kaçabilirsin. Çünkü o hareketsizler ve ölmüşler üzerinde egemendir, etkin olmayanlar ve iktidarsızlar üzerinde egemendir. Demek ki, hareket edeceksin, sallan, yuvarlan, yürü, koş, kaç, eğer unuttur da durursan onun kocaman elleri seni yakalar, kuklaya çevirir ve gaz, duman, kent çöplüğü kokan nefesiyle seni sarar.

Senin renkli ruhunu, kâğıttan, gazeteden kesilmiş küçük, dümdüz bir ruhçuğa dönüştürür, seni ateşle, hastalıkla, savaşla tehdit eder, öyle ki, zaman gelir sakinliğini yitirir uyumayı falan bırakırsın. Seni etiketler, kayıtlar, bu yenginin belgesini de eline tutuşturur. Aklını önemsiz şeylerle meşgul eder; ne alayım, ne satayım, nereden ucuz, nereden pahalı gibi. Artık bundan sonra ufak tefek şeyler yüzünden endişelenir olursun -benzin fiyatları ve bunun kredi ödemeni nasıl etkileyeceği gibi. Artık bundan sonra, her günün sanki cezalıymışsın gibi acı içinde geçer ama kim bir suç işlemiş, nasıl bir suç işlemiş, ne zaman olmuş, bunu asla öğrenemezsin.

Çok zaman önce, eskiden, Çar dünyada bir reforma girişmiş ama yenilmiş, dünya hop diye Deccal'in kollarına düşmüş. Tanrı, hani şu gerçek olan, iyi olan, dünyadan sürülmüş, ilahi güçleri yok edilmiş, toprak tanrısallığı

emmiş, güç derinlerde kaybolmuş. Ama saklandığı yerden fısıltıyla konuşunca onu adil bir adam olan Eufemius adlı bir asker duymuş ve aklına tüm söylediklerini yazmış. Gece olunca tüfeğini atmış, formasını çıkarmış, tozluklarını, çizmelerini sıyırmış. Gökyüzünün altında anadan doğma çıırçıplak kalmış, sonra da ormana koşup örtüye bürünmüş ve köy köy dolaşp bu acı haberi iletmiş. Kaçın, evlerinizden çıkın, davranın koşucular çünkü yalnızca bu biçimde, Deccal'in tuzağından kaçabilirsiniz. Onunla yapılacak olan savaş kaybedilmeye mahkûmdur. Sahip olduğunuz her şeyi bırakın, atın ve yola koyulun.

Çünkü bu dünyada yerleşik olan her şey, her ülke, kilise, dünyevi yönetimler, bu cehennemde bir biçimi olan her şey ama her şey onun hizmetinde. Şuradan buraya, belirli olan ne varsa, sınıflandırılan, kayıtlanan, numaralandırılan, hesaplanan, teminat altına alınan ne varsa hepsi; toplanan, sergilenen, etiketlenen her şey. Duran her şey: Evler, koltuklar, yataklar, aileler, toprak, ekilen, dikilen, bakılan, yetiştirilen her şey. Planlanan, sonuçları beklenen şeyler, çizilen programlar, izlenen düzenler. Onun için yanlışlıkla doğurduğun çocuklarından uzaklaş, yola koyul; istemedenden seni varoluşa çağıran ananı, babanı göm -ve yürü. Uzaklara yayıl, onun soluğunun menzili, kabloları, antenleri, akım dalgaları dışına çık, aman onun hassas aletleri seni bulmasın.

Duran taşlaşır, böcek gibi yapışır, yüreğini tahtadan iğneler deler, elleri ayakları delinip eşiklere kapıların çerçevelerine çivilenir.

Ona karşı isyan eden de ölür. Yakalanıp çarmıha geçirilir, böcek gibi hareketsizleştirilir, insani ve gayri insani,

özelikle de gayri insani olan gözler önüne serilir çünkü en çok da onlar gösterilere bayılırlar; bunun için her yıl yenilenen törenler yapmak ve ölü bedenlerin önünde dua etmek şaşılacak şeyler değildir.

İşte bunun içindir ki tiranlar, cehennem zebanileri, kanlarının son damlasına dek göçebelerden nefret ederler -bunun içindir ki, Çingeneleri ve Yahudileri kovalarlar, tüm özgür insanları yerleşik yaşama zorlarlar ve bizler için bir ölüm kararı olan adresle mühürlerler.

Onlar için önemli olan donmuş bir düzenin oluşturulmasıdır, yapay zamanın akmasını sağlamaktır. Günlerin hep birbirinin aynısı, tekrarı olmasını, her bir yaratığın yerli yerini bilmek zorunda olduğu ve o sahte hareketlerini yapacağı, o kocaman makineyi oluşturmayı sağlamaktır. Enstitü ve büro, damgalar, genelgeler, rütbeler, kıdemler, dilekçeler, pasaportlar, numaralar, kartlar, seçim sonuçları, promosyonlar ve puanların toplanması, koleksiyon, bir şeyi başka bir şeyle değiştirme. Dünyayı barkodlamak, her şeye etiket vermek, nasıl bir mal olduğu ve fiyatı belli olsun da. Bu yabancı dil, insanlar için varsın okunmaz olsun, varsın onu yalnızca otomatlar, makineler okusun, varsın büyük yeraltı dükkânlarında barkod şiir geceleri düzenlesinler.

Yürü, yürü. Yürüyen kutsanır.

Josefina Soliman'ın Avusturya İmparatoru I. Franz'a üçüncü mektubu

Majesteleri, sessiz kaldı, önemli devlet işleriyle çok meşgul olmalı, mutlaka. Ancak ben dayanamayarak, yeniden Siz Sayın Majeste'den merhamet diliyorum. Son mektubumu Sayın Majeste'ye iki yılı aşkın bir süre önce yazmıştım, bu güne kadar bir yanıt alamadım.

Bu durumda ricamı yinelemek zorunda kalıyorum.

İmparatorluğun diplomasi hizmetinde olan, aydın insan ve saygı duyulan bir adam olan Angel Soliman'ın tek evladıyım. Kendim için merhamet diliyorum, babamın bu zamana dek Hristiyan usulüne uygun olarak gömülmemiş ancak içi doldurulmuş biçimde majestelerinin sarayındaki Hilkat Garibeleri Odası'nda sergileniyor olması gerçeği yüzünden huzur bulamıyorum. Oğlumun doğumundan sonra ilerleyen bir hastalığa tutuldum. Bu olayın da hastalığım gibi umutsuz olmasından ve ne yaparsam yapayım bu işte derime, kemiğime dek çaresiz kalmaktan korkuyorum -derime kadar çaresiz kalmak sözcüğü burada özellikle kullanıldı- çünkü izninizle babamın ölümünden sonra dersinin soyulduğunu ve içinin doldurulduğunu ve Majestelerinin sergisinin bir parçası olduğunu hatırlatmak isterim. Sayın Majesteleri genç bir annenin dileğini geri çevirdi ama belki ölmekte olan bir anneninkini geri çevirmez. Viyana'yı terk etmeden önce o korkunç yeri ziyaret ettim. Bu arada Majestelerinin hizmetinde olan askeri mühendis Bay von Feuchtersleben'le evlenmiştim, eşimi, görevi ülkemizin kuzey bölgesine, Krakov'a attı. Diyebilirim ki, babamı cehennemde ziyaret ettim çünkü bir Katolik ola-

rak, bedensizken onun Ahiret Mahkemesi'nde dirilemeyeceğine inanıyorum. Bu inanç, bazılarının düşündüklerinin tersine, bedenimizin bize verilen en büyük armağan olduğu ve bunun içinde kutsal olduğu düşüncesini yineliyor.

Tanrı, insan olduğundan beri insan bedeni her zaman kutsal kalmıştır ve tüm dünya insanın biçimini almıştır. Dünyaya olduğu gibi, insana da bedenden başka giriş yok.

Eğer İsa, insan bedenini almasaydı asla günahlardan arındırılmazdık.

Hayvan gibi derisi soyulmuş, içi otlarla doldurulmuş başka insani varlıkların kalıntılarının, tek boynuzluların, çirkin canavarların, ispiirtoda yüzen çift kafalı dölütlerin ve başka garibelerin eşliğine bırakılmıştı. Efendimiz, Senin koleksiyonu görmek için sıkış sıkış olan insanları seyrettim ve onların babamın derisine baktıklarında yüzlerinin nasıl kızardığını da gördüm.

Sergini görmeye gittiğinde, ona da git Efendim, hani Senin hizmetkârın olan, ölümünden sonra bile derisiyle sana hizmete devam eden Angel Soliman'a da git. O eller ki, hani şimdi özensizce doldurulmuş olan, bir zamanlar bana dokunurdu, elimi tutardı; yanaklar, hani bu gün kurumuş ve düşmüş olan, yüzüme dokunup okşardı. O seven ve sevilen beden, sonra romatizma ataklarına maruz kalmıştı. Bunun için Senin doktorun, o omuzlara krem sürerdi. Altında babamın adı ve soyadı yazılı olan bu insani kalıntı bir zamanlar yaşayan bir insandı.

Sık sık, beni geceleri sakince uyutmayan şeyin ne olduğunu düşünürüm -rahmetli babamın cesedine böyle zalimce davranılmasının nedeni ne olabilirdi.

Acaba bunun nedeni derisinin rengi olabilir mi? Koyu ve kara olduğu için mi? Vahşı ülkelerde bulunan beyaz derili bir adam da aynı biçimde muamele görür müydü acaba -yani içi doldurulup meraklı gözlere sergilenir miydi? Ötekinin değişik olması, herhangi bir biçimde, içinin ya da dış görünümünün farklı olması, genel geçer alışkanlıkların ve yasaların elinden alınmasına neden olabilir miydi? Yoksa bu yasalar yalnızca aynı tip insanlar için mi düşünülmüş ve koyulmuştu? Oysaki dünya farklılıklarla dolu. Güneyde yaşayan insanlar, kuzeye yerleşmişlerden çok değişikler. Doğudakiler de batıda yaşayanlardan farklılar. O zaman yalnızca bir tür insan için koyulan kuralların anlamı ne olabilir? Gemilerimizin ve paramızın ulaştığı yerlere, yasaların da istisnasız gitmesi gerekir. Eğer beyaz olsaydı, majesteleri bir saraylıyı doldurabilir miydi? En aşağı olarak görülen insanın bile cenaze törenine hakkı vardır, eğer babama bunu layık görmüyorsan, bu onun insanlığından kuşku duyuyorsun demek değil midir?

Genelde aksi düşünülse de, ben bizi yönetenlerin, ruhlarımızı yönetmeye hakları olmadığını düşünüyorum. Bugün, bu çok anlaşılmayan bir düşünce gerçi. Eğer Tanrı varsa -bana günah yazmasın ama- O, saati kuran kişidir. Yani saatçi ya da doğrusu, doğanın ruhu, bedene bürünmeden sisli bir biçimde var olandır, ruh kavramıysa rahatsız ve utanç verici olur.

Hangi yönetim bu uçucu ve güvensiz şeye hükmetmek ister ki? Hangi akli başında yönetim, var olmayan ve laboratuarlarda kanıtlanamayan bir şey üzerinde egemen olmak ister ki?

Majesteleri, hiç kuşku yok ki, gerçek insani yönetim,

yalnızca insan bedenine ilişkindir. Ülkeler ve ülkeler arasındaki sınırlar insan bedenine belirli alanlarda kalmayı emrediyor; vizelerin ve pasaportların varlığı, onun hareket ve yerleşim gereksinimini kontrol altında tutuyor. Vergileri koyan yönetimin tebaasının yediğine, nasıl uyuduğuna, keten mi yoksa ipek mi giydiğine etkisi var. Efendim Sen de, hangi bedenin önemli, hangisinin daha az önemli olduğuna karar verensin. Sütle dolu ana memeleri sütü eşit dağıtamaz. Tepedeki saraylının çocuğu istediği kadar içecektir sütü, aşağıdaki köylünün bebesine ise o süttten geri kalanlar düşer ancak.

Efendimiz, eğer savaş ilan edersen, binlerce insan bedenini kan gölüne atarsın.

Beden üzerinde egemen olmak, yaşamın ve ölümün kralı olmaktır, bu en büyük devletin imparatoru olmaktan da büyüktür. İşte bu nedenle Sana yaşamın ve ölümün tiranı ve zalimi olarak sesleniyorum ve artık rica etmiyorum ama düpedüz istiyorum. Bana babamın cesedini ver, ver ki onu gömebileyim. Ölsem de Seni, karanlığın sesi gibi izleyeceğim Efendimiz, Sana huzur vermeyeceğim, fısıldamaktan vazgeçmeyeceğim.

Józefina Soliman von Feuchtersleben

İnsan Elinin Yaratmadığı Şeyler

Sarira'nın sergisinden sonra, insan eliyle yapılmamış şeylerin sergisi beni şaşırtmıyor. Nemli ortamda, kendi kendine, dağlardaki mağaralarda yetişen ve adil insanların eline geçen sonra da resmi olarak tapınaklara ulaşan kitap-

lar da bunlara ait.

Bazen geceleri, onda tanrısal bir yüz belirebilir, en karanlık derinlerden çıkabilir, dünyanın su dolu temellerinde yüzebilir. Çünkü belki de kocaman bir “camera obscura” içinde, öylece kara bir kutuya kapatılmış olarak yaşıyoruz ve onda küçük bir delik açmayı başardığımızda da, küçük bir iğne bize battığında, dışarıdan bir manzara dünyanın ışıyla düşüyor, dünyanın ışıga duyarlı düzleminin iç izini bırakıyor.

Buddha’nın bir heykelinin de benzer biçimde, en iyi metalden, harika bir biçimde yapılmış olarak kendi kendine ortaya çıktığı söylenir. Yalnızca, onu temizlemek gerekmiş. Bu heykel, elini başına dayamış oturan Buddha’yı temsil eder. Bu Buddha, sanki ince bir fıkra duymuş bir adam gibi bıyık altından biraz ironik biçimde gülümser. Hani esprinin son cümlede değil de anlatan kişinin verdiği aralarda ortaya çıktığı bir şaka duymuş gibi.

Saf Kan

Bunu bana, Prag’da otelde karşılaştığım, öbür yarım küreden bir adalı kadın anlattı:

İnsanlar yanlarında milyonlarca virüs ve bakteri taşıyorlar; bunu engellemek olanaksız. Ama en azında denemekte de yarar var. BSE⁵² paniğinden sonra, bazı ülkeler yeni yasal kurallar koydular. Onun adasından Avrupa’ya

52 Bovine spongiform encephalopathy, halk arasında “deli dana” hastalığı olarak bilinir. (ç.n)

giden birisi kan veremiyor. Hem de yasaya göre ömrünün sonuna kadar. Onun için de bu geçerli -asla kan veremeyecek. Yitirilmiş temizlik, yitirilmiş bir bölüm. Ona kanın sağlığını birkaç kent, kilise ve müze görmek adına harcamaya değer mi diye soruyorum. Ciddiyetle her şeyin bedeli var diyor.

Kunstkamera⁵³

Hacının amacı başka bir hacıdır, bu kez Charlotta'nın hassas elini hemen hissettim. Kapaklı uzun kavanozun içinde bir heykeli andıran küçük dölüt kapalı gözleriyle uzun bir at kılına asılmış olarak yüzüyordu. Küçük ayakları, kırmızı göbek bağına değiyor. Dibi denizin dibinin natürmortu ile kaplı, her şey denizi anımsatıyor, bu gösterinin başkahramanı -dölüt. Hepimiz sudan geliyoruz. Bunun içindir ki, Charlotta kavanoza, deniz kabukları, denizyıldızları, mercanlar, süngerler koymuş, ortada da kurutulmuş bir denizati vardı -hippocampus.

Bir başka preparat daha ilgimi çekmişti -Styks suyunu batırılmış Siyam ikizleri ve hemen yanlarında bulunan kurutulmuş iskelet. Bu, malzemedan yapılan büyük tasarrufun kanıtı- ikili tek bedenden iki preparat.

53 Antropoloji ve Etnografi Müzesi. Petersburg'da bulunan bu müze, Rusya'nın ilk müzesidir ve Deli Petro tarafından yaptırılmıştır. (ç.n)

La mano dia Constantino

Ebedi Şehr'e girer girmez gözüme ilk çarpan şey, o güzel kara derili çanta ve cüzdan satıcıları oldu. Kırmızı bir cüzdan aldım çünkü önceki cüzdanımı Stockholm'de çalmışlardı. İkinci şeyse, yanlarında durup zaman geçirilen Tiber'in kenarında gölgede, üzerlerinde kartpostal dolu tezgâhlar ya da şarap içilen pahalı, küçük kafeler.

Eski yıkıntıların panoramasını gösteren bu kartpostallar, küçük yüzeylerinde en fazla şeyi göstermek için tutkuyla hazırlanmış olan bu kartpostallar yavaş yavaş ayrıntılara odaklı fotoğraflara yerini bırakır. Kesinlikle bu iyi bir fikir, yorgun zihinleri rahatlatıyor. Dünya büyük, yani tüme değil de ayrıntıya yoğunlaşmak daha iyi.

İşte güzel bir çeşme ayrıntısı, Roma pervazına oturmuş bir kedicik, Michelangelo'nun Davutu'nun genital organı, taştan heykelin kocaman ayağı, insanı hemen, bu gövdenin başı nasıl olur ki diye düşünceye boğan kırılıp ufalanmış gövde, yeşil renkli bir duvarda bulunan tek pencere ve sonunda -evet- gökyüzünü gösteren bir el, devasa, bir zamanlar eşsiz olan bir bütünlükten ayrılmış, hemen bilekten aşağı -İmparator Konstantin'in eli.

İşte kartpostalların önünde sanki onlara bulaşmış gibi kalakaldım. Tabii, aslında ilk başta neye baktığına dikkat etmek gerek.

Artık her yerde bir şey gösteren bir el görüyordum, bu ayrıntının kölesi oldum, resmen bana sahip olmuştu. Yarı çıplak bir savaşçı, başında bir tören kaskı, elinde kargı, diğer eliyle yukarıda bir yerleri gösteriyor. Tombul parmaklarıyla başlarının üstünde olan bir şeye dikkat çeken

iki punto⁵⁴. Daha da fazlası, kahkahadan kırılan iki kadın turist ve onların parmakları, lüks bir otelin önünde birikmiş bir grup insan -çünkü otelden Richard Gere ve Nicole Kidman çıkıyor ve Aziz Petrus Meydanı'nda bu işaret eden parmakların yüzlercesini görmek olasıydı.

Campo di fiori'de sıcaktan taş olmuş çeşme başında bir kadın gördüm, parmakları kulağında, sanki gençliğinden bir melodiyi hatırlamak istermiş de müziğin ilk tonlarını duymaya başlamış gibiydi.

Sonra iki genç kızın ittiği tekerlikli sandalyede bir yaşlı adam gördüm. Felçliydi ihtiyar, burnundan plastik borular çıkıyor, siyah sırt çantasının içinde yitip gidiyordu. Yüzünde korku ifadesi donup kalmıştı, sağ eli yırtıcı pençeli parmaklarıyla sol kolunun arkasında olan bir şeyi gösteriyordu.

Boşluğu Haritalama

James Cook, Venüs'ün güneş kalkanının altından geçişini gözlemleyebilmek için güney denizlerine açılmıştı. Venüs yalnızca güzelliğini göstermekle kalmadı ama Hollandalı Tasman tarafından fark edilmiş olan toprakları da ona gösterdi.

Onun seyir defterinden, gemiciler, buralarda bir yerde bulunduğunu biliyorlardı. Her gün gözlediler ve her gün aynı hataya düştüler, bulutları kara sanıyorlardı. Akşamları da o gizemli ada hakkında konuşuyorlardı -Venüs onu gö-

54 İtalyan Ön Uyanış çağında ve Fransız rokoko sanatında kanatlı ya da kanatsız çıplak çocuk betilerine, heykellerine verilen ad. (ç.n)

zetlediği sürece gerçekten de güzel olacağını söylüyorlardı. Ama Venüs toprağı olarak bambaşka özellikleri de olmalıydı. Her birinin orası hakkında değişik düşünceleri vardı.

Birinci zabıt, Tahiti'den gelmişti; bu toprakların onun Havaisi gibi olduğundan emindi -hani ılık, tropikal, güneşli, uçsuz bucaksız plajlarla çevrili, çiçeklerle, yararlı kaynaklar ve çıplak göğüslü güzel kadınlarla dolu bir yer. Kaptanın bizzat kendisi Yorkshireli'ydı (ki bununla çok övünürdü) bu toprakların Havai gibi olmasına hiç de karşı değildi. Hatta diğer yarım küredeki toprakların bir biçimde, yani belirgin ve açık olmasa dahi, kesinlikle belirgin ve daha derin bir biçimde gezegensi bir aşinalık, bir benzerlikle bağlanacağını bile düşünüyordu. Tayfa Nils Jung, toprakların dağlardan oluştuğunu, dağların gökyüzüne kadar uzandığını, karlı tepeleri, koyun kuzu dolu vadilelerinin bulunduğunu, bir de içlerinde alabalıkların yüzdüğü temiz ırmaklarının olduğunu düşünüyordu (o da galiba Norveç'ten geliyordu).

Ve 6 Ekim 1769'da gözleri önünde Yeni Zelanda belirdi.

"Endeavour" ilerliyordu ve karanın görüntüsü buluttan mil mil çıkıyordu. Kaptan Cook, akşamları büyük bir heyecanla karayı, haritasını çizerek kâğıda döküyordu.

Bu haritalama sürecinde, bir kaç yıl boyunca, renkli biçimde betimlenen pek çok macera yaşadılar. İçlerinden birisi, bu olağanüstü adada mutlaka yaşayan birileri olduğu fikrini ortaya atığının ertesi gününde, çalıların üstünde duman gördüler. Topraktan elde edilecek ganimete engel olunacağından ve vahşi savaşçıların varlığından endişe duyulmaya başlandığı o aynı günün sabahında da korkunç

ve ürkütücü tipler göründü. Suratlarında dövmeler vardı, dillerini gösteriyorlardı ve mızraklarını sallıyorlardı. Açıkça ağırlığı ortaya koymak ve hemen hiyerarşi kurmak için, bunlardan birkaç tanesi vuruldu -o zaman bu kâşifler, saldırgan olmuş oldular. Sanırım, bu Yeni Zelanda'ydı; son kara parçasını da keşfettik.

Başka Bir Cook

Thomas, 1841 yazında, yürüye yürüye anayurdu Loughborough'dan on bir mil uzaklıktaki Leicester'e alkölü bırakan "ayık adamların toplantısı"na gidiyordu -çünkü bu fikrin sıkı taraftarıydı. Yanında birkaç efendi daha vardı. Uzun ve yorucu yolculuk sırasında, şu Cook'un aklına bir fikir geldi -bunu kimsenin daha önce düşünmemiş olması da gariptir, bu dahi fikirlerin o ünlü basitliğinden gelir- fikir, bir dahaki sefere, diğer tüm yolculuk yapmayı bilmeyenler için bir demir yolu tarifiesi oluşturmaktı. Bir ay sonra, birkaç yüz kişiye ilk geziyi örgütlemeyi başardı (ama bunların hepsinin "ayık adamlar toplantısı"na gidip gitmedikleri belli değil tabii). Böylece ilk turizm bürosu kurulmuş oldu. İşte bize gerçekleri pişiren aşçılardan ikisi.

Balinalar. Havada boğulmak.

Avustralya'nın kıyı şeridinde yaşayan sakinlerin hepsi, yine yolunu kaybetmiş bir balinanın kıyıya vurduğu haberi üzerine sahile gelirlerdi. İnsanlar gönüllü olarak hayva-

nın yanında, hassas derisine su akıtmak ve onu denize geri dönmeye yüreklendirmek için delikler açarlardı. Hippi kıklılı yaşlıca hanımlar, ne yapacaklarını bilirlerdi. Söylediklerine göre, ona şöyle demek yeterli olacaktı: Git buradan, git erkek kardeşim ya da kız kardeşim. Ve kapalı gözlerle gönderilen enerjiyle hayvan etkilenirdi.

Tüm gün boyunca küçük silüetler, plajda bir akıntı umuduyla dönüp dururlardı, ah keşke su onu derinlere alıp götürseydi. Teknelere ağlar takılıp bu güçle geri çekilmek istenirdi. Ancak koca hayvan, yaşam belirtisi göstermeyen hareketsiz bir yüke dönüşmüş olurdu. Yani insanların “intihar” demelerine şaşmamak gerek. Buraya, hayvanlara ölmeleri için izin verilmesini savunan küçük bir aktivist grup da gelirdi. Neden intihar hakkı yalnızca insanlara ait olmalıydı ki? Belki de her canlının yaşamının gözle görülmeyen ve aşıldıktan sonra kendi kendini tüketen belirli sınırları vardı. Sydney’de ya da Brisbane’de oluşturulan Hayvan Hakları Bildirgesi’nde bu da dikkate alınsındı. Değerli kardeşlerimiz, size ölüm hakkı veriyoruz.

Hayvanlara törenler düzenleyen bazı şüpheli şamanlar, amatör fotoğrafçılar, sansasyon avcıları da ölen balınayı yolcu etmeye gelirlerdi. Bir köy öğretmeni de öğrencilerini buraya getirirdi mutlaka, çocuklar “Balinaya Veda” konulu resimler çizerlerdi.

Ölüm, genelde birkaç gün sürerdi. Bu süre zarfında kıyı sakinleri, o görkemli çelik iradeli yaratıkla birlikte yaşarlardı. Bazıları ona bir isim bile verilerdi; bu genellikle bir insan adı olurdu tabii. Yerel televizyonlar da orada olurdu, uydu sayesinde tüm ülke, hatta dünya ölüm anına katılırdı. Üç kıtanın haber programları, plajdaki bu özel

sorunla biterdi. Fırsattan istifade, global ısınma ve ekolojik sorunları yansıtan filmler yayınlanırdı. Stüdyolarda öğrenciler tartışır, politikacılar seçim programlarına doğayı koruma konularını da eklerlerdi. Neden? Buna balık bilimciler ve çevrebilimciler yanıt verirlerdi, tabii her birisinin ayrı bir teorisi vardı.

Bozulan ekolojik sistem. Bozulan sular. Hiçbir devletin onaya yanaşmadığı, denizlerin dibinde yapılan ergimelerden kaynaklanan patlamalar. Ya da fil örneğinde görüldüğü gibi gönüllü bir ölüm belki. Yaşlılık? Düş kırıklığı? Memelilerin beyni karanlığa dayanıklı olur. Sonuçta, kısa bir süre önce, insan ve balina beyni arasında çok fark olmadığı keşfedilmişti zaten; bu benzerliğin dışında, 'homo sapiens'in ön loblarında bulunmayan bir bölüm de balina da bulunuyormuş.

Önünde sonunda, ölüm gerçeği gelip çatıyor ve ölü bedeni plajdan çıkarmak gerekiyordu. Bu iş, kalabalığın önünde değil de, tam tersi tanıksız yapılıyordu. Açık yeşil ceketli görevliler gövdeyi parçalayıp bilinmeyen bir yere götürmek üzere kamyonlara yüklüyorlardı. Eğer böylesi balinalar için bir mezarlık varsa, kesin oralardadır.

Billy orka, havada boğulmuştu.

İnsanlar kedere gark oldular.

Ama bunların bazılarının kurtarıldığı da olurdu. Pek çok çabadan ve onlarca gönüllünün fedakârca çalışmasından sonra, balinalar derin bir nefes alıp okyanusa dönerlerdi. Gökyüzüne o ünlü fıskiyelerini nasıl da sevinçle fışkırttıkları görülürdü. Plaj çok memnun olurdu buna.

Birkaç hafta sonra da Japonya kıyılarında yakalanır, güzelim bedenleri köpek mamasına çevrilirdi.

Tanrının Bölgesi

Kadın, birkaç gündür bavul hazırlığı içinde. Odadaki halının üstünde eşyalar küme küme duruyor. Yatağa giderken ayaklarını eşyaların arasına koyuyor, gömlek, don, dürülmüş çorap, çizgilerinden katlanmış pantolon kümelerine ve bugüne kadar okumaya vakit bulamadığı ama bir zamanlar moda olan birkaç roman arasına dalıyor. Kalın kazaklar ve kışın ortasında yola çıkacağı için aldığı kışlık botlar var.

Eşyalar da eşyalar işte -pek çok kere kullanılmaya uygun yumuşak ve derin olmayan değişen deriler, elli yaşını aşmış kırılğan beden için bir takım kılıflar, meraklı gözlerden ve güneş ışıklarından korunmak için giysiler. Uzun yolculuk sırasında ve dünyanın uzak, çok uzak köşelerinde birkaç haftalık süre için gerekli olan şeyler. Artık gitme zamanının geldiğini bilerek, boş zamanlarında gün boyunca yazdığı listeye uygun biçimde hepsini yere sermiş. Ne de olsa verilen söz tutulmalı.

Tekerlekli, kırmızı valizine eşyaları koyarken çok fazla şeye gereksinmediği konusunda dürüstçe itirafta bulunmalıydı. Her geçen sene gereksinimlerinin daha da azaldığını keşfediyordu. Saç köpükleri, tırnak cilası, manikür takımı, küpeler, yol ütüsü, sigara, bunlara artık gereksinmiyor. Bu sene artık kadın bağına da gereksinimi olmadığını farkında.

“Beni bırakmana gerek yok” dedi, uykulu biçimde ona doğru dönen o erkek suratına.

“Taksiye binerim.” Elinin tersini adamın soluk ve hassas göz kapaklarına sürdü ve yanağından öptü.

“Gidince telefon et ama mutlaka, meraktan ölürüm yoksa” diye mırıldandı adam belli belirsiz ve kafası hemen yastığa düştü. Adamın hastanede gece nöbeti vardı, bir kaza olmuş ve hasta ölmüştü.

Kadın, siyah pantolonunu ve beyaz, pamuklu gömleğini giydi. Pabuçlarını ayağına geçirdi ve çantasını omzuna attı. Şimdi kendisinin de bilmediği bir nedenden dolayı koridorda duruyor. Ailesinde, yolculuktan önce bir dakika oturmanın gerekli olduğu söylenirdi, eski bir Polonya âdeti; ama burada, bu küçük koridorda oturacak bir yer, bir sandalye yok. O da öylece duruyor, işte, iç saatini kuruyor, timerı formatlıyor, yani bu işlem dünyevi dile çevrilecek olursa, insan bedeninde, nefesiyle tıklayan bu kastan kronometreyle “şimdi”yi hazırlıyor denebilir.

Birden kendini topluyor, valizi kapıyor ve aptal bir çocuk heyecanlıyla kapıyı açıyor. Ve tamam işte. Çıktı.

Esmer taksi şoförü, çantasını özenle bagaja yerleştirdi. Adamın birkaç hareketi, kadına sanki gereksiz biçimde samimi gelmişti, hani sanki valizi bagaja koyarken onu usul usul okşamıştı.

“Yolculuk var, ha?” diye sordu ve beyaz dişlerini göstererek gülümsedi. Kadın onayladı. Adam aynadan bakarak kibarca daha geniş gülümsedi.

“Avrupa’ya” dedi kadın ve taksi şoförü gerek çılgılığı, gerekse iç geçirmesiyle hayranlığını belirtti.

Körfez kenarındaki şose yolda ilerliyorlardı, akıntı başlamıştı ve su yavaş yavaş gerileyerek denizin taşlıkları ve kabuklu dibini ortaya çıkarıyordu. Güneş, göz kamaştırıyordu, sıkı yakıyordu, deriye dikkat etmek gerekirdi. Şim-

di bahçedeki bitkilerini piřmanlıkla dūřundū, acaba kocası sōz verdięi gibi, gerçekten de sular mıydı onları? Mandallılarını dūřundū (dōnūřūnū beklerler miydi mandallılar? -Belki de onlardan reel yapardı), artık olgunlařmaya bařlayan incirleri dūřundū, bahçenin en kuru yerini seven otlarını da, hani tařlıkların ūstūnde duran, herhalde orası hořlarına gitmiř olmalıydı ūnkū tarhun bu sene hayli būyūmūřtū. Bahçeye astıęı çamařırlara bile keskin kokusu siniyordu.

“On” dedi taksi řofōrū. -Kadın ūdedi.

Yerel havaalanında, kontuarda biletini gōsterdi, bagajını verdi. Sırt çantasıyla kaldı ve hemen acele etmeden çocukları, kōpekleri, ileri mal dolu torbalarıyla çoktan hazırlanmış uykulu insanların toparlandığı uçağa doğru gitti.

Kūuk uçak, onu būyūk havaalanına gōtūrmek ūzere havalandıęında gōrdūęū manzara o kadar gūzeldi ki, bir an için heyecanın doruklarına ıktı. “Heyecanın doruklarına çıkmak.” Bu durumda amma da komik kaçıyordu bu laf ūnkū gerçekten de bulutların ūstūne çıkıyordu. Adalar, kumlu plajlar, en az eli, ayaęı kadar ona aitti; kenarlarına kōpūklū rulolarla būkūlen deniz, gemi ve tekne parçaları, yumuřak bir biçimde dalgalanan kıyı, adaların yeřil içi, hepsi onun ūzel mūlkūydū. Adanın sakinlerinin dedięi gibi “God’s Zone”, Tanrının Bōlgesi. Tanrı buraya tařınmıř, dūnyanın tūm gūzellięini yanına almıřtı. řimdi de her bir sakine, hiçbir řart kořmadan, bedavadan daęıtıyordu.

Būyūk havaalanında tuvalete gitti ve yūzūnū yıkadı. Sonra bedava internet için sıra bekleyen kūuk ve sabırsız

grubu uzun uzun seyretti. Yolculuk yapan insanlar burada bir an durarak yakın, uzak tanıdıklarına “buradayım” diye haber veriyorlardı. Hatta o bile, ekrana yaklaşıp kendi sunucusuna bağlanarak adresini yazıp ona kimin yazdığını kontrol edebilirdi; ama ne bulacağını iyi biliyor. İlginç bir şey yok: şu anda üstünde çalıştığı proje konusunda bir şeyler, Avustralya’daki arkadaşından gelen şakalar, çocuklarından arada sırada gelen mailler. Bu seferin nedeni olan göndericidense uzun süredir ses çıkmıyordu.

Tüm bu güvenlik ritüelleri de onu şaşırtmıştı, uçağa binmeyeli çok olmuştu demek ki. Hem onu, hem de sırt çantasını ışından geçirmişlerdi. Tırnak makasını almışlardı, buna yanmıştı çünkü çok iyi bir makastı, uzun yıllardır kullanırdı. Görevliler usta bakışlarla yolcuların içinde bombalı birisinin olup olmadığını kontrol ediyorlardı, özellikle de yüzleri esmer olanları ya da şu bıcır bıcır, neşeli ama türbanlı kızları. İçine dalacağı bu dünya, sınırları sarı hatlarla belirlenmiş olan bu dünya, başka yasalarla yönetiliyordu sanki; öyle ki, bu dünyanın o öfkeli ve korkunç böğürtüsü ta buraya geliyordu.

Pasaport kontrolünden sonra, gümrüksüz mağazalardan alışveriş yaptı. Kapısını buldu, dokuz numaralı kapı, yüzü girişe dönük oturdu ve okumaya çalıştı.

Uçak zamanında ve can yakmadan kalktı, yani bir kez daha bir mucize gerçekleşmişti, işte bir bina kadar büyük olan bu makine, ustaca gökyüzüne kaymış ve hafifçe yukarı doğru yelken açmıştı.

Uçakta dağıtılan plastik yemeklerden sonra, herkes uykuya dalmıştı hemen. Bazıları da kulaklarındaki kulaklıklarla bir akseleratörde ufalıp bakteri boyuna gelerek,

hastanın bedeninde gezintiye çıkan cesur bilim adamlarının fantastik yolculuklarını seyrediyorlardı. Kulaklık takmadan ekrana bakıyordu ve olağanüstü görüntülere -senaryoya hayran kalıyordu. Film sanki deniz dibinde geçiyordu, ateş kırmızısı kan damarları koridorları, atan arterler ve onların üzerinde uzaydan gelenleri anımsatan lenfositler, hafif içbükey hücreler, masum kuzular.

Hostes sessizce limon dilimli sürahidenden su dağıtıyordu. Bir bardak su içti.

Yağmur yağdığı zaman park patikaları boyunca su akar, yolları deler ve yumuşak ve sarı kum taşırdı. Yollara sopanın ucuyla yazı yazılabilirdi, sanki yolun şeritleri bir yere kayıt olmak istiyordu. Onların üstüne kare kare, seksek kutuları şişkin elbiseleri içinde, böcek belli kraliçeler çizilebilirdi, birkaç yıl sonra da bulmacalar, cebirimsi aşk ilanları bunların yerini alır. Hani $M+B=BA$ gibi, bu da şu anlama gelirdi: Marek ya da Maçek, Başya'yı ya da Bojena'yı seviyor, BA da büyük aşk demekti. İşte uçaklarda da hep aynısı olur -kuşbakışı tüm yaşama bakış, hani yer-yüzündeyken tümüyle unutulmuş o en özel anlara. Sıradan bir flashback mekanizması, mekanik hatıralar.

O e-maili aldığı anda kimden geldiğini, bu isim ve soyadının altına kimin gizlendiğini ve neden ona böyle teklifsizce yazdığını bilmiyordu. Bu anımsamama birkaç saniye sürdü ve sonra bundan utandı. Mektup -sonradan da iddia ettiği gibi- görünürde, sanki iyi dilekler sunan yeni yıl mektubu gibiydi. Aralığın ortasında gelmişti, ilk sıcaklar bastırıldığında. Ama belirgin biçimde kabul edilebilir bi-

çimi aşmıştı. Tüpün diğer tarafından uzak, boğuk, belirsiz bir çağrı gelmişti ona. Her şeyi anlamamıştı, örneğin “yaşam bana artık çoktan üzerindeki kontrolünü yitirdiğim iğrenç bir tiryakilik gibi geliyor. Sigarayı bıraktığın oldu mu hiç?” tarzındaki bazı tümceler onu huzursuz etmişti. Evet; sigarayı bırakmıştı. Çok zor olmuştu.

Birkaç gün boyunca, otuz yıldan fazla zaman önce tanıdığı ve o zamandan beri görmediği, neredeyse tümüyle unuttuğu ama bir zamanlar, o yoğun gençlik yıllarında âşık olduğu bir adamdan gelen bu garip mektubu yanında taşımıştı. Mektuba kibar, dostça, tümüyle farklı tonda bir yanıt yazmıştı.

Bu mektup onun huzurunu almış, götürmüştü. Beyninin o yıllardan kalma, bölük pörçük manzaraları, diyalog parçacıklarını, bir takım kokuları taşıyarak uyuyan kısmı uyanmıştı besbelli. Şimdi her gün, arabayla işine giderken kontağı çevirir çevirmez, soluk ya da siyah beyaz renkli bir kamerayla çekilmiş filmler seriliyordu gözleri önüne, değişik anlardan sahneler, düzensiz, anlamsız, sırası bile yok, öyle ki nereden başladığı belli değil. Örneğin kentin, daha doğrusu kasabanın dışına yüksek gerilim hatlarının olduğu tepeye çıkıyorlar ve orada sözlerine bu gezinin önemini belirleyen bir akort gibi eşlik eden bir uğultu ortaya çıkıyor, tekdüze alçak bir ses, ne düşen ne yükselen bir gerilim.

El ele tutuşuyorlar, bu garip diye tanımlamaktan başka hiçbir biçimde açıklanmayacak olan ilk öpücüklerin zamanı.

Liseleri iki katlı geniş koridorlarının iki yanında sınıflar bulunan eski ve soğuk bir binaydı. Sınıfların hepsi aynı

görünürdü -üç sıra olmak üzere sıralar ve tam karşılarında öğretmen masası vardı. Aşağıdan yukarı çekilebilir, koyu yeşil bir lastikle kaplı bir tahta vardı. Sınıf nöbetçisinin görevi her dersten önce süngeri ıslatmaktı. Duvarlarda erkeklerin siyah beyaz portreleri asılıydı -sadece fizik odasında tek bir kadının yüzü, yani Maria Skłodowska-Curie bulunurdu, hani cinslerin eşitliğinin kanıtlamak istercesine. Öğrencilerin başları üzerinde asılı olan yüzler, onlara bu okulun büyük bir mucizeyle bilimsel bir aileye ait olduğunu hatırlatacaktı, taşrada olmasına karşın en iyi geleneğin mirasçısıydı, ayrıca her şeyin betimlenip açıklanabildiği, kanıtlanabildiği örnek gösterilen bir dünyaya aitti.

Yedinci sınıfta biyolojiyle ilgilenmeye başlamıştı. Bir yerlerde mitokondri hakkında bir makale bulmuştu -belki de babası getirmişti- bu makaleye göre, büyük bir olasılıkla ilk çağlardaki ilk okyanuslarda, tek hücreliler tarafından ele geçirilmiş özel varlıklar vardı; bu varlıklar, her zaman ekmek parası için çalışacaklardı. Bu durum, kölelik evrimi oluşturdu ve işte biz olduk. Evet, orada yazılanlar tam da “ele geçirilmek”, “zorlanmak”, “kölelik” gibi deyimlerle oluşmuştu. Bu ona, doğrusunu söylemek gerekirse, hiç huzur vermiyordu. Yani her şeyin başında şiddet olduğunu varsaymak.

Lisede biyolog olacağını biliyordu, onun için biyoloji ve kimyayı tutkuyla öğrendi. Rusça derslerini, dedikodu dolu küçük pusulaları, sıranın altından kız arkadaşlarına ileterek geçirirdi. Lehçe derslerinde ölümcül derecede sıkılırdı, ta ki o mailin yazarıyla aynı isim ve soyadı taşıyan ve şimdi yüzünü anımsamaya gayret ettiği yan sınıftan arkadaşına âşık olana kadar. Galiba bunun için Pozitivizm

ve Genç Polonya akımları hakkında az çok şey öğrenmişti.

Her günkü yolculukları zarifçe kıvrılmış bir daire gibiydi: kıyıdan gidiş dönüş sekiz kilometre, evden işe, işten eve. Bu yolculuklarda deniz hep vardı, hatta yolculuğunun deniz yolculuğu olduğu bile   ylenebilirdi.

İşteyken mailleri düşünmeyi bırakıyor, kendine dönüyordu, burası sisli anıların yeri değildi. Evden çıkıp da şosede yola koyulunca, laboratuvarı ve büroda bekleyen onca şeyin olduğu düşüncesi onu hep hafifçe heyecanlandırır ı. Ve işte alçak camlı binanın o tanıdık köşesi onun bilincini temsil ediyordu, beyniyse verimli biçimde çalışmaya başlıyordu, her zaman hedefe varan, iyice yağlanmış bir motor gibi yoğunlaşıyordu. İnsanlar tarafından istenmeden getirilen, şimdi özellikle endemik türlerin ve kuşların yumurtalarıyla beslenerek soylarının tükenmesine neden olan erminler ve opossumların verdiği zararları değerlendiren bir büyük programa katılmıştı.

Bu küçük memeliler üzerinde zehir denemeleri yapan bir kuruluşta çalışıyordu. Zehir, ormanlardaki çalılar içindeki özel tahta kafeslere bırakılmış yumurtalara enjekte ediliyordu; zehirlenen hayvanlar böcekleri de zehirlemesinler diye şimşek gibi hızlı ve insancıl olmalıydı. Kristalize zehir dünya için tümüyle zararsızdı, yalnızca tek bir organizmaya, zararlı hayvanlara yönelikti, görevini bitirdikten sonra da kendi kendini yok ediyordu. James Bond Ekolojisi.

İşte bu işle uğraşıyordu. Böyle bir madde yaratmıştı, bu işin üzerinde yedi sene çalışmıştı.

Adam kendisini buradan bulmuştu kesin. İnternette

okumuştı, her şey orada yazıyordu ne de olsa. Eğer internette yoksan, hiç var olmamışsın demekti sanki. Küçük bir yazıyla bile olsa internette bulunurdun, en azından bitirdiğin lisenin mezunları olarak olsun, var olurdun yani. Kesin çok basit bir şekilde onu bulmuştu çünkü soyadını hiç değiştirmemişti ki. Yani Google'a adını soyadını yazmış, ortaya makaleleri, ders programı ve ekolojik etkinliklerini anlatan sayfalar dökülmüştü. Önce ne istediğini düşünmüştü. Bir anlamda tümüyle iyi niyetle mail yoluyla konuşmaya başlamıştı.

Kıtalar arası uçan bu uçakta uyumak zordu. Bacakları yorulmuş, şişmişti. Zamanı iyice belirsizleştiren küçük şekerlemeler yapıyordu. Gece bu kadar uzun olabilir miydi? Güneşin doğup battığı, yeryüzünden uzakta, gizli bir üçüncü göz olan hipofiz beziyle güneşin gökyüzündeki bu hareketlerini kayıt eden, yerinden yurdundan ayrılmış insan bedeni şaşırır. Nihayet gün ağarmaya başlıyor ve uçağın motorları ton değiştirdi. Kulağın artık alıştığı tenordan daha alçak bir tona, baritona ve basa geçiyor, kocaman makine düşündüğünden daha çabuk, zarifçe yere iniyor. Körükten geçerek havaalanına giderken burada havanın çok sıcak olduğunu hissediyor, akciğer nemli ve yapış yapış havayı içine çekmeye isyan ediyor. Ama neyse ki onunla çok işi olmayacak. Bir sonraki uçak aşağı yukarı altı saat sonra kalkıyor ve havaalanında uyuklayıp zaman geçirmeye niyetli. Sonra onu bir yarım günlük yolculuk daha bekliyor.

Sık sık, kendisine o beklenmeyen maili gönderen adamı düşünüyor. Sonra bu söylenmemiş ve düşünülmemiş

şeylerle dolu mektuplaşmaya kendini ne kadar kaptırdığını da. Böyle şeyler doğrudan yazılmaz ancak aralarında bir zamanlar yakın tensel ilişki olan insanlarda bir yakınlaşma oluyordu demek, evet, bunu anlamıştı. Bunun için mi öyle yazmıştı? Kesin. Bekâretin yitirilmesi tek defalık ve geri dönülmez bir olay, tekrarı da yok, ister istemez tüm ideolojiden bağımsız olarak insan bundan dolayı biraz ağırlaşıyor. Nasıl olduğunu çok iyi hatırlıyor: Kısa ve keskin bir acı, bir kesik, bu kadar yumuşak ve kör bir aletle olması da şaşırtıcı.

Üniversitenin yanındaki binaların grimsi krem rengi kenarların da anımsıyor, bir de hava ya da mevsime bakmaksızın hep ışıkları yanan o eczaneyi ve üzerinde özenle içeriklerinin yazılı olduğu etiketlerin bulunduğu eski kahverengi kavanozları. Altılı halde lastik bantlarla bağlanmış yeşil renkli baş ağrısı tabletlerini de. Sert kauçuktan dökülen en çok siyah bazen de maun renkli telefonların yumuşak oval şekillerini hatırlıyor, telefonlar çevirmeli değildi, manyetoluydu, sesleri de bir ses alabilmek için uzun bir kablo tüneli içinde oluşan tornadoyu andırırdı.

Bunları bu kadar kesin bir biçimde gördüğüne şaşırtıyor. Kesin yaşlanmaya başladı çünkü denilene göre yaşlılık, beynin bu her şeyi dikkatle kaydeden girinti çıkıntılarını harekete geçiriyormuş. İşte şimdi bu film oynuyordu ve o da detayları keşfediyordu. Hatta annesinden, savaş öncesinden kalma kahverengi küçük çantası bile bu filmde yer alıyordu, çantanın yumuşak lastiksi bir maddeden yapılmış kenarları ve sanki bir mücevher gibi görünen, güzel, metal bir klipsi vardı, içi yumuşak ve soğuktu, elini içine soktuğunda sanki zamanın ölü dalı orada takılıp kalmış gibi gelirdi.

Avrupa'ya gidecek olan bu ikinci uçak daha büyük, birkaç katlı. Bu uçakta, güneşten yanmış ve dinlenmiş turistler uçuyor. El bagajlarının bulunduğu raflara ilginç hediyelikleri tıktırmaya çalışıyorlar -etnik işlemeleri olan uzun bir davul, otlardan bir şapka, tahta bir Buddha. Orta sırada, iki kadının arasında, çok rahatsız bir yerde oturuyor. Başını koltuğa dayıyor ama biliyor ki uyuyamayacak.

İkisi de üniversiteye aynı kasabadan gelmişlerdi; o biyoloji okuyordu, çocuksa felsefe. Her gün dersten sonra buluşurlardı, büyük şehrin karmaşasından korkmuş ve yitmiş bir biçimde. Bazen birbirlerinin yurduna gizlice girerlerdi -hatta bir keresinde oğlanın borudan tırmandığını hatırlıyor şimdi. Odanın numarası bile aklında: 321. Ama hem kent yaşamı, hem de üniversite ancak bir yıl sürmüştü, sınavları vermeye yetişmişti ama daha sonra taşınmışlardı oradan. Babası tüm dişçi muayenehanesini üç kuruşa satmıştı: Dişçi koltuğu, metal ve cam dolaplar, otoklavlar ve aletler. Merak etmişti birden, acaba bu takım şimdi neredeydi? Bir çöplüğün dibinde mi? Üzerindeki krem boya soyulmuş muydu? Annesi de mobilyalarını satmıştı. Ne bir hayal kırıklığı ne de üzüntü vardı, varı yoğun bırakmanın huzursuzluğu hissediliyordu belki, çünkü sonucunda yaşam yeni baştan başlayacaktı. İkisi de onun şimdiki yaşından daha genç (gerçi o zaman yaşlı başlı insanlar gibi görünüyorlardı) ve maceraya hazırdılar. Neresi olursa olsun hepsi birdi -İsveç, Avustralya, hatta belki Madagaskar, neresi olursa olsun, yeter ki şu kuzeydeki, klostrofobik yaşamdan, bu altmışlı yıllarının son dönemlerindeki sevimsiz, komünist ülkeden uzakta olsundu. Babası bu ülkenin

insanlar için uygun olmadığını iddia ediyordu ama sonra ömrünün geri kalan kısmında özleminden öldü. O ise gerçekten de gitmek istiyordu -her on dokuz yaşındaki genç gibi- dünyaya açılmak istiyordu.

Bu ülke insanlar için değil ama küçük memelilere, böceklerle ve kelebeklere göre. Uyuyor. Uçak, bakterileri öldüren soğuk ve temiz havaya asılmış. Her bir uçuş bizi dezenfekte ediyor. Her gece, bizi temizliyor. Başlığını bilmediği ama çocukluğundan anımsadığı bir tabloyu görüyor: Genç bir kadın önünde yatan bir ihtiyarın gözlerini kapatıyor. Babasının kütüphanesindeki resimlerden birisi bu, albümün yerini de biliyor, aşağıda, sağda, diğer albümlerin yanında. Şimdi gözlerini kapayıp camından bahçe görünen, o asma katlı, pencereli odaya girebilir. Sağda, suratı hizasında, başparmak ve işaret parmağıyla tutup çevrilen siyah, sert kauçuktan, çevirmeli elektrik düğmesi vardı. Açılıp tık yapmadan önce hafif bir direnç gösterirdi. Işık, beşli kadeh şeklindeki tasları olan ve bir nevi dönen bir daire yaratan avizeden yayılıyordu. Gerçi tavadan gelen ışık zayıftı, sevmiyordu bu ışığı. İçinde, nereden geldiği belli olmayan çimen parçaları bulunan sarı abajuru yakıp eski koltukta oturmayı yeğlerdi. Bir çocuk olarak bunun içinde betimlenemez, korkunç yaratıkların yaşadıklarını düşünürdü. Dizlerinin üstüne yaydığı albümün Malczewski'nin olduğunu anımsıyor. Tırpanlı genç kadının, sakince ve bir tür aşkla, önünde yatan ihtiyarın gözlerini kapattığı sayfa açılıyor.

Terası, arkasında körfezin lacivert suyunun görüldüğü, uçsuz bucaksız çayırlara açılıyor: Denizin akıntısı renklerle oynuyor, onları karıştırıyor, dalgaları gümüş ışıltılarıyla vernikliyor. Her zaman, akşamları yemekten sonra terasa çıkar -bu sigara içtiği zamanlardan kalma bir alışkanlık. Şimdi orada duruyor ve sayısız eğlenceye, keyfe dalmış insanlara bakıyor. Eğer resim yapabilse bundan sevinçli, güneşli hatta biraz enfantil bir Breugel çıkabilir. Akşamüstü Breugel'i. İnsanlar, uçurtmalarını salmışlar -bunlardan birinin, ince kanatları havada balıkların peçeleri gibi nazlıca süzülen renkli bir balık şekli var. Diğeri -ayı, bir panda, kocaman ve oval, insanların küçük figürleri üzerinde yükseliyor. Üçüncüsü sahibinin alçak arabasını yerde çeken büyük, beyaz bir yelkenli. Uçurtma hızından nasıl bir yarar sağlanır ki? Rüzgâr nasıl da elverişli. Ne iyi.

İnsanlar köpeklerle oynuyorlar -onlara açık renkli toplar fırlatıyorlar. Köpekler sonsuz bir coşkuyla apotra kalkıyorlar. Küçük figürler koşuyorlar, bisiklete biniyorlar, basket ve badminton oynuyorlar, yoga yapıyorlar. Renkli arabalar, üzerlerinde teknelerin, katamaranların, bisikletlerin ya da karavanların bulunduğu römorkleri çekerek şosede ilerliyor. Hafif bir rüzgâr esiyor, güneş parlıyor, küçük kuşlar, kapının önüne atılmış ve unutulmuş kırıntılar için kavga ediyor.

Evet, bunu anlıyor: Gezegendeki yaşam, canlı maddelerin her atomunu içeren güçlü bir kuvvetle dönüyor. Bu şimdilik, fiziksel hiçbir kanıtı olmayan bir güç; en ince mikroskopla bile yakalanmayan ya da atomik spektrum fotoğraflarında görülmeyen bir güç. Bu, değişime uğrayan bir motor, kör, güçlü bir enerji. Amacını, ereğini anlamak

olanaksız. Darwin, yapabildiği kadar yorumlamaya çalıştıysa da, söyledikleri çok da doğru değildi. Daha güçlü hiçbir doğal eleme, hiçbir savaş, hiçbir zafer ve adaptasyon yok. Yarış-marış. Daha deneyimli bir biyolog oldukça, biyolojik sistemdeki karmaşık dizgeyi ve bağlantıları daha uzun izliyor, yaşayan her şeyin büyüme ve gelişmede birbirine yardımcı ve destek olduğuna dair içgüdüğü daha bir güçleniyor. Yaşayan organizmalar birbirlerine karşılıklı olarak teslim oluyor ve bir diğerrinin kendinden yararlanmasına olanak sağlıyor. Eğer bir rekabet varsa bu yerel bir olay, dengenin bozulması. Ağaç dallarının, güneş ışıkları için birbirini itmesi doğru, ağacın köklerinin suya ulaşmak için yarış etmesi de; hayvanlar karşılıklı olarak birbirlerini yer ama bu insan için bir çeşit ürkütücü bir rızadır. Sanki büyük bir bedenın tiyatrosunun katılımcısıymışız gibi düşünmek olası, sanki bu sürdürdüğümüz savaşlar yalnızca birer iç savaşmış gibi. İşte -başka hangi sözcüğü kullanmalı?- yaşıyor, milyon tane özelliğı ve karakteri var, öyle ki her şeyi içeriyor, yoksun olduğu bir şey yok, her ölüm yaşamın bir parçası ve bir anlamda -ölüm yok. Hata yok. Suçlu yok, suçsuz yok, sevap yok günah yok, iyi de kötü de yok; Bu kavramları düşünen insanlar, hata yapmışlar.

Odaya dönüyor ve ondan gelen mektubu okuyor, bu adamın, yani göndericinin yüzünden duyduğu kederi anımsıyor. O kaldı, kendisi gidiyor diye duyduğu kederi. O gün istasyona gelmişti ama onu peronda dururken hatırlamıyor, gerçi bir zamanlar, bu manzaranın üstüne titrediğini de biliyor, yalnızca trenin hareketini hatırlıyor, hızla önünden kayan Varşova kışı görüntüsünü ve "bir

daha asla” sözcüklerinden başlayan düşünceyi. Şimdi bu çok duygusal geliyor, doğrusunu söylemek gerekirse bu acıyı anlamıyor. Bu iyi bir acı, sanki adet sancısı gibi. Bir şeyler tamamlanıyor -işte bir iç süreç sona eriyor ve gerekli olmayan o şey sonsuza kadar siliniyor. Bunun için sancıyor ama bu temizlenme sancısı.

Bir süre yazıyorlar; ondan gelen mektuplar, mavi zarflar içinde, kepek ekmeği renkli pullarla geliyor. Elbette onun bulunduğu yere bir gün adamın geleceğini de planlıyorlardı. Ama -yine elbette- gelmedi; zaten bu tür sözlere de kim inanırdı ki? Nedenler birkaç taneydi, şimdi tam net değil ve anlaşılmaz durumda bu nedenler -pasaport yoktu, politik nedenler vardı, bir de buz yuvasında kapalı kalmış gibi kış şartlarında hareket edememek durumu söz konusuydu, falan filan.

Buraya gelir gelmez onu garip özlem krizleri sarmıştı. Garipti çünkü bu özlem gereksiz, ufak tefek şeylerle ilintiliydi: Kaldırımların girintilerine dolan su birikintilerini, benzinin bu suda bıraktığı neon renklerini, kara merdiven boşluğuna açılan ağır ve eski kapının gıcırtısını özlüyordu. Öğrenci kafeteryalarında üzerine erimiş yağ ve toz şeker dökülen mantıların servis edildiği üzerinde “Hep birlikte” yazan kahverengi şeritli seramik tabakları da özlüyordu. Bazen bu özlem yeni toprakların içine, yere dökülmüş bir süt gibi işliyordu ve izi bile kalmıyordu geriye. Üniversiteyi bitirdi, uzmanlık yaptı. Dünyayı gezdi, bugüne dek, hâlâ birlikte olduğu adamla evlendi, yakında kendileri de çocuk sahibi olacak olan ikiz çocuklar doğurdu. Belleğin çekmecesindeki kâğıtlar dağılmış gibi görünüyordu -bunlardan bazıları tümüyle gereksizdi, tek durumluk bel-

gelerdi bunlar, hani temizleyici makbuzu, kışlık botların ve artık evde izi bile olmayan tost makinesinin satın alma fişleri. Ama başkaları da vardı, birden fazla durumu içeren, yalnızca olayların değil, tüm sürecin tanığı olan kâğıtlardı bunlar: Aşı kartları, her sömestrde verilen ve üzeri damga dolu olan öğrenci belgeleri, lise diploması, biçki dikiş kursu sertifikası.

Ondan gelen bir sonraki mektupta, şimdi hastanede yattığını ama bayramda onu taburcu edeceklerini bir daha da hastaneye dönmeyeceğini yazmıştı. Yapılacak her şey yapılmış, kontrol edilmiş ve öngörülmüştü, şimdi Varşova yakınlarında, köydeki evine gidecek ve orada yaşayacaktı, kar vardı ve kış tüm Avrupa'da çok zorlu geçiyordu hatta insanların donarak öldükleri bile olmuştu. Hastalığının adını da vermişti ama Lehçe yazmıştı, bu hastalığın ne olduğuna dair fikri yoktu çünkü Lehçe hastalık adlarını bilmiyordu. Birbirimize verdiğimiz sözü hatırlıyor musun? -diye yazmıştı- Senin gidişinden önce o son geceyi hatırlıyor musun? Parkta çimlerin üzerine oturmuştuk, çok sıcaktı, hazirandı, sınavlar başarıyla verilmişti. Kent, gün boyu yanmıştı ve terlemiş gibi, beton kokusuyla karışmış olan ısı, hâlâ yayılmaya devam ediyordu. Hatırlıyor musun? Bir şişe votka getirmiştin ama hepsini içememiştik. Birbirimize ne olursa olsun, bir daha görüşeceğiz diye söz vermiştik. Ve bir şey için daha -onu da hatırlıyor musun?

Elbette hatırlıyordu.

Oğlanın elinde kemik saplı bir çakı vardı, çakının içinde az önce şişeyi açtığı tirbuşon bulunuyordu (o zamanlar şişeler mühürlenip mantarlanırdı). Oğlan, elindeki tirbuşonun keskin tarafıyla avucuna, işaret parmağıyla

başparmağı arasında bir yara açıyor şimdi, kız da oğlanın elinden keskin metali alıp aynısını yapıyor kendine. Sonra kanlarını birbirlerine dokundurup sürtüyorlar. Bu romantik gençlik jestine kan kardeşliği deniyor ve bu adet mutlaka o zamanlar moda olan bir filmde ya da “Winnetou”⁵⁵ kitaplarından çıkmış olmalı.

Şimdi iki elini de kontrol ediyor çünkü hangi elini yaraladığını anımsamıyor, sağ mıydı, yoksa sol mu, hiçbir şey bulamıyor. Zaman böylesi yaraları iyileştirmeye yaramıyor.

Elbette, o haziran gecesini hatırlıyor -yaş ilerledikçe bellek yavaş yavaş holografik uçurumlarını açmaya başlıyor, günler ip gibi birbirini izliyor; onlar da saatleri ve dakikaları. Hareketsiz manzaralar, önce bir bir, aynı anları yineleyerek yavaş hareket ediyor ve kum dibinden bulunan çağlar öncesi iskeletleri anımsatıyor; önce tek bir kemik görünür ama fırçalanınca diğerlerini de açığa çıkarır, en sonunda da tüm karışık yapı ortaya çıkar ya, işte zamanın bedenine destek olan yapı, bağlantı ve eklemlerin de ortaya çıkması böyle.

Polonya’dan İsveç’e gitmişlerdi. 1970 yılıydı, o zaman, on dokuz yaşındaydı. İki sene sonra burasının çok yakın olduğunu, Baltık’tan bir çeşit sıcak akıntı, özlem dolu, mikroplu, tatsız hava çekebilirler diye düşündüler. Babası, iyi bir diş hekimiydi annesi de diş teknisyeni- yani öyle ki, onları dünyadaki her ülke kabul ederdi. Sakin sayısını, her zaman diş sayısı ile çarpmak gerekir, o zaman şansını tahmin edebilirsin. Ama ne kadar uzak olursa o kadar iyi.

Bu maile, garip bir biçimde, o garip sözünün arkasında olduğunu söyleyerek yanıt verdi. Ertesi gün sabah sanki

55 Yazar Karl May’ın romanlarındaki Kızılderili kahraman. (ç.n)

bu maile diğer tarafta masa üstüne hazırladığı bir metinle hazır ve nazır olarak, merakla bekleyen biri varmışçasına hemen yanıt geldi.

“Her geçen gün sabit biçimde artan bitip tükenmez bir sancıyı varsaymaya çalış. Ancak eğer düşünce olmasaydı katlanabilir olduğunu ve sancıdan başka hiçbir şey olmadığını ve bir hiçbir bedeli olmadığını, gelecek her saatin bir öncekinden daha kötü olacağını varsay, öyle ki, on kuşak ıstıraplı sanrılardan oluşan bir cehenneme, imgelenmez bir karanlığa yollandığını düşün. Bu yolda hiçbir rehberinin olmadığını, kimsenin seni elinden tutup yol göstermediği gibi, buna bir neden de göstermediğini çünkü hiçbir neden olmadığını, ne bir ceza ne de bir ödül olduğunu da varsay.”

Yakındığı bir sonraki mektubu büyük bir zorluk ve genellemelerle yazmıştı:

“Biliyor musun, burada öyle bir şeyin sözünü bile etmek uygunsuz. Gelenek, bu gibi düşünceleri onaylamıyor, üstelik herhangi bir düşünceden doğuştan yoksun olmaya eğilimli olan benim (acaba hâlâ senin de sayılır mı?) vatandaşlarım da öyle. Genellikle bu bizim için pek de merhametli olmayan ve bizi tarlaya sürükleyen bir acıyla açıklanır, hani belki ülkenin adı da buradan gelmektedir⁵⁶. Hep büyük coşkulardan sonra çöküş geldi -bir çeşit kural gibi korku ve dünyaya karşı güvensizlik buradan kaynaklanıyor, güçlü kuralların faydalı olacağına dair inançtan ve aynı zamanda kendi kendine icat edilen düzensizliğe eğilimden de söz ediyorum.

56 “Pole” Lehçe tarla, düzlük alan anlamına gelir. “Polska” adı bu kökten gelmektedir. (ç.n)

Durumum şöyle: Karımdan ayrıldım ve artık onunla hiç alakam yok, bana kız kardeşim bakıyor ama asla isteğimi gerçekleştirmiyor. Çocuğum yok ve buna çok pişmanım, hiç olmazsa bu yüzden çocuk sahibi olmak gerek. Sevilmeyen bir adamım ve ne yazık ki, kamudayım. Hiçbir doktor bana yardım etmeye cesaret edemiyor. Katıldığım pek çok politik kavgada rezil olduğum için artık iyi bir adım da yok, bunu biliyorum ama takmıyorum. Arada sırada birileri beni hastanede ziyarete gelirlerdi, ama -sanırım ki- gerçekten beni görmek arzusuyla değil ya da üzüldükleri için de değil (öyle düşünüyorum) ama belki de bilinçsiz bir tatmin duygusuyla geliyorlardı. İşte ona olan olmuş!- deyip başucumda kafa sallamak için. Bu duyguyu anlıyorum, çok insani. Ben de kendi hesabıma su gibi temiz değilim, hayatta pek çok şeyi berbat ettim. Tek bir meziyetim vardır -her zaman iyi organize olmuşumdur. Bundan sonuna kadar yararlanmak isterdim.”

Yazdığı her şeyi anlamakta güçlük çekiyordu, pek çok sözcüğü unutmuştu. Örneğin “kamudayım” sözünün anlamını çıkaramamış, düşünmek zorunda kalmıştı, şimdi galiba biliyor. “Yaşamı berbat eden” demek olsa gerek. Bela çıkarana? Kendine zarar veren?

Bu mektupları ona nasıl yazdığını hayal etmeye çalışıyor, acaba oturarak mı, yoksa uzanarak mı, peki nasıl görünüyor acaba, pijamalı mı, adamın tipi, kuş bakışı tarlalardan ve körfezden gördüğü çizgilerle ve belirsiz konturlarıyla kalmış. O uzun mektuptan sonra, Polonya’dan eski resimlerin içinde bulunduğu karton kutuları karıştırdı ve en sonunda onu buldu -saçlarını zarifçe taramış, yüzünde yeni yetme bir sakal olan, komik gözlüklü, dağcı kazaklı,

eli yüzüne yakın duran bir delikanlı- bu siyah beyaz resim çekilerken bir şeyler söylüyor olmalı.

Senkronize olaylar -birkaç saat sonra, ekte bir fotoğraf olan bir mektup geldi. “Ne yazık ki, artık gittikçe daha zor yazıyorum, acele et lütfen. Nasıl göründüğüme bir bak. Bu bir sene önce çekilmiş bir resim olsa da bunu bilmelisin.” Başı tıraşlı, yumuşak yüz hatlarına sahip yapılı bir adam, rafları kâğıtlarla dolu bir yerde oturuyor; acaba bir dergi mi burası? Bu iki fotoğraf arasında hiç ilgi yok. İki farklı insanın fotoğrafları sanılabilir.

Hastalığının ne olduğunu bilmiyor. Lehçe ismi Google’a yazıyor ve hemen durum açığa kavuşuyor. -Ha! Akşam kocasına soruyor. Kocas, hastalığı açıklıyor, tedavisi yok, ilerlemiş hali tümüyle hareketsizlik.

“Neden sordun?”

“Öylesine. Bir tanıdığın tanıdığında varmış da” diye geçiştirerek yanıtlıyor, sonra sanki tesadüfen aklına gelmiş gibi, kendisini de şaşırtan bir rahatlıkla ona son anda davet aldığı Avrupa’daki kongreden söz ediyor.

Bu son uçuş gerçekten de sayılmazdı, yalnızca bir saat sürdü -Londra’dan Varşova’ya. Neredeyse hiç fark etmeden geçti. İşlerinden evlerine dönen pek çok genç insan. Herkesin doğal olarak Lehçe konuşması ne garip bir duygu. Başlangıçta bu onun için şok edici bir keşifti, sanki Antikçağdan Yunanlılarla karşılaşmış gibi. Herkes kalın giyinmişti: Bereler, eldivenler, atkılar, kaz tüyü ceketler, sanki kayağa giderlermiş gibi -ancak o zaman kış ortasında uçmanın ne anlama geldiğinin farkına vardı.

Tek bir tendondan oluşmuş gibi yatağa uzanmış bitkin bir beden. İçeri girdiğinde, adam onu tanımadı tabii ki. Dikkatle baktı o olduğunu biliyordu ama tanımamıştı işte, en azından kadına öyle gelmişti.

“Selam” dedi.

O anda adam, hafifçe güldü ve uzun bir süre gözlerini kapattı.

“Büyüksün.”

Kesinlikle daha önce sözünü ettiği o kız kardeş olan kadın, adamın kemikli ve kül rengi elini tutabilmesi için yatağın yanında ona yer açtı; artık kanı ateş yerine kül taşıyordu demek.

“Bak” dedi kardeşi sanki çocukla konuşur gibiydi, “konuğun var. Bak kim gelmiş? Lütfen buyurun oturun.”

Penceresi karla kaplı bir avluya, dört tane kocaman çam ağacına ve arkalarda bulunan bir çitle yola bakan bir odada yatıyordu; daha uzakta da gerçek villalar vardı, mimari ihtişamları onu şaşırttı. Oysa o oraları başka türlü hatırlıyordu. Sütunlar, verandalar, aydınlık geçitler. Komşulardan birisinin boş yere çalıştırmaya gayret ettiği bir motorun kişnemesini duyuyordu. Havada, hafif bir ateş ve iğneli yapraklı ağaçların odunlarının duman kokusu vardı.

Adam ona baktı ve gülümsedi -dudakların köşeleri hafifçe yukarı çıkmıştı ama gözler ciddiyetle bakıyordu. Serum askısı yatağın sol tarafında duruyordu, serumun hortumu, şişmiş ve artık yorulmuş olan mavi damarlara girmişti.

Kız kardeşi dışarı çıkınca, sordu:

“Sen misin?”

Gülümsedi.

“Geldim işte” dedi, bu lafı daha önceden hazırlamıştı. Fena da söylememişti şimdi.

“Teşekkürler. İnanamıyordum” dedi ve yutkundu, sanki ağlayacak gibiydi.

Utanç verici bir sahneye tanık olmaktan korktu.

“Aşk olsun” dedi, “bir an bile tereddüt etmedim.”

“Çok güzel ve genç görünüyorsun. Yalnızca saçının rengini değiştirmişsin” diye şakalaşmaya çalıştı.

Dudakları kurumuştı, komodinin üstünde bir bardak su gördü, içinde ucuna gazlı bez sarılmış bir sopa vardı.

“Susadın mı?”

Evet, anlamında başını salladı.

Gazlı bezi ıslattı ve yatan adamın üstüne uzandı, kokusunu duydu -şekerli ve nahoş bir koku. Kadın dudaklarını yumuşak bir biçimde ıslatırken gözlerini yumdu. Konuşmayı denediler ama olmadı. Adam gözlerini yumdu, uyanık mı, yoksa dalıp gitti mi bilemedi kadın. “Hani hatırlıyor musun?” tarzında laflarla konuşmaya başladıysa da tutmadı. Kadın sustuğunda da, adam eline dokunup yalvardı:

“Bir şeyler anlat. Konuş benimle.”

“Daha ne kadar... -sözcük aradı- sürecek bu böyle?”

Adam birkaç hafta kadar süreceğini söyledi.

“Bu ne?” diye sordu, damlalığa bakarak.

Adam yine gülümsedi.

“Üçü bir arada. Öğle yemeği, sabah kahvaltısı, akşam yemeği. Domuzlu lahana, tatlı olarak da birayla pasta.

Yavaşça ardından tekrarladı: “Domuzlu lahana”, neredeyse unutulmuş olan bu yemek adı, karnını acıktırmaya

yetmişti bile. Adamın elini tuttu ve soğuk parmaklarını dikkatle ovuşturdu. Bu eller, bu adam, yabancıydı, hatırladığı hiçbir şey yoktu. Yabancı bir beden, yabancı bir ses. Belki de yanlış gelmişti, onun evi değildi burası.

“Gerçekten de beni tanıdın mı?” diye sordu.

“Tabii. Çok değişmemişsin ki.”

Ama bunun doğru olmadığını ve kendisini hiç de tanımadığını biliyordu. Belki daha uzun süre birlikte olma şansları olsaydı, jestlerden, mimiklerden, hareketlerden tanınabilirdi... Ama bu da neye yarar ki? Kadına, sanki adam yine uzun süre dalıp gitti gibi geldi, sanki uyuyormuş gibi gözlerini yummuştu. Onu rahatsız etmedi. Kül renkli yüzüne ve içeri kaçmış gözlerine, sanki balmumundan yapılmış gibi bembeyaz tırnaklarına baktı, bu tırnaklar balmumundan olsa da çok dikkatli yapılmamış gibiydi çünkü parmak derisiyle tırnaklar arasında belli belirsiz bir sınır vardı.

Adam bir süre sonra döndü ve deminden beri sanki ancak bir saniye geçmiş gibi kadına baktı.

“Seni çok önceden internetten buldum. Makalelerini okur dururdum, çok bir şey anlamazdım gerçi ya.” Güçsüz bir biçimde güldü, “Hayli karışık bir terminoloji.”

“Gerçekten de okudun mu?” diye şaşırarak sordu.

“Mutlusun galiba, değil mi?”

“Mutluyum.”

“Yolculuk nasıl geçti? Kaç saat sürdü?”

Ona yaptığı aktarmalardan ve havaalanlarından söz etti. Saatleri saymayı denedi ama beceremedi çünkü doğuya uçmuştu ve görünüşe göre bu durumda saatler daha ileri gidiyordu. Ona evini, evinden görünen körfezi anlattı.

Oposumlardan, bir yıllığına Guatemala'ya İngilizce öğretmeye giden oğlundan söz etti. Kısa bir süre önce arka arkaya ölen, birbirleriye hep Lehçe fısıldaşan ve saçları artık tümüyle ak olmuş olan anne ve babasını anlattı. Karmaşık nörolojik ameliyatlara yapan kocasından söz etti.

“Hayvanları öldürüyorsun değil mi?” diye sordu birden.

Şaşkınca adama baktı. Kısa bir süre sonra ne demek istediğini anladı.

“Can sıkıcı ama yapmak lazım” diye yanıtladı. “Su ister misin?”

Adam olumsuz anlamda başını salladı.

“Neden?”

Kadın belli belirsiz bir el hareketi yaptı. Adam sabırsızdı. Neden olduğu belli. İnsanlar doğal ekosistemini bilmedikleri hayvanları adaya getirip yetiştirmişler de ondan. İki yüz yıldan fazla zaman önce, düşüncesizce getirilmiş bir tanesinden diğerleri masumca çıkmış. Tavşanlar. Oposumlar ve kürk için yetiştirilen kunduzlar. Evlerin bahçelerinden bitkiler fışkırmış -son günlerde yan yollar-dan birinde büyümüş kan kırmızı sardunyalar görmüştü. Sarımsak bahçelerden kaçtı ve vahşileşti, çiçekleri soldu, kimbilir belki yüz yıl sonra burada yerel bir mutasyon olacak. Onun gibileri, adaya dünyadan bir şeyler bulamasın diye, rastlantısal ceplerden, rastlantısal tohumlar adaya taşınmasın diye, buraya muz kabuğu içinde yabancı bir mantar gelip de tüm ekosistem allak bullak olmasın diye çalışıyorlardı. Ayakkabıların tabanlarıyla bakteriler, böcekler ya da algler gibi istenmeyen bazı göçmenler de getirmesinler diye çalışıyorlardı. Bu savaş aslında çoktan başa-

rısızlığa mahkûm edilmiş olsa bile, yine de bunlara dikkat etmek gerek. Artık ayrı ekosistemler olmayacağı gerçeğiyle barışmak lazım. Dünya aynı bataкта debelenecek. Gümrük kurallarına uymak gerek. Adaya herhangi bir biyolojik madde sokmak yasak, tohumlar için de izin gerekli.

Kendisini çok dikkatle dinlediğini fark etti. Ama bu, konu bu buluşmanın konusu mudur? -diye düşünerek sustu.

“Konuşsana, hadi anlat” diye rica etti adam.

Kadın adamın göğsünde kıvrılıp neredeyse bembeyaz deri parçasını ve birkaç ağarmış kılı ortaya çıkaran pijamasını düzeltti.

“Bak, işte bu kocam, bu da çocuklar” dedi ve şeffaf bir bölmesinde taşıdığı resimler bulunan cüzdanını çantasından çıkardı. Çocukların resmini gösterdi. Adam kafasını çeviremiyordu, kadın yavaşça adamın başını kaldırdı. Gülmüseddi adam.

“Daha önce hiç buraya geldin mi?”

Kadın, hayır anlamında başını salladı.

“Ama bilimsel kongreler için Avrupa’ya geldim. Aslında topu topu üç kere.”

“Hiç çekmedi mi seni?”

Şöyle bir düşündü.

“Hayatta öyle çok şey oluyor ki. Okudum, çocuklarım oldu, çalıştım. Okyanusun yanında ev yaptırdık” diye konuşmaya başladıysa da kulaklarında babasının sesi vardı: ‘...böcekler, kelebekler ve küçük memeliler için uygun...’

“Unuttum işte, öyle.”

“Nasıl yapılacağını biliyor musun?” diye uzun bir sessizlikten sonra sordu adam.

“Evet” diye yanıtladı kadın.

“Ne zaman?”

“Ne zaman istersen.”

Zorlukla başını pencereye doğru çevirdi.

“En kısa zamanda. Yarın?”

“Tamam. Yarın.”

“Teşekkür ederim” dedi ve sanki az önce aşk ilan etmiş gibi baktı kadına.

Dışarı çıkarken yaşlı ve oldukça besili bir köpek onu kokladı. Kız kardeşi ayazda, verandada durmuş sigara içiyordu.

“Sigara içer misiniz?”

Bunun konuşmaya davet olduğunu anladı ve yaptığına çok şaşırmasına karşın bir tane sigara aldı. İnce ve mentollüydü. İlk nefes başını döndürmüştü.

“Morfin alıyor, onun için tam olarak ayık değil” dedi kadın, “uzaktan mı geldiniz?”

O zaman, adamın, kız kardeşine bu durumdan hiç söz etmemiş olduğunu anladı. Ne diyeceğini bilemedi.

“Yok yok. Bir süre birlikte çalışmıştık” dedi. Hiç duralamadan konuşmuştu, böyle yalan söyleyebileceğini hiç tahmin etmezdi.

“Ben yurt dışı muhabiriyim.” Artık yabancı bir havaya bürünmüş olan aksanını açıklamak için uydurmuştu bunu.

“Tanrı adaletsiz, böyle acı vermek için adaletsiz ve merhametsiz olmalı” dedi adamın kız kardeşi, yüzünde kızgın bir ifade vardı.

“İyi ki ziyaretine geldiniz, öyle yalnız ki. Öğleye doğ-

ru hastaneden hemşire geliyor hep, en iyisi hospis bakım⁵⁷ yapan bir yere göndermek diyor, ama o istemiyor ki.”

Aynı anda, karda sigaralarını söndürdüler sigaralar sönerken tıslamadı bile.

Vedalaşmamak için “Yarın yine geleceğim” dedi, “çünkü artık dönüyorum.”

“Yarın mı? Bu kadar çabuk mu? Sizi gördüğüne nasıl da sevinmişti... Yalnızca iki günlüğüne geldiniz demek.” Kadın sanki onu elinden tutmak ister gibi bir hareket yaptı, sanki “ne olur bizi bırakma” diyecek gibiydi.

Bileti değiştirmesi gerekiyordu. Bu kadar çabuk biteceğini düşünmemişti. En önemlisi Avrupa’dan eve yapacağı uçuştı, artık o bilet değişmezdi, bu da demekti ki bir hafta boş zamanı vardı. Ama burada kalmamaya karar verdi -en iyisi hemen uzaklaşmaktı; zaten burada bu karda ve karanlıklar içinde kendisini yabancı hissediyordu. Ertesi gün öğleden sonra, Amsterdam’a ve Londra’ya boş yer buldu. Amsterdam’ı seçti. Bir hafta boyunca kenti gezecekti.

Yalnız başına akşam yemeği yedi, sonra kentin en büyük caddesine, Stare Miasto’ya gitti. Küçük dükkânların vitrinlerine baktı. Hediyeelik eşyalar ve kehribar takılar vardı. Hiçbiri hoşuna gitmedi. Kentin kendisi de dokunulmak için çok büyük ve çok soğuktu. İnsanlar bu kentte ağızlarını yüzlerini şallarla, atkılarla örtmüş, ağızlarından buharlar çıka çıka geziyorlardı. Kaldırımlarda donmuş kar kümeleri vardı. Bir zamanlar yaşadığı öğrenci yurdunu ziyaret etmekten de vazgeçti. Doğrusunu söylemek gerekiyorsa, buradaki her şey ona itici geliyordu. Birden insanların gençliklerini geçirdikleri yerleri hiçbir baskı altında

57 Hospis bakım, terminal dönemdeki hastaya verilen bir bakım tipidir. (ç.n)
306

olmadan, kendi arzularıyla ve çok mutlu olarak ziyaret etmelerine ilişkin fenomenin varlığı onu şaşırttı. Burada ne bulabilirlerdi ki, tam olarak burada olduklarından emin olabilirler miydi? Buraları terk ettikleri için iyi yaptıklarından emin olabilirler miydi? Belki de eski yerlere ilişkin belleğin bir kilit gibi çalışacağı ve tek bir durağan düzlem üzerinde metal dikişlerle, motif motif geçmişle gelecekle bağlayacağı inancı onları heveslendiriyordu.

Görünüşe göre, o da buralılara itici geliyordu, ona hiç bakmıyorlardı, gözlerini bile çevirmiyorlardı. Belli ki çocukluğuna ilişkin şu görünmez olma hayali gerçekleşmişti. Bir masal nesnesi örneği, görünmez şapkayı giyer giymez geçici olarak başkaları tarafından görünmez olmak gibi.

Son birkaç yıldır, hiçbir özelliği olmayan orta yaşlı bir kadın olmanın da, anında görünmez olmak için yeterli olabileceğini anlamıştı. Sadece erkekler için değil, kadınlar için de, çünkü onlar da bu yaşlı kadını artık herhangi bir rakip olarak görmüyorlardı.

Yeni ve şaşırtıcı bir deneyim -başkalarının bakışlarının yüzünden, yanaklarından, burnundan, onlara hiç değmeden kayıp gittiğini görüyor. Bu bakışlar, bedeninden geçiyor ve mutlaka arkadaki manzaraları, reklam afişlerini yolları görüyor. Evet, belli ki şeffaf oldu ve aslında bunun çok büyük olanaklar vereceğini düşünüyor ama bundan yararlanmayı öğrenmek gerek. Dramatik bir durum olduğunda, kimse onu anımsamayacaktı. Tanıklar, “kadının biri” veya “burada birisi vardı” gibi ifade vereceklerdi. Böylesi durumlarda erkekler kadınlardan daha acımasızlardı, kadınlar bazen bir küpeye dikkate ederler ama erkekler hiçbir şey saklamazlar, ona bir saniyeden fazla bakmazlar. Bazen

bir çocuk, bilinmeyen bir nedenden gözleriyle ona yapışır, yüzünü, dikkatle ve serinkanlılıkla inceler, sonra kendi geleceğine döner, gider.

Akşamı otel saunasında geçirdi, destesinden alınıp da başka, yabancı ve egzotik bir desteye katılmış bir kart gibi yalnız ve keyifsizdi, çarçabuk uyudu, jet-leg yorgunuydu zaten. Sabah oldukça erken uyandı. İçini bir korku sardı. Sırtüstü yattı, hava hâlâ karanlıktı; kocası aklına geldi, onunla vedalaşırken nasıl uykulu olduğunu hatırladı. Pank içinde bir daha onu göremeyeceğini düşündü. Çantasını basamaklara koyup giysilerini çıkardığını, onun yanına uzandığını, çıplak sırtına sarıldığını ve burnuyla ensesine dokunduğunu hayal etti. Ona telefon etti, orada henüz akşamdı, hastaneden yeni dönmüş olmalıydı. Kongreden söz etti yalnızca. Havadan, soğuktan bahsetti ve “Galiba daha fazla burada durmayacağım” dedi. Ona bahçedeki çiçekleri, özellikle taşlıktaki tarhun otunu sulamasını hatırlattı. İşten telefon eden olup olmadığını sordu. Sonra duş aldı, özenle makyaj yaptı ve herkesten önce kahvaltıya indi. Makyaj çantasından, deneme parfüm şişesi gibi görünen ampulü çıkardı. Yolda bir eczaneden de şırınga aldı. Bu arada oldukça komik bir şey olmuştu çünkü o garip “şırınga” sözcüğünü unutmuş “iğne yapmak için alet” demişti. Taksiyle kenti geçmişti, yavaş yavaş kent içine işliyordu, bu da yabancılık duygusuna dönüşüyordu -burası tümüyle başka bir kentti, aklında yer etmiş olan o eski kentle ilgisi bile yoktu. Ona hiç de tanıdık gelmiyordu. Evler fazla ağır ve bodurdu, sokaklar fazla genişti, ağaçlar fazla masifti, başka arabalar başka sokaklarda geziyorlardı ve üstelikte alışık olmadığı diğer tarafa doğru gidiyorlardı.

Bunun içindir ki, sanki gerçek olmayan bir ülkede, hiçbir şeyin gerçek olmadığı ama diğer açıdan da her şeyin serbest olduğu aynanın diğer tarafındaymış gibi hissetmekten bir türlü kendini alıkoyamıyordu. Kimse onu elinden tutup durduracak durumda değildi. Sanki başka bir boyuttan gelmiş, sanki daha yüksek bir varlıkmiş da buraya sığışmak için kendini içine çekmek zorunda kalmış gibi hissediyordu. Burada yapacağı bir misyonu vardı, kesin ve aseptik bir misyon, aşk misyonu.

Taksici, masaldan çıkma bir adı olan bu villa kentçisinde yolunu şaşırmıştı. ‘Dağların ormanların ardında’ anlamına gelen Zalesie Gorne mahallesinde... Adama köşedeki küçük barın yanında durmasını söyledi ve parayı ödedi.

Hızlı adımlarla birkaç metre yürüdü, sonra evin kapısına giden o tanıdık ve kardan temizlenmemiş yolda güçlüklerle yürüdü. Açılan kapıdan bir kar kümesi düştü ve evin kapısındaki numarayı ortaya çıkardı: Bir.

Kapıyı, gözleri ağlamaktan kızarmış kız kardeş açtı.

“Sizi bekliyor” dedi ve kayboldu.

“Tıraş bile olmak istedi.”

Adam, tümüyle kendinde, değiştirilmiş çarşaplarda, başı kapıya dönük yatıyordu. Gerçekten de onu bekliyordu. Yanına oturunca elini avuçlarına aldı ve hemen garip bir şey fark etti: Avuçları terden ıslanmıştı, elin üstü de öyle. Adama gülümsedi.

“Ne haber?” diye sordu.

“Her şey yolunda.”

Yalan söylüyordu, hiçbir şey yolunda değildi.

“Bana şu morfin bandını yapıştırırsana” dedi, gözleriyle masanın üzerinde duran ince kutuyu işaret etti.

“Canım yanıyor. Etkisini gösterene kadar beklemeliyiz. Ne zaman geleceğini bilmiyordum, seni ayık görmek istedim. Sokakta görsem tanımazdım. Sen olmadığını düşünebilirdim. Öyle genç ve güzelsin ki.”

Adamın içerlek alnını okşadı. Bant, ikinci bir merhametli deri gibi, böbreklerin üzerindeki yere yapıştı, kaldı. Onun bedeninin bitmiş, harap olmuş görüntüsü kadını sarstı ve dudaklarını ısırıldı.

Adam, “Bir şey hissedecek miyim?” diye sordu. Kadın, endişe etmesin söyledi yalnızca.

“İstediğin bir şey var mı? Söyle. Biraz yalnız kalmak ister misin?”

Başını çevirdi. Alnı kâğıt gibi kuruydu.

“Günah çıkaracak değilim. Elini yüzüme koy yalnızca” diye rica etti ve sanki yaramaz bir biçimde gülümsedi.

Kadın hiç tereddütsüz adamın ricasını yerine getirdi. İnce deriyi, ince kemikleri ve derin göz çukurlarını hissetti. Parmaklarının altında atan damarı duyumsadı -sanki gerginlikten gelen bir titremeyi de. Kafatası, ince ajurlu kemiklerden oluşmuş mükemmel köşeler, güçlü ve aynı zamanda kırılgan. Boğazı düğümlendi, ilk ve son kez ağlayacak gibi oldu. Bu dokunuşun onu rahatlatacağını biliyordu, derisi altındaki titremenin sakinleştiğini hissetti. En sonunda ellerini çekti, adam hâlâ gözleri kapalı olarak yatıyordu. Yavaşça üzerine eğildi ve alnından öptü.

Adam, gözlerini ona dikerek, “Ben iyi bir insandım” diye fısıldadı.

Kadın onu onayladı.

Adam, “Bir şeyler anlat” diye rica etti.

Kadın boğazını temizledi, ne diyeceğini bilemiyordu.

“Sizin oraları anlat.”

Kadın anlatmaya başladı.

“Şimdi yazın ortası, limonlar büyüyor...”

Kadının sözünü kesti.

“Pencerenden okyanus görünüyor mu?”

“Evet” dedi, “gelgitten sonra deniz kabukları bırakıyor arkasında.”

Ama morfin etkisini göstermişti ve onu dinlemeye hiç niyeti yoktu adamın, az sonra bakışları dondu, sonra eski keskinlik geri geldi bu bakışlara ve kadına çok çok uzaklardan baktı, öyle ki kadın artık bu bakışların bu dünyaya ait olmadığını anlamıştı. Bu bakışlarda tam olarak neyi gördüğünü de betimleyemedi kadın -korku ve panik mi ya da tam tersi rahatlama mı? Adam belli belirsiz bir kaç teşekkür sözcüğü mırıldandı ve sonra uyudu.

Kadın çantasından ampulü çıkardı ve şırınganın içine sıvıyı boşalttı. Damar girişi yolundaki serumu çıkardı ve yavaşça sıvıyı damla damla boşalttı. Aniden soluğunun, sanki öncesinde, göğüs kafesinin hareketi garip bir aykırılıkmışçasına doğal bir biçimde durmasından başka bir şey olmadı. Elini yüzünde gezdirdi, serumu tekrar bağladı ve çarşafı düzeltti. Sonra odadan çıktı.

Kız kardeş kapıda durmuş sigara içiyordu.

“Sigara?”

Bu kez reddetti teklifi.

“Bir daha ziyarete gelecek misiniz?” diye sordu kadın, “Sizi öyle bekliyor ki.”

“Bugün gidiyorum” diye açıkladı; merdivenlerden inerken ekledi:

“Kendinize dikkat edin.”

Uçak kalktı ve belleği kapandı. Artık onu düşünmüyordu. Artık her hangi bir anı görünmüyordu. Gri, beyaz ve siyah renklerinin birleşimi içinde, müzelerde dolanıp otellerde uyuyarak senenin o döneminde soğuk ve rüzgârlı olan Amsterdam'da birkaç gün geçirdi. Ana caddelerden birinde dolaşırken insani anatomik örneklerin sergilendiği bir sergiye rastladı. Merakla içeri girdi ve yeni tekniklerle saklanan insan bedeninin tüm olası sahnelerini izleyerek orada birkaç saat geçirdi. Ama garip bir ruh hali içinde ve çok yorgun olduğu için her şeyi belli belirsiz ve bir sis arkasında görüyordu. Bahçıvanların kontrolünden kaçmış, garip bitkileri anımsatan sinir ve damar köklerini, bitki soğanlarını, orkideleri, dantel dantel, motif motif dokuları, sinir sitemi ağını, çubukları, antenleri, bıyıkları, derileri, kıvrımları, kumulları, dalgaları kraterleri, tepeleri, ovaları, yaylaları, kan damarlarının kıvrımlarını gördü...

Sonra havada, okyanusun üstünde uçarken çantasında serginin renkli reklam afişini buldu; Burada, Rodin'in heykeli gibi pozlar verdirilmiş derisiz insan bedeni görülüyordu. Endişeli bir beden, dizine dayalı koluyla başını tutuyor, düşünüyor ve yüzü (görünüşe göre yüz bedenin en yüzeysel özelliklerinden birisi) ve derisi olmamasına karşın, bu bedenin gözleri egzotik ve çekik. Sonra, motorun o karanlık ve o yavaş homurtusuna dalarak, yarı uykulu bir biçimde hayallere daldı; çok kısa bir süre sonra, bu teknoloji yayıldıkça, her isteyen plastinasyon yaptırabilecekti. Yakınlarının bedenleri, mezar yerine altındaki bir yazıyla sergileyebilecekti. "XY, bu bedenle şu kadar yıl yolculuk yaptı. Bedeni terk ettiğinde şu kadar yaşındaydı." Uçak inişe geçtiğinde içini bir korku ve panik kapladı. Koltukla-

rın kenarlarına sıkıca tutundu.

En sonunda, yorgun argın ülkesine, o güzel adaya vardığında, gümrükten geçerken memur ona birkaç rutin soru sordu: Bulunduğu yerde hayvanlara dokunmuş muydu; bir köyde bulunmuş muydu; her hangi bir biyolojik bulaşma söz konusu olabilir miydi?

Kendini, verandada durup botlarındaki karları silerken düşündü, aklına merdivenlerde ardından koşarak bacaklarına sürülen besili köpek geldi. Tabii bir de dene-me parfüm şişesine benzeyen ampulü açan elleri... Bu durumda soruları sakince evet diye yanıtladı. O zaman memur ona köşeye gitmesini söyledi ve orada kışlık botları, büyük bir dikkatle, dezenfektanlı sularla yıkandı.

Korkma

Çek Cumhuriyeti'nde arabama aldığım genç bir Sırp'ın adı Neboyşa'ydı. Tüm yol boyu bana savaşı anlattı, öyle ki onu aldığımı pişman olmaya başlamıştım. Ölümün, işeyerek kendi bölgelerini belirleyen köpekler gibi, egemen olduğu yeri işaretlediğini söylüyordu. Bazı insanlar, bunu hemen fark ediyorlardı ancak bazıları da bir süre sonra bir rahatsızlık hissediyorlardı. Bir yerde, planlanandan daha fazla süren her kalış, ölümlerin her yerde olduğunu ortaya çıkarıyordu.

“Önce, güzel olan ve yaşayan şeyi her zaman görürsün. Doğa manzaraları, yerel bir kilisenin renkleri, kokular ve bunun gibi şeyler seni hayran bırakır. Ama bu iş

uzadıkça gördüğün güzellikler kaybolur. Senden önce bu evde, bu odada kim yaşamış diye düşünmeye başlarsın, bu eşyalar kimin, acaba yatağın yanındaki duvarı tırmalayan kimdi ve pencere pervazları hangi ağaçtan yapılmıştı diye alır mı seni bir düşünce. Peki ya hangi eller bu şömineyi, bu karışık dekorasyonu yapmış, hangi eller arka bahçenin taşlarını döşemiş. Nerede şimdi onlar? Hangi kılıkta? Göletin yanına yol yapmak kimin fikriydi, ya pencerenin altına söğüt ekmek kimin aklına gelmişti? Tüm evler, yollar, parklar, meyve bahçeleri, sokaklar başka insanların ölümüyle, işaretlenmiş. Bunu hissettiğinde, başka bir yer çekmeye başlıyor seni, o zaman sana, yola düzülmenin, davranmanın zamanı geldi gibi geliyor” dedi.

Böyle davranıp yola düzüldüğümüzde, meditasyon için zaman kalmayacağını da söyledi. Çünkü insanlara yolculuk sırasında her şey yeni ve temiz gibi görünürmüş, her şeyin sanki bir anlamı olurmuş, her şey sanki ölümsüzmüş.

Arabadan, Mikulec’de indiğinde ardından garip ismini tekrarladım: Ne-boy-şa. Korkma.⁵⁸

Ölüler Bayramı

Kılavuz, üç gün sürer diyor. Hafta arasına düşünce, hükümet tatil süresini yuvarlar ve gerek öğrenciler, gerekse devlet memurları için bütün hafta tatil ilan edilir. Yoğunlaşmaya ve ciddi düşüncelere sevk ediyor diye, radyo istas-

58 Burada bir söz oyunu var. Lehçe “Nie bój się” tümcesi “Korkma” anlamına gelir. Ve okunuşu “ne buy şe” şeklindedir. Adamın adının “Neboyşa” olması yazarın aklına böyle bir söz oyununu getiriyor. (ç.n)

yonları aralıksız Chopin çalarlar. Ülkenin her sakininin bu günde ölülerinin mezarlarını ziyaret etmesi beklenir. Ülkede, son yirmi yıldır benzeri görülmemiş bir refah ve endüstriyel gelişme hâsıl olduğu için birkaç büyük ve çağdaş kentin neredeyse tüm sakinleri, kentleri bırakıp taşralara giderler. Bir ay öncesinden uçaklardaki, trenlerdeki, otobüslerdeki tüm yerler rezerve edilir. Daha önceden yeteri kadar hızlı davranamayanlar da kendi arabalarıyla atalarının mezarlarına gitmek zorunda kalırlar.

Bayram arifesinde, kentlerin çıkış yollarındaki trafik çoktan tıkanmış. Bayram ağustosa denk geldiği için sıcakta bu trafikte sıkışıp kalmak hiç de zevkli olmuyor. Ama insanlar, bu durumu daha önceden tahmin edip yanlarına taşınabilir televizyonlarını ve buzluklarını da alıyorlar. Eğer karartılmış camlarını kapatır, klimayı açarlarsa sevimli aile ortamında ya da arkadaşlarıyla birlikte “yolcu barı” eşliğinde birkaç saat geçirmek mümkün olabilir. Bu, tanıdıklara telefon etmek için de uygun bir zaman dilimi. Artık videolu telefonların kullanımı da yaygın olduğu için, uzaktaki dostları görerek onlarla konuşmak da mümkün, bu sayede uzaklık da bertaraf edilmiş oluyor. Hatta bu trafik tıkanıklığında arkadaşlarla bir video konferans yoluyla dedikodu yapılabilir ya da eve döndükten sonra yapılacak buluşma için sözleşilebilir.

Ölülerin ruhları içinse özel hediyeler götürülür: Bu gün için özel olarak pişirilmiş çörekler, meyveler, bir kenarına dua yazılmış kumaş parçaları.

Kentlerde kalanlarsa çok garip olayları deneyimliyorlar: Büyük alışveriş merkezleri kapanıyor, hatta reklamları gösteren o dev ekranlar söndürülmüş durumda. Merro

sayısı azaltılıyor, bazı istasyonlar tümüyle kapatılıyor (örneğin Üniversite ve Gielda durakları). Barlar, hızlı yemek servis eden dükkânlar, diskotekler kapanmış. Kent o kadar boş ki, belediye bu yıl elektronik kontrollü fıskiyeleri bile durdurmaya karar vermiş. Bu, bir hayli tasarruf sağlayacak.

Ruth

Adam, karısının ölümünden sonra, karısıyla aynı ismi, yani Ruth adını taşıyan yerlerin listesini yapmış. Bir hayli yer bulmuş, yalnızca yerleşim alanları da değil, akıntılar, çökeltiler, tepeler, hatta bir ada. Onun için bir sefer düzenleyeceğini söyledi, sadece ismiyle bile olsa dünyada bir yerlerde var olduğunu bilmek onu buna teşvik ediyormuş.

Ruth adındaki tepenin yamaçlarında dururken karısının ölmediği ama başka bir şekle büründüğü izlenimini edinmiş.

Bu yolculuğu karısının sigorta parasıyla karşılayacakmış.

Büyük ve Şık Otellerin Resepsiyonları

İçeriye hızlı adımlarla giriyorum, kapıcının kibar gülümsemesiyle karşılanıyorum. Sanki bir buluşmaya gelmiş gibi meşgul bir biçimde etrafıma bakıyorum. Oynuyorum aslında. Sabırsızca saatime bakıyorum, sonra koltuklardan birisine kendimi atıp bir sigara yakıyorum.

Resepsiyonlar, kafeteryalardan daha iyi. Hiçbir şey ısmarmamaya, garsonla tartışmaya ya da yemek yemeğe gerek

yok. Otel, önümde belirli bir ritimle açılıyor, bir girdap bu, merkeziyse döner kapı. Akan insan nehri, burada duraklıyor ve bir veya bir kaç gece burada dönüp durduktan sonra yoluna devam ediyor.

Gelmesi gereken kişinin gelmemesi, benim bekleme tutumumu zayıflatıyor mu? Bu etkinlik meditasyona benziyor -zaman akıyor ve çok yeni bir şey getirmiyor, durumlar yineleniyor (bir taksi yaklaşıyor, içinden yeni bir konuk iniyor, kapıcı bagajdan bavulu alıyor, resepsiyona gidiyorlar, sonra da anahtarla asansöre). Bazen bu durum duble hale geliyor (iki farklı yönden simetrik olarak iki taksi yaklaşıyor, bu taksilerden iki konuk iniyor, iki kapıcı, iki bagajdan, iki bavul alıyor) ya da durum ikiden fazla oluyor, bu da kalabalığa ve gerginliğe yol açıyor, kaos tehdidi başlıyor ama bu düpedüz karmaşık bir figür, içindeki uyumu hemen görmek kolay değil. Başka bir gün, salon hiç beklenmedik bir biçimde boş oluyor, o zaman kapıcı resepsiyoncu kızla, görevini bırakmadan yarım yamalak flört ediyor.

Bir saat kadar oturuyorum, daha fazla değil. Asansörden inenleri görüyorum, buluşmalarına yetişmek için acele ediyorlar, doğuştan gecikmiş gibi bir halleri var, döner kapıda dönüp duruyorlar, hani az sonra onları un gibi öğütecek bir değirmen içindeler sanki. Arkalarında sürükledikleri bacaklarıyla sanki adım atmaya zorlanıyormuş gibi, her adımdan önce isteksizce oyalananları görüyorum.

Erkekleri bekleyen kadınlar, kadınları bekleyen erkekler. Kadınların yaklaşan akşamla birlikte bozulacak olan makyajları hâlâ taze, üstlerinde de kutsal bir hale biçimine girmiş olan parfüm bulutu var. Erkekler -çok rahatmış gibi

davranıyorlar ama aslında gerginler, bugün bedenlerinin alt katlarında, karınlarında yaşıyorlar. Bu bekleyiş bazen güzel armağanlar da getiriyor -işte bir adam, bir kadını taksiye götürüyor. Asansörden çıkıyorlar. Kadın ufak tefek, siyah saçlı, kısa ve dar bir etek giymiş ama adi gözüküyor. Kibar bir fahişe. Adam kadının ardından yürüyor -uzun boylu, kır saçlı, gri takım elbisesi var, elleri pantolonunun cebinde. Birbirleriyle konuşmuyorlar, aralarında belli bir mesafe var; mukozalarının az önce birbirine süründüğüne ve adamın diliyle kadının ağzının içini incelediğine inanmak güç. Yan yana yürüyorlar, adam kadını dönen kapının değirmeninden geçiriyor. Taksi, kadını bekliyor. Kadın tek söz söylemeden biniyor, en fazla hafifçe gülümsüyor. Ne bir “hoşça kal” ne “memnun oldum” bu tarz hiçbir laf yok. Adam da pencereye yavaşça eğiliyor ama galiba hiçbir şey söylemiyor. Belki de “güle güle” demeye gerek yok, görünüşe göre alışkanlıklarını planlamıyor. Ve kadın gidiyor. Adamsa elleri ceplerinde geri dönüyor, hafif rahatlamış, hatta yüzünde belli belirsiz bir gülümseme gölgesi var. Akşamın planlarını yapmaya başlamış bile, artık e-mailleri ve telefonlar da aklına düşüyor, ama şimdilik kimseyi aramayacak. Hali hazırda rahatlamayla ilgili, belki de ufak bir drink alabilir.

Nokta

Bu kentleri geçerken biliyorum ki, içlerinden birinde eninde sonunda daha uzun süre durmam hatta belki yerleşmem gerekecek. Kafamda ölçüp biçiyorum, karşılaştı-

rıyorum, değerlendiriyorum, her zaman, her biri bana ya çok uzak ya çok yakınmış gibi geliyor. Bu duruma göre demek ki çevresinde dönüp durduğum durağan bir nokta var. Nereden çok uzak ya da nereye çok yakın?

Tanımlama Yöntemi Olarak Kesitleme

Kesitlerle tanımlama; her kesit kendinden bir öncekine ya da bir sonrakine yalnızca kabaca benzer, genellikle varyasyon, değiştirilmiş versiyon olur, her biri tümün düzenini oluşturur. Gerçi, bütünlüğünü görmeden ayrı ayrı değerlendirildiğinde bunu görmek zordur.

Her bir katman bütünün bir parçasıdır ama kendi yasalarına göre hüküm sürer. Hapsedilmiş ve iki boyuta indirgenmiş üç boyutlu düzen bana soyut gibi geliyor. Hatta hiçbir tümlüğün bulunmadığını, asla da var olmadığını bile düşünmek olası.

Chopin'in Yüreği

Chopin'in, 17 Ekim'de, sabaha karşı saat ikide (Vikipedia'nın İngilizce versiyonuna göre "in the small hours") öldüğü herkesçe malum. Ölüm döşeginin yanında en yakın dost çevresinden birkaç kişi bulunuyordu, bunların arasında sonuna dek canını feda edercesine ona bakan kız kardeşi Ludwika ve tümüyle harap olmuş bu bedenin sessiz sedasız hayvani ölümü ve bir yudum hava için sü-rüp giden bu savaş karşısında şoka girmiş olan rahip Je-

lowicki vardı. Önce merdivenlerde baygınlık geçirmişti, sonra da bilinçsizce isyan çerçevesinde kendi anılarını yazarken virtüöz için daha iyi bir ölüm uydurmuştu. Örneğin, Fryderyk'in son sözlerinin "Artık büyük bir mutluluk kaynağı içindeyim" olduğunu yazmıştı ki, bu çok güzel ve etkileyici olmasına karşın düpedüz yalandı. Gerçekte sanatçının kız kardeşi Ludwika'nın hatırladığı gibi, ağabeyi hiçbir şey söylememişti, zaten birkaç saat öncesinden bilincini yitirmişti. Son anında ağzından çıkan şey -kara ve yoğun bir kan akıntısıydı.

Şimdi Ludwika, yorgun ve çok üşümüş bir halde posta arabasıyla gidiyor. Lipsko'ya gidecekler. Nemli bir kış. Koyu göbekli yoğun bulutlar, onları batıdan kovalıyor, muhtemelen kar yağacak. Cenaze töreninden bu yana birkaç ay geçmiş ama işte Ludwika'yı Polonya'da bir tören daha bekliyor. Fryderyk, sürekli olarak, ülkesine gömülme istediğini söylüyordu, öleceğini bildiği için de ölümünü ince ince planlamıştı. Tabii cenaze törenlerini de.

Ölümünden hemen sonra Solange'ın kocası gelmişti. Sanki kapısının çalınmasını ayağında pabuçları, sırtında paltosuyla beklermiş gibi hemen gelivermişti, sanki çok önceden hazırlanmış gibi. Deri bir torbaya koyduğu tüm aleti edevatıyla odaya girivermişti. Önce ölünün hareketsiz elini yağlamış, ardından ahşap bir kalıba saygıyla yerleştirmiş ve alçıya almıştı. Sonra Ludwika'nın yardımıyla yüzünün ölüm sonrası maskesini de çıkarmıştı, yüz hatlarının donmaması ve ölüm havasının bu maskeye sinmemiş olması gerekiyordu, ne de olsa ölüm her şeye kendi biçimini verirdi, özellikle yüzleri birbirine benzetirdi. Fryderyk'in

arzularını sessizce, gürültüsüz, patırtısız, arka arkaya yerine getiriyordu. Ölümünün ertesi günü, Kontes Potocka'nın emriyle doktor bedeni ikiye böldü, sonra göğüs kafesini maharetli el hareketleri ve keskin bisturi yardımıyla açtı. Bu olayın tanığı olan Ludwika'ya sanki beden titremiş, hatta soluk almış gibi gelmişti. Daha sonra çarşaf neredeyse kararmış damlalarla renklenince başını duvara çevirdi.

Doktor, yüreği bir kaba koydu; Ludwika, bu organın bunca büyük, biçimsiz ve renksiz olmasına çok şaşırdı. İspirto dolu kavanoza zar zor sığıdı, öyle ki doktor daha büyük bir kaba geçirmeyi önerdi. Dokuların sıkışmaması ve cam duvarlara değmemesi gerekiyordu.

Ludwika, şimdi ritmik olarak tıkırdayan arabada sallanarak uyukluyor, karşısında oturan arkadaşı Aniela'nın yanında bir hanımefendi beliriyor birden, bu kadın yabancı ama Polonya'da çok eskiden tanıdığı birisine de benziyor gibi. Üzerinde, ayaklanma şehitlerinin dullarının giydikleri, göğsünde haç olan tozlu yas kıyafeti var. Yüzü, Sibirya ayazından şişmiş ve kızarmış, gri eldivenleri içindeki avuçlarında kavanozu tutuyor. Ludwika inleyerek uyanıyor ve sepetin içindekileri kontrol ediyor. Alnına kayan şapkasını düzeltiyor. Fransızca küfrediyor çünkü şapkanın ipi boynunu kasıyor. Aniela da uykudan uyanıyor, perdeleri arıyor. Manzara korkutucu bir biçimde kederli. Uzaklarda küçük yerleşim alanları görünüyor, insan kolonileri griliğe ve neme batmış durumda. Ludwika kendisini dev bir böcekbilimcinin dikkatli bakışları altında, kocaman bir masada yürüyen bir böcek gibi hayal ediyor. Geri çekiliyor ve Aniela'dan bir elma rica ediyor.

“Neredeyiz?” diye pencereden bakarak soruyor.

“Birkaç saat daha var” diyor Aniela ve sakinleştirmek istercesine geçen yıldan kalma buruş buruş elmayı veriyor.

Cenaze töreni La Madeleine’de olacaktı, yapılacak ayin çoktan ayarlanmıştı, cenazenin konduğu Vendome meydanına ise eş dost kalabalığı akın etmişti. Kapalı perdelerle karşı güneş içeri girmeyi ve sonbahar çiçeklerinin sıcak renkleriyle oynaşmayı deniyordu. Işık, içeriye hâkim olarak sanki çiçeklerin renkleri derin ve suluymuş, merhumun yüzü de gün ışığında o kadar beyaz görünmüyormuş gibi bir izlenim bırakıyordu. Fryderyk’in cenaze töreninde Mozart’ın “Requiem”inin çalınması konusundaki arzusu- nu yerine getirmek de zor olacaktı. Merhumun arkadaşla- rı, tüm tanıdıklarını araya sokarak en iyi şarkıcı ve müzis- yenlerden bir grup oluşturmayı başarmışlardı. Avrupa’nın en muhteşem bası, istediği herkesi harika bir biçimde taklit etme yetisine sahip eğlendirici İtalyan sanatçı Luigi Lablache sahne almayı kabul etmişti. Cenaze töreninden önceki akşamların birinde, resmi olmayan bir toplantıda, Fryderyk’i o kadar hatasız taklit etmişti ki, toplantıdakiler daha toprağa konmayan merhumun arkasından böyle bir şeyin uygun düşüp düşmeyeceğini bilmeden kıkırdamış- lardı. Ama sonunda birisi bunun merhumu hatırlamanın ve sevmenin bir kanıtı olduğunu söylemişti. Öyle ki, bu biçimde yaşayanlarla daha uzun süre birlikte olacaktı. Her- kes Fryderyk’in dalga geçer bir biçimde nasıl da başkalarını taklit ettiğini bilirdi. Bu konuda ne çok yetenekliydi, ah ne çok yetenekliydi.

Sonuç olarak her şey zordu. La Madeleine Kilisesi’nde

kadınlar şarkı söyleyemezlerdi -ne koroda ne solo olarak-. Kadınsızlık, yüzyıllardır süre gelen bir gelenektir. Yalnızca erkek sesleri, daha doğrusu hadım edilmiş erkek sesleri (Bayan Grazilla'ya göre, kilisenin nezdinde testissiz bile olsa, erkek kadından yeğdi) ama bu gün yani 1849 yılında nereden hadım bulunacaktı? Peki, "Tuba mirum" soprano-suz, altosuz nasıl söylenecekti? Magdalena Kilisesi başrahibi, Chopin için bile adetlerin değişmeyeceğini söylemişti.

Ludwika, "Cenazeyi daha ne kadar tutacağız? Tanrı aşkı için bu konuda Roma'ya başvurmak gerekmiyor mu?" diye artık sabrının sonuna gelmiş şekilde bağırıp çağırıyordu.

Ekim oldukça sıcak olduğundan, merhumu morga koymuşlardı. Taze çiçeklere bulanmış bir biçimde neredeyse çiçekten görünmez bir durumda yatıyordu. Yarı karanlıkta, küçücük, bir deri bir kemik kalmış bir halde, kalbi olmadan uzanıvermişti. Kar beyazı gömleğin altında, göğüs kafesini yeniden birbirine diken pek de özenle atılmamış dikişler saklıydı.

O sırada "Requiem" provaları sürüyordu ve merhumun yüksek mevkilerdeki dostları rahiple anlaşmaya çalışıyorlardı. En sonunda kadın solistlerin ve koristlerin müminlere görünmeyecek biçimde siyah bir perdenin ardında durmaları koşuluyla anlaşmaya varıldı. Yalnızca Graziella kavga etmişti, başka kimse değil. Yine de bu özel durumda en iyi çözümün bu olduğuna karar verilmişti.

Fryderyk'in cenaze törenini beklerken tüm arkadaşları ve dostları, bir kız kardeşinin, bir George Sand'in yanına giderek merhumu anıyorlardı. Birlikte yemek yiyorlar, kentten öğrendikleri dedikoduları paylaşıyorlardı. Bu bu-

luşmalar, sanki sıradan takvimlere ait değilmişçesine garip buluşmalardı.

Şu koyu renkli, kıvrır kıvrır saçlı Graziella, Delfina Potocka'nın tanıdığıydı, ikisi birlikte birkaç kez Ludwika'yı ziyaret etmişlerdi. Graziella, likör içip baritonla ve orkestra şefiyle alay ederek bol bol kendinden söz etmişti. Bir sanatçı olarak bu normaldi. Tek bacağı aksıyordu çünkü Viyana'da geçen yıl gerçekleşen bir sokak gösterisi sırasında tartaklanmıştı. Oradaki güruh, böylesi bir arabada bir sanatçının değil, ancak bir aristokratın seyahat edebileceğinden emin olarak, aracını ters çevirmişti. Herhalde bir kunduracının kızı olduğu için, Graziella'nın şık tuvaletlere ve pahalı arabalara karşı aşırı zafiyeti vardı.

“Bir sanatçı pahalı bir arabaya binemez mi? İnsanın yaşamdan biraz zevk almaya hakkı yok mu?” diye İtalyan aksanıyla soruyordu ve sanki hafifçe kekeliyormuş gibi geliyordu.

Şansızlık sonucu yanlış zamanda, yanlış yerde bulunmuştu. Devrimci bir ruh haline bürünmüş güruh, imparatorluk sarayı muhafızlarına saldırmaya cesaret edemeyerek, imparatorluğa ait malları talana başlamıştı. Graziella, halka aristokrat çöküşünü, lüksünü, zalimliğini hatırlatan her şeyin salonlardan nasıl dışarı atıldığını görmüştü. Öfkeli insanlar, pencerelerden koltukları fırlatıyorlar, kanepeleri yırtıyorlar, duvarlardan değerli döşemeleri söküyorlardı. Güzel, kristal aynalar büyük bir gürültüyle patlıyordu. Arkeolojik eserlerle dolu vitrinleri de yıkıyorlardı. Fosilleri kaldırımlara atıp pencerelerin camlarını kırıyorlardı. Göz açıp kapayınca dek yarı değerli taşlardan oluşmuş bir koleksiyon çalınıyor, sonra da doldurulmuş hayvanlardan

ya da hayvan iskeletlerinden meydana gelmiş bir başka koleksiyon ortadan kayboluyordu. Bir halk mahkemesi, doldurulmuş insan bedenleri ve mumyaları için gerçek bir Hristiyan cenaze töreni düzenlemek veya iktidarın insan bedeni üzerindeki gaspının delilileri olan bu nesneleri sonsuza kadar yok etmek gerektiği bağlamında bir karar almıştı. Böylece büyük bir ateş yakılıp ne varsa yakılıyordu.

Araba öyle kötü devrilmişti ki kabarık eteğinin telleri bir bacağını yaralamıştı ve görünüşe göre sinirleri kesmiş olmalıydı çünkü bir bacak hareketsiz kalmıştı.

Ne zaman bu dramatik kazayı anlatsa, hemen eteklerini açıyor ve hanımlara deri bir korseyle eteğine bağlanarak desteklenmiş bacağını gösteriyordu.

“İşte kabarık eteğin yararları.”

Ludwika'nın sesine ve yorumuna saygı duyduğu bu şarkıcının cenaze töreni için uygun olup olmadığı konusunda çekinceleri vardı.

İşte bu hareket, yani eteği kaldırıp karmaşık tellerin üzerinde duran kubbeyi ortaya çıkarması, olayı bitiriyordu.

Cenaze törenine birkaç bin kişi gelmişti. Cenaze alayı güzergâhındaki atlı araba trafiğini durdurmak ve başka sokaklara yönlendirmek gerekmişti. Büyük özverilerle hazırlanan “Introitus” yayılıp da koronun sesi kiliseden duyulunca insanlar ağlamaya başlamıştı. “Requiem aeternam” herkesi derinden etkiliyordu ama Ludwika, hiçbir keder hissetmiyordu, tüm kederini harcamış, gözyaşlarını tüketmişti -ne var ki öfkeliydi. Bu sefil ve yalan dünyada, bu kavanoz dipli dünyada neden bu kadar genç ölüyordu, hatta neden ölüyordu? Neden ölen oydu? Neden bu

biçimde ölmüştü? Mendili gözlerine götürdü ama gözyaşlarını silmek için değil, tüm gücüyle kendini sıkmak ve su yerine artık ateş olan gözlerini saklamak için.

“Tuba mirum spargens sonum

Per sepulcra regionum,

Coget omnes ante thronum” diye Luigi Lablache bas sesiyle öyle acıklı ve sımsıcak başlamıştı ki, öfkesi dağıldı gitti.

Sonra, tenor ve perdenin arkadından alto girdi:

“Mors stupebit et natura,

Cum resurget creatura,

Judicanti responsura.

Liber scriptus proferetur,

In quo totum continetur,

Unde mundus judicetur.

Judex ergo cum sedebit

Quidquid latet apparebit:

Nil inultum remanebit.”

En sonunda, Graziella'nın havai fişek gibi çınlayan, gerçeği ve sakat ayağını örten, o tertemiz sesini duydu. En güzel Graziella söylüyordu, bu ortadaydı, yalnızca önündeki perde, sesini biraz boğuyordu ve Ludwika, bu küçük İtalyan kadının -tıpkı provalar sırasında yaptığı gibi- tüm gücünü toplayıp başını yukarı kaldırarak boynundaki damarları şişire şişire bu olağanüstü sesi çıkardığını, önündeki perdeye, bacağına, bu lanet olası dünyaya rağmen, pırlanta gibi, tertemiz bir sesle okuduğunu görür gibi oldu:

“Quid sum miser tunc dicturus

Quem patronus rogaturus.”

Yarım saat sonra, Poznan Prenslığı sınırında araba bir küçük lokantanın önünde durdu. Orada ellerini yüzlerini

yıkadılar ve bir şeyler yediler: Biraz soğuk et, ekmek ve meyve. Daha sonra da diğer yolcular gibi yol kenarındaki çalıların arasına dalıp kayboldular. Bir süre çevredeki çiçeklere hayran hayran baktılar, sonra Ludwika sepetten, içinde kahverengi et parçası bulunan kavanozu çıkardı ve kayışlardan örülmüş bir çantaya koydu. Aniela da bu çantayı onun kabarık eteğinin içine dikkatle bağladı, eteği aşağı bıraktığında bu büyük hazineyi içinde sakladığına dair hiçbir iz kalmamıştı. Ludwika, birkaç kez döndü eteği savurdu ve arabaya doğru yürüdü.

“Bununla fazla yürünmez. Bacaklarıma değiyor” dedi.

Zaten yürümesi de gerekmedi. Yerine dimdik oturdu, biraz fazla dikti ama ne gam; çünkü o bir hanımefendiydi, Chopin’in kardeşiydi. Polonyalı bir kadındı.

Prusyalı jandarmalar onlara arabadan inmelerini buyurup Polonyalıların gereksiz bağımsızlık heveslerini harekete geçirecek bir şeyi kongre krallığına taşıyıp taşımadıklarını dikkatle kontrol ettiler, tabii ki hiçbir şey bulamadılar.

Sınırın diğer tarafında Kalisz’de onları Varşova’dan gelen bir araba ve birkaç dost bekliyordu. Bir de bu kederli törenin tanıkları. Siyah fraklar ve silindir şapkaları içinde iki sıra halinde durarak bir tören kıtası oluşturmuşlardı ve solgun yaşlı yüzleriyle ortaya konacak pakete dönmüşlerdi. Ludwika ise biraz uzaklaşarak Aniela’nın yardımıyla, eteğinin içinden kavanozu çıkarmayı başardı. Aniela eteğin içine dalarak kavanozu dikkatlice çözdü ve sanki yeni doğmuş bebeği annesine teslim edermişçesine Ludwika’ya verdi. Sonra Ludwika ağladı, ağladı.

Birkaç araba eskortluğunda Chopin’in kalbi, başkente böylece ulaştı.

Kuru Preparatlar

Hacın amacı başka bir hacdır.

Bu kez, üzerlerinde güzel bir yazıyla yazılmış “Eminet In Minimus /Maximus Ille Deus” bir ifade bulunan meşe raflara yayılmış ayrıntılarda yer alıyor. Burada kuru olarak adlandırılan preparatlar toplanmış. Bu şu biçimde yapılıyor: Bedenin saklanacak parçası temizleniyor sonra içine pamuk dolduruluyor ve kurutuluyor. Kurutma işleminden sonra, tabloların yüzeyini korumak için kullanılan vernikle kaplanıyor. Birkaç kez bu işlem tekrar ediliyor. Pamuk çıkarıldıktan sonra preparatın içi de vernikleniyor.

Ne yazık ki, vernik dokuyu yaşlanmaktan korumadığı için zamanla tüm kuru preparatlar aynı rengi alıyor -bronz, kahverengi.

İşte örnek olarak harika bir biçimde korunmuş bir insan midesi, genişletilmiş parşömenden yapılmış gibi ince; az ilerde ince ve kalın bağırsak, acaba hangi dünya nimetleri öğütülmüş burada, acaba kaç hayvan geçmiş bu tezgâhtan, ne çok tohumlar serpilmiş, meyveler turlamış. Hemen yanında bonus olarak bir kaplumbağa penisi ve yunus böbreği var.

Ağ Devleti

Ben, Ağ devleti vatandaşıyım. Değişik yönlere sapmayla meşgul olduğum için son zamanlarda ülkemde olan biten politik konuları izleyemiyorum. Konuşmalar, müzakereler, konferanslar, zirveler sürüp gidiyor. Masalarda

bayraklarla kazanılan pozisyonları belirleyen, bir sonraki fethin vektörlerinin çizildiği büyük haritalar geziyor.

Daha henüz birkaç yıl önce artık görülmeyen ya da söylenmeyen bir sınırı istemeden geçince, cep telefonunun ekranında yabancı bir ağın, artık bu gün kimsenin hatırlamadığı egzotik ismi tekmil verirdi.

Gece manevralarını fark etmiyoruz, kapitülasyon antlaşmalarının metinleri haberlerde verilmiyor. Emperyalist ordunun mensupları olan kibar ve dürüst memurlar, harekâtlar hakkında yenilenlere bilgi vermiyorlar. Benim telefonum da çok kibar, uçaktan iner inmez, hemen Ağ devletinin hangi köşesinde bulunduğum konusunda beni bilgilendiriyor, benzer bilgiler veriyor ve gerektiği takdirde bana yardım edeceğini ilan ediyor. Yardım edecek numaraları veriyor, hatta sevgililer gününde ya da Noel’de beni promosyonlara, piyangolara katılmam için yüreklendiriyor da. İşte bu beni silahsızlandırıyor ve aynı anda anarşist ruh halimi eritiyor.

Herhangi bir ağın kapsama alanı dışında bulunduğum uzak bir yolculuğum, karışık duygularla aklıma geliyor. Telefon önce panik içinde bir ağ aramış ama bulamamıştı. Verdiği komutlar çok histerik görünüyordu. “Hiçbir ağ bulunamadı” diye yineliyordu durmadan. Sonra bundan vazgeçti ve bana o kare gözleriyle, o yararsız eklentisinden, plastik parçasından boş boş baktı. Bu bana dünyanın bir ucuna ulaşmış eski bir gezgin gravürünü anımsattı. Heyecanla, seyahat torbasını fırlatmış şimdi dışarıdan, ağlar ötesine bakıyor.

Gravürdeki bu gezgini şanslı olarak görmek mümkün: gök kubbeye özenle yayılmış olan yıldızları, gezegen-

leri görüyor. Kürelerin müziğini dinliyor.

Biz, gezinin bir kıyısında bu armağandan yoksun kalıyoruz. Ağ dışında sessizlik var.

Svastikalar

Uzakdoğu'daki bir kentte, vejetaryen restoranları kırmızı svastikalarla, yani Güneşin ve yaşam gücünün en eski işaretleriyle belirleniyorlar. Bu durum yabancı bir kentte bulunan vejetaryenlerin yaşamını çok kolaylaştırıyor -başını kaldırıp işaretin yönüne gitmek yeterli. Buralarda, sebzeli (pek çok değişik sebzeyle) köri, pakora, samosa ve korma, pilav ve benim favori yemeğim olan kurutulmuş yosuna sarılı pirinç çubukları bulmak mümkün. Birkaç gün sonra, Pavlov'un köpeği gibi şartlanıyorum ve svastika görünce salyalarım akmaya başlıyor.

Satıcılardan Alınan İsimler

Sokaklarda, kısa süre sonra dünyaya gelecek çocuklar için isim satan küçük dükkânlar gördüm. Uygun bir zaman önce başvurup, ısmarlama yapmak gerek. Tabii kesin doğum tarihi ve USG filminin de eklenmesi gerek; ne de olsa isim seçiminde çocuğun cinsiyeti olağanüstü derecede önemli. Satıcı bu verileri kaydediyor ve birkaç gün sonra gelmenizi istiyor. Bu süre zarfında çocuğun geleceğine ve burcuna bakıyor ve meditasyon yapıyor. Bazen isim kolayca geliveriyor, heceleri birbirine yapıştıran tükürükle, iki,

üç ses içinde dilin ucunda oluşuveriyor, daha sonra da üstadın hünerli elleriyle kâğıt üzerinde kırmızı işaretlere dönüşüyor. Bazen de isim çok inatçı, belirsiz çizgiler içinde ortaya çıkıyor; ağır aksak. Sözcüklere sığdırmak zor oluyor. O zaman da her satılık isim için sır gibi kalarak teknik yardım etkinliğine bağlanıyor.

Pirinç kağıtlar, Budha figürleri ve elle yazılmış dua metinleriyle dolu dükkânların açık kapılarından önlerindeki kağıdı hedef alan fırçayla gece gündüz eğilerek çalışanlar görülebilir. Bazen isim, gökten bir leke gibi düşer-şaşırtıcı, belirgin ve mükemmel. Böylesi bir görünümde yapacak hiçbir şey yoktur. Ebeveynlerin hoşnut olmadığı zamanlar da olur, daha yumuşak ve iyimserlik dolu isimler seçmeyi yeğlerler bazen, örneğin, kızlar için Ay Işığı, Verimli Irmak, oğlanlar için Hep İleri Giden, Cesur ya da Hedefine Ulaşan gibi. Satıcının, Buddha'nın bizzat kendi oğluna Düğüm adını verdiğini söylemesi bile işe yaramaz. Müşteriler hoşnutsuz uzaklaşıırken rekabet olmalı diye dalga geçerler.

Dram ve Aksiyon

Evden uzakta, film kiralayan bir dükkânda raflardan birine çarpınca Lehçe küfrediyorum. Orta boylu, elli yaşlarında görünen ve beceriksizce benim dilimi konuşan bir kadın birden yanımda duruyor.

“Lehçe mi bu? Lehçe mi konuşuyorsun? İyi günler.”

Ne yazık ki Lehçe kurduğu cümleler bu kadarla kalıyor. Ve on yedi yaşındayken ailesiyle birlikte buraya geldi-

ğini İngilizce olarak anlatmaya başlıyor, şimdi “anneciğim” sözüyle hava atıyor. Sonra da önümde ağlamaya başlıyor, bileklerini gösteriyor ve buraya tüm ruhunu sığdırdığını, akan kanının tümüyle Polonyalı olduğunu söylüyor.

Bu beceriksiz jest, narkoman hareketi gibi geliyor. İşaret parmağı damarlarını, iğnenin girdiği yeri gösteriyor. Bir Macarla evlendiğini ve Lehçeyi unuttuğunu söylüyor. Beni kucaklıyor ve uzaklaşıyor, “Dram ve Aksiyon” yazan rafların arasında kayboluyor.

Sayesinde dünya haritaları çizilen bir dilin unutulduğuna inanmak bana zor geliyor.

Onu dünyada bir yerlere koymuş olmalı. Belki çekmecesinde sutyenler ve külotlarla birlikte dürülüp bükülüp tozlanmaya bırakılmıştır, hani bir zamanlar heyecan uyandıran ama kullanılacak zaman bulunmayan seksi stringler gibi.

Kanıtlar

Çalışma sırasında yaratıcı olmaktan kesinlikle rahatsız olmayan balık bilimcilerle karşılaştım. Aynı masada körili sebze yiyoruz, bir sonraki uçağa daha çok vakit var. Bunun içindir ki, doğulu yüz hatlarına sahip atkuyruklu bir delikanlının Eric Clapton’un hit parçalarını çaldığı bara doğru gidiyoruz.

Güzel balıklarını -tüm o alabalıkları, turna balıklarını, kalkanları, dere pisilerini, Tanrının nasıl yarattığını anlatıyorlar. Tabii filogenetik gelişim kayıtlarıyla birlikte. Söylenene göre, üçüncü günde yarattığı tüm balıklardaki iske-

letleri, taşlı kumlardaki şahane izleri, fosilleri hazırlamıştı.

“Neden” diye sordum, “bunca sahte kanıt neden?”

Benim kuşkularım karşısında hazırlıklıydılar, içlerinden birisi yanıtladı:

“Tanrıyı ve onun niyetlerini açıklamak balığın yüzdüğü suyu tanımlamaya çalışmak gibidir.”

Diğeri hemen ardından ekledi:

“Ve Tanrının balık bilimcilerini.”

Dokuz

X kentinde, altında restoran bulunan küçük ucuz bir otelin resepsiyonunda bana dokuz numaralı odayı verdiler. Görevli elime (üzerinde numara yazılı bir tabelaya asılmış sıradan, gümüş renkli) anahtarı verirken, “Lütfen bu anahtara dikkat edin. Dokuz en sık kaybolan anahtar” dedi.

Elimde, kayıt formunun üstünde bulunan kalem olduğu halde donup kaldım.

“Bu ne anlama geliyor?” diye alarma geçmiş bir vaziyette sordum. Tezgâhın arkasındaki adam, özel izleri sürmek konusunda kendi kendine dedektif olmuş olan bana daha isabetli bir atış yapamazdı.

Görünüşe göre huzursuzluğumu fark etmişti çünkü neredeyse beni dostça sakinleştirerek, hiçbir anlama gelmediğini söyledi. Yalnızca, değişmez anahtar yasalarına göre dokuz numaralı odanın anahtarı dalgın müşteriler tarafından en fazla kaybedilen anahtarmış. Bunu çok iyi biliyormuş çünkü her yıl yedek anahtarlar yaptırıyormuş

ve dokuz numara için daha da fazla anahtar yaptırması gerektiğini hep hatırlıyormuş. Anahtarcılar da bu işe şaşıyorlarmış.

X kentinde kaldığım dört gün boyunca hep anahtarı kolladım. Otele döndüğümde onu daima görünür bir yere koydum, dışarı çıkarken resepsiyon görevlisinin güvenli ellerine teslim ettim. İstemeden yanıma aldığımda, en güvenli cebime koydum ve varlığını sürekli parmaklarımla kontrol ettim.

Acaba dokuz numaralı anahtarı hangi yasalar yönetiyordu, neden-sonuç ilişkisi neydi? Belki de resepsiyon görevlisinin hakkı vardı, bu yalnızca rastlantısal bir şeydi. Ya da tam tersi -bu onun suçuydu; dokuz numaralı odayı, bilinçsizce, dalgın, güvenilmez ve uyarılmaya gerek duyulan kişilere veriyordu.

X kentini, ani rota değişikliği nedeniyle oldukça hızlı bir biçimde terk ettikten birkaç gün sonra, pantolonumun cebinde anahtarı bulmaz mıyım -demek ki dalgınlıkla yanıma almışım. Aklıma anahtarı geri göndermek geldi ama otelin adresini unutmuştum. Bir tek şey beni eğlendirmişti: Benim gibi X kentine gelip ceplerindeki dokuz numaralı anahtarla dolaşan insan grubu.

Belki bilinçsiz olarak varlık amacını tahmin edemediğimiz bir ortaklık kurmuştuk. Belki de gelecekte bir gün bu amaç ortaya çıkacaktı. Ama ortada olan bir gerçek varsa o da resepsiyon görevlisinin okuyacağı lanetti -anahtarcının bitip tükenmez şaşkınlığına karşın yine dokuz numaralı oda için anahtar siparişi vermek zorunda kalacaktı.

Gezinin Stereometrik Denemeleri

Adamın biri, kıtalar arasında uçan büyük uçakların birinde huzursuz bir uykudan uyanıyor ve yüzünü pence-reye yaklaşıyor. Aşağıda, karanlık ama yer yer bu karanlığın soluk ışık kümeleriyle bölündüğü kocaman bir kara görüyor, bu büyük bir kent. Ekranda görünen harita sayesinde buranın Rusya'da, orta Sibiry'a'da bir yer olduğunu tahmin ediyor. Battaniyeye sarınıp yine uykuya dalıyor.

Aşağıda, bu karanlık lekelerden birinde, bir başka adam, tahta evinden dışarı çıkıyor ve ertesi gün havanın nasıl olacağını tahmin etmek üzere başını yukarı kaldırıyor. Dünyanın ortasından varsayımsal bir düz çizgi çeksek saniyenin binde birindeki kıvılcımda bu iki insanın bulunduğu varsayılabilir, belki bakışları karşılaştı, belki bu kıvılcım göz bebeklerine değdi. Dikeysel olarak bir anlığına komşu oldular; dikeysel olarak, çünkü aralarında on bir bin metre var. On kilometreden azıcık fazla. Demek ki, aşağıdaki adamın evini düşünürsek, en yakın yerleşim yerinden çok daha yakın. Büyük bir kentin mahalleleri arasındaki mesafeden çok daha az.

Bile

Arabayla giderken yolda üzerinde "Jesus loves even you"⁵⁹ yazan siyah beyaz billboardları geçiyorum. Bu beklenmedik destekle sanki ruhum yükseliyor; yalnızca şu "even" lafı beni huzursuz ediyor.

59 (İng) İsa, seni bile seviyor (ç.n)

Okyanusun kıyısında birkaç saatlik hızlı yürüyüşten sonra, yukaların keskin yaprakları ve palmiye gölgeleri altında kayalık kıyıya iniyoruz. Burada, içinde tatlı su bulunan küçük bir baraka var. Bu vahşi yerde üç tane duvara dayalı bir adam var. İçeride oturmak ve uyumak için konulmuş sıralar bulunuyor. Bu sıralardan birinde -çok garip- siyah plastik kapaklı bir defter, sarı bir tükenmez duruyor. Bu bir konuk defteri. Sırt çantamı ve haritaları bir kenara atıp heyecanla baştan okuyorum. Boş bölümler, yazı karakterleri, yabancı sözcükler, benden önce kaderin tahmin edilmez işleriyle buraya gelmiş olanlarla ilgili kısa bilgiler. Sıra numarası, tarih, isim ve soyadı. Bir de Üç Hacı Sorusu: Geldiğin ülke, geldiğin kent, gideceğin kent. Görünüşe göre ben, buraya gelen yüz elli altıncı kişiyim. Benden önce Norveçliler, İrlandalılar, Amerikalılar, iki tane Koreli, Avustralyalılar, en çok da Almanlar gelmiş, ama İsviçreliler de var, hatta -buyurun bakalım- Slovaklar. Sonra bakışlarım bir soyadı üzerinde duruyor: Szymon Polakowski, Şviebocin, Polonya. Bu aceleyle yazılmış yazıya hipnotize olmuş gibi bakıyorum. Yüksek sesle telaffuz ediyorum: Şviebocin, işte o andan itibaren birisi, okyanus kıyısına, yukalara, sanki dik patikalara bulutlar sermiş gibi geliyor bana. Dolanan dilin, isyan ettiği bu komik ve zor isim, o yumuşak, sapık ve sanki insana hemen, mutfak masasına serilmiş muşamba, bahçeden taze toplanmış bir sepet domates, gaz sobasından yayılan koku gibi belli belirsiz görüntüler sunan o “ş” harfi. Her şey, gerçeğin

60 Polonya’da bir kent, (yazılışı) Świebodzin.(ç.n)

Şviebocin'den başka hiçbir şey olmadığını kanıtlıyor, günün diğer bölümü bu okyanus kıyısında kocaman bir serap gibi geliyor. Daha önce burada hiç bulunmama karşın, sokaklarını, duraklarını, kasaplarını, kiliselerin kulelerini doğru dürüst görmüyorum. Gece, bir özlem dalgası sarıyor beni, hiç de hoş değil, sanki bağırsak spazmı gibi ve uykumun arasında, hatasız bir biçimde o inanılmaz “şv” yi söyleyen yabancı bir ağız görüyorum.

Kunicki. Kara

Yaz, Kunicki'nin önünde sert bir kapı örneği kapandı. Kunicki, sandaletlerini çıkarıp iskarpinlerini giyerek, şortlardan uzun pantolonlara geçiş yaparak, masasındaki kurşun kalemli açıp faturaları düzenleyerek gevşiyor. Geçmiş var olmayı kesmiş ve yaşamın kabuğu halini almış bile -üzülecek bir şey yok. Öyleyse bu hissettiği şey hayali bir acı, gerçek değil, tümü özleyen her bir yarım yamalak kalmış biçimin duyduğu türden bir acı. Başka türlü açıklamak olanaksız.

Son günlerde uyuyamıyor. Yani, akşamları yorgun düşüp uyukluyor, ama sabaha karşı saat üç, dört civarında uyanıyor, tıpkı geçen yıl gelen selden sonra olduğu gibi. Tabii o zaman uykusuzluğun nedenini biliyordu -afetten korkmuştu. Ama şimdi durum başka, ortada kaza, bela yok. Ama bir delik, bir aralık oluştu. Kunicki, bu deliği sözcüklerle örebileceğini biliyor ama iş, gereken ölçüde ve neler olup bittiğini açıklayacak değerde sözcük bulmakta; işte o zaman bu delik kapanır hatta ondan iz kalmazdı, o

da sabah sekize kadar uyurdu. Bazen, ender olsa da kafasının içinden bir takım sesler duyuyormuş gibi geliyor, bir veya iki sözcük, hani yüksek sesle söylenen delici nitelikte. Uykusuz geceden ya da koşturmalı günden kopup gelen sözcükler. Nöronlarda bir kıvılcım parlıyor, bir nabız atışı oradan oraya sıçırıyor. Düşünce değil mi bu? Aklın kapısında hazır duran hayaletler duruyor, hazır, konfeksiyon. Hiç de korkunç değil, burada ne İncil'den çıkma bir tufan ne de Dante'yi anımsatan bir sahne var. Bu yalnızca suyun korkunç kaçınılmazlığı, her yere uzanışı. Dairesinin duvarları emiyor onu. Kunicki, parmaklarıyla yumuşamış, bozulmuş sıvayı inceliyor, nemli boya deride iz bırakıyor. Lekeler duvarlarda çeşitli haritalar oluşturuyor, bu ülkeleri bilmiyor, onlara isim vermeyi de beceremiyor. Pencerenin pervazlarından damlalar düşüyor ve halıyı ıslatıyor. Duvara bir çivi vursan, hemen küçük bir su birikintisi oluşuyor; çekmeceyi açsan su akıyor lıkır lıkır. Bir taşı kaldırsan şu şıkırdıyor altından. Bilgisayarın klavyesi üzerine akıyor, ekran suyun altında sönüp gidiyor. Kunicki, apartmandan koşarak çıkıyor ve kum tepelerinin kaybolduğunu görüyor, alçak çitler de yok artık. Suya bata çıka arabasına doğru yürüyor, arabayla daha yüksek yerlere gitmeyi deneyecek ama arabanın yanına gitmeyi başaramıyor. Zaten etraf tuzakla kuşatılmış.

Karanlıkta banyoya doğru giderken, “neyse, sonu iyi geldi diye sevin” diyor kendi kendine. Ama hiç de sevinmiyor. Isınmış çarşafına yeniden uzanıyor ve gözleri açık, sabaha kadar yatıyor. Bacakları çok huzursuz, yorganın içine oradan oraya kendi kendilerine dolaşıp duruyor, kaşınıyorlar. Bazen şöyle bir dalar gibi oluyor ama kendi

horultusuna uyanıyor. Öylece uzanıyor ve camdan nasıl günün ağardığını, leş kokulu o ilk otobüslerin gürültüyle güne başladıklarını; tramvayların geçişlerini görüyor. Sabaha karşı asansör çalışıyor, acıklı gıcirtısı duyuluyor, iki boyuta, yani yalnızca aşağı ve yukarıya hapsedilmiş bir varlığın gıcirtısı bu, öne ya da yana gitme diye bir şey yok. Dünya ileriye doğru, o delikle birlikte hareket ediyor ama düzelmiyor, sakat. Topallıyor.

Kunicki de onunla birlikte topallayarak banyoya gidiyor, sonra mutfaktaki büfenin yanında ayakta durup kahvesini içiyor. Karısı uyanıyor. Uykulu, tek kelime etmeden banyoda kayboluyor.

Adam uykusuzluğundan istifade, karısının uykuda konuşmalarını dinliyor. Bu biçimde insanlar en büyük sırlarını verirler. Sözcükler istemsizce ağızdan kaçıp bir duman gibi hemencecik kaybolur, onun için daha ağzın kenarına onları yakalamak gerekir. Yani uyumuyor ve kadını dinliyor. Kadın sessizce yüz üstü yatıyor, neredeyse soluğu bile duyulmuyor, bazen iç çekiyor ama bu iç çekişler sırasında tek kelime etmiyor. Bir taraftan diğer tarafa döndüğünde, eli bilinçsizce diğer bedeni arıyor, onu kucaklamaya çalışıyor, kadının kolu adamın karnında dolaşıyor. O zaman adam kaskatı kesiliyor, acaba bu ne anlama geliyor diye düşünüyor. En sonunda bunun mekanik bir hareket olduğuna kanaat getiriyor ve kadına izin veriyor.

Sanki kadının güneşten açılmış saçlarından ve burnunun ucuna düşmüş birkaç çilden başka hiçbir şey değişmemiştir. Ama ne zaman ona dokunsa, ne zaman elini çıplak omuzlarında gezdirse, sanki bir şey saklıyormuş gibi geliyordu ona. Kendisi de bilmiyordu. Bu deri direnç gösteri-

yor, daha sert, muşamba gibi, sanki daha fazla içine kapalı.

Daha fazla araştırmaya cesaret edemiyor, korkuyor, elini çekiyor. Yarı uykulu bir halde, sanki elinin yabancı bir alanda dolaştığını görür gibi oluyor. Sanki yedi yıllık evlilik yaşamlarında gözden kaçmış bir şey var, sanki utanç verici bir şey, bir doğum izi, kıllı bir deri parçası, balık pulu, kuş tüyü gibi, tipik bir yapı değilmiş bir anormallik varmış gibi. İşte bunun için yatağın bir kenarına çekiliyor ve oradan karısı olan o biçime bakıyor. Pencereden akan soluk ışıktaki oturuyor, karısının yüzü yalnızca solmuş bir çizgi. O noktaya bakarak uyuyor ve uyanınca yatak odası aydınlanmaya başlıyor. Tan ışığı metalik, renkleri küleştireyor. Bir an dehşet veren bir izlenime kapılıyor, karısının öldüğünü düşünüyor -şimdi onun cesedine, boş ve artık ruhu uçup gitmiş, canı çıkmış bedenine bakıyor. Korkmuyor, yalnızca şaşkın ve hemen bu tabloya veda etmek için yanağına dokunuyor. Kadın soluk veriyor ve kolunu adamın göğsüne koyarak ona doğru dönüyor, ruhu geri geliyor. Artık soluğu düzenli, ama adam hareket etmeye cesaret edemiyor. Çalar saatin onu bu tatsız durumdan kurtarmasını bekliyor.

Kendi hareketsizliği onu huzursuz ediyor. Acaba hiçbir şeyi gözden kaçırmamak adına, her ayrıntıyı not mu etmeli? Çarşafı kaldırarak yavaşça kalkıp mutfak masasında bir kâğıdı ikiye bölüp önce ve sonra olanları yazmalı. Ne yazacak peki? Derisi sertleşmiş belki yaşılanıyor yahut güneşin etkisi. Pijama yerine gecelik giyiyor. Belki kalori-ferler bir zamanlar olduğunda daha fazla yanıyor. Kokusu? Kremini değiştirdi.

Adada kullandığı ruj aklına geliyor. Şimdi farklı bir

ruj kullanıyor. Oradaki açık renkti; bej, daha yumuşak, dudak renginde. Şimdiki kırmızı, ateş kırmızısı, renkleri nasıl adlandıracağını hiç bilmez, bu konuda hiçbir zaman iyi olmadı, yine kırmızı ve ateş kırmızısı arasındaki farkı da hiçbir zaman bilmez, kiremit kırmızısı da bambaşka tabii.

Yavaşça çarşafı açıyor, çıplak ayakla döşemeye basıyor, kadını uyandırmamak için karanlıkta banyoya gidiyor. Banyodaki göz kamaştıran ışığı yakıyor. Rafta kadının incikli boncuklu makyaj malzemeleri var. Kuşkularını gidermek için dikkatle bunları açıyor. Evet, ruj başka renk.

Sabah mükemmel bir biçimde oynadığını düşünüyor: Evet, mükemmel. Bir şey unutmuş gibi ve evde beş dakika daha kalması gerekiyormuş gibi yaptı.

“Sen git, bekleme beni.”

Aceleyle bir takım kâğıtları arıyormuş gibi yapıyor.

Kadın, aynanın önünde ceketini giyiyor, kırmızı şalını bağlıyor ve çocuğun elinden tutuyor. Kapıyı çarpıp çıkıyorlar. Merdivenlerden nasıl koşarak indiklerini duyuyor. Kâğıtların üzerinde donup kalıyor, kapının çarpma sesi, ortalık sessizleşinceye dek birkaç kez daha top gibi kulaklarında yankılanıyor -bum, bum, bum. Sonra derin bir nefes alıyor ve dikleşiyor. Sessizlik. Üstüne yapıştığını hissediyor. Sonra yavaşça ve bilinçli olarak yürüyor. Dolaba yaklaşıyor, camlı kapıyı itiyor ve giysilerle yüz yüze kalıyor. Elini açık renk bluza uzatıyor, asla bu kıyafeti giymez, fazla zarif. Parmaklarıyla okşuyor, sonra avuçluyor, elini ipek dalgalarına daldırıyor. Bu bluz ona hiçbir şey ifade etmiyor, başka giysilere bakmaya devam ediyor; kaşmir döpiyesi tanıyor, bunu da oldukça ender kullanır ve sırda yazlık elbiseler var ve bir kaç tane gömlek, birbiri üstünde asılı; kışlık kazak,

henüz kuru temizlemeci torbası içinde ve uzun, siyah bir palto. Bu paltoyu da onun üstünde ender görür. O anda aklına bu giysilerin sırf onu aldatmak, onu kandırmak için asılı olduğu geliyor.

Mutfakta yan yana duruyorlar. Kunicki maydanoz doğruyor. Yeniden başlamak istemiyor ama kendini tutamıyor. Sözcüklerin nasıl boğazına tıkanıldığını hissediyor, bunları yutacak durumda değil.

Hadi bir daha:

“E, peki, ne olmuştu?”

Kadın yorgun bir ses tonuyla konuşuyor ve ses tonunu özellikle yükselterek bir kez daha ezbere okuyormuş, sıkılmış da mızızlanıyormuş gibi başlıyor yeniden.

“Hadi bakalım, sil baştan: Midem bulanmıştı, herhalde zehirlenmişim, söyledim ya sana.”

Ama adamın öyle hemen teslim olmaya niyeti yok.

“Ama arabadan indiğinde kötü hissetmiyordun kendini.”

“Evet. Ama sonra kötü oldum, kötü oldum işte” diye tatmin olmuş biçimde yineliyor.

“Herhalde bir anlığına kendimi kaybetmiş olmalıyım. Çocuk ağlamaya başlayınca kendime geldim. Yavrucak korkmuştu, ben de tabii. Arabaya dönmeye kalkıştık ama olan bitenden sonra başka bir yöne gitmişiz demek ki.”

“Hangi yöne? Vis’e doğru mu?”

“Evet, Vis’e doğru. Ne bileyim Vis miydi neydi, bilseydim dönerdim zaten, bin kere söyledim sana bunu, ama...” diye sesini yükseltiyor.

“Bayıldığımı anladığımda, küçük bir ormanda oturdum,

oğlan uyudu, ben hâlâ kendimi çok kötü hissediyordum.

Kunicki, kadının yalan söylediğini biliyor. Maydanozu doğruyor ve gözünü kesme tahtasından kaldırmadan kaba bir sesle konuşuyor:

“Orada orman morman yoktu.”

Kadın neredeyse bağılıyor:

“Tabii ki vardı.”

“Yoktu işte. Yalnızca tek tek zeytin ağaçları vardı; bir de asmalar. Ne ormanı?”

Bir an sessizlik oluyor, kadın birden ölümcül bir ciddiyetle konuşmaya başlıyor.

“Peki, tamam. Her şeyi anladın. Bravo. Bizi bir uçan daire aldı, üzerimizde deneyler yaptılar, bir takım çipler taktılar, al bak” diye saçlarını kaldırıyor ve ensesini gösteriyor, bakışları buz gibi.

Kunicki bu alayı anlamazlıktan geliyor.

“İyi, devam et.”

“Bir taş ev buldum. Uyuduk orada. Gece olmuştu...”

“Bu kadar çabuk yani? Peki, bütün gün nereye gitti? Bütün gün ne yaptın?”

Kadın hâlâ bildiğini okuyor:

“... Sabah vakti hoşumuza gitmişti. Bizi biraz merak etsen iyi olur diye düşündüm, merak edip varlığımızı hatırlayasın diye. Buna şok terapisi denir. Üzüm yedik, yüz-meye gittik...”

“Üç gün yemek yemeden mi yaşadınız?”

“Üzüm yedik dedim ya.”

“Peki, ya su, ne içtiniz?”

O zaman kadın yüzünü ekşitiyor.

“Deniz suyu.”

“Neden dosdoğru, gerçeği söylemiyorsun?”

“Çünkü gerçek bu.”

Kunicki dikkatle maydanozun yapraklarını kesiyor.

“Peki, daha sonra?”

“Hiç işte. En sonunda şoseye vardık, bizi getiren arabayı durdurduk.”

“Üç gün sonra?”

“E, ne var bunda?”

Adam bıçağı maydanozların üzerine atıyor. Tahta yere düşüyor.

“Kadın, sen ne yaptığını biliyor musun? Helikopter aradı seni be. Tüm ada ayağa kalktı!”

“Ne lüzumsuzluk. İnsanlar kaybolabilir yani. Paniğe gerek var mı? Önce baygınlık geçirdim, sonra kendime geldim.”

“Ne oldu sana lanet olası? Ne oluyor? Nasıl açıklıyorsun tüm bunları?”

“Açıklanacak bir şey yok. Sana gerçeği anlatıyorum, ama dinlemiyorsun” diye bağırıyor, sonra sesini alçaltıyor:

“Peki, sence ne olmuş olabilir?”

Ama adam yanıtlamıyor. Birkaç kez tarz da konuşmuşlardı çünkü. Artık ikisinin de gücü yok. Bazen kadın duvara yaslanıyor, gözlerini kısıp alayla şöyle konuşuyor:

“Bir otobüs dolusu pezevenk geldi, beni aldılar, geneleve götürdüler. Oğlanı balkonda tutular yalnızca su ve ekmek verdiler. Üç günde altmış müşterim oldu.”

O zaman adam kadına vurmamak için ellerini mutfak masasına bastırıyor.

Daha önce değişik günlerde neler yaptığı konusunda

hiç düşünmez, endişe duymazdı. Herhangi bir pazartesi günü ne yaptığını bilmezdi, hatta geçen pazartesi bile ne yaptığını bilmiyordu. Evveli gün ne yaptığını da bilmiyordu ya.

Vis'e gitmeden önceki perşembe gününü anımsamaya çalışıyor. Ama iyice yoğunlaşınca, patikada yürüdüklerini ayakkabılarının altında dalların hışırdadığını, otların tümüyle kurumuş olduğunu ve tabanlarının altında toza dönüştüğünü görüyor. Fazla yüksek olmayan taş bir duvarı anımsıyor, galiba oraya kaçan bir yılan gördükleri için olsa gerek. Kadın, oğlanı kucağına almasını söylemişti. Hemen onu yukarı kaldırmıştı, kadın bir bitkinin yaprağını kopardı ve parmaklarıyla ezdi, "Sedefotu" dedi. O zaman burada her şeyin böyle, hatta rakının bile bu ot gibi koktuğunu anımsadı, rakı şişesinin içine bu otu koyuyorlardı. Ama o akşam nasıl döndüklerini dile getirmeyi beceremiyor. Diğer akşamları da anımsamıyor. Hiçbir şeyi anımsamıyor zaten, her şeyi göz ardı ediyor. Anımsamayınca, var olmamış gibi davranıyor.

Ayrıntılar, ayrıntıların terazisi; daha önce onları hiç bu kadar ciddiye almamıştı. Şimdi onları serse, birbirlerine zincir gibi bağlanacaklarından emin, neden artı sonuç, her şeyi açığa çıkaracağını biliyor. Masasına sakince oturması, kâğıtları yayması gerek en iyisi, bulabileceği en büyük boyda olması, hani kitapları sardığı kâğıt gibi ve her şeyi tek tek oraya taşıması lazım. Ne de olsa gerçek.

Tamam öyleyse. Kitap paketinin plastik bandını kesiyor ve yığın yapıyor, onlara bakmıyor bile. Bu çok satan kitaplardan birisi, önemsiz. Boz renkli kâğıdı masaya yayıyor. Kırışıklarını düzeltiyor. Siyah flamasterle "sınır" yazı-

yor. Orada münakaşa etmişlerdi. Belki de zamanı, yolculuğa çıkmadan önceye çekmesi gerek. Hayır, sınırda kalacak. Kesin, arabanın camından pasaportu uzatmıştı. Slovenya ile Hırvatistan arasındaki sınırda. Sonra terk edilmiş bir köyden asfalta çıkışlarını anımsıyor. Yangın ya da bomba izleri taşıyan damsız evler. Savaşın izleri belirli. Bakımsız tarlalar, çorak araziler. Sahipleri çoktan sürgünde. İnsansız yollar, sımsıkı kapalı çeneler. Hiç, hiçbir şey olmuyor, çok suskunlar. Bu acı manzarayı seyrederek, sessizce arabayla ilerliyorlar. Ama kadını hatırlamıyor, ona çok yakın oturuyor. Orada durup durmadıklarını da hatırlamıyor. Evet, ufak bir benzin istasyonundan benzin aldılar. Sanki dondurma da aldılar gibi geliyor ona. Ve hava, hava çok boğucu. Gökyüzü hafif bulutlu.

Kunicki'nin iyi bir işi var. Kendi işi gibi. Başkentten büyük bir yayınevinin temsilcisi olarak çalışıyor. Yani kitap satıyor. Kentte, sık sık ziyaret etmek zorunda olduğu birkaç yer var. Oralara gidip indirimlerle alıcıları baştan çıkarmaya çalışarak önerilerini sunuyor, yeni kitapları öneriyor. Kentin bir ucundaki küçük kitapçıya yaklaşıyor ve bagajdan siparişleri çıkarıyor. Kitapçının adı "Kitapçı ve Kırtasiyeci" ama bu isim ona çok bile, zaten malların çoğu da defter ve ders kitabından oluşuyor. Ismarladıkları şeyler bir plastik kutuya sığmış durumda -kılavuzlar, ansiklopedinin altıncı cildinden iki adet, ünlü bir yazarın anıları ve "Konstelasyon" başlığı ile ne demek istediği anlaşılmayan en son best sellerden üç adet. Kunicki, onu okuyacağına dair kendine söz veriyor. Bir kahve ve ev yapımı kurabiye ikram ediyorlar, onu seviyorlar. Kurabiyeden bir ısırık alıp

kahvesini yudumlarken, yayınevinin yeni çıkan kitaplarını gösteriyor. “Bu iyi satıyor” diyor ve hemen sipariş alıyor, işi bu. Çıkmadan önce, indirimli fiyattan bir takvim alıyor.

Akşam, küçük bürosunda, ısmarlanan malları formlara yazıyor; maille yolluyor. Yarın kitaplar elinde olur.

Rahat bir soluk alıyor. Sigarasından bir nefes çekiyor, işini bitiriyor. Resimlere rahatça bakabilmek için sabah-tan beri bu anı bekledi. Fotoğraf makinesini bilgisayara bağlıyor.

Altmış dört tane resim var. Hiç birisini atmıyor. Her biri birkaç saniye arayla ekranda görünüyor. Resimler çok sıkıcıdır. Hemen unutulabilecek bir anı dondurmaya yarar yalnızca. Kaydetmeye değer mi? Ama olsun. Kunicki, resimleri diske çekiyor, bilgisayarını kapıyor ve evine gitmek üzere yola çıkıyor.

Tüm hareketleri, otomatik olarak yapıyor. Kontak anahtarını yerine takıyor, alarmı kapatıyor, emniyet kemerini takıyor, parmağının ucuyla radyoyu açıyor, birinci kanalı seçiyor, araba yavaş yavaş otoparktan trafiğe çıkıyor. Radyo hava durumunu veriyor, yağmur yağacakmış. Gerçekten de yağmaya başlıyor, sanki damlalar hazır vaziyette radyonun anonsunu bekliyormuş gibi. Silecekler çalışıyor.

Sonra birden, bir şey değişiyor. Havadan, yağmurdan ya da pencereden görünen manzaradan değil ama her şeyi birden başka görüyor. Sanki kara gözlüklerini çıkarmış ya da silecekler sıradan kent tozundan daha başka şeyleri silip temizlemiş gibi bir izlenim ediniyor. Sıcak basıyor ve istemsizce ayağını gaz pedalına dayıyor. Ona korna çalıyorlar. Şu siyah Volkswagen’in hemen ardına düşmek için müthiş bir istek uyanıyor içinde. Elleri terlemeye başlıyor.

Seve seve yandan geçebilirdi ama geçecek yer yok.

Korkutucu bir açıklıkla görüyor ki o çok iyi bildiği yol işaret dolu. Bu bilgiler yalnızca ona hitap ediyor. Tek ayaklı trafik tabelaları, yeşil üçgenler, mavi dörtgenler, yeşil ve beyaz tabelalar, oklar, yönler. Işıklar. Asfalta çizilmiş çizgiler, bilgi veren tabelalar, uyarılar, hatırlatmalar. Billboarddaki gülücük, o da gerekli. Daha bu sabah hepsini görmüştü ama o zaman bir şey demiyorlardı, yani sabah, onları yok sayabilirdi ama şimdi bunu başaramıyor. Onu doğru, hafif ve benzer bir tonda konuşuyorlar. Onlarsız bir alan yok. Dükkân tabelaları, reklamlar, posta, eczane, banka işaretleri, okulun önündeki yaya geçidinden çocukların geçmesi için kaldırılan tabela, bir işaret diğerini işaret ediyor, bir sonrakini gösteriyor, işaretler komplosu, işaret ağı, onun ardından yapılan gizli bir işaret anlaşması. Hiçbir şey masum değil, anlamsız değil, bitmez tükenmez kocaman bir bulmaca.

Panik içinde park edecek bir yer arıyor, gözlerini kapaması gerek, yoksa delirecek. Ne oldu ona böyle? Titremeye başlıyor. Bir otobüs durağı buluyor ve oraya giriyor. Kendini kontrol etmeye çalışıyor. Çevresine bakmaya korkuyor. Belki bir görme biçimi keşfetti, başka bir Görüş Noktası, büyük harfli, her şey büyük harfli zaten.

Nefesi bir süre sonra düzeliyor ama elleri hâlâ titriyor. Bir sigara yakıyor, o evet, duman kafasını tütsülüyor, nikotin, cinlerden arındırıyor onu. Ama daha ileri gidemeyeceğini biliyor, onu saran bu yeni bilgiyle baş edemeyecek. Başını koltuğun ardındaki başlığa dayayıp hızla soluk alıp veriyor. Arabayı kaldırıma çıkarıyor, kesin ceza keserler artık ve dikkatle arabadan iniyor. Asfalt sanki ayağının altından kayıyor.

“Bay Dokunulmaz” diyor kadın. Kışkırtıcı konuşuyor. Kunicki yanıtlamıyor. Kadın mutfak dolabının kapağını çarpıyor ve içinden bir paket çay çıkarıyor, reaksiyonu ne olacak diye bir an bekliyor.

“Ne oluyor sana?” diye soruyor. Bu kez saldırgan. Kunicki eğer yine yanıtlamazsa, kadının açıkça saldıracağını biliyor, sakince konuşuyor:

“Hiçbir şey olduğu yok. Ne olsun?”

Kadın tek düze bir ses tonuyla homurdanarak saymaya başlıyor:

“Konuşmuyorsun, dokunmama izin vermiyorsun, yatağın bir ucuna çekiliyorsun, sabaha dek uyumuyorsun, televizyon izlemiyorsun, eve geç geliyorsun, alkol kokuyorsun...”

Kunicki ne yapması gerektiğini tartıyor. Biliyor ki ne yaparsa yapsın kötü olacak. Böylece hareketsiz kalıyor. Sandalyede dik oturuyor, masaya bakıyor. Çok rahatsız bir pozisyon, sanki bir şey yutmuş da boğazından geçmiyormuş gibi. Mutfakta tehditkâr bir hava seziyor. Son kez bir deneme yapıyor:

“Her şeyi adlandırmak gerek...” diye başlıyor ama kadın onun sözünü kesiyor.

“Tabii ya, yalnız nasıl adlandıracağımızı bir bilsek.”

“Ok. Bana gerçeği söylemedin...”

Ama sözünü bitiremiyor çünkü kadın çayı yere fırlatıyor ve mutfaktan koşarak çıkıyor. Bir saniye sonra sokak kapının hızla kapandığını duyuyor.

Kunicki, kadının harika bir oyuncu olduğunu düşünüyor. İsteseydi bu konuda iyi bir kariyer yapardı.

Her zaman ne istediğini bilirdi. Şimdi bilmiyor. Hiç bir şey bilmiyor. Hatta ne bilmesi gerektiğini de bilmiyor. Katalog çekmecesini açıyor ve iğneyle delinmiş kartonlara bakıyor. Ne arayacağını, nasıl arayacağını bilmiyor. Son geceyi internet başında geçirdi. Peki, ne buldu? Hırvatistan'ın turistik sayfasında Vis'in tam olamayan bir haritası ve feribot tarifesi. Vis adını yazdığında onlarca sayfa ortaya çıkıyor. Ama bunların yalnızca birkaç tanesi ada hakkında. Otel ve etkinlik fiyatları. Bir de uydu fotoğraflarıyla fotoğraflarıyla "Visible Imaging System ve Vaccine Information Statements. Victorian Institute of Sport". Ayrıca, "System for Verification and Synthesis".

İnternet onu bir sözcükten diğerine yönlendiriyor, linkler öneriyor, işaret ediyor. Bir şeyi bilmiyorsa nazikçe susuyor ya da aynı sayfaları inatla gösteriyor, bıktırana kadar. O zaman Kunicki'ye tanınan dünyanın sınırlarına, duvarlarına göğün zarına dek ulaşmış gibi geliyor. Kafa atıp dışarı bakmak mümkün değil.

İnternet bir sahtekâr. Sana isteklerini yerine getireceğine dair pek çok söz veriyor, aradığını bulacağını söylüyor; istek, istekleri yerine getirme, ödül. Ama aslında bu sözler bir yem çünkü hemen transa ve hipnoza geçiyorsun. Bu yollar çabucak ayrılıyor ve çoğalıyor, onları izleyerek, sürekli olarak biçim değiştiren ve dönüşümlere uğrayan bir amaç peşinde koşmuş olursun. Basılan yer kayganlaşır, varılacak yer unutulur, son hedef, amaç gözden kaçır, her zaman verebileceğinden daha fazlasını vaat eden, utanmazca ekranın altında bir evren varmış gibi poz yapan bir sonraki sayfanın göz kırpmasıyla yok olur. Ama daha aldatıcı bir şey daha yok, sevgili Kunicki. Sen ne arıyorsun ki Kunicki?

Niyetin nedir?

Ellerini açıp bu uçuruma atlamaya isteklisin ama bundan daha aldatıcı bir şey yok: peyzaj duvar kâğıdı işte, daha fazla ileri gitmeye izin yok.

Bürosu küçüktü, kırık dökük ofis binasının dördüncü katında, üç kuruşa kiraladığı bir oda. Hemen yanında emlak bürosu var, az ilerde de dövmeci dükkânı. Bürosuna yalnızca masa ve bilgisayar sığıyor. Yerde içi kitap dolu paketler var. Pencerenin kenarında elektrikli su ısıtma cihazı ve bir kavanoz kahve var.

Bilgisayarı açıyor ve makine kendine gelene dek bekliyor. Bu sırada ilk sigarasını yakıyor. Resimlere bir kez daha bakıyor, ama bu kez daha uzun ve daha dikkatli, Sonunda en son çektiği fotoğraflara sıra geliyor- kadının çantasını içindekilerin fotoğraflarına ve üzerinde “Kairos” yazılı o bilete; sözcüğü bile hatırlıyor: “καῖρός”. Evet, bu sözcük her şeyi anlatıyor.

İşte daha önce fark etmediği bir şeye ulaştı. Öyle heyecanlı ki, bir sigara yakmalı. Bu gizemli sözcüğe bakıyor, şimdi bu sözcük ona yol gösterecek. Sözcüğü rüzgâra salınmış bir uçurtma gibi bırakacak ve izleyecek onu. “Kairos” diye okuyor Kunicki, “Kairos” diye güvensizce yineliyor, acaba böyle mi telaffuz ediliyor? Galiba Yunanca diye sevinçle düşünüyor ve hemen kitap dolu rafa yöneliyor ama orada Yunanca sözlük yok, yalnızca “Yararlı Latince Sözcükler” sözlüğü var ki, hiçbir zaman da kullanılmış bir şey değil. Artık iz üstünde olduğunu biliyor. Bundan sonra duramaz. Kadının çantasının içindekileri gösteren fotoğrafları yayıyor; iyi ki bunları çekmiş. Hepsini fal kâğıtları gibi, aynı hizada yan yana diziyor. Bir sigara daha yakıyor

ve masanın etrafında dedektif gibi dolaşıyor. Duruyor, sigaradan bir nefes çekiyor ve dudak boyasıyla, tükenmez kalemlerin fotoğrafına bakıyor. Birden değişik bakışlar olduğunu hissediyor. Bu bakışlardan birisiyle yalnızca insanın işine yarayan nesneleri görmek mümkün, nasıl kullanıldıkları ne işe yaradıkları hemen belli olur zaten. Ama bir de panoramik bakış var, bu genel bakış sayesinde nesnelerin arasındaki ilişki, oluşturdukları ağ fark edilir. Şeyler şey olmayı bırakır, bir işe yarıyor olması ikinci plana düşer, görünüşte kalır. Şimdi fotoğrafta olmayan bir şeylerin işaretlerini görüyor. Bu işaretler resmin çerçevesinden dışarıya gönderi yapıyor. Bu bakışı yakalayabilmek için çok yoğunlaşmak gerek, gerçekte bu bir armağan, lütuf. Kunicki'nin kalbi daha hızlı çarpmaya başlıyor. Üzerinde "Septolete" yazılı kırmızı tükenmez, kapkara bilinmez bir anlam oluşturuyor.

Burayı tanıyor, selden hemen sonra, su bastığında buradaydı. Saygın Ossolineum Kütüphanesi, nehir tarafında duruyor, yüzünü oraya doğru çeviriyor, hata. Kitapları daha yukarıda bir yere koymak gerek.

O görüntüyü hatırlıyor, güneşin ortaya çıkıp suyun yükselişini. Sel, çamur ve balçık taşımıştı ama kütüphanenin bazı bölümleri temizlenmişti ve çalışanlar buralara kitapları kurumaları için bırakmışlardı. Yere, yarı açık yaymışlardı hepsini, yüzlerce, binlerce kitap vardı. Onlar için hiç de doğal olmayan bu pozisyonda kalarak canlı yaratıkları anımsatıyor bu kitaplar, sanki denizlaleleri ile kuşların çarpışması. İnce, lâteks eldivenler içindeki eller, yapışmış ıslak sayfaları, tümcelerin ve sözcüklerin tek tek kurumaları için, sabırla birbirinden ayırıyorlar. Ne yazık ki kâğıtlar,

çamurdan balçıktan kararmış, sudan kırıışmış. İnsanlar bu kitapların çevresinde dikkatle dolaşıyorlar, hastanede çalışıyormuşçasına beyaz önlükler giymiş kadınlar, ciltleri açıyor, güneşe tutuyorlar, azıcık da güneş okusun. Ama aslında bu görüntü dehşet verici, sanki afet buluşması gibi bir şey. Kunicki, durmuş ve bu manzaraya dehşetle bakmıştı, sonra diğer gelip geçen insanları örnek alarak bu yardıma katılmıştı.

Bugün, selden sonra çok güzel biçimde yenilenmiş, avluda, çevresindeki binalarla saklı, kentin ortasındaki bu kütüphanede kendini rahatsız hissediyor. O büyük, geniş okuma salonuna girince aralarında belirli bir uzaklıkla yan yana sırlanmış okuma sıralarını görüyor. Hemen hemen her sırada bir sırt oturuyor -eğilmiş, kamburlaşmış. Mezarlar üzerindeki ağaçlar. Bir mezarlık.

Raflara dizilmiş kitaplar da insanlara yalnızca sırtlarını gösterir, diye düşündü Kunicki, tıpkı insanları sadece profilden tanımak gibi. Renkli kapaklarıyla kandırmaya çalışmıyor, her bir sözcüğün “en” ile başladığı yazılarla övünmüyor, sanki acemi er gibi tekmil veriyor; yalnızca başlığını ve yazarını söylüyor o kadar.

Klasörler, afişler, reklamlar yerine kataloglar var. Kart çekmecelerindeki küçük kartların eşitliği saygı uyandırıyor. Yalnızca birkaç bilgi, numaralar, kısacık bir tanıtım, asla gösterişe yer yok.

Daha önce hiç buraya gelmemişti. Üniversite de okulun çağdaş kütüphanesini kullanmıştı. Karta yazdığı başlığı ve yazar adını verdi ve on beş dakika sonra kitabı aldı. Üniversitedeki kütüphaneye de sık sık gitmezdi, hatta doğrusunu söylemek gerekirse çok ender giderdi çünkü

metinlerin çoğundan fotokopi çekiliyordu. Bu yeni kuşak edebiyat -sırtsız metinler, gelip geçici fotokopiler, hani kumaş mendillerin tahtı bırakmasından sonra egemenliği ele alan kağıt mendiller gibi tıpkı. Kâğıt mendil büyük bir devrim yaptı, sınıf farkını ortadan kaldırdı. Kullanıldıktan sonra çöpe atılıyor.

Önünde üç sözlük duruyor. “Yunanca- Lehçe Sözlük”. Zygmunt Węclewski, Lwów 1929. Samuel Bodek Kitapçısı, Batory sok. no: 20. “Küçük Yunanca- Lehçe Sözlük” Teresa Kambureli, Thanasis Kamburelis, Wiedza Powszechna, Warszawa 1999. Bir de dört ciltlik Yunanca- Lehçe Sözlük” Zofia Abramowiczówna, 1962. PWN yayınevi. Zorlukla, alfabeyi izleyerek, sözcüğünü buluyor: “Καίρός ”

Yalnızca, Latin alfabesiyle Lehçe yazılanları okuyor:
1. “Ölçü hakkında” uygun ölçülü, ölçülülük, fark; anlam.
2. “Yer hakkında” bedendeki duyarlı bölge, 3. “Zaman hakkında”, kritik zaman, uygun an, fırsat, şans, uygun zaman, sürpriz olarak görünen şeyler, fırsat kaçırmak; uygun an geldiğinde, fırtına zamanı anında yardım etmek, kritik dönemler, periyodik durumlar, gerçeklerin kronolojik sırası, durum, şeylerin durumu, konum, son tehlike, yarar, fayda, hangi amaçla? Sana ne yardım edecek? Neresi uygun?”

Bu birinci sözlük. İkincisi daha eski -Kunicki benzer versiyonu, Yunanca sözcükleri atlayıp eski yazımlarda tökezleyerek gözleriyle takip ediyor: “iyi ölçü, ölçülülük, doğru tutum, amaca ulaşmak, ölçüler üstü, faydalı an, uygun an, dost an, burada yalnızca zaman ve saat anlamında, şartların çoğulu, ilişkiler, zaman, olaylar, kararlı anlar,

tehlike; uygun fırsat uygun zamanda olan fırsat “Uygun zamanda olan bir şey” de deniyor. En yeni sözlükte, dik parantez içinde telaffuzu yazıyor: [kieros]. Ayrıca: “hava, zaman, an hava nasıl? Şimdi üzüm zamanı, zaman harcıyorum, zaman zaman, bir zamanlar, ne kadar süreyle? Çok eskiden olmalıydı” yazıyor.

Kunicki, okuma salonuna düş kırıklığı içinde bakıyor. Kitapların üzerin eğilmiş başların tepelerini görüyor. Yeniden sözlüklere dönüyor, çok benzeyen bir sonraki sözcüğü okuyor; aralarında yalnızca tek bir harf farkı var: “Καίριός”. Burada da daha farklı anlamlar var. Zamanında yapılmış, hedefli, sonuçlu, ölümcül, lanetli, belirleyici soru ve bedende yaraların kesin olduğu yer, hep zamanında, hep olması gereken.”

Kunicki eşyalarını topluyor ve eve dönüyor. Gece evde Vikipedi’de Kairos sayfasını buluyor, bunun az önemli, unutulmuş bir Helen tanrısı olduğunu öğreniyor. Ayrıca Trogir’de bulunduğunu da okuyor. O müzede bir heykeli varmış. Onun için bu sözcüğü yazmış. Başka bir şey yok, hepsi bu.

Oğlu küçükken, bebekken Kunicki onu bir insan olarak görmezdi. Bu iyi bir şeydi çünkü yakındılar. Oysa insan, her zaman uzaktır. Becerikli bir biçimde altını değiştirmeyi öğrenmişti, bunu elinin birkaç hareketiyle yapar olmuştı. Yalnızca çocuk bezinin çıtçıtları birbirine vururdu. Onun küçük bedenini küvete sokar, karnını sabunlardı, sonra havluya sarar odaya getirir, uyku tulumlarını giydirirdi. Bu kolaydı. İnsanın çocuğu çok küçükken uzun boylu düşünmesi gerekmez, her şey açık ve doğaldır. Ço-

cuğu göğse bastırma, onun ağırlığı, kokusu, her şey tanıdık ve etkileyicidir. Ama çocuk insan değildir. Omuzlarını silkip “hayır” demeye başladığında insan olur ancak.

Şimdi onu bu sessizlik huzursuz ediyor. Ufaklık ne yapıyor acaba? Kunicki kapıda duruyor ve çocuğunu yerde, legoların ortasında görüyor. Oğlanın yanına oturuyor eline plastik arabalardan birini alıyor. Boyalı yolda arabayı sürüyor. Belki de bir masalla lafa girmeli, hani şöyle küçük bir arabacık varmış, bir gün kaybolmuş diye başlayan. Lafı hazırlıyor tam ağzını açacakken, oğlan elinden oyuncakı kapıp alıyor, diğerini veriyor- tahta bir kamyon bu, içi lego dolu.

“İnşaat yapacağız” diyor.

“Ne inşaatı?” diye soruyor Kunicki.

“Ev.”

Demek ki ev, tamam. Legoları üst üste koyuyorlar. Kamyon, malzemeleri taşıyor.

“İstersen ada yapalım, ha” diye soruyor Kunicki.

“Hayır, ev” diyor ufaklık ve düzensizce legoları üst üste yığıyor. Kunicki, yapı yıkılmasın diye, hepsini dikkatle düzeltiyor.

“Denizi hatırlıyor musun?”

Çocuk evet diyor, kamyona yeni malzemeler dolduruyor. Artık Kunicki ne diyeceğini, ne soracağını bilmiyor. Halıyı gösterip burasının bir ada olduğunu, kendilerinin de adada bulunduklarını söylüyor, oğlu adada kaybolmuş, baba da endişelenmiş, acaba oğlu nerede olabilir diye soruyor, diyor.

“Hayır” diye inat ediyor çocuk, “ev yapalım.”

“Annenle kaybolduğunu hatırlıyor musun?”

“Hayır” diye bağıyor ufaklık ve sevinçle legoları binanın üzerine atıyor.

“Peki, sen hiç kayboldun mu?” diye yeniden soruyor, Kunicki.

“Hayır” diye yanıtlıyor çocuk, bu arada kamyon hızla yeni yapılmış yapıya çarpıyor ve yıkıyor.

“Bum, bum” oğlan gülüyor.

Kunicki sabırla yeni baştan yapıyor.

Kadın eve döndüğünde, Kunicki ona halıda oturduğu yerden bakıyor, tıpkı bir çocuk gibi. Kadın büyük, soğuktan yanakları pembeleşmiş, kuşku verici biçimde heyecanlı. Kırmızı dudakları var. Sandalyenin arkasına kırmızı (belki ateş kırmızısı, belki de kiremit kırmızısı) şalını atıyor ve ufaklığa sarılıyor. “Aç mısınız?” diye soruyor. Kunicki’ye sanki onunla birlikte odaya bir yel girdi gibi geliyor, sanki denizden gelen soğuk, fırtınalı bir rüzgâr. Ona “Neredeydin?” diye sormak isterdi ama bunu yapamaz.

Sabah ereksiyon hissediyor, hemen ondan uzaklaşması gerek; bu bedenin utanç veren düşüncelerini, onda herhangi bir istek, barışma uzlaşma çabası olarak algılamaması için saklaması gerek. Duvara dönüyor ve bu ereksiyonu, bu amaçsız hazırlığı, alarm durumunu, gergin yapışkan bacağı kutluyor; onu kendisine ayırıyor.

Penisinin ucu bir vektör gibi yukarıyı gösteriyor, pencereye, dünyaya doğru.

Bacaklar, ayaklar. Durduğu, oturduğu zaman bile ileri gidiyorlar, fiilen hareket ediyorlar, duramıyorlar, aceleci adımcıklarla, durmadan, volta atıyorlar. Onları durdur-

mak istediğinde isyan ediyorlar. Kunicki, bacaklarının baş kaldırıp koşmaya başlayarak onu istemediği bir yere götürmesinden korkuyor; ona karşın dansa başlamasını, yıkık dökük evlerin kasvetli avlularına girmesini, yabancı basamakları çıkmasını, onu kaygan dik çatılara götürmesini ve deliler gibi kiremitler üzerinde dolaşmasını buyuruyor bu bacaklar.

Kunicki, kesin bu huzursuz bacaklar yüzünden uyuyamıyor; belinden yukarısı sakin, gevşek ve uykulu; belden aşağısı huzursuz. Görünüşe göre iki ayrı insandan oluşuyor. Yukarısı huzur, adalet arzuluyor; aşağısı-kötü ve tüm kuralları yıkıyor. Yukarının adı soyadı, adresi, kimliği var; alt tarafın kendi hakkında söyleyecek bir şeyi yok, kendi kendisinden bıkkın.

Bu bacakları sakinleştirmek, yatıştırıcı merhemlerle ovma istedi; bu iç gıdıklanma aslında çok sancılı. En sonunda uyku ilacı alıyor. Ayaklarını bir düzene sokuyor.

Kunicki, bacaklarına sahip olmaya çalışıyor. Bedenin diğer tarafları sakin, bacaklarını, en azından parmaklarını, ayakkabıları içinde hareket etmeleri için serbest bırakıyor. Oturduğunda da onları serbest bırakıyor, istedikleri gibi huzursuzlaşsınlar. Ayakkabılarının ucuna bakıyor ve derisinin hafif hareketini görüyor, ayakları, yerlerinde sayarak takıntılı bir marşa başlıyor. Bu kez, Odra üzerindeki tüm olası köprüleri kanalları geçecek, hiç birisini atlamayacak gibi geliyor ona.

Eylülün üçüncü günü yağmurlu ve rüzgârlı. Artık depodan sonbahar kıyafetlerini çıkarmak gerek, ceketleri ve ufaklığın lastik çizmelerini. Oğlanı anaokulundan alıyor, aceleyle arabaya gidiyorlar. Çocuk bir su birikintisi üs-

tünde zıplıyor, çevreye su sıçratıyor. Kunicki, buna dikkat etmiyor, ne söyleyeceğini düşünüyor, cümleleri hazırlıyor. Örneğin: “Çocuğun bir şok geçirmiş olmasından korkuyorum” veya kendinden çok emin bir havayla: “Sanırım oğlum bir şok geçirdi.” Aklına “travma” sözcüğü geliyor, “travma yaşadı.”

Islak kentte arabayla gidiyorlar, silecekler son hızla çalışıyor ve camdan suyu alıyor, yağmurdan bulanmış, kayganlaşmış dünyayı bir anlığına ortaya çıkarıyor.

Bu gün onun günü -Perşembe. Perşembeleri oğlunu okuldan o alır. Kadın meşgul, öğleden sonra çalışıyor, eve geç dönüyor, yani ufaklık bugün Kunicki'nin.

Kentin merkezindeki yenilenmiş taş evleri geçiyorlar, bir süre park yeri arıyorlar.

“Nereye gidiyoruz?” diye soruyor ufaklık. Kunicki cevap vermediği için de arka arkaya yineliyor:

“Nereye gidiyoruz? Nereye gidiyoruz?”

“Sus bakayım” diyor baba ama sonra hemen açıklıyor; “bir hanıma.”

Ufaklık karşı koymuyor, galiba merak ediyor.

Bekleme salonunda kimse yok ama hemen önlerinde uzun boylu, elli yaş civarında bir kadın beliriyor, onları odasına davet ediyor. Oda aydınlık ve sevimli, ortada büyük, renkli ve yumuşak bir halı serili, üzerinde de oyuncaklar ve legolar var. Biraz daha uzakta bir kanepa, bir büro masası ve iki koltuk. Çocuk dikkatle koltuğun kenarına oturuyor ama gözleri oyuncakların üzerinde fıldır fıldır geziyor. Kadın gülümsüyor, Kunicki'ye elini uzatıyor, çocuğa da “Hoş geldin” diyor. Babasını hiç hesaba katmamacasına çocuğa bakarak konuşuyor. Ama adam doktorun sorusunu

tahmin ederek lafa atlıyor.

“Oğlumun bir süreden beri uyku problem var, sinirli ve...” diye söze başlayarak yalan söylüyor ama kadın adamın sözünü bitirmesine izin vermiyor.

“Önce biraz oynayalım” diyor. Bu çok saçma geliyor, acaba Kunicki’nin de oğlanla oynamasını mı istiyor? Şaşkın ve hareketsiz kalıyor.

“Kaç yaşındasın?” diye çocuğa soruyor. Ufaklık üç parmağını gösteriyor.

“Nisanda üçü bitirdi” diyor Kunicki.

Kadın, halıda oğlanın yanında oturuyor ve ona lego veriyor.

“Baba, koridorda otursun ve gazete okusun, biz de seninle oyun oynayalım, tamam mı?”

“Hayır” diyor çocuk kalkıyor ve babasına doğru koşuyor. Kunicki artık durumu anlıyor. Ufaklığı, doktorla kalması için ikna ediyor.

“Kapı açık kalacak” diye güven veriyor kadın.

Kapı hafif aralık. Kunicki bekleme odasında oturuyor ve içeriden seslerini duyuyor ama sesler belli belirsiz geliyor, ne konuştuklarını bilmiyor. Pek çok soru umuyordu, hatta yanına bir sağlık kitapçığı bile almıştı. Şimdi okuyor. Zamanında doğum, doğa güçleri, Apgar ölçeğinde on puan, aşılama, kilo 3750, uzunluk 57 santimetre. Büyüklük için “boy” deniyor, demek çocuklar “uzun”. Masadan renkli bir dergi alıyor, mekanik olarak açıyor ve hemen yeni kitapların reklamlarını buluyor. Başlıkları tanıyor, fiyatları karşılaştırıyor. Tatlı bir adrenalin salgılandığını hissediyor -o daha ucuza satıyor.

“Ne olduğunu söyler misiniz lütfen? Tam olarak sı-

kıntınız nedir?” diye kadın soruyor.

İçini bir utanç kaplıyor. Ne diyecek? Karısının, çocukla birlikte kaybolduğunu, üç gün, kırk dokuz saat -çünkü saniye saniye saymıştı- bulunamadıklarını, nerede oldukları hakkında hiçbir fikri olmadığını, her zaman bildiği halde şimdi en önemli şeyi bilmediğini mi söyleyecek? Sonra bir anda kendini şöyle konuşurken hayal ediyor:

“Lütfen bana yardım edin. Lütfen onu hipnotize edin ve o kırk dokuz saati ortaya çıkarın. Bilmem lazım.”

Doktorsa upuzun, sopa gibi dimdik haliyle ona yaklaşıp öyle yakın duracak ki kazağındaki antiseptik kokuyu hissedecek, tıpkı çocukluğunda hemşirelerden duyduğu o kokuyu; sonra başını sıcak, kocaman avuçları içine alacak ve göğsüne bastırarak.

Ama böyle olmuyor tabii. Kunicki yalan söylüyor:

“Son zamanlarda biraz huzursuz, geceleri uyanıyor, ağlıyor. Ağustosta bir geziye gitmiştik, orada bizim bilmediğimiz bir şey yaşamış olabilir diye düşündüm, bir şeyden korktu belki de...”

Kadının ona inanmadığından emin. Kadın eline kalemini alıp biraz oynuyor. Büyüleyici sıcaklıktaki bir gülümsemeyle konuşuyor:

“Son derece gelişmiş iletişime sahip, akıllı bir oğlunuz var. Bu tarz etkiler bazen olabilir. Çok fazla televizyon seyretmesin. Benim görüşüme göre, kesinlikle hiçbir şeyi yok.”

Sonra sanki ona endişeyle baktı gibi geliyor.

Dışarı çıktıklarında, ufaklık, doktor hanıma, “Bay bay” deyince, onun hakkında “sürtük” diye düşünmeye başlıyor. Gülümsemesi hiç de içten gelmiyor ona. O da bir

şey saklıyor. Ona her şeyi anlatmadı işte. Şimdi, bir kadına gitmemesi gerektiğini biliyor artık. Acaba kentte erkek pedagoğ yok mu? Sakın kadınlar çocuklar üzerinde bir tekel kurmuş olmasınlar?

Asla belirgin değiller: ilk bakışta güçlü mü, güçsüz mü oldukları, nasıl davranacakları, ne istedikleri bilinmez; hep hazır olda bulunmak lazım. Elinde tuttuğu kalem aklına geliyor. Sarı Bic marka, tıpkı karısının çantasında olup da resmini çektiği kalem gibi.

Günlerden Salı, kadın bugün işe gitmiyor. Adam, sabahtan beri heyecan içinde, uyumuyor. Kadının sabah telaşına bakmıyor gibi davranıyor. Kadın odadan banyoya, mutfaktan antreye, sonra bir daha banyoya koşuşturup duruyor. Çocuğun kısa ve sabırsız çığlığı duyuluyor, kesin ayakkabılarını bağlarken attı. Deodorantın tıslaması. Çaydanlığın ısılığı. İkisi de evden gerçekten çıktıklarında kapıda duruyor ve asansörün gelişini dinliyor. Altmışa kadar sayıyor, hep bu süre zarfında aşağıya iniyorlar. Sonra hızla ayakkabılarını giyiyor, torbadan ikinci el satan bir dükkândan aldığı ceketini çıkarıyor. Tanınmamak için aldı bunu. Kapıyı ardından yavaşça kapatıyor. Asansörü çok bekleme bari. Evet, her şey tereyağından kıl çeker gibi oluyor. Güvenli bir uzaklıktan, üzerindeki yabancı ceketle kadının ardına düşüyor. Gözleri kadının sırtında, acaba bir rahatsızlık hissediyor mu diye merak ediyor, galiba hissetmiyor çünkü hızla yürüyor, enerjik, hatta sevinçli bile denebilir. Çocukla birlikte su birikintisinin üzerinden zıplayarak geçiyorlar, atlamıyorlar da zıplıyorlar -neden?

Bu yağmurlu sonbahar sabahında bu kadar enerjiyi

nereden buluyorlar acaba? Kahve işe yaramaya başlamış olabilir mi? Başka insanlar yavaş, uykulu görünürken, o ise rengârenk, çılgın pembe şalı güne parlak lekeler saçıyor. Kunicki gözünü şala dikeyor.

En sonunda okula geliyorlar. Kadının oğlanla vedalaşmasına tanık oluyor ama bu onu heyecanlandırmıyor. Belki de bu sıcak sarılmalar sırasında oğlanın kulağına bir şey fısıldıyor, hani Kunicki'nin umutsuzca aradığı şeyi. Eğer ne dediğini bilse hemen onu kozmik bir arama çerçevesi içine yazacak, o da saniyenin binde birinde ona basit bir yanıt bulacak.

Şimdi kadını, yaya geçidinde yeşil ışığı beklerken görüyor, cep telefonunu çıkarıyor ve bir numara seçiyor. Bir an Kunicki kendi telefonu çalacak diye umutlanıyor, kadın için seçtiği bir zil var, ağustos böceği ötüşü -evet o aradığında tropik bir böcek ötüyor. Ama cebi susuyor. Kadın birisiyle kısacık konuşarak karşıya geçiyor. Şimdi o ışığın değişmesini beklemek zorunda, bu tehlikeli bir şey çünkü kadın köşeyi döndü ve gözden kayboldu, hemen o da, olabildiğince çabuk, adımlarını sıklaştırdı çünkü onu kaybetmekten korkuyor, artık kendine ve şu ışığa kızmaya başlıyor. Eve yirmi metre kala onu kaybetmek ha. Ama burada işte; şal dükkânın döner kapısına girdi. Bu büyük bir dükkân, bir süpermarket, yeni açmış olmalılar, neredeyse tümüyle boş, Kunicki onunla birlikte içeri girse mi, karar veremiyor, ya tezgâhlar arasında saklanmayı beceremezse. Ama girmesi lazım, çünkü dükkânın diğer bir çıkışı var. Başına kapüşonu çekiyor -buna hakkı var çünkü yağmur yağıyor- ve içeri dalıyor. Kadını görüyor -yavaş yavaş, sanki birisi onu tutuyormuş gibi tezgâhlar, raflar arasında yürü-

yor ve makyaj malzemelerine, parfümlere bakıyor, bir rafın önünde duruyor, eline bir şey alıyor. Elinde küçük bir şişe tutuyor. Kunicki indirimdeki çorapları eşeliyor. Kadın düşünceli bir biçimde çantaların bulunduğu tarafa yönelince, Kunicki hemen eline şişeyi alıyor. Okuyor: Carolina Herrera. Acaba bu adı hatırlamalı mı, yoksa hemen unutmalı mı? Düşüncelerinde, her şeyin bir anlamı var, yalnızca ne olduğunu bilmiyoruz, diye tekrarlıyor.

Kadını uzaktan görüyor -elindeki kırmızı çantayla aynanın önünde duruyor, aynadaki görüntüsüne bir oradan, bir buradan bakıyor. Sonra Kunicki'ye doğru yürüyüp kasaya gidiyor. Adam panik içinde çorap rafının ardına saklanıyor, başını eğiyor. Kadın onu geçiyor. Ruh gibi. Ama sonra sanki bir şey unutmuş gibi birden geri dönüyor, bakışları doğrudan ona değişiyor. Kamburlaşmış, kapüşonu alnına kadar çekmiş. Kunicki, onun şaşkınlıktan kocaman açılmış gözlerini görüyor, ona bakan ve onu okşayan bakışları hissediyor.

“Ne yapıyorsun sen burada? Şu haline bak?”

Sonra bu bakışlar bir anda yumuşuyor, bir buğu onları gölgeliyor, gözkapaklarını kırpmıyor.

“Aman Tanrım, ne oldu sana böyle?”

Garip, Kunicki hiç de bunu beklemiyordu. Kavga eder sanıyordu. Ama kadın ona sarılıyor, onu kucaklıyor, yüzünü, o garip second-hand cekete gömüyor. Kunicki içinden bir oh çekiyor. Ama bunun kadının beklenemeyen hareketinden dolayı mı, yoksa aniden onun parfüm kokan ceketinin üzerinde ağlayabilecek olmasından mı ileri geldiğini bilmiyor.

Cep telefonuyla taksi çağırıyor, sessizce bekliyorlar.

Ancak asansöre bindiklerinde kadın ona dönüp soruyor:
“Nasılsın?”

Kunicki iyi olduğunu söylüyor ama biliyor ki son yüzleşmeyi yapmak için yukarı çıkıyorlar. Mutfakları savaş alanı olacak. İkisi de savunma pozisyonlarını alacak -o masanın başında, kadın pencereye arkasını dönmüş durumda, her zamanki gibi. Üstelik bu önemli anı küçümsemek gerektiğini de biliyor, belki de neler olup bittiğini öğreneceği son ve tek an bu. Gerçek nedir? Ancak mayınlı bir bölgede olduğunu da biliyor. Her bir soru bomba niteliğinde olacak. Ödlek değil, gerçekleri kurma çabalarına ket vurmayacak. Asansör yukarı çıkarken o, kendisini giysisinin altına bomba yerleştirmiş bir intihar bombacısı terörist gibi hissediyor, evlerinin kapısını açar açmaz patlayacak ve her şey küle dönüşecek.

Alışveriş torbalarını içeri sokmak için ayağıyla kapıyı tutuyor sonra onların ardından içeri giriyor. Hiç dikkat çekecek bir şey yok. Işığı yakıyor, torbaların içindekileri mutfaktaki büfenin üzerine koyuyor. Bir bardağa su dolduruyor ve içine solmuş maydanoz demetini koyuyor. İşte bu onu kendine getiriyor -maydanoz.

Kendi evinde ruh gibi dolaşıyor, ona sanki duvarlardan geçebilecekmiş gibi geliyor. Odalar boş. Kunicki, bulmaca çözen bir göz: “İki resim arasındaki farkları bulunuz.”

Ve Kunicki arıyor. Dairenin şimdiki ve daha önceki hali arasında fark olduğuna hiç kuşkusu yok. Dikkati az insanlar için bir oyun bu. Askıda kadının paltosu yok, şalı da, ne de ufaklığın ceketi, ayakkabılar da yok (yalnızca onun yalnız terlikleri kalmış) şemsiye de yok. Çocuk odası

tümüyle boş gibi görünüyor, yalnızca möbleler var burada. Halıda tek bir küçük araba duruyor, tıpkı hayal bile edilmez kozmik bir kazadan çıkmış batık örneği. Ama Kunicki kesin olarak bilmek zorunda, öne uzattığı eliyle yatak odasına dalıyor, camlı dolaba doğru gidiyor ve dolabın ağır kapağını açıyor, kapak kederli bir homurtuyla hareket ediyor. Ondan geriye, yalnızca ipek bir bluz kalmış, hani şu şık olanı. Dolapta yapayalnız asılı duruyor. Kapağın ceyhanı bluzun kollarını hafifçe oynatıyor -sanki atıldığı bu yerde, yeniden bulunduğu için sevinmiş gibi gözüküyor. Kunicki, banyodaki boş raflara bakıyor. Yalnızca tıraş takımları kalmış, aynı köşede duruyor. Bir de pilli diş fırçası.

Bu manzarayı anlaması için çok zamana ihtiyacı var. Bütün bir akşam, bütün bir gece ve sabah.

Saat dokuz civarında kendisine koyu bir kahve yapıyor, sonra çantalara banyodan birkaç eşya, dolaptan birkaç gömlek ve pantolon atıyor. Çıkmadan önce, kapıda durup cüzdanını, belgelerini ve kâğıtları kontrol ediyor. Sonra aşağıya, arabaya koşuyor. Gece kar yağdı, camları temizlemek gerek. Eliyle şöyle bir siliyor. Gece Zagreb'te olmayı umut ediyor, ertesi günü de Split'de. Yani yarın denizi görecek.

Dimdik oturup, güneye doğru, Çek sınırı yönünde yola koyuluyor.

Ada Simetrisi

Gezi psikolojisinde iki yer arasındaki benzerliğin, bu iki yerin arasındaki mesafeyle doğru orantılı olduğu söy-

lenir. Mesafe azaldıkça iki yer arasındaki benzerlik azalır. Sıklıkla en büyük benzerlikleri en uzak diyarlar arasında buluyoruz -diyor gezi psikolojisi. Örneğin adaların simetrisi çok büyüleyici bir örnek. Gizemli ve açıklanmayan; ayrı bir monografi yazmaya değer fenomen. Gotland ve Rodos. İzlanda ve Yeni Zelanda. Tüm bu adalar, diğer çifti hesaba katılmazsa, tamamlanmamış, mükemmel olmamış gibi gelir. Rodos'un çıplak kalker kayaları, Gotland'ın yosun kaplı kayalarıyla bütünlüğe ulaşır; güneşin kör eden parlaklığı, ancak kuzeyin öğleden sonrasının altın yumuşaklığı ile çarpışırsa daha gerçekçi olur. Kentin ortaçağ surları iki varyasyonda ortaya çıkıyor: Dramatik ve melankolik. Rodos'a gayri resmi ve bildirilmemiş BM kolonisini kuran İsveçli turistler bunu biliyor.

Kusmuk Torbası

Varşova-Amsterdam uçağında bir süre bilinçsizce elimde evirip çevirdiğim torbanın üstünde tükenmezle yazılmış bir şeyler buldum:

“12.10.2006 İrlanda'ya kör uçuş. Hedef: Belfast. Rzeszow Teknik Üniversitesi Öğrencileri.”

Yazı, torbanın altında, iki tarafı matbu harflerle yazılı kısmın boş yerindeydi. Torbanın üzerinde birkaç dilde aynı şeyler matbu harflerle yazılmıştı: Do you want air sickness bag... sac pour mai de l'air... Spuckbeutel... bolsa de mareo. Bu sözcüklerin arasında bir insan eli, sanki arkasında anonim bir telaş ifadesi bırakıp bırakmamayı düşünür gibi başlangıçtaki bir sayısını kalın bir biçimde yazmıştı. Acaba

bu torba üzerindeki yazının okuyucusunu bulacağını tahmin etmiş miydi? Peki ya bu biçimde yabancı yolculukların tanığı olduğunu?

Bu tek taraflı iletişim beni etkilemişti, bunu hangi ellerin yazdığını, matbu harflerin arasındaki yerde hangi gözlerin onu izlediğini merak ettim. Acaba, Rzeszow Üniversitesi öğrencileri Belfast'ta başarılı olmuşlar mıydı? Gelecekte başka bir uçakta bu sorunun yanıtını bulmayı umuyordum. "Her şey harikaydı, şimdi vatana dönüyoruz" diye yazmalarını isterdim. Ama biliyorum ki, bu torbalar üzerindeki yazılar yalnızca güvensizlik ve huzursuzluk içerir. Ne bir yenilgi ne de çok büyük bir başarı yazılmaya elverişli değildir.

Toprağın Memeleri

Şu genç insanlar -en fazla on dokuz yaşında olan kız, İskandinav bir öğrenci ve kızın ufak tefek bir sarışın olan ince örgü saçlı erkek arkadaşı. Bu ikisi Reykjavik'den Isafjordhur'a otostopla gitmek için inat ediyorlardı. İki nedenden dolayı bu onlara kesinlikle önerilmiyordu: Birincisi, özellikle kuzeyde, trafik hızlı akılmıyordu, bir yerde, ortada kalabilirlerdi; ikincisi sıcaklık, gökten zembille değil hızla düşebilirdi. Ama bu genç insanlar kimseyi dinlemiyorlardı. Bu iki uyarıyı da zerre kadar dikkate almamışlardı. Bindikleri araba onları uzak bir köyde bırakıp da bir sonraki araba da ortada gözükmeyince, kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde kalakalmışlardı. Bir saat içinde de hava kesin bir biçimde değişmiş, kar yağmaya başlamıştı. Bir

ucundan diğerk ucuna lav taşları olan ova boyunca uzanan yol kenarında duruyor ve gittikçe daha çok korkuyorlardı. Sigara içip ısınmaya çalışıyorlar ve eninde sonunda bir arabanın geçeceğini umut ediyorlardı. Ama görünüşe göre, diğerk insanlar, o akşam Isafjordhur'a gitmeyi reddetmişlerdi.

Ateş yakmak için bir şey yoktu, yalnızca ıslak ve soğuk yosunlar bir de hemen öğütmek için ateşi ağzına bile almak istemeyen otlar. Taşların arasına, yosunların üzerine uyku tulumlarıyla uzandılar. Kar bulutları kaybolup da yıldızlı gökyüzünün ayazı ortaya çıkınca, lav taşları yüzlerini gösterdi ve bir hışırtı, bir fısıltı bir homurtudur başladı. Ellerini, toprağa dokunmak için yosunların, taşların altına sokmanın yeterli olduğunu anlamışlardı -toprak sıcaktı. Avuç çok uzaklardan gelen hafif bir titreşimi, uzak bir hareketi, bir çeşit soluk alıp vermeyi hissediyor -hiç kuşkusuz, toprak yaşıyor.

Sonra İzlandalılarından kendilerine, zaten hiçbir şey olamayacağını öğrendiler: Toprak, onlar gibi kaybolanlara sıcak memelerini açmayı becerirmiş. Bu memelere yapışıp gelen sütü minnetle emmek gerekirmiş. Söylediklerine göre, eczanelerde mide asidine karşı satılan magnezyum sütünün tadına benziyormuş.

Pogo

Yarın Şabat günü. Ağzı süt kokan genç Hasidikler, Güney Amerika'nın müziği eşliğinde zıplaya zıplaya pogo dansı yapıyorlar. Aslında "dans", burada çok doğru bir sözcük değil. Bunlar garip, esrik bir halde yapılan hoplayıp

zıplamalar, yerinde dönmeler, bedenler birbirine çarpıyor, hopluyor -bu dans, dünyadaki bütün yeni yetmelerin konserlerde sahnenin önünde yaptıkları bir zıplama eylemi. Burada müzik her şeyi dikkatle izleyen hahamın bulunduğu arabanın hoparlörlerinden yükseliyor. Birkaç tane eğlence meraklısı İskandinav kadın turist, bu delikanlılara katılıyorlar ve beceriksizce omuzlarından tutarak kankan yapmaya kalkışıyorlar. Ancak o zaman, bu delikanlılardan birisi tarafından uyarılıyorlar:

“Rica ederiz, eğer kadınlar dans etmek isterlerse kenarda dans etsinler lütfen.”

Duvar

Bazıları yolculuğun sonuna geldiğimizi düşünüyorlar. Kent, çölde sıcağın diliyle yalanmış ve kumla parlatılmış kemik kalıntıları gibi beyaz.

Çok eski zamanlarda denizlerde büyümüş mercan kolonileri gibi görünüyor.

Bu kentin, eskiden tanrıların yeryüzünden ayrılmak üzere kalkış yaptıkları ve her pilot için zor, inişli, yokuşlu bir pist olduğu da söyleniyor. O zamanlara dair herhangi bir fikri olanlar, ne yazık ki çelişkili şeyler söylüyorlar. Ve bu gün de tek bir varyasyon üzerinde karar kılmak olanaksız.

Gemileri, uçakları doldurup boğazları, köprüleri aşır askeri kordonları, dikenli telleri geçip buraya varan tüm hacılar, turistler, serserice gezenler, dikkat ediniz. Pek çok kez arabalarınız, karavanlarınız durduruldu, pasaportları-

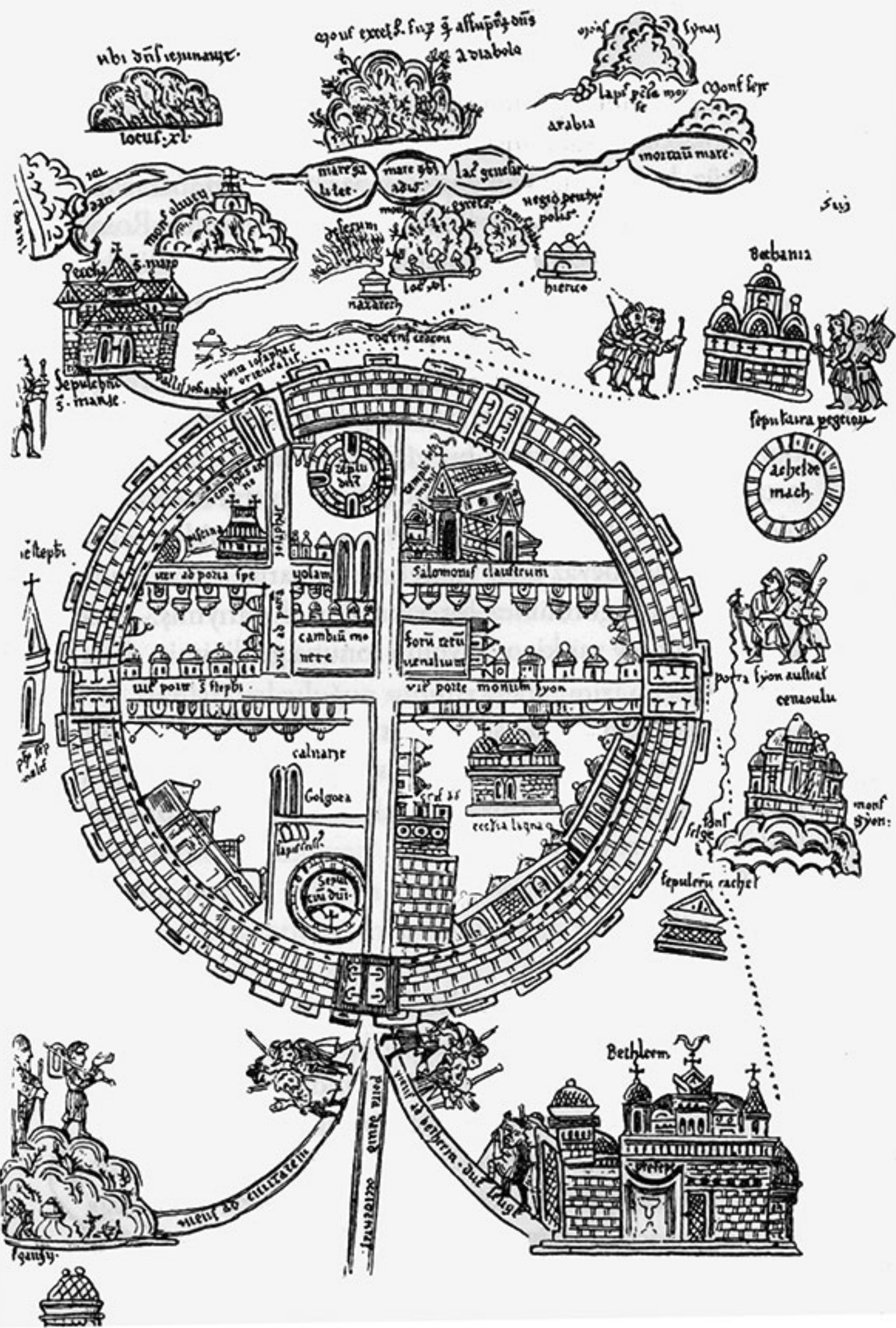
nız kontrol edildi, gözlerinizin içine bakıldı. Dikkatli olunuz, sokakların labirentlerinde gidiniz, işaretlerin ardına düşününüz, bırakın sizi yön gösteren parmaklar, uzanan eller, kutsal kitaptaki dizeler, evlerin duvarlarına yazılmış Roma rakamları yönlendirsın. Boncuk dolu tezgâhlar, kilimler, nargileler, (denilene göre) çölün kumundan çıkarılmış eski paralar, renkli piramitlerden dökülen keskin baharatlar aldatmasın sizi; dikkatinizi, her türden deri, saç ve yüz rengi, değişik renklerdeki kılık kıyafet, şapka ve sırt çantasına sahip olan sizler gibi renkli bir güruh çekmesin. Labirentin ortasında ne bir hazine var ne de mücadele etmek zorunda olduğunuz bir Minatour. Yol duvarla bitiyor aniden -hani tüm kent gibi beyaz olan yüksek bir duvarla, aşılmaz surlar. Galiba bu görünmez bir tapınağın duvarıymış. Ama görünen bir şey var ki, o da yolun sonuna geldiğimiz, daha ötesi yok.

Bunun içindir ki, sizi duvarın önünde şaşırmış bir halde duranlar, ya da alınlarını duvara sürenler, hatta hatta yorgunluktan oturup duvara, bir çocuğa sarılır gibi sarılanlar hiç şaşırtmasın.

Dönme zamanı geldi.

Rüyadaki Amfi Tiyatro

New York'taki ilk gecemde rüyamda, gece yarısı kentin sokaklarında kaybolduğumu gördüm. Elimde bir plan var, bu parmaklıklılı labirentin çıkışını bulmak için arada sırada ona bakıyorum. Aniden büyük bir meydana çıkıyorum ve devasa bir antik amfi tiyatro görüyorum. Saşkın

bir biçimde duruyorum. O anda yanıma bir çift Japon turist geliyor ve bana bu tiyatronun elimdeki planda da var olduğunu gösteriyor. Gerçekten de var işte, rahat bir nefes alıyorum.

Birbiriyle, örgü motifi gibi kesişen dik ve paralel sokakların labirentinde, bu yeknesak ağın ortasında gökyüzüne bakan kocaman yuvarlak bir göz görüyorum.

Yunanistan Haritası

Büyük Tao'yu anımsatıyor -eğer dikkatle bakılırsa, sudan ve karadan oluşan Büyük Tao'yu görmek mümkündür. Ancak hiçbir yerde bir afetin diğerine üstünlük sağladığı görülmemiş- kara ve su karşılıklı kucaklaşıyor. Mora Boğazı karanın suya verdiği bir şeydir -Girit ise suyun karaya verdiği. Ama bence en güzel biçim Mora'nındır. Bu, suyun sıcaklığının yıkanmak için uygun olup olmadığını kontrol eden kocaman bir anne elidir- ama kesinlikle insan eli değil.

Kairos

Profesör, havaalanının büyük binasından dışarı çıkıp taksi beklerlerken “Biz karşı çıkanlarız” dedi. Büyük bir hoşnutlukla, Yunanistan'ın ılık ve hoş havasını içine çekti.

Seksen bir yaşındaydı ve ilk evliliği kan kaybetmeye başlayıp da, yetişkin çocuklar evi terk edince düşünüp ta-

NEW YORK

SÜDL. TEIL.

Maßstab 1:40 000

20 40 60 80 100 Meter

Fernbahnen
Hochbahnen
Untergrundbahn
Straßenbahnen

N. Hochbahn
N. Hochbahn
N. Hochbahn

Holland-Amerika Linie
Norddeutscher Lloyd
Hamburg-Amerika Linie

Delaware Lackawanna & Western Stat.
Hudson River Tunnel (Project)

Erie R.R. Stat.
Pennsyl. R.R. Stat.

şınıp evlendiği, kendisinden yirmi yaş genç bir karısı vardı. İyi ki de böyle yapmıştı çünkü ilk karısı bakıma muhtaçtı, düzgün bir evde sonbaharının son günlerini geçiriyordu.

Uçuşu iyi geçirmişti, birkaç saat farkının özel bir etkisi de olmamıştı; zaten profesörün uyku düzeni eskiden beridir kakofonik bir senfoniye andırıyordu, saatlerin rastlantısal dağılımı, beklenmedik uykulara ya da çıldırtan uyanıklığa neden oluyordu. Saat farkı, uyku ve uyanıklığın kaotik akordunu yedi saat kadar daha geri çekiyordu.

Klimalı taksi onları otellerine götürdü. Orada Karen, şu daha genç olan eş, bagajların taksiden indirilişine göz kulak oldu, seferin organizatöründen gelen haberleri resepsiyondan öğrendi, anahtarı aldı ve kibar kat görevlisinin yardımıyla kocasını ikinci kattaki odalarına fazla zorluk çekmeden taşıdı. Odaya girince özenle kocasını yatağa yatırdı, fularını gevşetti, ayakkabılarını çıkardı. Adam hemen uykuya daldı.

Evet, işte Atina'dalar! Pencereye yaklaşıp ustaca yapılmış kilidi çekiştirirken bir sevinç duydu. Atina'da nisan ayı. İlkbahar tam gaz çalışıyor, yapraklar çılgınca yüzeye çıkıp patlamak arzusunda. Sokaklarda toz var ama o kadar sıkıntı verici değil, ne ki gürültü her zamanki gibi fazla. Pencereyi kapattı.

Karen banyoda kısa ve ağarmış saçlarını toplayıp duş'a girdi. Orada gerginliğinin, ayaklarından, köpükle çıkıp gider deliğinden kanalizasyona akıp gittiğini hissetti hemen.

Sinirlenecek bir şey yok -diye içinden tekrarladı -her beden dünyaya uymak zorunda, başka bir çıkış yok.

Sıcak suyun altında hareketsiz dururken yüksek sesle -Sona yaklaşıyoruz- diye konuştu. Bilimsel kariyerini en-

gellediğini tahmin ettiği, şu bir çeşit manzaralarla düşünme biçiminden dolayı bir Yunan gimnazyonu tarzındaki bir yapıda halatlarla gerilmiş bir başlangıç noktası ve koşucular gördü -kocas ve kendisiyle birlikte henüz yeni başladıkları halde beceriksizce sona doğru koşuyorlardı. Sonra yumuşak havluya sarındı, yüzünü boynunu ve gerdanını özenle kremledi. Kremin tanıdık kokusu onu sakinleştirdi ve yatağa, örtünün üstüne, kocasının yanına kısa bir süreliğine uzandı ve uyuya kaldı, uyandığında kendisi de ne kadar uyuduğunu bilmiyordu.

Otelin aşağı katındaki restoranda akşam yemeklerini yediler (adam için haşlanmış dil balığı ve brokoli, kendisi içinse bir tabak fetalı salata). Profesör not defterini, kitaplarını, notlarını aldılar mı diye sormaya başladı, en sonunda savaş alanındaki en yeni durumu açıklayarak da er veya geç sorulacak o tek soruya sıra geldi:

“Sevgilim tam olarak neredeyiz?”

Kadın buna sakince bir tepki verdi. Birkaç basit cümle ile açıkladı.

“Ah, tabii ya” dedi adam sevinçle, “Biraz dalgınım da.”

Bir şişe retsina ısmarladı ve çevresini gözlemeye başladı. Zengin turistlerin yanına oturmuş yiyorlardı.

Amerikalılar, Almanlar, İngilizler ve rahat para akışı sayesinde paranın peşine düşüp her özelliklerini yitirenler. Hepsi güzel ve sağlıklıydı, hiç zorlanmadan bir dilden diğerine geçiyorlardı.

Örneğin yan masada, ondan biraz daha genç bir grup oturuyordu, ellili yaşlarında neşeli insanlar, dinç ve kırmızı yanaklıydılar. Üç erkek, iki kadın. Attıkları kahkahaların arasında (garson, masalarına bir şişe daha Yunan şarabı ge-

tirmişti) Karen de kendine pekâlâ bir yer bulabilirdi. Titreyen çatalıyla balığın solgun bedenini didikleyen kocasını bırakıp karahindiba tohumu gibi doğal biçimde sandalyeye konup kahkahaların son akordunu yakalamak ve kendi mat alto sesini de onlara eklemek için retsinasını alarak sandalyesini onların masasına yaklaştırabilirdi.

Ama tabii ki bunu yapmadı. Bunun yerine, profesörün yetersizliğine kızıp protesto ederek tabağı terk eden brokolileri örtüden topladı.

“Ey tanrılar” dedi ve sabırsızca, bitki çayını getirmesi için garsonu çağırdı.

“Yardım edeyim mi?”

“Kimsenin bana yemek yedirmesine izin vermem” diye yanıtladı, iki misli bir güçle balığa saldırdı.

Kocasına sık sık kızardı. Bu adam tümüyle kendisine bağımlıyken sanki tam tersi bir durum varmış gibi davranırdı. Erkeklerin, özellikle de bu türün daha akıllı olanlarının, bir tür kendini koruma içgüdüsünden dolayı, bilinçsizce en yakında bulunan kendilerinden daha bir genç kadına yapıştıklarını düşünüyordu -ama sosyobiyolojik nedenlerden dolayı değil. Hayır, burada, üreme, genler, zamanın birlikte akıp gittiği maddenin küçük kanallarındaki DNA baskısı değildi söz konusu olan. Daha ziyade, yaşamında her zaman var olan bir duygu söz konusuydu, özenle sesi kısılmış, saklanmış bir duygu -bu sakin ve ilginç olmayan ortamda kendi kendilerine kalmış ve zamanla hızlı biçimde körlemeye uğrayacak olan adamlar.

Sanki kısa ve yoğun bir zamanda, sanki bir giriş, coşku dolu bir çıkış, bir zafer ama hemen ardından ge-

len bir bitkinlik içinde projelendirilmiş gibi. Sanki bunu yaşamın heyecanında tutuyormuş gibi ama tabii bu çok pahalıya patlayacak yaşamsal bir strateji; enerji kaynaklarının sonunda tükeneyeceği ve o zaman borçla yaşanılacağı bir durum.

Üniversitede süren iki yıllık çalışma dönemini bitiren bir arkadaşlarının davetinde tanışmışlardı. On beş yıl önce. Profesör ona şarap getirmişti, kadehi uzattığında adamın modası geçmiş yeğinin dikişlerinin söküldüğünü ve göğsünün üstünde uzun, siyah bir ipliğin yumuşakça sarktığını fark etmişti. Kadın, emekliye ayrılan profesörün yerini almak, öğrencilerine ders vermek için gelmişti. Kiraladığı evini döşüyor, eğer çocukları olsaydı, daha da acılı olabilecek bir ayrılıktan sonra, kendini alışverişe vuruyordu. Kocasını on beş yıllık evlilikten sonra gitmişti. Karen, kırk yaşını aşmış bir profesördü, birkaç kitap yazmıştı. Az tanınan antik Yunan adaları kültürleri üzerinde uzmanlaşıyordu. Din bilimciydi. Bu tanışmadan bir iki yıl sonra evlendiler. Profesörün ilk eşi çok hastaydı bunun için ayrılması kolay olmadı. Ama adamın öz çocukları bile onların tarafını tutmuşlardı.

Sık sık yaşamının nasıl olduğunu düşünüyor ve şu sonuca varıyordu, aslında bu çok basit bir gerçek; erkekler kadınlara, kadınların erkeklere duyduklarından daha fazla ihtiyaç duyuyorlar. Karen, kadınların çok rahat erkeksiz idare edebileceklerini düşünüyordu. Kadınlar yalnızlığa dayanıklılar, sağlıklarına bakıyorlar, daha dirençliler, dostluklarının üzerine titrerler -aklından başka karakter özellikleri de geçiriyor ve kadınları, köpek cinsinin pek çok

yararlı özelliği ile betimliyordu. Büyük bir hoşnutlukla bu köpek özelliklerini artırdı: çabuk öğrenirler, saldırgan değiller, çocuk severler, dost canlısıdırlar, evlerine önem verirler.

Özellikle gençken onlarda bulunan ve arada sırada çocuk sahibi olmakla ortaya çıkan gizemli ve ezici içgüdüyü uyandırmak kolaydır.

Bu kesinlikle daha fazla bir şey, bu, dünyayı anlama, yollarda yürüme, geceleri ve günleri hazırlama, rahatlatan ritüelleri düzenleme demek. Bu içgüdüyü çaresizliğin ufak tefek alıştırmalarıyla uyandırmak zor değil. Sonra körleşirler ve matematiksel süreç başlar, işte o zaman çadırları kurup her şeyi onlara atarak yuvalarında misafir olmak mümkündür, bu kadınlar, civcivin devasa olduğunu ve başka birinin yavrusu olduğunu bile fark etmez.

Profesör, beş yıl önce emekliye ayrılmıştı, veda ödülü ve madalyası almış, bilime en yararlı bilim adamlarının yanına adı yazılmış, öğrencilerinin onun hakkında makaleler yazdığı özel bir albüm yapılmış, onuruna birkaç da davet verilmişti. Bunlardan birisine tanınmış bir televizyon komedyeni de katılmış ve doğrusunu söylemek gerekirse en çok da bu durum profesörü canlandırmış ve sevindirmişti.

Daha sonra, bu üniversite kentinde küçük ama rahat bir eve yerleştiler ve profesör “kâğıtları düzenleme”yle uğraşmaya başladı. Sabahları Karen çay demliyor ve hafif bir kahvaltı hazırlıyordu. Postayı alıyor, mektupları ve genellikle kibarca reddederek davetiyeleri yanıtlıyordu. Sabahları onun erken kalkmasını bağışlamaya çalışıp uykulu bir halde kendisine kahve, kocasına da lapa pişirirdi. Onun

için temiz giysiler çıkarırdı. Öğleye doğru yardımcısı gelirdi, böylece Karen de, kocası şekerleme yaparken, kendisi için birkaç saat ayırabilirdi. Öğleden sonra yine çay, ama bu kez bitki çayı, yalnız yaptığı günlük yürüyüş için adamı hazırlama. Yüksek sesle Ovidius okuma, akşam yemeği, uykuya hazırlık. Tüm bunların tablet ve damlalarla çeşitlendirilmesi. Bu beş sakin yıldan sonra, her sene yalnızca tek bir davete “evet” diye yanıt veriyordu -her sene Yunan adalarında, profesörün yolculara günlük dersler verdiği lüks bir gemiyle yapılan gezi davetine. Cumartesi ve pazarları saymazsak -bu dersler profesörün özel olarak ilgilendiği şeyleri kapsıyordu, her sene farklı oluyordu; tek bir değişmeyen ders yoktu.

Geminin adı “Poseidon”du (Yunanca yazılmış koyu renk harfler, beyaz gövdede iyice belirgindi: ΠΟΣΕΙΔΩΝ). İki katlıydı, içinde restoranlar, bilardo salonları, kafeler, masaj ve solaryum salonu, rahat kamaraları vardı. Birkaç yıldan beri iki kişilik kocaman yatağı, banyosu, iki sandalyeli masası ve mikroskobik bir çalışma masası olan hep o aynı kamarada kalıyorlardı. Yerde kahverengi yumuşak bir halı bulunuyordu ve Karen’in hâlâ bu halının uzun tüyler arasında, burada dört yıl önce kaybettiği küpesini bulma umudu vardı. Doğrudan kamaradan, birinci sınıf kısma geçiliyordu; Karen geceleri, profesör uyuyunca bu tesisten yararlanmayı seviyordu -bariyerlere dayanıyor, uzaklarda yanıp sönen ışıkları izleyerek her gün içtiği o tek sigarasını tütürüyordu. Gündüz, güneş ışığından ısınan gemi, şimdi ılıklaşmıştı, suyun yüzeyinde soğuk ve kara bir hava vardı, Karen’e bedeni günün ve gecenin sınırında duruyormuş gibi gelirdi. “Ey gemilerin koruyucusu, atların tanrısı selam ol-

sun sana, Ey Poseidon, yeri titreten, kara saçlı muştucu, denizcilere yardım ihsan eyle” derdi, hafif bir sesle ve tanrıya, günlük tayını olan sigarasını fırlatırdı: saf bir sıra dışılık.

Sefer rotası beş yıldır değişmiyordu. Gemi, Pire’den Elfesis’e gidiyor, sonra Korint’e dönüyordu, oradan, Poseidon Tapınağı’nın kalıntılarını görsünler ve çevrede biraz dolaşsınlar diye güneye, Poros Adası’na gidiliyordu. Sonra ver elini Kiklad Adaları -her şey sakince yapılmalıydı, hatta güneşten ve denizden iyice yararlanmak, adalara yayılan kasabaların o beyaz duvarlı ve portakal renkli çatılı, kokulu liman bahçeli görüntülerini iyice sindirmek için tembelce olmalıydı. Henüz sezon başlamadığı için çok fazla turist akını olmayacaktı -profesör her zaman bu turistlere karşı isteksizliğini belirtir ve sabırsızlığını gizlemeyi beceremezdi. Onların bakıp da görmediklerini yalnızca, ellerindeki McDonald ayarı binlerce baskısı olan gezi kılavuzlarının gösterdiklerine doğru, bakışlarını şöyle bir kaydıldıklarını düşünürdü. Daha sonra Apollon’un tapınağını görmek için Delos’ta duracaklar, daha sonra Dodekanes Adaları’ndan Rodos’a geçecek ve geziyi sona erdirip buradaki yerel havalanından uçaklarına binip evlerine dönecekler.

Karen, küçük limanlara çıktıkları ve yürüyüş için uygun olarak giyindikleri -profesör görev icabı fular takardı- bu öğleden sonraları çok severdi. Limana pek çok feribot da demir atınca, yerel satıcılar hemen oracığa dükkânlarını açarlar, gelenlere adaların adının yazılı olduğu havluları, deniz kabuklarını, süngerleri ve şık sepetçiklerin içine konmuş kuru yerel otları, uzoları ya da yalnızca dondurma satarlardı.

Profesör, dinç yürür ve elindeki bastonuyla harabeleri, kapıları, çeşmeleri, çitlerle çevrili eski eserleri gösterirken dinleyicilerin başka bir rehberden öğrenemeyecekleri soruları yanıtlardı. Bu geziler aslında sözleşmede yoktu. Günde yalnızca tek bir ders olurdu.

“İnsanın narenciyeye uyan bir iklime gereksineceğini düşünüyorum” diye söze başlardı.

Bakışlarını yukarı, küçük yuvarlak lambalarla dolu tavana kaldırır ve kabul edilenden daha uzunca bir süre böyle kalırdı.

Karen, ellerini parmak kemikleri beyaz olana dek sıkar ama galiba, ilgili görünmeyi ve kalkmış kaşları, hafifçe beliren kışkırtıcı gülümsemesiyle yüzündeki ironiyi tutmayı başarırdı.

“İşte bu bizim çıkış noktamız” diye devam ederdi kocası, “Yunan uygarlığı alanının, kabaca bir söylemle narenciyenin oluşmasıyla örtüşmesi rastlantısal değildir. Bu yaşam veren güneşli alanın dışında her şey yavaş yavaş ama kaçınılmaz biçimde dejenerasyon geçirir.”

Bu sanki acelesizce yapılan uzun bir kalkışa benziyordu. Karen, her zaman bunu manzaralar biçiminde görürdü: Profesörün uçağı sallanır, tekerlekler kapanır, hatta pist dışına çıkar -uçak otlardan kalkardı. En sonunda alet sallanıp yanlara sıçrayarak fırlar ama artık belli ki uçacaktır. Karen gizlice rahat bir nefes alır.

Derslerin konularını biliyordu, kâğıtlara, profesörün küçük yazısıyla yazdığı ders planlarını ve eğer ona bir şey olursa ilk sıradaki yerinden ayağa kalkıp müdahale etmek ve yarım kalmış cümleyi yakalayıp konuların devamını getirebilmek için hazırladığı kendi notlarını da biliyordu.

Ama kesin onunla aynı tatta konuşmazdı, dinleyicilerin ilgisini çekmek için bilinçsizce yaptığı gariplikleri de yapmazdı. Her zaman profesörün kalkıp yürüyeceği anı beklerdi. Bu Karen için -yine gözü önüne gelen manzaralar söz konusu olduğunda- profesörün uçağının yüksek irtifa-ya ulaştığı ve her şeyin yoluna girdiği anlamına geliyordu. Öyle ki artık rahat rahat ana gövdeye çıkabilir ve sevinçle bakışlarını suyun yüzeyine, gelip geçen yatların direklerine ve dağların zirvelerindeki hafif beyaz sislere çevirebilirdi.

Yarım daire şeklinde oturmuş olan dinleyenlere bakardı. Ön sırada oturanların önlerinde açılır kapanır masalar ve defterler bulunurdu, profesörün sözlerini rahatça yazarlardı. En arkadakiler kayıtsızca serilmişlerdi ama onlar da dinlerlerdi. Karen, daha sonra zor soruları ile hocayı yoranların en çok bunlardan çıktığını bilirdi, kocasını, ek ve ücretsiz konsültasyonlardan koruyarak onlarla bir mücadele vermek Karen'in göreviydi.

Bu adam, kocası, onu çok şaşırtıyordu. Sanki Yunanistan konusunda, yazılan, çizilen, bulunan, söylenen her şeyi biliyor gibi gelirdi ona. Bilgisi yalnızca büyük değil, öyle devasaydı ki, alıntılardan, dipnotlardan, anıt mezarların üzerinde yazılan ve şifresi çözülmüş yazıtlardan, kırık vazoların üzerlerindeki sözcüklerden, sonuna dek anlaşılmayan resimlerden, buluntulardan, mektup detaylarından, yazışma ve anlaşma küllerinden oluşurdu. Bunda insani olmayan bir şey vardı -tüm bu bilgileri içine sığıştırabilmek için profesörün bir biyolojik işleme tabi tutulmuş olması, bilgilerin hücrelerinde büyümesine izin vermesi, bilginin önünde bedenini açmış olması ve bir 'hybrid' haline

gelmesi gerekiyordu. Bu başka türlü mümkün değildi. Bu yoğun bilgi birikiminin düzenli olmadığı açıktı; daha ziyade bir sünger, yıllar boyunca büyümüş ve en sonunda çok fantastik bir forma bürünmüş olan deniz mercanı biçimindeydi. Bu kritik kütleye ulaşan bilgi birikimi artık başka bir boyuta geçiyor, çoğalıyor, karmaşık bir biçimde örgütleniyor. Anımsatmalar tipik olmayan bir rotada yolculuk yapıyor, benzeşmeler en az beklenen varyasyonlarda bulunuyor -tıpkı Brezilya sabun köpüğü operalarındaki akrobaliklar gibi, hani herkes herkesin çocuğu, kocası kardeşi olabilir ya. Yürünen yollar, hiç bir şeyin değmeyeceğini, geçilmez olarak düşünüleninse kabul edilmeyeceğini, daha rahat bir yola dönüştürüleceğini gösterir. Yıllardır anlamı olmayan bir şey aniden -profesörün kafasında- büyük bir buluşun, paradigmanın gerçek değişiminin çıkış noktasına varabilir. Hiç kuşku götürmez biçimde büyük bir adamın karısı olduğunun bilincindeydi.

Konuştugu zaman, yüzü sanki yaşlılıktan ve yorgunluktan arınırdı. Bu yüzden farklı bir şey yayılırdı: Gözler parlar, yanaklar dikleşir, gerginleşirdi. Bu yüzün az önce var olan üzgün ifadeli maskesi birden yok olurdu. Sanki uyuşturucu ya da bir parça Amfetamin almışçasına bir değişim olurdu. Ne olursa olsun uyuşturucu etkisini yitirdiğinde bu yüzün, yeniden hareketsizliğe döneceğini, gözlerin matlaşacağını, bedenin en yakındaki sandalyede dinleneceğini ve artık iyice tanıdığı çaresiz görünümünü alacağını iyi bilirdi. Bu bedeni dikkatle koltuk altlarından kaldırıp hafifçe iterek küçük adımlarla şekerleme yapacağı kamaraya götürmesi gerekirdi. Çünkü çok fazla enerji harcamıştı.

Derslerin gidişâtını da çok iyi bilirdi. Ama her seferinde onu izlemekten keyif alırdı çünkü adam, sanki çöl gülünün suya batırılması gibiydi. Yunanistan'ı değil de kendisini anlatıyordu. Sözüünü ettiği tüm kişiler oydu, kesinlikle. Tüm politik problemler onun en özel problemleri gibi kendisine aitti. Felsefi fikirler de, hani uykusunda göz kapaklarında gezinen, tümüyle onundu. Tanrılar -işte onları kişisel olarak tanırdı, eve fazla uzak olmayan restoranlarda onlarla yemek yerdi, pek çok gece gevezelik etmişlikleri vardı, Ege şarapları içmişlerdi birlikte. Onların adreslerini ve telefon numaralarını da bilirdi, istediği saatte telefon edebilirdi onlara. Atina'yı avucunun içi gibi bilirdi, ama tabii ki şu andaki kenti değil, doğrusunu söylemek gerekirse, bu onu hiç ilgilendirmiyordu, eski zamanların Atina'sıydı onun bildiği tanıdığı kent. Hani diyelim Perikles'in zamanındaki Atina. Eski kentin planı bugünkü kentin planıyla örtüşüyordu ve bu günkü kente hayali ve gerçekçi olmayan bir ifade veriyordu.

Karen, sabahtan beri, Pire limanında gemiye binen yolcular arasında özel gözlemler yapıyordu. Hepsi, hatta Fransızlar bile İngilizce konuşuyorlardı. Taksiler bu yolcuları, Atina'daki havaalanından ya da otellerden doğruca gemiye getirmişlerdi. Hepsi kibar, güzel ve entelektüellerdi. İşte elli yaş civarındaki bir çift, ikisi de ince, açık renk, keten ve pamuklu giysileri içinde, kesinlikle göründüklerinden daha yaşlılar. Adam kalemle oynuyor, kadın sanki sakinleştirici bir teknik uygulayan bir dersteymişçesine dimdik ve rahat oturuyor. Az ilerde, taktığı kontak lensler yüzünden cam gibi gözleriyle genç bir kadın, sol eliyle

bir şeyler yazıyor, harfleri kocaman yuvarlıyor, sekizlerin içini boyuyor. Hemen arkasında iki tane eşcinsel, ikisi de düzgün giyimli, bakımlı, bir tanesi Elton John tarzı gözlükler takmış. Pencerenin yanında bir baba kız, daha selamlaşırken bunu bildiriyorlar zaten, adam reşit olmamış bir kızla aşk yaşadığının düşünülmesinden korkuyor; kız hep siyahlar içinde neredeyse kel gibi kafasını tıraşlamış, dolgun, güzel, siyah ve büyük bir isteksizlik ifadesini gizleyemediği dudakları var. Bir diğer çift, ak saçlı İsveçliler ve galiba balık bilimciler. Karen derslere katılacak olanların listesini daha önce almıştı ve oradan hatırlıyor; bu ikisi çok sakinler ve birbirlerine çok benziyorlar ama bu doğumdan kaynaklanan bir benzerlik değil, daha çok uzun yıllar boyunca evli olmanın oluşturduğu bir benzerlik. Birkaç genç insan, bu gezi, onlar için ilk; hâlâ bu antik Yunan gezisinin kendileri için uygun olup olmadığından emin değiller, belki de orkide sırlarına, ya da yüzyılın başındaki Ortadoğu süslerine dalmayı yeğleyebilirlerdi. Acaba işe narenciyeden başlayan bu yaşlı adamla yapılacak bu gemi yolculuğu onlar için gerçekten de uygun mu? Karen uzun uzun, üzerinde bol ve beli düşük bir kot pantolon bulunan beyaz tenli, kıvılcık saçlı adama bakıyor, adam düşünceli bir ifadeyle birkaç günlük açık sarı sakalını kaşıyor. Bu, galiba bir Alman. Güzel bir Alman. Yoğun bir ilgiyle sessizce konuşmacıya bakan onlarca başka insan.

Karen, işte, kitaplardaki, en iyi ders kitaplarındaki, çalışmalardaki, monografilerdeki, üniversite sırasında hırpalanmış ansiklopedilerdeki sözcüklere güvenmeyen aklın yeni türünü şimdi hıçkırık tuttu, diye düşündü. O akıl ki

ilk etmenlerin, hatta en karmaşık olanların bile düzenini kolayca yıkar. Her düşünülmemiş argümanı absürde götüren, birkaç yılda bir tümüyle -hani şu yeni reklamı olan çakıya benzer, -hani her şeyi, her şeyle yapabilen, yani kutuları açıp, balık temizleyen, romanları yorumlayan, Orta Afrika'daki politik durumu önceden bilen- yeni moda dili kabullenen akıl var ya, işte o. Bu bir dahi akıl, dipnotları sanki çatal bıçak gibi kullanan bir akıl. Akılcı ve söylemsel, yalnız ve steril akıl. Her şeyin, hatta çok fazla anlamadıklarının bile farkında olan, ancak çabuk hareket eden, hızlı, sınırsız entelektüel ve elektronik bir dürtüsü olan, her şeyi, her şeyle bağlayan, her bir şeyin bir anlamı olduğunu düşünen- gerçi o anlamın da ne olduğunu bilmeyen bir akıl.

Profesör şimdi büyük bir hevesle Poseidon isminin etimolojik anlamı üzerine konuşmaya başlamıştı. Karen ise yüzünü denize doğru çevirdi.

Her dersten sonra, kocası dersin iyi gittiğine dair onun onayına gereksinirdi. Kamarada, akşam yemeği için hazırlanırlarken onu kucakladı, saçları hafifçe papatyalı şampuan kokuyordu. Artık çıkmaya hazır -adam, siyah ince ceket ve o çok sevdiği eski moda fularıyla, kadın yeşil ipek elbisesiyle- dar kamarada yüzleri pencereye dönük olarak duruyorlardı. Adama içinde şarap olan çanağını uzattı, bir lokma içti ve bir şeyler fısıldadı sonra çanağın içinde parmaklarını daldırdı ve içinden aldığı şarabı kamaraya serpti, ama yerdeki kahverengi tüylü halıyı kirletmemek için dikkat ediyordu. Damlalar koltuğun siyah döşemesinde aktı ve mobilyalar arasında yitti gitti, artık onlardan iz kalmayacaktı. Kadın da aynısını yaptı.

Yemekte, kaptanla birlikte oturdukları masaya o altın adam geldi ve kadın kocasının bu durumdan hiç de hoşnut kalmadığını fark etti. Ama adam uyumlu ve sevimli bir tipti. Kendisini programcı olarak tanıtmıştı, Bergen’de, kutup dairesinde, bilgisayarıcı olarak çalıştığını söylemişti. Norveçliymiş. Lambanın hafif ışığı altında derisi, gözleri ve gözlüklerinin ince çerçevesi sanki altından yapılmış gibi görünüyordu. Beyaz pamuklu gömleği altından göğsünü gereksizce örtmüştü.

Adam, profesörün ders sırasında söylediği ve üstelik heyecanla da açıkladığı tek bir sözüne takılmıştı.

“Kontuisyon” demişti Profesör -özenle saklanmış bir sabırsızlıkla- dediğim gibi farklılığın üstünde bir birliği, insani güçten daha yüksek bir varlığı spontan olarak ortaya çıkaran bir çeşit görüştür. Yarın bu konuyu açıklayacağım” diye ağzı dolu olarak eklemişti.

“Öyle de” demişti diğeri çaresizce, “bu ne anlama geliyor?”

Cevabı beklemedi çünkü profesör kavarnöz belleğindeki birikimleri karıştırarak derinlere dalmıştı ve en sonunda havada küçük bir daire çizen elinin yardımıyla konuşmaya başladı:

“Her şeyi bırakmalı ve dönüp bakmamalısın, sanki gözünü kapayıp bakışını değiştirmelisin, herkesin sahip olduğu ama çok az kullandığı başkayı uyandırmalısın.”

Kendiyle öyle gurur duymuştu ki, yüzü kızardı.

“Platon.”

Kaptan başını onaylarcasına salladı sonra kadehini kaldırdı, bu birlikte yaptıkları beşinci seferdi.

“Yıldönümümüz şerefine!”

Bu garipti ama Karen, bu seferin son kez olacağını düşündü.

“Bir dahaki sene de burada buluşmak umuduyla” dedi.

Heyecandan canlanmış olan profesör kaptana ve kendisini Ole olarak tanıtan kızıl saçlı adama sıradaki fikrini açıkladı.

“Odiseus’un izinden yolculuk.” Bir an, diğerlerine bu fikre hayran olmaları için zaman bırakmak adına bir az bekledi. “Tabii ki yaklaşık olarak. Bunun lojistik olarak nasıl organize edileceğini düşünmek gerek.” Karen’e baktı, kadın bunun üzerine hemen atıldı:

“Bu yolculuk Odiseus’un yirmi yılını almıştı ama.”

“Önemli değil” dedi neşeyle Profesör, “bugün bu yolculuğu iki haftada yapmak mümkün.”

O anda, şu Ole’yle, istemeden, birbirlerine baktılar.

Ya o gece ya da ertesi gece uykusunda kendi kendine orgazma ulaştı. Bir biçimde, şu kızıl saçlı Ole ile ilgisi vardı bunun, ama rüyasında ne gördüğünü tam olarak hatırlamıyordu. Düpedüz, bu altın içine çekmişti. Karnının altında belirgin bir kasılma duyarak uyandı, şaşkındı ve utanmıştı. Orgazmlarını bilinçsizce saymaya başladı ve son dördü yakaladı.

Ertesi gün gemiyle kıyı boyunca giderlerken, Karen çoğu yerde görülecek bir şey olmadığını kendisine dürüstçe itiraf etti.

Elfesis yolu -üzerinde arabaların hızla gittiği asfalt bir yoldu; otuz kilometrelik bir çirkinlik ve banallik, yolun kenarlarında beton evler, reklamlar, otoparklar ve düzen-

For the paths of night and of day are near
Od. X. 88

Laestrygonians with gates
far apart, the lofty City
of Lamos. Od. X. 81.

There a man who slept not would receive double pay
Od. XI. 94.

The Elysian plain and
the boundaries of Earth
where Ocean always sends
forth the gentle blowing
breathes of the West
wind. Od. IV. 562. 7.

The floating
Island
Od. X. 1. 3.

THE BOUNDLESS SEA
Od. VII. 273

The Island of Ogygia
where is the centre
of the Sea
Od. I. 50

THE BUXINE
SEA

THE BROAD SEA
IL. XV. 381

THE MEDITERRANEAN SEA
THE GREAT SEA
Od. III. 221

Country of the
Lotus eaters
Od. IX. 94

LIBYA
Where the lambs at
once become horned
Od. IV. 85
Od. XIV. 256.

The Pigmies
IL. III. 6.

Erebus
Od. IV. 94.

For yesterday Zeus went
to ocean to a banquet
with the blameless
Ethiopians. IL. I. 423

The other
where he rises
Od. I. 24.

N.B. Where the arrows are doubled on the same line of dots, the
meaning is, that the passage was made both ways.

THE
OUTER GEOGRAPHY OF THE ODYSSEY
ACCORDING TO GLADSTONE.

- I. The inner or real Geography is indicated by heavy shading.
- II. Voyage of Ulysses, by broken line.
- III. Identified places, by shaded boundary lines. They are often transposed.

THE ETHIOPIANS
dwelling far away, who are
divided into two parts,
the most distant of men
Od. I. 22 3.

The one where
the Sun sets
Od. I. 24.

Part of the
PERSIAN
GULPH

GULPH

lenmesinden hiçbir kâr edilmeyecek araziler vardı. Depolar, yük indirme rampaları, büyük ve pis bir liman, kazan daireleri.

Kıyıya çıktıklarında profesör, tüm grubu arkasına katıp artık bir hayli kederli görünen Demeter Tapınağı'na götürdü. Yolcular hayal kırıklığına uğradıklarını gizlemeyince de onlara zamanda geri gittiklerini düşlemelerini buyurdu.

“Atina’dan gelen bu şose yol, o zamanlarda taş döşeliydi ve bakın, bu dar yolda, Eleusis yönüne doğru, tozu dumana katarak ve dünyanın en büyük sahibinden korkarak karınca sürüsü gibi insanlar yürüyor. Bu yoğun kalabalık, olanca gücüyle bağılıyor.” Profesör durdu ve topuklarını yere vurdu, elindeki bastonu da vurarak konuştu:

“Bu aşağı yukarı şöyle görünebilirdi” -nefes almak için bir an sustu ve sonra sesi yettiğince bağırdı. Sesi aniden gür ve net bir hal almıştı. Bu çığlık, sıcak havayla uzaklara taşınmıştı ki kendi kendilerine taşların arasında gezen başka turistler, dondurma satıcıları, sezon başladığı için bazı yerlere bariyer koyan işçiler, korkmuş bir böceği sopayla dürten küçük çocuklar, hatta eğimin diğer tarafında otlayan iki eşek, şaşırarak başlarını kaldırdılar.

“Iakchos, Iakchos...” diye bağılıyordu Profesör, gözleri kapalı. Sustuğu zaman bile haykırışı havada asılı kalmıştı ki herkes, her şey, yarım dakikalığına o garip, birkaç on saniye boyunca nefesini tutmuştu. Bu acayip davranış karşısında, şok olan dinleyiciler, birbirlerine bile bakmaya cesaret edemiyorlardı. Sanki bağıran kendisiymiş gibi Karen kıpkırmızı olmuştu. Sıcaktan ve utançtan kurtulmak için bir kenara çekildi. Ama ihtiyar hiç de utanmış gözükmüyordu.

“... belki de” -dediğini duydu- “geçmişe bakmak, sanki ona, bir panoptikona bakar gibi göz atmak ya da sevgili dostlarım, geçmişî hâlâ devam ediyormuş gibi, sadece başka bir boyuta çekilmiş gibi değerlendirmek mümkündür. Belki de yalnızca bakışı değiştirmek, her şeye yan gözle bakmak gerek. Çünkü eğer gelecek ve geçmiş sonsuzsa, hiçbir zaman ‘bir zamanlar’ gerçeği olmayacaktır. Zamanın değişik anları, sanki bir ayna, bir ekran gibi uzayda asılı kalacaktır; dünya bu hareketsiz anlardan, bu aşkın resimlerden oluşmuştur, bizse birinden diğerine atlayıp dururuz.

Yavaş yavaş yukarı doğru çıktıkları için bir anlığına dinlenmek için durdu ve Karen, sözcüklerin ıslıklı nefes alışverişlerin arasında sıkıştığı yerden çıktığını duydu:

“Gerçekte hiçbir hareket bulunmuyor. Tıpkı Zenon’un paradokslarındaki kaplumbağa gibi hiçbir yere gitmiyoruz, anın içinde dolaşıp duruyoruz, ne bir sınırimız var ne de hedefimiz. Bunu uzama da taşımak mümkün -değil mi ki, hepimiz sonsuzdan eşit uzaklıktayız, o zaman, herhangi bir yer de yok- kimse herhangi bir göğe ya da yere takılıp kalamaz.”

Karen, akşam aklından bu gezinin maliyet özetini çıkardı: Güneşten yanmış bir burun, beden ve yaralanmış, kanamış bir ayak. Sandaletinin arasına sert bir sopa girmiş, adam bunu fark etmemişti. Profesörün yıllardır mustarip olduğu arteriosklerozun ilerlediğini gösteriyordu. Bu bedeni iyi tanırdı, üstelik derisi de pek çok kahverengi lekeyle kaplıydı. Göğsündeki ak tüyleri, titreyen başı güçlkle taşıyan o ince boynu, deri ile kaplı olan incecik kemikleri

ve alüminyumdan yapılmış gibi duran kuş gibi hafif iskeleti iyi bilirdi.

Onu soyup pijamalarını giydirmeden önce uyuduğu geceler olurdu, o zaman yavaşça ceketini ve ayakkabılarını çıkarması ve yatağa taşınması gerekirdi.

Her sabah aynı sorunla karşılaşılıyorlardı -ayakkabılar. Profesörün zahmetli bir sıkıntısı vardı tırnakları batıyordu. O zaman parmaklar iltihaplanıp şişiyordu, tırnaklar çoraplarda delik açıp dışarı çıkıyor ve ayakkabının kenarına sürünüp can yakıyordu. Bu acıyan ayağı kara derili makosenlere sıkıştırmak çok gereksiz bir dehşet halini alıyordu. Böylece profesör her gün sandalet giyyordu, kapalı ayakkabıları da bir kunduracıya ısmarlıyorlardı, o da az bir para karşılığında profesöre hafif, rahat deri ayakkabılar dikiyordu.

Adam akşam, belki de başına güneş geçtiği için ateşlendi. Karen de restorana inmeyerek yemeği kamaraya istedi.

Sabah, gemi Delos'a yaklaştığında, hemen dişleri fırçalayıp zar zor tıraş olduktan sonra, birlikte güverteye çıktılar. Dün akşamdan kalan pastayı ufalayıp denize atırlar. Sabah çok erkendi, herkes uyuyordu. Güneş kızarmayı kesmiş, açık bir renk almaya başlamıştı, an be an, bu renk daha da güçleniyordu. Su bal gibi, altın gibi bir renge dönüşmüştü, yoğun dalgalar susmuştu, güneşin kocaman ütüsü hiçbir kırışık bırakmadan onları ütülemişti, çünkü. Profesör, Karen'in omuzuna el atmıştı ve bu, böylesi bir görüntü karşısında yapılacak olan biricik hareket buydu. Sanki mekânın milyonlarca detayının, biçimin kaosu için-

de saklandığı bir tabloya bakar gibi bir kez daha çevresine bakmak. Bu bir kez görüldü mü, artık bunu unutmak mümkün değildir.

Bu deniz yolculuğunun her gününü anlatmayacağım - Karen her dersle ilgili rapor yazıyordu- üstelik bir zaman sonra bu dersleri kendisi verecek.

Gemi gidiyor, her gece dans partileri düzenleniyor, yolcular ellerindeki kadehlerle korkuluklara dayanıyor ve tembel tembel konuşuyorlar. Diğerleri arada bir, her gün başka başka limanlara taşınan binlerce yolcunun bulunduğu diğer büyük gemilerin ışıklarıyla aydınlanan soğuk ve kristalize bir karanlıktaki gecenin denizini izliyorlar. Sadece bir tek dersten söz edeceğim, en sevdiğimden. Bunu Karen uydurmuştu. Bu fikri o ortaya atmıştı -popüler kitaplara geçmemiş, Homeros'un sözünü etmediği, sonra da Ovidius'un önemsemediği, yeteri derecede büyük aşklar ve kavgalar yaşamamış olan, yeteri derecede korkunç, kurnaz ve akıllı olmayan, ancak kayaların yıkıntılarından, kayıtlardan, yanmış kütüphanelerden tanınan o tanrılardan söz etme fikriydi bu. Ama işte tüm bu nedenlerden dolayı, o çok iyi tanınan tanrıların ebediyen kaybettiklerini, yani ilahi değişkenliği, şeklin akıcılığını ve secerelerinin belirsizliğini saklayabilmişlerdi. Yeniden gölgeye dönmeye mahkûm olarak, gölgeden ve biçimsizlikten kopup gelenler. Sanki Kairos insansal doğrusal zaman ve tanrısal dairesel zamanın kesiştiği noktada harekete geçmiş gibi. Zamandan ve mekândan geçiş noktası, hani tek bir gerçek ve yenilenmez olasılığı sığdırmak için kısa süreliğine açılan. Hiçbir yerden gelmeyip hiçbir yere gitmeyen düz çizginin bir anlığına daireyle kesiştiği o nokta.

Ayaklarını vura vura dinç adımlarla içeri girdi, kürsüsünün önünde durdu -sıradan bir restoran masasıydı bu ve koltuk altından dürülü paketi çıkardı. Onun yöntemlerini bilirdi. Pakette kamaralarından aldığı havlu vardı. Onu açmaya başladığında, salona tümüyle sessizliğin hâkim olacağını ve son sıradaki kafaların öne uzanacağını iyi biliyordu. İnsanlar çocuk gibidirler. Havlunun altında kırmızı şalı vardı ve onun içinde de beyaz bir şey parlardı, bir parça mermer, bir harabeden alınmış gibi bir görüntüsü olan bir parça mermer. Salondaki gerginlik doruğa tırmanmıştı, o ise uyandırdığı merakın farkında olarak bunu yan yan gülümseyerek kutluyor, sanki bir filmde rol alıyormuşçasına hareketlerini uzatıyordu. Sonra bu bir parça mermeri, avucunun içine alıp göz hizasına kaldırarak Hamlet'e öyküne-rek söze başladı:

- Heykeltıraşın adı ne ve nereli?

Lysippos.

Ya sen kimsin, ne iş yaparsın?

Fırsat tanrısı Kairosum

Neden parmak uçlarının üzerinde yürüyorsun?

Durmaksızın dünyanın çevresinde dönüyorum.

Neden her ayağında kanat var?

Çünkü rüzgârları geçiyorum.

Neden sağ elinde bir keski taşıyorsun?

Tüm insanlara en keskin şeyden bile keskin olduğumu anlatmak için bir işaret bu.

Ya saçların neden gözlerine düşmüş?

Karşıdan çıkan beni yakalayabilsin diye

Aman tanrım Zeus, peki, neden arkan kel?

Bir kez kanatlı ayaklarımla koşsam bile arkadan gelen beni yakalayamasın diye.

Neden, yarattı seni heykeltıraş?

Sizin için, ey yabancılar ve beni bir öğretici gibi girişe koydu.

Poseidippos'un o güzel epigramıyla başlamıştı -kesinlikle bu bir epitaf olarak yerleştirilmeliydi.

Profesör ilk sıraya gitti ve tanrının varlığına ilişkin kanıtı halkın eline verdi. Aşağılayıcı ifadeli kocaman bir ağzı olan şu genç kız, heykele uzandı ve dilini hafifçe çıkararak kaide üzerindeki heykeli dikkatle aldı. Yanındakine iletti, Profesör, küçük tanrı, yarı yola ulaşana dek sessizlik içinde bekledi, sonra yüzündeki taş gibi ifadeyle şöyle dedi:

“Bir müzenin satış yerinden alınmış bu alçı heykelcik için dikkat göstermenize gerek yok. On beş avrodur.”

Karen, hafif gülme sesiyle birlikte dinleyicilerin hareket eden bedenlerinin çıkardıkları gürültüleri, itilip çekilen sandalyelerin gıcırtilarını duydu -bu, gerilimin düştüğünün belirgin bir işaretiydi. İyi başlamıştı. Galiba bu gün iyi geçecekti.

Yavaşça güverteye çıktı, yaklaşan Rodos Adası'na ve büyük feribotlara bakarak bir sigara yaktı, yılın bu mevsiminde plajlar ve sanki böcek kolonilerinin parlak güneşe doğru tırmandığı tepeleri andıran kent henüz boştu.

Orada, öylece, nereden geldiğini bilmediği bir sakinliğe sarılmış biçimde duruyordu. Adaların kıyılarını ve mağaralarını görüyordu. Su tarafından oyulmuş koridorlar ve yan geçitler ona garip bir tapınağa bakıyormuş izlenimini veriyordu. Bu küçük gemiyi taşıyan, kucağında sallayan aynı güç, bu oyukları özenle, milyonlarca yılda yapmıştı.

Karada kendi atölyesine sahip yoğun ve net bir güç.

İşte katedrallerin ilk örnekleri, uzun kuleler ve katakomplar -diye düşündü. Kıyılardaki kayalar, düzgünce oyulmuş katmanlar, mükemmel biçimde yuvarlanmış taşlar, yüzlerce yıl özenle ovalanmış kum taneleri, oval mağaraların şekilleri. Kumtaşlarında granit damarları, simetrik olmayan çetrefilli örnekleri, adanın kıyılarındaki düzgün hatları, kumsaldaki kum tonları. Devasa bir yapı ve küçük mücevherler. Tüm bunların yanında, boyunca kısa bir ip gibi dizilen evler, küçük limanlar, gemicikler, bir biçimde dağıtılmış, kolaylaştırılmış ve minyatürize edilmiş eski düşünceleri satan dükkânların hükmü nedir ki?

Şimdi Adriyatik kıyılarında gördükleri bir su mağarasını anımsıyordu. Hani şu yarığından içeri günde bir kez güneşin girdiği Poseidon Mağarası'nı. Bir ışık huzmesinin, keskin bir iğne gibi yeşil suda kaybolup kısa bir süre içinde kumlu dibi keşfetmesinin görüntüsünün verdiği heyecan duygusunu anımsadı birden. Bu durum, güneş daha ileri gitmezden hemen önce kısa bir an sürmüştü.

Sigara, denizin kocaman ağzında tıslayarak kayboldu.

Adam elini yanağına dayamış bir halde, ağzı aralık olarak, yana yatmış biçimde uyuyordu. Pantolonun paçası sıyrılmış, gri, pamuklu çorabını ortaya çıkarmıştı. Kadın dikkatle, adamın yanına uzandı, beline sarıldı ve yünlü yeleşinin üzerinden sırtını öptü. Aklına, o gittiğinde ardından biraz düzenleme yapmak ve diğerlerine yer açmak için bile olsa kendisinin bir süre daha kalmasının gerektiği geldi. Çalışmalarını toplayacak, üzerinde çalışacak ve baskıya verecekti. Yayınevleri ile sorunları halledecekti, zaten ki-

taplarından birkaçı, ders kitabı olarak okutuluyordu bile. Derslerinin devam etmesi için de bir engel yoktu, gerçi üniversitenin bunu ona önereceğinden de pek emin değildi. Ama bu gemiyle yapılan Poseidon seminer gezilerine, ondan sonra da kesin devam etmek istiyordu (tabii onu davet ederlerse). O zaman kesin kendinden de bir şeyler eklerdi. Kimsenin bize yaşlanmayı öğretmediğini düşündü, bunun nasıl olduğunu bilmiyoruz. Gençken, hastalığın yalnızca başkalarını bulacağını düşünürüz. Biz, tam olarak belli olmayan bir nedenden dolayı, hep genç kalacağız nasılsa. Yaşlılara sanki şeker, ateoskleroz gibi hastalıklardan muzdarip olmalarının suçlusu kendileriymiş gibi davranırız. Oysa bu yaşlanma hastalığı, hep en masumları bulur. Gözlerini kapadığında bir şey daha düşündü: Onun sırtını kimse desteklemeyecekti. Peki, ona kim sarılacaktı?

Sabah deniz o kadar sakin, hava o kadar güzeldi ki, herkes güverteye çıkmıştı. Birisi, böylesi güzel havalarda, Türkiye kıyılarının arkalarından Ağrı Dağı'nın görülebileceği konusunda ısrar etti. Ama yalnızca yüksek kayalardan oluşan kıyıları görebildiler. Denizden bakınca kıyı çok güçlü bir havaya bürünüyordu, kemik gibi görünen çıplak kayalar, parlak yamalarla kaplanmıştı. Profesör boynunda Karen'in siyah atkısı sarılı olduğu halde, öne doğru eğilmiş bir durumda duruyordu. Karen manzaraya baktı: Sanki tufandaymışçasına, suyun üzerinde yüzüyorlardı çünkü gerçekte su yüzeyi yüksekti, hareketlerin yavaşlayıp sözcüklerin boğulduğu, yeşilimsi bir ışıkla aydınlanmış bir alanda gidiyorlardı. Atkı, artık gürültüyle kanatlanmıyor, sessizce dalgalanıyordu ve kocasının gözyaşlarıyla bulan-

mış olan siyah gözleri ona yumuşacık bakıyordu. Ole'nin altın rengi saçlarından daha fazla parlıyordu bu gözler ve adamın figürü sanki denize düşünce sonsuza dek sertleşecek olan bir reçineye benziyordu. Bir eli, tam tepelerine kuşlar salmıştı, karayı aramaları için olsa gerek, az sonra da nereye gideceğimiz artık belli olacaktı ve işte o aynı el, dağların tepelerini, yeni başlangıçların güvenli alanlarını gösteriyordu.

Aynı anda, ön taraftan çığlıklar duydu, hem ardından da isterik bir ıslık, onların biraz önünde duran kaptansa hızla kaptan köşküne koştu; adamın her zaman mesafeli ve soğukkanlı bir havası olduğu için bu durum Karen'i korkutmuştu. Kısa bir süre içinde yolcular bağırmaya ve el kol sallamaya başladılar, bariyerlerden eğilenlerin gözleri kocaman açılmıştı ve mitolojik Ağrı Dağı'na değil de aşağılarda başka bir yere çevrilmişti. O zaman, geminin hızlı bir fren yaptığını hissetti, öyle ki güverte, ayaklarının altından kaymıştı, kadın son anda metal bariyerlere tutunmuş ve hemen kocasının elini tutmaya yeltenmişti ama profesörün ufak adımlarla sanki geri sarılmış bir film gibi, tırıs tırıs ters tarafa doğru gittiğini gördü. Yüzünü şaşkınlıkla tümleşen bir eğlence boyamış, korkudan eser yok. Gözleri "yakala beni" der gibi bakıyor. Sonra sırtını ve başını demir basamaklara vurduğunu, oradan fırlayıp ve dizleri üzerine çöktüğünü görüyor. Aynı anda ön taraftan bir çarpma gürültüsü ve insan çığlıkları geldi. Sonra da can simitlerinin sıçrayış, kurtarma botlarının hızla suya indiriliş sesleri geldi kulağına çünkü Karen'in de çığlıkları duyunca düşündüğü gibi, küçük bir yata çarpmışlardı.

Çevresindeki insanlar güverteyi boşaltıyor, kimseye bir şey olmamış, o ise kocasının yanına oturmuş yavaş ya-

vaş onu uyandırmaya çalışıyor. Adam, gözlerini kırptıyor, hatta oldukça uzun kırptıştırıyor, sonra çok anlaşılır bir biçimde “Kaldır beni!” diyor. Ama bu yapılacak gibi değil artık. Adamın bedeni tümüyle kendini bırakmış, Karen de adamın başını dizlerinin üzerine koyuyor ve yardım beklemeye koyuluyor.

Profesörün doğru seçilmiş sağlık sigortası, hemen o gün adamı Rodos’tan aldı, helikopterle Atina’daki hastaneye götürdü ve orada tüm tetkikleri yapıldı. Tomografi sonuçları, sol lobun zarar gördüğünü ve kanamanın büyük olduğunu göstermişti. Buna dayanacak gücü de yoktu. Karen, sonuna dek onun yanında, artık hareketsiz olan elini okşayarak oturdu. Vücudunun sağ tarafı hiç hareket etmiyor, gözü açılmıyordu. Karen çocuklara telefon etmişti, artık kesin yoldadırlar. Bütün gece yanında oturdu ve duyup anladığına emin olarak kulağına fısıldadı. Tüm gece boyunca onu reklam afişleri, depolar, rampalar, pis garajlar, otoyol arasındaki tozlu yollarda taşıdı durdu.

Ama profesörün kafasının içindeki kırmızı okyanus, kan ırmaklarının akıntılarını topluyor ve yavaşça diğer bölgeleri kaplıyor -önce, doğduğu ve büyüdüğü Avrupa’nın ovalarına gidiyor. Kent, köprüler ve atalarının zorluklarla nesiller boyunca yaptıkları binalar, suyun altında kayboldu. Okyanus, damı kamış kaplı evlerinin eşğine geldi ve cesurca içeri girdi. Taş zeminin üzerindeki kırmızı halıyı, her cumartesi temizlenen mutfak tezgâhlarını kapladı ve en sonunda şöminedeki ateşi söndürüp büfeye ve masaya ulaştı. Sonra Profesörün dünyaya açıldığı garlara, havalimanlarına aktı. Gezdiği kentler, bu kentlerin sokaklarında

kısa süreli kiraladığı odalar, kaldığı ucuz oteller, yemek yediği restoranlar bu suyun içine battı. Denizin kıpkırmızı parlayan yüzeyi en sevdiği kütüphanelerin ilk raflarına ulaşmış kitapların sayfalarını ve onun adının yazdığı baş sayfaları kabartmıştı bile. Ateş kırmızısı bir dil, harfleri yalamış ve siyah beyaz baskı bu dilin altında yüzüvermişti. Kırmızılık, çocuklarının karnelerini almaya gittiği yerleri, basamakları, profesörlük unvanını almak için törenle yürüdüğü o yolu ıslatmıştı. Kırmızı lekeler, Karen’le birlikte ilk kez olgun ve beceriksiz bedenlerinin bağlarını çözdükleri o çarşafra da bulaşmıştı. Yapışık sıvı, kredi kartlarını, uçak biletlerini, torunlarının resimlerini sakladığı cüzdanın bölmelerini birbirine iyice yapıştırmıştı. Akım, istasyonları, peronları, havaalanlarını, pistleri kaplamıştı -artık buralardan hiçbir uçak kalmayacak, hiçbir tren, hiçbir yere hareket etmeyecekti. Deniz seviyesi, acımasızca yükselmiş, sözcükleri, fikirleri, anıları ele geçirmişti; sokaklardaki ışıkları söndürmüştü, lambaların ampullerini patlatmıştı; kablolar kopmuştu, tüm bağlantı ağları, ölü bir örümcek ağına dönmüştü, yarasız, sakat, çalmayan bir telefon. Ekranlar sönmüştü. En sonunda, yavaşça, bu sonsuz okyanus, hastaneye yaklaşmaya başlamış ve Atina, tapınaklar, kutsal yollar, o saatte bomboş olan agora, tanrıların açık renkli heykelleri ve zeytin fidanları kana bulanmıştı.

Artık yararsız olan aletlerin elektrikleri kesildiğinde ve Yunan hemşirenin yumuşak eli, tek bir hareketle çarşafı yüzüne çektiğinde, hep onun yanındaydı.

En çok bu tarz bir cenaze töreninin onu mutlu edeceğine inanarak, naaşını yaktılar, küllerini ise, çocuklarıyla beraber Ege Denizi’ne serptiler.

Varım

Gerindim. Yabancı bir yerde uyanınca, önce evimdeyim sandım. Ancak o zaman gün ışığında ortaya çıkan tanımadık ayrıntıları fark ettim. Kalın otel perdeleri, televizyon seti, karmaşık bavulum ve tertemiz, beyaz havlular. Sokak lambalarının ışığında, sarı veya bej görünen örtülü ve gizemli perdelerin ardından bu yeni yerler görülüyordu.

Sonra, gezi psikologlarının “Nerede olduğumu bilmiyorum” diye adlandırdıkları bir evreye girdim. Tümüyle yönümü kaybetmiş bir biçimde uyanmıştım. Tıpkı bir alkolik gibi bir gece önce ne yaptığımı, nerede olduğumu, yolun beni nereye savurduğunu hatırlamaya çalışıyordum, şimdiyi ve burayı okumak için ayrıntıları açmaya uğraşıyordum. Bu özel süreç uzadıkça, panik daha da artıyordu. Baş dönmesi ve denge bozukluğu hastalığına tutulmuş birisinin dengesini kaybetmesi ve midesinin bulanmasına benzer tatsız bir durumdu. Lanet olsun, neredeyim ben? Ama ışığın ayrıntıları beni en sonunda gerçek ize götürmüştü. M.’deydim. B’deydim. Bu bir oteldi ya da arkadaşımın eviydi, N. ailesinin misafir odasıydı. Tanıdıklarımın kanepesindeydim.

Böylesi uyanışlar, yolun devamı için bilet niteliğindeydi.

Bir sonraki evre, yani gezi psikologlarının dedikleri gibi üçüncü evre, aydınlanma evresi, anahtar evresiydi ki bu son hedefti, nereye yolculuk edersek edelim her zaman onun yönüne gideriz evresi. “Nerde olduğum önemli değil”, nerede olursam olayım hepsi bir. Varım.

Türlerin Kökenini Oluşturma Hakkında

Yeryüzündeki tüm kıtaları ekolojik bağlamda zarara uğratan yeni bir varlığın ortaya çıkışına hepimiz tanığız. Sürüler halinde uçarak, uzak mesafelere hiç zorlanmadan gidebiliyorlar.

İşte şimdi otobüsün penceresinden, onları, bu hava anemonlarını, bu çöl göçebelerini görüyorum. Her biri küçük çöl bitkilerine sıkı sıkı tutunuyor ve savrulurken gürültü çıkarıyorlar, belki de bu onların iletişim biçimi.

Uzmanlar, plastik torbaların yeni bir varlık biçimi olduğunu, doğanın geleneklerini yıktığını çünkü yalnızca kendi yüzeyinden oluştuğunu ve içlerinin boş olduğunu ve bunun, her şeyin evrilerek yarar kazanacağı tarihi gerçeğinden vazgeçmek demek olduğunu ileri sürüyorlar. Hafif ve taşınabilir sapları, başka bir nesneyi veya bir başka varlığın organını kolayca yakalamasına olanak sağladığı için yaşam alanını genişletebilir. Kent banliyölerinden, çöplüklerden başlayıp, vahşi alanlara ulaşmak için birkaç rüzgârlı sezon boyunca oradan oraya savrulur. Büyük otol kavşaklarından, kumsallara, süpermarketlerin önlerindeki boş alanlardan, Himalayalar'ın kemikli eteklerine dek dünyanın bütün yollarında gezer durur.

İlk bakışta zayıf, güçsüz izlenimi verse de uzun ömürlüdür, hemen hemen hiç yıpranmaz, uçucu, hafif gövdesi üç yüz yıl kadar dolaşabilir.

Asla böyle saldırgan bir varlığa sahip olmamıştık. Bazı metafizik mutluluğun doruğuna ulaşanlar, bu şeyin doğasının dünyayı ele geçirmek, kıtaları fethetmek olduğunu, içeriğini arayan bir arı biçim olduğunu ama hemen bun-

dan sıkılıp yeniden rüzgâra atıldığını düşünüyorlar. Onu, gerçek olamayan bir “orada”ya ait gezici bir göz, bu panoptikona katılmış gizemli bir gözcü olarak görüyorlar. Yere daha güçlü basanlarsa, bu gün, dünyada anlık var olan geçici biçimlerin evrime uğradığını, ama bu geçiciliğe karşın her yerde olmayı kazandığını öne sürüyorlar.

Gezinin Final Programı

Bu hacın amacı başka bir hac; bu gün, en sonunda-pleksiglasa gömülmek veya (başka salonlarda olduğu gibi) plastine teslim olmak söz konusu. Diğerleri arasından sıyrılıp muhteşem bir ışık altında iki dilli sergileri görmek için sıramı terk etmek zorundaydım. Ta uzaklardan, deniz ötesinden getirilmiş çok pahalı mallar gibi görünüyordu bunlar, her biri gözlerimizin önünde serilmiş birer av gibiydi.

Önce, pleksiglasa gömülmüş preparatları -bedenlerin küçük parçalarını özenle izledim. Denilebilir ki bu vidaların eklem ünitelerinin, hani bedende var oldukları hiç de anımsanmayan küçük şeylerin sergisidir. Bu iyi bir metot-hava alma ve buharlaşma olanağı yok, dolayısıyla bozulma tehlikesi de. Eğer bir savaş çıkacak olsa, tam önümde duran şu alt çene kemiğinin, küller yıkıntıları içinde olsa da kalıcı olma şansı var. Volkanlar patlasa, denizler taşsa, yer yarılsa da, arkeologlar geldiğinde bulacakları şeylere sevinebilirlerdi.

Ama daha bu başlangıç. Hacılar sessizlik içinde süzülüp, öndekileri kışkırtırcasına diziliyorlar. Burada neler

var, şimdi ne olacak, o akıllı plastinciler, balmumu heykel-tıraşlarının, hayvan doldurucularının, anatomistlerin ve deri soyucularının mirasçıları, bize bedenin hangi parçalarını gösterecekler bakalım.

İşte bedeninden ayrılmış bir omurga, cam bir kaba konmuş. Kocaman bir kırkayak gibi, doğal eğriliğini koruyarak, insan bedeni içinde amacına doğru yolculuk yapan bir Yaratık'ı andırıyor. Antenden, desenden, sinirden oluşmuş, tespih tanelerinden yapılmış kan damarlarından örülmüş bir Gregor Samsa⁶¹. En sonunda birisi insafa gelip dinlenmesine izin verene dek, pek çok kez üzerinde dua edilebilir bir “edebi istirahatgâh”.

İleride bütün bir insan vardı ama ceset demek daha doğru: beden ikiye bölünmüş, iç organların etkileyici düzenini sergiliyordu. Böbrekler, o dev bakla taneleri, yer altı tanrıçalarının kutsal tohumları, muhteşem bir güzellikle fark ediliyordu.

Biraz daha ilerde, bir sonraki salonda -insan, erkek bedeni, uzun ve çekik gözlü, gözkapakları ve derisi olmasına karşın biz hacılara, başlangıç noktaları, hedef kasları gösteriliyor. Kasların daima, bedenin merkez hattından başlayıp uzaklarda bittiğini bilir miydin? Ya da ‘dura mater’in bir egzotik porno oyuncu değil de beyzin zarı olduğunu? Peki ya kasların başlangıçtan sona dek uzandığını? Bedendeki en güçlü kasın dil olduğunu?

Bu fırsattan istifade hacılar yazılanların doğruluğunu kanıtlamak isteyerek istediğimiz gibi kullanabildiğimiz kasları geriyorlardı. Ama ne yazık ki istediğimiz gibi hareket ettiremediğimiz kaslarımız da var, bunların üzerinde

61 F. Kafka'nın “Dönüşüm” adlı romanının başkahramanı (ç.n)

egemenliğimiz yok, onlarla hiçbir şey yapamayız. Uzak bir geçmişte bizi egemenlikleri altına almış bu kaslar, şimdi ise hareketlerimizi yönlendiriyor.

Sonra, beynin çalışması hakkında pek çok şey öğrendik; örneğin kokuların varlığını, duygusal izlenimlerini, savaşıma ve kaçma tepkilerini amigdalaya⁶² borçlu olduğumuzu. ‘Hippocampus’a, şu denizatına ise kısa süreli anılarımızı depolamayı borçlu olduğumuzu. ‘Septal’ bölgeninse ‘amigdala’ içinde, bağımlılık ve zevk arasındaki ilişkiyi düzenlediğini. Bağımlılığımızla hesaplaşma zamanın ne zaman geldiğini bilmememiz gerek. Yardım ve destek için kime dua edileceğini bilmek lazım.

Bir sonraki gösteri beyaz plastine serilmiş olan beyin ve sinirlerden oluşmuştu. Bu kırmızı çizgiyi, beyaz metro haritasına almak mümkündü -işte ana istasyon ve bu istasyondan iletişimin ana damarları çıkıyor, yan taraflarda diğer hatlara yayılıyor. Kabul etmek gerek ki iyi düşünülmüş.

Çağdaş preparatlar, çok renkli, parlak; kan damarları, arterler üç boyutlu ağlarını daha iyi vurgulamak için akış halinde gösteriliyor. İçinde rahat bir biçimde yüzdükleri sıvının adı III: Kaiserling, bu sıvı en iyi tepki veriyor.

Sadece damardan yapılmış bir adamın önünde sıkışıp kaldık. Ruhun anatomik varyasyonunu anımsatıyordu. Bu bol ışıklı karo döşeli bir yerde, kozmetik laboratuvarıyla mezbaha arası bir yerde ortaya çıkan bir ruh. İç çektik, bu kadar damarımız olduğunu bilmezdik, derinin en ufak bir zedelenmesinde bile bunca kanama olmasına şaşmamalı.

Görmek bilmektir, kuşkumuz yoktu. En çok boyuna

62 Amigdala (Latince: corpus amygdaloideum) beynin medial temporal lobunun derinlerinde yerleşen nöronların oluşturduğu badem şeklindeki beyin bölümü. (ç.n)

kesitler hoşumuza gidiyordu.

Bir adam -önümüzde plasterine dilimlenmiş bir beden yatıyor. Bu sayede, görmenin hiç umulmadık noktalarına ulaşma olanağı buluyoruz.

Adım Adım Polimer Koruması

- Önce, kanı boşaltma gibi geleneksel yöntemlerle, beden kesim için hazırlanıyor;
- Gösterilmek istenen, kesip biçme sırasında görünür kılınıyor -örneğin eğer söz konusu kassa, deriyi ve yağ dokusunu sıyırmak gerek, gibi. Bu evrede beden, arzu edilen pozisyona sokuluyor;
- Daha sonra, hazırlanan preparat kurutulmak için aseton banyosuna batırılıyor;
- Kurutulmuş preparat, daha sonra polimer esaslı silikon banyosuna konuyor ve vakumlu bir hücreye kapatılıyor;
- Vakumda aseton buharlaşıyor, yerini, dokunun en derin bölgelerine ulaşan polimer esaslı silikon alıyor.
- Silikon katılaşıyor ancak esnek de kalıyor.

Böylesi bir böbreğe ve mideye dokunmuştum -aport eğitimi uygulanan köpekler için kullanılan sert kauçuktan yapılmış lastik oyuncakları anımsatıyorlardı. Gerçek olanla, sahte olan arasındaki sınır burada çok kuşku götürür bir halde kalıyordu. Böyle bir tekniğin her zaman orijinalin kopyaya dönüşmesi gibi rahatsız edici bir duygum da vardı.

Boarding

Adam, ayakkabılarını çıkardı, sırt çantasını bacaklarının yanına koydu, şimdi bizi uçağa almalarını bekliyor. Birkaç günlük koyu renk sakalı var, neredeyse kel sayılır, yaşı kırkla elli arasında. Kısa bir süre önce diğerlerinden pek de farklı olmadığının farkına varmış, yani bir tür aydınlanmaya uğramış bir adam gibi görünüyor. Yüzünde bu şoktan geriye kalanlar görünüyor: başkalarının bakışlarıyla karşılaşmamak için aşağıya, ayakkabılarının oraya bakan gözleri mimiksiz, ifadesiz, artık neredeyse gereksiz. Bir süre sonra, üçüncü dünya ülkelerinin ucuz mallarını, pahalıya satan o dükkânlardan alınmış güzel, el yapımı bir defter çıkarıyor. Geri dönüşüm kâğıtlarından yapılmış kapakta siyah baskı harfleriyle “Traveller’s Log Book” yazıyor. Kapığın üçte birini kaplamış. Dizlerinin üzerine defteri koyuyor ve sarı tükenmez kalemle ilk tümceye başlıyor.

Ben de günlüğümü çıkarıyorum, bu yazan adamı yazıyorum. O da büyük bir olasılıkla şimdi şöyle yazıyor: “Yazı yazan kadın. Ayakkabılarını çıkardı, sırt çantasını bacaklarının yanına koydu...”

Utanmayın -diğerlerini, kapının açılmasını bekleyenleri düşünüyorum- günlüklerinizi çıkarın ve yazın. Çünkü biz yazanlar az değiliz. Kendimize baktığımızı, gözlerimizi ayakkabılarımızdan kaldırmadığımızı çaktırmayacağız. Yazacağız, bu iletişimin en tehlikesiz yolu. Baş harfleri ve harfleri değiş tokuş edeceğiz, kâğıtlarda kalacağız, plastine olup, tümce formalinlerine dalacağız. Eve dönünce de, tuttuğumuz günlüğü diğerlerinin yanına koyacağız. Bu günlükleri sakladığımız, masamızın en aşağı çekme-

cesi, komodinin rafı gibi bir yer vardır nasıl olsa. Orada yolculuğumuzu gerçekleştirmiş, sağlıklı bir dönüş için de hazırlanmışız. Plastik şişe dolu, pis bir plajda güneşin batışına hayran olunan ve sıcaktan kaynayan otelde geçirilen bir akşam. Hasta bir köpeğin bizden yiyecek dilendiği ama elimizde bir kırıntının bile olmadığı bir egzotik sokak. Su kaynatan otobüsün soğumak için durduğu kasabada çevremizi saran çocuklar. Orada birde yerfıstığı çorbası tarifi var, hani kaynamış bez tadında olan ve dudakları yakıp kavuran. Dikkatle hesaplanmış giderler ve metroda dikkatimizi çeken süslerin başarısızca yapılmış çizimleri. Uçaklarda görülen garip düşler ve az önce sırada, önümüzde duran gri çarşafli Budist rahibenin güzelliği. Burada, her şey, her şey olacaktır, hatta bir zamanlar yolcu gemilerinin kalktığı boş bir kıyıda step dansı yapan bir gemici bile.

Kim okuyacak bunları peki?

Şimdi kapı açılacak. Hostesler pulpit önünde harekete geçtiler, o zamana dek uyuşuk uyuşuk duran yolcular yerlerinden kalkıp el bagajlarını düzenlemeye koyuluyorlar. Uçuş kartını arıyor, okumadıkları gazeteleri acımadan kenara koyuyorlar. Her biri kafasından sessizce hesap yapıyor -her şey yanında mı, pasaport, bilet, kartlar, para değişimi yapıldı mı? Nereye uçacak? Neden uçacak? Orada aradığını bulacak mı, doğru yönü seçti mi?

Melek gibi güzel hostesler kontrolleri yapıyorlar ve rahat bir el hareketiyle bizi uçağa ve daha sonra da yenedünyalar yönündeki soğuk hava yoluna götürecek olan yuvarlak tünele serilmiş yumuşak halılara batmamıza izin veriyorlar. Gülüşlerinde yeniden doğacağımıza ve belki de bu sefer doğru yer ve doğru zamanda olacağımıza dair bir şeyler gizli gibi geliyor bize.

Itinerarium

Wieden — Narrenturm — Pathologisch-anatomisches Bundesmuseum, Spitalgasse 2

Wieden — Josephinum, Museum des Instituts für Geschichte der Medizin, Währingerstrasse 25

Drezno — Deutsches Hygiene Museum, Lingnerplatz 1, Gläsernen Menschen

Berlin — Berliner Medizinhistorisches Museum der Charite, Schumannstrasse 20 — 21

Lejda — Museum Boerhaave, St. Caecilia Hospice, Lange St. Agnietenstraat 10

Amsterdam — Vrolik Museum, Academisch Medisch Centrum, Meibergdreef 15

Ryga — Paula Stradina Medicinas vestures muzejs, 1 Antonijas iela, oraz Jekaba Primana anatomijas muzejs, Kronvalda bulvâris 9

Sankt Petersburg — Muziej antropologu (Kunstkamera), Uniwiersitietskaja nabierieznaja 3

Filadelfia — Mütter Museum, 19 South 22nd Street

Alıntıların Kaynakları

- s.30-** Eski Ahid/Çıkış/ Bap 27,19, Towarzystwo Biblijne, Warszawa,1975
- s.30-** Emil Cioran, “İtiraflar ve Aforozlar”, Çeviri: Krzysztof Jarosz,Kraków, 2006
- s.77-78-** Benedykt Chmielowski, “Yeni Atina”, Kraków, 2003
- s.86-102-** Herman Melville, “Moby Dick veya Beyaz Balina”, Çeviri. Bronisław Zieliński, Szczecin, 1987 (Metindeó MobyDick’ten yapılan alıntılar, sanatsal nedenlerden dolayı, belirtilmemiştir.)
- s. 326-** Requiem aeternam
- s.354-** Yunanca-Lehçe Sözlük, Hazırlayan Zygmunt Węclewski, Lwów, 1929; Küçük Yunanca-Lehçe Sözlük, Terasa Kambureli, Thanasis Kamburelis, Warszawa, 1999, Yunanca-Lehçe Sözlük, Zofia Abramowiczówny, Warszawa, 1962

Teşekkürler

Het Fonds voor de Letteren Amsterdam ve Nederlands Literair Productie-en Vertalingenfonds Fonlarına, ayrıca Brüksel'deki Uluslararası Passa Porta Edebiyat Evi'ne teşekkür ederim.

Lech Trzcionkowski'ye, Kaioros hakkındaki o harika Poseidippos epigramı çevirisi ve bu çeviriyi yayınlamama izin verdiği için minnet borçluyum.

Olga Tokarczuk

Kitapta kullanılan haritalar The Agile Rabbit Book of Historical and Curious Maps, The Pepin Press, Amsterdam 2005 başlıklı kaynaktan alınmıştır.

Kapakta kullanılan harita Europe (yak. 1750)

- s. 11 / harita** Comperative overview of important rivers (tarih yok)
- s. 45 / harita** Details of St. Petesburg (1850)
- s. 62 / harita** Boufarik, Algeria (1882)
- s. 84 / harita** Chinese map (1984)
- s. 115 / harita** Parc de Monceau (1878)
- s. 189 / harita** Chinese map (1984)
- s. 231 / harita** Nova Zembla, Russia (1855)
- s. 258-259 / harita** Russian map (tarih yok)
- s. 372 / harita** Plan of Jerusalem based on a manuscript from 1200 (tarih yok)
- s. 374/ harita** New York USA (tarih yok)
- s. 390 / harita** The wanderings of Odysseus represented on a map reconstructed form the Odissey (1911)